

BISERICA ORTODOXĂ

Revista Sfintei Episcopii
a Alexandriei și Teleormanului

ANUL XVIII, NR. 2
Iulie - Decembrie
Editura Cartea Ortodoxă
Alexandria 2016

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte
Preasfințitul Părinte Episcop
† Galaction

Vicepreședinte
P.C. Pr. Dr. Ciulei D. Marian

Membrii
P.C. Pr. Lector Univ. Dr. Ionuț Vlădescu
P.C. Pr. Păunescu Eugen - Cătălin
Consilier Administrativ-Bisericesc
Stângă Alin - Vasilică
Redactor responsabil

Tehnoredactare - Valentin Holban
Copyright 2016 © Editura Cartea Ortodoxă
– Toate drepturile rezervate –
ISSN 1582-1544

Cuprins

PASTORALA LA NAȘTEREA DOMNULUI

† GALACTION, Episcopul Alexandriei și Teleormanului 5

ARTICOLE ȘI STUDII

Rugăciunea, osteneala și virtuțile. Moduri de vindecare ale sufletului bolnav

Drd. Protos. **Chiril MIHALYI** 15

Notele fundamentale ale antropologiei ortodoxe - partea II

Pr. **Răzvan SISEA** 47

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

Cărți religioase românești tipărite în Transilvania în epoca Reformei protestante (secolul al XVI-lea)

Academician **Ioan Aurel POP** 129

VIAȚA BISERICESCĂ

Agenda de lucru a Preasfințitului Părinte Episcop Galaction

Secretar Eparhial Pr. **Vasile NEACȘU** 147

BISERICA ȘI SOCIETATEA

România în apărarea familiei

Dr. **Pavel CHIRILĂ** 163

Despre secularizarea și desacralizarea imaginii religioase și a limbajului religios în exprimarea mass-media din perspectiva viețuirii și a trăirii duhovnicești într-o lume multimedia

Drd. **Stelian GOMBOȘ** 175

DIN VIAȚA EPARHIEI

Moment aniversar - 20 de ani

Alin-Vasilică STÂNGĂ 203

POEZIE CREȘTINĂ

Har

Adriana MIU 209

Dă-ne timp de pocăință

Rodica CONSTANTINESCU 211

RESTITUIRI

Cuvântarea Mitropolitului Antim la suirea pe scaunul

mitropolitan 212

Cuvânt de învățătură și de umilință în Duminica Florilor

Sfântul ANTIM IVIREANU 218

Prin cruce la biruință

I. Gr. OPRIȘAN 225

† GALACTION

**DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOPAL SFINTEI
EPISCOPII A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI**

**TUTUROR DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI,
CINULUI MONAHAL, PEA CUCERNICILOR
ȘI PEA CUVIOȘILOR PĂRIŢI DIN ACEASTĂ
SFÂNTĂ ȘI DE DUMNEZEU PĂZITĂ EPISCOPIE,
HAR, PACE, SĂNĂTATE ȘI ALESE BUCURII
DUHOVNICEȘTI DE LA DUMNEZEU, IAR
DE LA NOI PĂRINTEASCĂ ÎMBRĂȚIȘARE ȘI
ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE**

*„Betleemul a deschis Edenul; veniți să vedem;
aflat-am desfătarea tainică înăuntrul peșterii;
veniți să privim cele din rai”
(Icos – Canonul Nașterii)*

Iubiții noștri fi duhovnicești,

Sărbătoarea Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos Ne oferă, și anul acesta, minunatul prilej și bucuria de a vă împărtăși cuvânt de învățătură dreaptă și părintească povățuire. Uniți în rugăciune și în duh, să mulțumim împreună lui Dumnezeu pentru nemărginita Sa dragoste revărsată, cu

bogație, la Sfântul Praznic de astăzi. „*Betleemul a deschis Edenul*” cântă astăzi Sfânta Biserică, arătând măreția Zilei și ne îndeamnă să ne apropiem și să vedem „*cele din rai*” că, prin Sfânta Sa Întrupare, Hristos Domnul dăruiește, cu adevărat, celor credincioși darurile cele mult așteptate și mântuitoare, „*cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit, și la inima omului nu s-au suit*”¹ așa cum s-a descoperit Sfântului Apostol Pavel.

Cunună a creației și chip al Tatălui Ceresc, zidit spre nemurire, primul om a fost așezat de Dumnezeu în rai. Dăruit cu rațiune, voință și libertate, cu puterea de a alege între bine și rău și de a-și hotărî singur calea vieții, omul s-a înstrăinat de Dumnezeu prin păcatul neascultării. Liber să păstreze sau să rupă legătura cu Dumnezeu, omul s-a desprins din brațele părintești ale Creatorului său. Astfel, a căzut din bunăstare și sănătate în lipsă și dureri; din Eden, pământ al desfătării, într-un pământ blestemat cu spini și cu pălămidă; din odihna Domnului în sudoarea feței; de lângă pomul vieții în valea plângerii; din calea spre viața veșnică în pământul din care a fost luat.

Dar, pentru că „*n-a răbdat Dumnezeu ca făptura Sa să fie înghițită de piere*” și pentru că omul singur n-ar fi putut niciodată să refacă drumul către paradisul pierdut, Iubirea nesfârșită a lui Dumnezeu a pregătit și a deschis, pe firul timpului, după făgăduința dată încă de la izgonirea din rai, calea întoarcerii acestuia. Pentru o astfel de lucrare sfântă a coborât pe pământ Fiul lui Dumnezeu, Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, luând trup omenesc din Preacurata Fecioară, după cum ne spune lămurit și Sfânta Scriptură: „*Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut*”.²

Cu câtă înfrigurare, suspin și sete vor fi așteptat oamenii Legii Vechi „*plinirea vremii*”, când „*moarte nu va mai fi!*” Însuși Hristos Domnul ne grăiește astfel: „*Mulți prooroci și drepti au voit să vadă cele ce priviți voi, și n-au văzut, și să audă cele ce auziți voi, și n-au auzit*”³, „*pentru că vouă vi s-a*

-
1. I Corinteni II, 9;
  2. Luca XIX, 10;
  3. Matei XIII, 17;

dat să cunoașteți tainele Împărăției cerurilor, pe când aceloră nu li s-a dat".⁴

Proorocii de demult cercetau prin negura veacurilor, călăuziți de Duhul Sfânt, să vadă răsăritul Soarelui dumnezeiesc, dar nu l-au văzut, ci au zărit doar zorii care vestesc răsăritul și s-au bucurat. S-au bucurat întru nădejdea venirii lui Mesia, trăind în așteptare. S-a bucurat patriarhul Iacov când a profetizat zicând: „Nu va lipsi sceptru din Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sale, până ce nu va veni Împăciuitorul, Căruia i se vor supune popoarele”.⁵

S-a bucurat și Profetul Miheia când a arătat locul minunii: „Și tu, Betleeme Efrata, deși ești mic între miile lui Iuda, din tine va ieși Stăpânitor peste Israel, iar obârșia Lui este dintru început, din zilele veșniciei”,⁶ iar Proorocul Daniel, de Dumnezeu înțelepțit, a lămurit timpul sorocit în care va veni „Cel Uns”⁷ – Mesia.

Cu aceeași bucurie și Sfântul Prooroc Isaia vestea, cu sute de ani înainte, Nașterea Domnului: „Prunc S-a născut nouă, un Fiu S-a dat nouă, a Cărui stăpânire este pe umărul Lui și se cheamă numele Lui: Înger de mare șfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie”⁸ căci: „Iată Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel”.⁹

Măreția minunii Nașterii lui Dumnezeu ca om printre oameni, care copleșește orice minte omenească, înspăimântă însă și cugetele sfinților prooroci care, într-un glas cu Profetul Isaia, grăiesc: „Dacă ai rupe cerurile și Te-ai pogorî, munții s-ar cutremura! Ca un foc care arde ... și ca o vâlvătaie care fierbe...”¹⁰ Astfel era închipuită pogorârea celui Preaînalt! Dar venirea Fiului mult așteptat de noi s-a petrecut „nu în furtună, ci în zefir”, lin și fără zarvă, în smerenie, în simplitate și în cel mai sărac lăcaș, nu în tunete și

4. Matei XIII, 11;
5. Facere XLIX, 10;
6. Miheia V, 1;
7. Daniel IX, 24-27;
8. Isaia IX, 5;
9. Isaia VII, 14;
10. Isaia LXIII, 19; LXIV, 1;

cutremure, ci „*ca ploaia pe lână S-a pogorât în pântecel Feocioarei, Hristos*”¹¹, după cum tâlcuiesc cântările praznicului.

Dacă sfinții prooroci ne-au vestit zorii Tainei Înomenirii Fiului lui Dumnezeu, scopul final al acesteia ni-l descoperă Însuși Hristos, Cel ce pentru noi S-a Întrupat, în convorbirea Sa cu Nicodim: „*Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască prin El, lumea*”¹², căci „*Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca El să slujească și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți*”.¹³

Într-adevăr, Întruparea și întreaga activitate pământească a Fiului lui Dumnezeu au adânc imprimată pecetea slujirii și a smereniei. „*Dumnezeu fiind în chip*”, El „*S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om. S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce*”¹⁴ „*bogat fiind, pentru noi a sărăcit, ca noi cu sărăcia Lui să ne îmbogățim*”.¹⁵

Hristos este pildă de slujire a oamenilor, căci El este „*Păstorul cel bun, care își pune viața pentru oile sale*”.¹⁶ Nu ucenicii sau lumea L-au slujit pe El, ci dimpotrivă, El ne-a învățat că cel care vrea să fie mai mare, să fie slujitorul tuturor. A spălat picioarele ucenicilor Săi, arătând până unde poate să meargă slujirea aproapelui; a săturat pe cei flămânzi; a vindecat pe cei bolnavi; Lui I S-a făcut milă de cei în suferință: „*Milă Îmi este de mulțime*”¹⁷ a spus El și a plâns în fața durerii altora (Ioan XI,35).

Hristos este pildă de iubire: „*Precum M-a iubit pe Mine Tatăl, așa v-am iubit și Eu pe voi; rămâneți întru iubirea Mea*”.¹⁸ „*Mai mare dragoste*

11. Cântarea a IV-a din Canonul Nașterii, Mineiul pe Decembrie, p. 388;

12. Ioan III, 16-17;

13. Marcu X, 45;

14. Filipeni II, 7-8;

15. II Corinteni VIII, 9;

16. Ioan X, 11;

17. Matei XV, 32;

18. Ioan XV, 9;

decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru prietenii săi¹⁹, spune El Apostolilor Săi și prin ei, nouă tuturor. În Pogorârea Sa la noi, Hristos renunță la slava Sa dumnezeiască, la toată mărirea și, în slujirea Sa, El dă totul, Își dă până și viața, făcându-Se pentru noi pildă desăvârșită și cerând ca pilda Sa să fie urmată de noi toți. De la Nașterea lui Dumnezeu ca om, noi nu ne mai rugăm precum odinioară dreptul David: „*Arată-mi calea pe care voi merge*”²⁰, deoarece calea s-a descoperit prin Însuși Cuvântul Întrupat: „*Eu sunt Calea*”.²¹ Se cuvine dar să urmăm Calea, care este Însuși Hristos Înomenit, ascultare față de Dumnezeu (*Ioan XIV, 15*), iertând greșelile altora (*Coloseni III, 13*) și răbdând orice prigoană (*Ioan XV, 20*), îmbrăcându-ne în haina smereniei și a blândeții (*Matei XI, 29*), a iubirii (*Ioan XIII, 34*) și a binefacerii (*Fapte XX, 35*), învingând orice păcat (*I Petru IV, 1-2*) pentru a ajunge la starea de sfințenie (*I Ioan II, 6*) la care suntem chemați și noi, prin iconomia iubirii divine.

Mântuitorul Hristos, prin Nașterea Sa, ne dezvăluie astfel și valoarea timpului vieții noastre. De la venirea Sa ca om „*pentru noi și pentru a noastră mântuire*”, timpul, adică anii noștri trupești, nu mai este marcat de teama de moarte și conștiința propriei finalități. Timpul nu mai este drumul spre moarte, ci drumul spre viață, căci prin credință fiecare ceas, fiecare clipă a existenței noastre pământești poate deveni clipă a pocăinței, clipă a izbăvirii.

Iată, sărbătorile vin și trec, timpul vieții își continuă curgerea sa firească. Dacă rămânem cei de ieri, nimic nu am folosit. Pentru aceasta, vreme potrivită este să cugetăm adânc și să aflăm și noi „*desfătarea tainică*” din peștera Betleemului. Pentru a arăta că Hristos a luat prin Nașterea Sa din Preacurata Fecioară și trup și suflet omenesc deopotrivă, Sfinții Părinți Capadocieni au întrebuițat formula: „*Ceea ce nu a fost asumat, nu a fost mântuit*”. Asemenea spunem și noi că, Taina Nașterii trebuie asumată și trăită la cotele cele mai înalte ale ființei noastre, urmând „*Calea*” Mântuitorului Hristos și primindu-L „*să Se nască și să crească*” în inimile noastre. De altfel,

---

19. Ioan XV, 13;

20. Psalmi CXLII, 8;

21. Ioan XIV, 6;

chiar aceasta este și starea de sfințenie – locuirea lui Dumnezeu în oameni și a oamenilor în Dumnezeu.

Dreptmăritori creștini,

Sărbătoarea Nașterii Domnului se vădește ca o sărbătoare a tainelor lui Dumnezeu revărsate peste creație. În teologia liturgică închinată acestei sfinte zile, credicioșii se minunează de Lumina cea veșnică a lui Dumnezeu – Hristos, Care devine Om fără a înceta să locuiască în sânul de iubire al Sfintei Treimi. În cântările la acest Praznic, imnografiile insistă pe taina cea neînțeleasă a unirii dintre firea dumnezeiască cea necuprinsă și firea omenească cea smerită, pe smerenia fără seamă a Logosului Întrupat.

Lăudând adâncul Tainei Venirii lui Dumnezeu pe pământ, Sfântul Ioan Gură de Aur se minunează într-un cuget cu magii de la răsărit pe care, „nici tronurile, nici sceptrurile nu i-au înspăimântat, ci nemărginita sărăcie. Că ce poate fi mai prejos decât peștera? Și ce poate fi mai smerit decât scutecele, întru care a strălucit bogăția Dumnezeirii”.²² Astfel îl auzim pe Sfântul Părinte zicând: „Ce să spun, ce să grăiesc? Văd pe teslar și ieslea, văd pe Prunc și scutecele, văd nașterea Fecioarei lipsită de cele de trebuință. Toate încărcate de sărăcie, toate pline de lipsă. Iată bogăție în mare sărăcie! Cum a sărăcit pentru noi când era bogat? Cum n-a avut nici pat, nici așternut, ci a fost aruncat în ieslea goală? O, sărăcie, izvor de bogăție! O, bogăție nemăsurată ce ai chip de sărăcie! În iesle stă, și zguduie lumea! În scutece se înfășoară, și va sfărâma legăturile păcatului. Încă n-a rostit cuvânt deslușit și a și învățat pe magi, i-a și întors la credință... Iată, Pruncul este înfășat în scutece și stă în iesle. De față-i și Maria, Fecioară și Mamă. De față-i și Iosif, așa-numitul tată. El bărbat se zice și Ea femeie se numește. Nume legiuite, dar goale de împreună-viețuire. Gândește-le până la cuvinte și nu până la lucruri. El s-a logodit numai, dar Duhul Sfânt a umbrit”.²³

22. Ipacoi glasul al VIII-lea, din *Canonul Nașterii, Mineiul pe Decembrie*, p. 387;

23. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Predici la sărbători împărătești și Cuvântări de laudă la sfinți*, în P.S.B.-14, ed. a II-a, Editura Basilica, București, 2015, p. 57;

Taina Sfântă își arată însă sublimitatea tocmai în faptul că în ea își găsesc împăcarea cele mai categorice antinomii ale minții omenești: bogăția în sărăcie, veșnicia sub vremuri, nemărginitul în iesle sărăcicioasă, Cel mai înainte de veci născut din Tatăl, fără de maică, pe pământ, născut din Preacurata Fecioară, fără de tată. Și pentru că este mai presus de fire, taina zămislirii Pruncului Dumnezeiesc are nevoie și de o tâlcuire: „*Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri*”, lămurește Arhanghelul Gavriil Maicii Sfinte. Precum din vechiul Adam a zidit Dumnezeu, la început, trupul primei femei, tot așa acum, Duhul Sfânt a întocmit Noului Adam trup din Sfânta Fecioară. Întărind această înțelegere, un alt Sfânt Părinte al Bisericii învăța pe credincioșii din vremea sa prin aceste cuvinte: „*Eva, prima femeie, de cine a fost născută? Care maică a zămislit-o, de vreme ce nu exista altă femeie? Scriptura răspunde că a fost creată din coasta lui Adam. Deci oare Eva a fost născută din coasta bărbatului, fără mamă, însă nu se poate să se nască fiu, fără de bărbat, din pântec fecioresc? Acest dar al nașterii neamului femeiesc se datorează bărbatului, pentru că Eva s-a născut din Adam și, mai ales, fără să fie zămislită de maică, ci doar din bărbat. Deci Maria a înapoiat datoria harului, născând prin puterea lui Dumnezeu fără partea bărbatului și fără stricăciune, singură, de la Duhul Sfânt*”.²⁴

Întruparea lui Hristos înseamnă unirea dumnezeirii Fiului cu umanitatea luată din Fecioara Maria, înseamnă certitudinea îndumnezeirii omului. Ea este evenimentul crucial al istoriei care deschide perspectiva veșniciei lumii în Hristos, este motivul pentru care trecutul și viitorul capătă sens. Dumnezeu Cuvântul devine Om fără a înceta să fie Dumnezeu, prin aceasta vestind restaurarea materiei de sub robia stricăciunii. Întruparea transformă vederea fizică („*Și am văzut slava Lui*”) în criteriu al evidenței lui Dumnezeu în mijlocul lumii („*și S-a sălășluit între noi*”). Unirea Dumnezeirii Fiului cu umanitatea este fundamentul unic și definitiv al

---

24. Sfântul Chiril al Ierusalimului, „Predică la Duminica dinaintea Nașterii lui Hristos”, în *Predici ale Sfinților Părinți la Duminicile de peste an*, Editura Egumenița, Galați, 2009, p. 516;

unirii omului cu Dumnezeu în Iisus Hristos și ne arată puterea de care se împărtășește umanitatea prin asumarea ei de către Dumnezeu Cuvântul.

Vorbind despre unirea Cuvântului lui Dumnezeu cu trupul într-un singur ipostas, Sfântul Maxim Mărturisitorul, aprig luptător împotriva ereziilor monofizite și monoteliste din veacul său, ne îndrumă cu privire la această lucrare a lui Dumnezeu, grăind: „Întruparea lui Dumnezeu ne este chezașie sigură a nădejzii de îndumnezeire a firii oamenilor. Atât de deplin îl va face pe om Dumnezeu, cât de deplin S-a făcut Dumnezeu om. Căci e vădit că Cel ce S-a făcut om fără de păcat va îndumnezei firea fără preschimbarea ei în Dumnezeu; și atât îl va ridica pe om din pricina Sa, cât S-a coborât El din pricina omului”.²⁵

Iubiți fi sufletești,

Este îndeobște cunoscut faptul că, în apropierea sărbătorilor, creștinii își urează unii altora „Sărbători fericite!”, „Crăciun fericit!”. Dar cum se dobândește fericirea, ne întrebăm, și ce poate genera fericire ființei noastre, de Crăciun mai ales, și-n toată vremea? Fericirea cea adevărată a avut-o omul în rai; a avut-o și a pierdut-o prin neascultare și de unul singur nu a reușit să o mai regăsească. Cel ce a dat fericirea, „Cel ce dă viață tuturor”, prin Care „toate s-au făcut și fără de El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut”, numai Acela putea să dăruiască din nou fericirea. Și, din iubire, ne-a și dăruit-o prin Sfânta Sa Întrupare. Depinde de noi dacă o vom pierde precum Adam oarecând, sau o vom păstra și o vom statornici în viața noastră prin credință, ascultare de Dumnezeu și fapte bune.

Constatăm însă, cu tristețe, că vremurile sub care trăim, duhul veacului, ne îndeamnă spre alt fel de fericire, una vremelnică, deșartă, întemeiată pe patimile cele trupești, pe dorința nestăvilită de consum. Astfel, unii oameni caută fericirea în mese îmbelșugate, în băuturi meșteșugite, în agoniseala de bunuri materiale, în petreceri și distracții de tot felul, iar în

---

25. Sfântul Maxim Mărturisitorul, „Răspunsuri către Talasie”, în *Filocalia*, vol. III, Editura Humanitas, București, 2009, pp. 84-85;

cele din urmă vor cunoaște, cu întristare, dezamăgirea. Aceasta deoarece o astfel de stare fericită zidită pe lucruri trecătoare este trecătoare și ea, precum bunurile vremelnice pe care este întemeiată.

Fericirea cea veșnică și nepieritoare este numai cea dăruită nouă de Fiul lui Dumnezeu, dar, la care trebuie să lucrăm pentru a o dobândi.

În predica Sa de pe munte, Mântuitorul ne arată cele nouă căi prin care putem să ajungem la fericire; pe care, dacă vom păși, vom afla viața veșnică, și nici una dintre ele nu fericește goana nesățioasă după cele pământești.

Însuși Mântuitorul se face nouă pildă de urmat pentru a ajunge și noi la starea cea fericită, la „*desfătarea celor din rai*”. Iată că mântuirea din cer vine, dar se câștigă aici, pe pământ, lucrând faptele credinței, ale smereniei, ale slujirii și ale iubirii aproapelui.

Chemați la această stare, se cuvine să luăm aminte la cei aflați în neazuri și în supărări, în griji și în nevoi, la vreme de restriște materială și să ne oferim darul și ajutorul după puterea noastră, având în suflet, ca piatră de hotar, cuvintele Celui ce pentru noi S-a născut: „*Întrucât ați făcut unuia dintre acești frați ai Mei prea mici, Mie Mi-ați făcut*”.²⁶

Să nu uităm de sfatul cel bun pe care să-l dăm celor aflați în ispite și în tulburări: „*Să știe că cel ce a întors pe păcătos de la rătăcirea căii lui își va mântui sufletul din moarte și va acoperi mulțime de păcate*”²⁷. Să ne purtăm cu iubire față de toți, fiind noi înșine pildă pentru ceilalți: „*Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri*”²⁸, convingși fiind că: „*Nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu*”²⁹ pentru că „*Împărăția lui Dumnezeu nu este mâncare și băutură, ci dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfânt*”.³⁰

---

26. Matei XXV, 40;

27. Iacov V, 20;

28. Matei V,16;

29. I Corinteni VI, 10;

30. Romani XIV, 17.

La ceas de sfântă prăznuire, să rugăm pe Bunul Dumnezeu să ne dăruiască și nouă bucuria cea negrăită pe care au vestit-o cetele îngeresti și care a umplut sufletele curate al păstorilor; credința și înțelepciunea magilor și dorința de a viețui astfel încât Hristos Domnul să Se nască în inimile noastre, revărsând peste noi darurile Sale cele bogate.

Vă îmbrățișăm părintește pe toți și vă urăm să petreceți Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului și ale Bobotezei cu pace deplină, iar Anul Nou 2017 să vă fie luminat și cu mult spor întru toate cele de folos spre mântuire!

LA MULȚI ANI!

Al vostru de tot binele doritor și către Domnul, pururea rugător,

† GALACTION

EPISCOPUL ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

ARTICOLE ȘI STUDII

RUGĂCIUNEA, OSTENEALA ȘI VIRTUȚILE. MODURI DE VINDECARE ALE SUFLETULUI BOLNAV

Drd. Protos. Chiril MIHALYI

I.1. De ce trebuie să ne rugăm când suntem neputincioși?

Omul își pune mai mereu întrebarea:

De ce trebuie să ne rugăm? Ce folos are rugăciunea? Care este importanța ei și ce beneficii aduce?

La care întrebări, de cele mai multe ori, nu aflăm răspuns. De aceea a purcede la izvoarele marilor părinți și trăitori ai pustiei, care, printr-o asceză aspră, prin practicarea rugăciunii și printr-un post aspru, au reușit să-și curețe toate simțurile: atât pe cele ale trupului cât și pe cele ale sufletului. Și putem să spunem că de la ei putem să învățăm să ne rugăm, învățăm să ne purtăm, învățăm să fim sănătoși, într-un cuvânt învățăm să ne desăvârșim (Îndumnezeim).

Exemplele în Sfânta Scriptură referitoare la rugăciune sunt nenumărate, precum putem să vedem:

Dumnezeu a lăsat rugăciunea ca modalitate de a obține soluțiile și rezolvările atunci când ne aflăm în nenumărate încercări:

- a) Rugăciunea, în luarea unor decizii importante (Luca 6:12-13)
- b) Rugăciunea, pentru a depăși bariere create de cel rău în viațile noastre (Matei 17:14-21)
- c) Rugăciunea, strângerea lucrătorilor pentru secerișul duhovnicesc (Luca 10:2)

d) Rugăciunea, întărire de a depăși ispitele (Matei 26:41)

e) Rugăciunea, ca modalitate de a-i întări și încuraja duhovnicește pe alții (Efeseni 6:18-19). Rugăciunea este modalitate prin care Îl slujim pe Dumnezeu (Luca 2:36-38). Ne rugăm pentru că Dumnezeu ne poruncește să ne rugăm (Filipeni 4:6-7).¹

Prin lipsa rugăciunii, se poate observa lipsa credinței și încrederii în Cuvântul lui Dumnezeu. Ne rugăm pentru a demonstra că ne încredem în Dumnezeu, că El va împlini ceea ce promite în Cuvântul Său și că ne va binecuvânta mai mult decât noi am putea cere sau chiar spera (Efeseni 3:20). Rugăciunea este principala noastră lucrare de a-L vedea pe Dumnezeu lucrând în viețile altora și ale noastre. Deoarece rugăciunea este modalitatea de a ne conecta la puterea lui Dumnezeu, ea este și modalitatea de a învinge pe cel rău și vicleșugurile sale, altfel am fi fără puterea lui Hristos, în a învinge de unii singuri, suferințele și provocările lumii.

Motivul de a ne ruga îl arată foarte explicit Sfântul Isaac Sirul care spune: *„Roagă-te, zice, să nu intri în ispitele privitoare la credință, roagă-te să nu intri în ispitele părerii de sine a minții, însoțit de dracii hulei și ai mândriei. Roagă-te să nu intri, din părăsirea lui Dumnezeu, în ispita vădită a diavolului, prin relele amintiri ce-ți vin în cugetul tău, pentru care ai și fost părăsit. Roagă-te să nu se depărteze de tine îngerul neprihănirii tale, ca să nu fi războit de războiul fierbinte al păcatului și să te desparti de înger. Roagă-te să nu intri în ispita ațâțării din partea cuiva împotriva altcuiva, sau în ispita îndoielii și șovăirii, prin care sufletul e împins cu sila în mare luptă”*².

Sfântul Isaac Sirul ne vorbește despre „felurile și chipurile rugăciunii cu care se roagă omul”, arătând că toate acestea sunt rânduite, „își întind hotarul”, până la rugăciunea curată. Dintre aceste feluri de rugăciune, el menționează „suspinele și ingenuncherile”, „cererile din inimă și prea dulcile tânguiri”, adică o rugăciune trupească, implicând osteneala și o rugăciune interioară, pornită din inimă, din conștiința păcătoșeniei noastre; ambele fiind trepte către rugăciunea curată”³. Arată și Sfântul Simeon despre rostul rugăciunii: *„Cunoscând deci pricina și izvorul de unde și-au venit acestea,*

1. Biblia sau Sf. Scriptură, Ed. IBMO, București, 2013.

2. Sf. ISAAC SIRUL, „Cuvinte despre nevoiță”, în *Filocalia*, Vol. X. trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 211.

3. Sf. ISAAC SIRUL, „Cuvinte despre nevoiță”, în *Filocalia*, Vol. X..., p. 221.

intră cu sânguință în locul obișnuit al rugăciunii tale și căzând la iubitorul de oameni Dumnezeu, roagă-te din inimă cu suspine, întru durere și lacrimi⁴, cerând izbăvirea de povara trândăviei și a gândurilor rele; și ți se va da degrabă ție, celui ce bați și stăruiești cu osteneală, izbăvirea de acestea⁵”. Bolnavul, care cunoaște izvorul neputinței sale este îndemnat să alerge la rugăciune, care este dătătoare de viață și să caute să alunge trândăvia și gândurile rele. Iar cu lacrimi de umilință să se roage Cuvântului întrupat, care este dătător de vindecare.

Tot la rugăciunea vindecătoare ne trimite și marele Grigorie: „Ostenind, zice Scărarul, scoală-te și te roagă; și iarăși șezând, ține-te cu bărbăție de lucrarea de mai înainte⁶, și iarăși, iar prin cele potrivnice acestora, dobândești întunecare și slăbănogire, încât vei simți și durere de cap și vei slăbi și în rugăciune⁷”. Aici, sfântul ține să arate că cel ce se roagă trebuie să persiste cu multă voință și să nu renunțe în fața curselor diavolești, atunci când ele ne cearcă dându-ne unele stări de delăsare, doar prin persistență vom cunoaște izbăvirea și vindecarea sufletului.

Părinții Filocalici fac mai întâi o distincție între rugăciunea materială sau în care se cere ajutorul pentru primirea unor bunuri materiale, necesare vieții de fiecare zi și cea spirituală sau duhovnicească, înțelegând prin aceasta, la modul general, orice formă superioară de rugăciune, ce vizează dobândirea nu a bunurilor trecătoare, necesare vieții acesteia, ci a bunurilor spirituale, ce ajută la dobândirea vieții veșnice, prin unirea și împărtășirea din Dumnezeu Cuvântul.

---

4. „Cel ce și-a curățit mintea prin lacrimi, iar sufletul și l-a înviat încă de aici prin Duh, ajunge pentru scurtă vreme împreună viețuitor cu îngerii și netrupesc ca un nesupus stricăciunii. Iar trupul și-l face prin rațiune, chip luminos și arzător al frumuseții dumnezeiești, din plăsmuire de lut; și-l face cum era după fire, dacă nesticăciunea trupurilor este înlăturarea musturilor și a îngroșării”. Sf. GRIGORIE SINAITUL, „Capete după acostil”, în *Filocalia*, Vol. VII..., p. 100.

5. Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, „Cele 225 de capete teologice și practice”, în *Filocalia*, Vol. VI, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009, p. 33.

6. Sf. GRIGORIE SINAITUL, „Despre liniștire și despre cele două feluri de rugăciune”, în *Filocalia*, Vol. VII, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 162.

7. Sf. GRIGORIE SINAITUL, „Despre liniștire și despre cele două feluri de rugăciune”, în *Filocalia*, Vol. VII..., p. 168.

I.2. Cum trebuie făcută rugăciunea?

Iată ce ne spune dumnezeiescul părinte Grigorie Palama, referitor la felul cum trebuie să ne rugăm: „*Aplecându-te apoi cu încordare, ca să simți durere în piept, în umeri și în grumaz, strigă stăruitor cu mintea, sau cu sufletul: „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă!”⁸. Pe urmă, pentru îngustimea, osteneala și greutatea lucrului, ca unul ce e făcut continuu, (fiindcă cele trei cuvinte nu sunt o mâncare care să se poată mânca continuu, iar „cei ce Mă mănâncă pe Mine vor flămânzi încă” (Înțel. Sir. XXIX, 21), mută-ți mintea la cealaltă jumătate și zi: „Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!”⁹. Dar zi mult fiecare jumătate, căci nu trebuie să le schimbi neconținut, din lene, fiindcă plantele ce se răsădesc continuu nu prind rădăcină. Înfrânează-ți și mișcarea plămânilor, ca să nu răsufli în voie, căci suflarea plămânilor, care pornește de la inimă, întunecă mintea și risipește cugetarea, răpind-o de acolo”¹⁰. Sfântul Grigorie, are un tratat legat de „Rugăciunea inimi”, în care artă modul în care se exercită ea și cum este corect a o face. De aceea este recomandat ca toți care pornesc cu această rugăciune și doresc să-și vindece inima, trebuie să asculte cu desăvârșire de duhovnic, dar și acela cu experiență și care cunoaște rostul și lucrarea acestei rugăciuni.*

Sfântul Grigorie „*aduce mai întâi ca elemente noi șederea celui ce săvârșește această rugăciune pe un scaun îngust și aplecarea încordată a capului, pentru că această durere menținută cu hotărâre ține atenția la rugăciunea pe care o săvârșește. Dar nici el, cum nici Nichifor din singurătate, nu cerea ca să se alterneze continuu cele două părți ale rugăciunii lui Iisus, ca să nu se risipească atenția minții. Cugetarea trebuie ținută continuu concentrată în inimă. Legarea rugăciunii de respirație era recomandată numai în*

8. *Aici Sfântul face referire la „Rugăciunea inimi”, sau cum i se mai spune „Rugăciunea lui Iisus”, care după Sfinții Părinți trebuie făcută într-un anumit fel, ținându-se seama și de poziția trupului.

9. *Rugăciunea după cum se arată de el se împarte și se exercită prin respirație; împărțindu-o în două părți. Unii mari duhovnici ai zilelor noastre nu o recomandă fără a avea un îndrumător iscusit, adică un practicant și un lucrător al acestei rugăciuni. Unii Părinți chiar arată că ea (Rugăciunea inimii) poate cauza dureri și chiar boală la inimă prin practicarea greșită a ei.

10. Sf. GRIGORIE PALAMA, „Despre liniștire și despre cele două feluri de rugăciune”, în *Filocalia*, Vol. VII, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 160.

general ca prilej de a nu se uita rugăciunea”.¹¹

Dar el arată că nu numai din rugăciune se poate ajunge la făptuirea cea curată în Hristos, ci și prin practicarea tuturor virtuților. „De unde vine deosebirea, că unii cer cântare multă, alții puțină, iar alții deloc, ci numai rugăciunea și osteneala, poate lucrarea mâinilor, sau a pocăinței, sau altă lucrare ostenitoare? Dezlegarea acestora este următoarea: cei ce au aflat harul după făptuire, prin multe osteneli și vreme îndelungată, învață și pe alții ceea ce au aflat ei”.¹² Deci putem spune că părinții au fost cei ce au făptuit virtuțile și acum pot să îndrume și pe alții, chiar dacă distanța dintre noi și ei este mare, chemarea la pocăință și la tămăduire este aceeași. Hristos Logosul, lucrează în om la fel, fiind Terapeutul bolilor trupești și sufletești.

Iar piedica pentru monah, dar și pentru cei din lume în desăvârșire sunt patimile după cum arată: „Dar patima slavei deșarte nu-1 lasă pe monah să sporească în virtute, ci rabdă ostenelile și ajunge la bătrânețe fără rod. Ea îi asaltează pururea pe toți trei și-i jefuiește de lucrarea virtuților: pe începători, pe cei de la mijloc și pe desăvârșiți”.¹³ Alături de cercetarea unui duhovnic, ea cere a lupta prin paza a minții și a sufletului. Osteneala sau efortul, în rugăciune, îi apasă pe începători ca „un stăpân aspru”, dar celor înaintați, ea le este ca dragostea, care împinge pe un flămând la masa cea bogată.

I.3. Osteneala în rugăciune, dobândirea roadelor Duhului Sfânt.

Marele Apostol Pavel ne învață să stăruim în rugăciune și să ne rugăm neîncetat (I Tes. 5, 17), iar Hristos Domnul ne asigură că: „Dumnezeu va face dreptate celor ce strigă către El ziua și noaptea” (Luca 18, 7). Tot El mai spune: „Privegheați și vă rugați” (Matei 26, 41). Unii cred că rugăciunea se săvârșește cu multă ușurință, dar părinții arată că ea se dobândește prin multă jertfă și durere, arătând: „Trebuie să înșirăm aici și ostenelile și durerile lucrării (rugăciunii) și să înfățișăm limpede cum trebuie săvârșită fiecare lucrare, ca nu cumva călătorind cineva fără durere, numai din auzite, să nu dobândească roade și să ne învinovățească pe noi sau pe alții că nu e

11. Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, Notă în *Filocalia*, Vol. VII..., p. 160.

12. Sf. GRIGORIE PALAMA, „Despre liniștire și despre cele două feluri de rugăciune”, în *Filocalia*, Vol. VII..., p. 163.

13. Sf. GRIGORIE PALAMA, „Despre liniștire și despre cele două feluri de rugăciune”, în *Filocalia*, Vol. VII..., p. 169.

cum am zis. Căci numai durerea inimii¹⁴ și osteneala trupului știu să facă lucrul adevărului. Prin ele se face arătată lucrarea Duhului Sfânt, dată ție și fiecărui credincios, prin Botez. Lucrarea aceasta a fost îngropată prin patimi pentru nepurtarea de grijă de porunci și așteaptă pocăința noastră, pentru mila Lui negrăită, ca nu cumva să auzim la sfârșit, din pricina nerodirii noastre: „Luați talantul de la el” și „Ceea ce se pare că are se va lua de la el” (Matei XXV, 28-29) și să ne trimită în muncile veșnice, la suferințele din gheenă. Căci nici o lucrare trupească și duhovnicească nu dă roadă, dacă nu e săvârșită cu durere sau cu osteneală. Fiindcă „împărăția cerurilor se ia cu silă și cei ce o silesc, o răpesc pe ea” (Matei XI, 12). Iar silă a numit simțirea dureroasă a trupului, în toate. Căci astfel sunt poate mulți care au lucrat sau lucrează ani îndelungați, dar fiindcă nu au pus osteneală și durere prin râvna fierbinte a inimii¹⁵, s-au lipsit de curăție și de împărtășirea Sfântului Duh, lepădând asprimea durerilor. Cei ce lucrează fără grijă și cu moleșeală ostenesc poate mult, la arătare, dar niciodată nu vor culege roadă, din pricină că nu au pus durere în ea, rămânând în adâncul lor lipsiți de ea. Martor este cel ce zice (Scărarul): „De-am avea toată petrecerea noastră minunată, dar dacă n-am dobândit inimă îndurerată, ea este mincinoasă și zadarnică. Căci călătorind fără durere, suntem împinși uneori de trândăvie la împrăstieri fără folos și ne întunecăm. Și socotind că găsim în acestea puțină odihnă, ne amăgim”. Aceasta o mărturisește și marele Efrem, zicând: „Ostenind, ostenește cu durere, ca să scapi de durerile ostenelilor deșarte”. Cine iubește pe Domnul primește suferința (durerea), pentru că iubește: „Pentru a suferi, iubirea nu are nevoie de răni adânci, de lovituri dure. Fiind sensibilizarea maximă a sufletului, ea simte totul și reacționează extrem de sensibil la orice contrazicere a sentimentului¹⁶”.

„De nu va slăbi mijlocul nostru, zice proorocul, de slăbiciunea din osteneala postului și nu vom naște rodul în dureri de facere și în statornicirea inimii” (Isaia XXI, 3), nu vom dobândi duh de mântuire pe pământul inimii, cum ai auzit, ci ne vom mândri numai cu anii, cu postirea fără folos, cu

14. *Durerea inimii se simte printr-o prezență lucrătoare a rugăciunii, iar prin lucrare se simte prezența Duhului Sfânt în inimă, pe care o face mai sensibilă, de aici durerea.

15. *A se vedea lucrările, *O noapte în pustie* sau *Pelerinul rus*, care ne vorbesc pe larg despre „Rugăciunea inimii”.

16. GEORGE REMETE, *Cunoașterea prin tăcere*, Ed. Reîntregirea, ediția a III-a, Alba-Iulia, 2004, p. 313.

slăbănogirea și cu liniștirea, socotind a fi cineva. Însă la vremea ieșirii vom cunoaște toți, fără putință de îndoială, toată roadă noastră”¹⁷

Dumnezeiescul Părinte Grigorie ne învață că, prin lucrătorea osteneală omul ajunge la înțelegerea durerii, dar și la asumarea ei: „De aceea trebuie să ascultăm de cei ce cunosc ostenelele virtuții lucrătore și așa să purcedem la faptă, adică la postul împreunat cu foamea, la înfrânarea lipsită de plăceri, la privegherea stăruitoare, la îngenuncherea dureroasă, la starea neclintită și obositoare în picioare, la rugăciunea întinsă, la smerenia nemincinoasă, la zdrobire și suspinare neîncetată, la tăcere chibzuită, dreasă cu sare (Colos. IV, 6) și la răbdarea în toate”¹⁸. „Dar șederea ta să fie cu răbdare, pentru cel ce a zis: „Stăruieți în rugăciune” (Colos. IV, 2). Să nu te ridici degrabă, lenevindu-te pentru durerea ostenelei și pentru strigarea înțelegătoare a minții și pentru ațintirea minții. Căci „iată, zice proorocul, m-au cuprins dureri ca pe una care naște” (Ps. XXI, 3). Ci încovoiindu-te în jos și adunându-ți mintea în inimă, de cumva s-a împrăștiat, cheamă pe Domnul Iisus în ajutor. Iar dacă te dor adeseori umerii și capul, stăruiește cu osteneală și cu dragoste în acestea, căutând în inimă pe Domnul. Căci „împărăția cerurilor se ia prin stăruință și cei ce se silesc pun mâna pe ea” (Matei XI, 12). Domnul a arătat, prin aceste cuvinte, sânguina în ostenele a acestora. Căci răbdarea și stăruința în toate pricinuesc ostenele în trup și în suflet”¹⁹

Iar cuvioșii Calistrat și Xanthopol arată că: „Nici nu cerceta pricina încercărilor tale, de unde vin, ci roagă-te numai lui Dumnezeu să le porți cu mulțumire, cum zice Sfântul Marcu: „Venind încercarea, nu căuta de ce și prin cine a venit, ci caută să o rabzi cu mulțumire și fără să îți minte răul”²⁰, și iarăși: dacă nu e ușor să afli pe vreunul să placă lui Dumnezeu fără să fie încercat, se cade să mulțumim lui Dumnezeu pentru tot ce ni se întâmplă”²¹,

17. Sf. GRIGORIE PALAMA, „Despre liniștire și despre cele două feluri de rugăciune”, în *Filocalia*, Vol. VII..., pp. 169-170.

18. Sf. GRIGORIE PALAMA, „Despre liniștire și despre cele două feluri de rugăciune”, în *Filocalia*, Vol. VII..., pp. 170-171.

19. Sf. GRIGORIE PALAMA, „Despre liniștire și despre cele două feluri de rugăciune”, în *Filocalia*, Vol. VII..., p. 172.

20. Cuv. CALISTRAT și IGNATIE XANTHOPOL, „Cele 100 de capete”, în *Filocalia*, Vol. VIII, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009, p. 48.

21. Încercarea ne dă putința să ne întărim cu duhul prin credință. Nu poate deveni

necazul dă pe față starea sufletului, dacă acesta tinde spre cele de-a dreapta sau spre cele de-a stânga. De aceea, orice necaz ni se întâmplă, se numește încercare, dând celui părtaș la el cunoștința voilor lui ascunse”.²²

Cele ce arată Sfântul Grigorie, vedem că fără durere nimic nu se săvârșește mai ales în ceea ce privește unirea cu Dumnezeu. După el întâlnirea cu Hristos se făptuiește doar prin rugăciune, dar și aceasta născută dintr-o durere. Durerea aceasta poate fi numită „dorul după Dumnezeu”, și oricine are acest dor simte o durere lăuntrică, adică o pornire spre dorul de dumnezeiesc, și spune: „Lipsa durerii, pe care părinții o numesc și împietrire, e deci cea care oprește rugăciunea; nu durerea trăită cu simțul pipăitului”.²³

Marele teolog Dumitru Stăniloae, făcând referire la durerea în rugăciune, arată că: „Lipsa de durere a inimii e împietrirea minții. De fapt durerea aduce înmuierea sufletului, iar aceasta rugăciunea, ba chiar rugăciunea cu lacrimi”.²⁴ Rugăciunea fără această înmuiere e mai mult o meditație filozofică, fără efecte adânci și transformatoare asupra întregii ființe a noastre. Aceasta o umanizează și o face transparentă cu adevărat. De aceea se pune în Biserica de Răsărit atâta accent pe lacrimi”.²⁵

Pentru a avea rugăciunea calitate trebuie să fie străpunsă de dorul după sfințire: „Căci socotesc lipsită de calitate rugăciunea fără străpungere. Iar altul spune: „Setea și privegherea au apăsât inima; iar din inima apăsată au curs lacrimi”.²⁶ Sau: „Rugăciunea e maica și totodată fiica lacrimilor”. Ai

copilul bărbat dacă nu are prilejul să învingă diferite greutăți ale vieții de zi cu zi.

22. Cuv. CLISTRAT și IGNATIE XANTHOPOL, „Cele 100 de capete”, în *Filocalia*, Vol. VIII..., p. 49.

23. Sf. GRIGORIE PALAMA, „Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie”, în *Filocalia*, Vol. VII, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009, p. 214.

24. „Din lacrimi de durere pentru păcate iese rugăciunea, iar rugăciunea, ca expresie a simțirii puternice a micimii și a păcătoșeniei față de Dumnezeu, naște lacrimile. Acestea merg împreună și numai însoțirea lor mărește calitatea rugăciunii și calitatea ființei fiecăruia și scoate sufletul din împietrire”. Notă, în *Filocalia*, Vol. VII..., p. 215

25. Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, Notă în *Filocalia*, Vol. VII..., p. 214.

26. „Dumnezeiescul Părinte Ioan Scărarul zugrăvește un tablou viu al durerii pe care o trăiește omul ce se pocăiește. El folosește un vocabular deosebit de exact din punct de vedere al umanului, pentru a descrie senzația inimii străpunse. Plânsul după el, este izvorul de apă răcoritoare pe care Dumnezeu îl dă monahilor smeriți dar și credincioșilor. El ne arată că monahii sunt plângătorii care „de la trupul lor s-au întors ca de la un dușman”, și în același timp susține că omul cu adevărat fără de prihană este cel care „își plouă neîncetat

văzut că durerea trăită cu simțul pipăitului nu numai că se face o piedică rugăciunii, ci conlucrează cu ea, întărind-o? Dar cum sunt aceste lacrimi, cărora rugăciunea le este maică și fiică? Nu sunt dureroase și amare și mușcătoare prin fire celor ce au gustat de curând din fericitul plâns, iar celor ce s-au bucurat de el din plin nu li se prefac în dulci și nedureroase? Cum, deci, întinează rugăciunea, ba mai bine zis cum o nasc pe ea și se nasc din ea cele săvârșite trupește, care produc dulceață și durere simțirii? Cum le dăruiește pe acestea Dumnezeu, potrivit celui ce zice: „Dacă ai câștigat lacrimi în rugăciunea ta, Dumnezeu s-a atins de ochii inimii tale și ai văzut cu mintea (cu înțelegerea).²⁷ Și mai zice: „Dar tămăduirile și puterile n-ar putea ajunge la lucrare, nerugându-se sufletul celui ce o lucrează pe fiecare, în primul rând cu mintea, dar uneori dând sunet și trupul”²⁸. „Mărturisirea minții²⁹” este pomenirea neîncetată cu mintea a numelui Domnului Iisus Hristos. Prin aceasta mintea își mărturisește credința în Iisus Hristos, chiar când nu o face prin cuvinte auzite,³⁰ iar dacă acel suflet se ruga neîncetat și neîncetat era îndurerat (1 Tes. I, 3; II, 13; V, 17; Rom. IX, 2), desigur că avea în sine durerea unită cu rugăciunea. Și o avea nu numai împreună-existentă ci și împreună-lucrătoare³¹.

Deci, în concluzie, adevărata rugăciune începe de la durere, nu este plăcere. Dar ne întrebăm ce fel de durere este? Omul se ostenește în sensul cel bun. Îl doare, suspină, suferă atunci când face rugăciune pentru orice. Suferă, pentru că participă la durerea generală a lumii sau a unui om în particular. Această participare, această durere Dumnezeu o răsplătește cu daruri dumnezeiești. Desigur că nu omul cere darurile dumnezeiești, ci ele vin ca o consecință, deoarece participăm la durerea celuilalt.

obrajii săi cu apele vii”; cu alte cuvinte, aspectele fizice și spirituale ale firii omenești lucrează împreună pentru a dobândi mântuirea”.

27. Sf. GRIGORIE PALAMA, „Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie”, în *Filocalia*, Vol. VII..., pp. 215-216.

28. Sf. GRIGORIE PALAMA, „Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie”, în *Filocalia*, Vol. VII..., p. 224.

29. *Aici putem vorbi de mărturisirea cugetului, adică a păcatelor, în primul rând înaintea lui Dumnezeu prin rostul rugăciunii, în care lucrează și vindecă Hristos, și în al doilea rând prin spovedanie în care se mărturisesc toate cugetele murdare, care, după cum vedem la părinți țin departe pe om de dumnezeiescul har.

30. Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, Notă în *Filocalia*, Vol. VIII..., p. 32.

31. Sf. GRIGORIE PALAMA, „Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie”, în *Filocalia*, Vol. VII..., pp. 234-235.

I.4. Rugăciunea – rodul însănătoșirii

Pornind de la faptul că omul este creația lui Dumnezeu, iar noi trebuie să ne hrănim duhovnicește din harul dumnezeiesc, înțelegem că rugăciunea este lucrarea curățitoare care ne unește cu harul divin. Prin lucrarea rugăciunii omul se schimbă, se curăță, se vindecă. Omul trăiește o viață dublă - trupească și sufletească. După cum trupul are trebuință de hrană, îmbrăcăminte și adăpost, tot așa sufletul are trebuință de cultură, de religie, de Biserică și de Dumnezeu.

Ne învață dumnezeiescul Ioan Gură de Aur: „Tot cel ce se roagă, vorbește cu Dumnezeu. Și cine nu știe ce mare lucru este ca, om fiind, să stai de vorbă cu Dumnezeu? Dar nimenea nu poate să înfățișeze această cinste prin cuvânt. Căci această cinste întrece chiar și măreția îngerilor”. Și iarăși: „Rugăciunea e o lucrare comună a îngerilor și a oamenilor și, în privința rugăciunii, nimic nu desparte o fire de alta. Ea te desparte de animale, ea te unește cu îngerii. Prin ea se ridică cineva repede la petrecerea, la viața și traiul acelora, la cinstea, la noblețea, la înțelepciunea și înțelegerea lor, silindu-se să-și petreacă toată viața în rugăciuni și în slujirea (închinarea) adusă lui Dumnezeu”³²

Teodor al Edesei vede rugăciunea ca pe o hrană: „Hrana îngerilor și a sufletelor este rugăciunea. Nu putem nici gândi, nici vorbi despre curățirea, luminarea, îmbunătățirea și desăvârșirea sufletului fără să ne rugăm, fără să știm ce este rugăciunea - de ce, când, pentru cine și cum să ne rugăm. Rugăciunea este vorbirea sfântă a sufletului cu Dumnezeu; e vorbirea copilului cu Tatăl său; e înălțarea minții, a inimii și a voinței omului credincios la cer; e convorbirea noastră familială cu cerescul Tată”³³. Tămăduind voința și inima, harul dumnezeiesc supune necesitățile biologice și sociale celor duhovnicești³⁴, ne spune Konstantin V. Zorin.

Desăvârșirea sau îndumnezeirea morală a ființei umane a fost una din principalele preocupări de esență ale tuturor epocilor de cultură. Dar

32. Cuv. CALISTRAT și IGNATIE XANTHOPOL, „Cele 100 de capete”, în *Filocalia*, Vol. VIII..., p. 66.

33. Teodor al EDESEI, „Cuvinte de folos”, în *Filocalia*, Vol. IV, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008, pp. 245-246.

34. KONSTANTIN V. ZORIN, *Pași spre însănătoșire, scoală-te și umblă*, trad. din limba rusă de Adrian Tănăsescu-Vlas, Ed. Sofia, București, 2009, p. 124.

cu atât mai mult, pentru spiritualitatea ortodoxă creștină, care urmărește mântuirea omului credincios în Biserică prin comuniunea harică cu Dumnezeu în Iisus Hristos, desăvârșirea morală reprezintă o problemă importantă de ordin existențial (Matei 5, 48).

Desăvârșirea implică sentimentul prezenței vizibile a lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu Întrupat, în sufletul omului, prezență ce se actualizează permanent prin lucrarea harului Duhului Sfânt transmis prin Sfintele Taine ale Bisericii. Oamenii care nu se roagă și nu cunosc farmecul, frumusețea și puterea rugăciunii întreabă mirați: De ce trebuie să ne rugăm?... Ce foloase avem din rugăciune?... Vorbirea și convorbirea noastră cu Dumnezeu **hrănește, satură și întărește** sufletul întocmai cum pâinea hrănește, satură și întărește corpul. Aerul în cameră se primenește prin deschiderea ferestrelor; încăperile sufletului se primenesesc prin rugăciune, prin deschiderea ferestrelor lui spre cer, ca să primească de acolo haruri și lumini înviorătoare. Rugăciunea - hrana minții³⁵, dulceața inimii și tăria voinței e puterea care limpezește gândurile, **curățește** simțurile și **întărește** voința spre bine. Rugăciunea e arma de luptă a creștinului (Ef. 6:11, 18); e cea mai duhovnicească dintre puterile sufletului, cea mai dumnezeiască dintre virtuți³⁶; e însăși **maica virtuților** religioase și morale. Nu putem vorbi de religie fără de rugăciune.

Religia deschide sufletului calea dreaptă spre Dumnezeu mai presus de școală, de cărți, de rațiune, de teologie, de știință și de filozofie. Spiritul rugăciunii e propriu și nelipsit vieții religioase. Creștinul care se roagă arată o supunere totală sub voința și pronia lui Dumnezeu. Și nu numai supunere, dar și iubire față de Dumnezeu. „*Cel care iubește pe Dumnezeu stă de vorbă cu El de-a pururi, cum ar sta cu un tată, alungând orice înțeles pătimăș*”³⁷.

În învățătura de credință creștină, „*păcatul este călcare cu deplină știință și voință liberă a voii lui Dumnezeu*”³⁸.

Definiția Sinodului Ecumenic VI spune că „*păcatul este o boală a sufletului*”³⁹. Deci nu este o simplă imperfecțiune sau ignoranță, așa cum

35. Evagrie MONAHUL, „Scrieri”, în *Filocalia*, Vol. I, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 88.

36. Evagrie MONAHUL, „Scrieri”, în *Filocalia*, Vol. I..., p. 94.

37. Evagrie MONAHUL, „Scrieri”, în *Filocalia*, Vol. I..., p. 82.

38. *Catehismul creștin ortodox*, București, 1958, p. 62.

39. Paul EVDOKIMOV, *Les âges de la vie spirituelle : Des Pères du désert à nos jours*,

au înțeles unii ideea de păcat, ci o formă de nebunie spirituală, opusă lui Dumnezeu (Psalm 14, 1), prin care omul „*pierde funcțiunea realului*”⁴⁰, după expresia lui Pierre Janet.

Păcatele sau patimile sunt cele care ne denaturează firea, schimbându-i cursul firesc al vieții, iar harul divin nu mai poate fi lucrător în om, ele (păcatele) fiind, după cum ne mărturisesc Sfânta Scriptură și Părinții Bisericii, cauza durerii a suferinței și a ruperii de Dumnezeu; de aceea omul pentru a fi în comuniune cu harul dumnezeiesc lucrător, are nevoie de rugăciune. Or, rugăciunea devine lucrarea văzută care vindecă, tămăduiește rănilor pricinuite sufletului de diavolul și îl aduce pe om la unirea cu dumnezeirea.

Proorocul David zice în psalmi: „*Miluieste-mă, Doamne, că neputincios sunt; vindecă-mă, Doamne, că s-au tulburat oasele mele*” (Ps. 6, 2). Altă dată, constată cum îi slăbesc puterile organismului, cum viața i se apropie de moarte, cum trece ființa umană: „*Că s-au stins ca fumul zilele mele și oasele mele ca uscăciunea s-au făcut*” (Ps. 101, 4). De aici constatarea nevoii existențiale de vindecare nu numai de boală, ci și de moarte: „*Cuprinsu-m-au durerile morții, primejdiile iadului m-au găsit; necaz și durere am aflat, și numele Domnului am chemat: „O, Doamne, izbăvește sufletul meu!”*”⁴¹ (Ps. 114, 3-4).

Trăim vremuri în care boala, atât în trup cât și în suflet, se comportă sub diferite forme mai mult sau mai puțin aducătoare de suferință. Unele suferințe sunt de natură spirituală sau duhovnicească, pe când altele sunt de natură trupească, dar și unele și altele îl duc pe om la starea de durere.

În unele țări, cum ar fi Franța de exemplu, peste 70% dintre oameni au ajuns să ia antidepresive în loc să-și administreze zilnic cel mai bun și cel mai curat medicament „rugăciunea” care este aducătoare de har dumnezeiesc, neținându-se cont că, de cele mai multe ori, apăsările minții (psihice) au ca fond sufletesc, răni nevindecate, dureri nemângâiate, cuvinte nemărturisite, lacrimi nevărsate, etc.

În Statele Unite ale Americii, peste 25% sunt bolnavi de boli legate de psihic, practicându-se foarte des mersul la un psihiatru sau psiholog,

Paris, 1964, p. 55.

40. Paul EVDOKIMOV, *Les âges de la vie spirituelle : Des Pères du désert à nos jours*, Paris, 1964, p. 55.

41. *Psaltire*, Ed. Cartea Ortodoxă, Agapis, Botoșani, 2009, pp. 6, 245, 284.

ceea ce ne duce cu gândul că, și în acest caz, lipsește rugăciunea și dialogul cu Dumnezeu. La noi în țară problemele îmbolnăvirii au devenit tot mai frecvente și mai vizibile din cauza unei alimentații nesănătoase, dar și din cauza lipsei de rugăciune și de trăire intensă în dialogul cu Dumnezeu.

La noi vedem pe zi ce trece, tot mai multă suferință, tot mai multe cazuri de boli ale trupului, dar și ale sufletului. Medicul român se confruntă cu o situație tot mai grea de întrajutorare a celor suferinzi, dar și slujitorii bisericii sunt tot mai solicitați și mai împovărați de problemele legate de bolile spirituale ale societății, care a devenit o societate de consum material și mai puțin de consum spiritual.

Vedem o societate tot mai bolnavă, tot mai depresivă, și mult mai sensibilă la tot ce numim încercare, suferință, durere. Iar un pas în a rezolva această problemă este de a îndemna și de a sfătui, după cum ne învață dumnezeieștii părinți, la lucrarea rugăciunii, la lucrarea tuturor virtuților, căci numai așa vom putea stabili o legătură sigură cu dumnezeirea care este dăruitoarea și putătoarea de grijă a celor două părți: trup și suflet.

Organizația Mondială a Sănătății a transmis că în ultimi doi - trei ani s-au descoperit alte aproape 30 de tipuri noi de cancer. Deci, în ultima vreme, bolile de orice fel au devenit parte din viața omului, afectând, distrugând din nefericire oameni tot mai tineri, iar societatea devenind tot mai neputincioasă în fața suferinței.

Omul, acest microcosmos minunat creat de Dumnezeu, se îmbolnăvește atunci când se leagă de persoane, de lucruri, de materie, ori când mulțimea păcatelor acoperă și ultimul firicel de lumină dumnezeiască din lăuntrul sufletului celui ce este încercat de un suspin mai adânc.

„Grija de trup trebuie să aibă în vedere doar menținerea sănătății lui, iar restul de energie și de preocupări să fie îndreptate către cele duhovnicești”⁴², varietatea poftelor nu constituie decât „un somn pentru suflet, o stingere a luminii Duhului, a amăgirii care ne lasă să fim ancorați în cele esențiale ale vieții”⁴³.

Bolile sunt „*cercetare dumnezeiască*”, așa după cum ne învață și Părinții Bisericii, ele sunt trimise de sus cu un anumit scop, și anume să ne

---

42. Ovidiu LĂZĂRESCU, *Bolile sufletești și vindecarea lor, în scrierile Sf. Ioan Gură de Aur*, Ed. Sofia, București, 2012, pp. 72-73.

43. Ovidiu LĂZĂRESCU, *Bolile sufletești și vindecarea lor, în scrierile Sf. Ioan Gură de Aur*, cit. Omilia XXV, p. 400.

învețe să trăim fără a trăi, și să fim morți fără a muri, omul deși este viu dar suferind de păcat este mort, iar cel mort păcatului este viu lui Dumnezeu.

Cu suferința, durerea și cercarea omul se întâlnește foarte des în scurta lui călătorie prin viață. Așadar, e inevitabilă posibilitatea întâlnirii ei. Ba, mai mult, de la căderea în păcat a protopărinților Adam și Eva, ea devine o parte a vieții și simțămintelor noastre, o parte din noi care o ducem până la groapă. O purtăm în fiecare din noi, oricare ar fi situația noastră materială sau sufletească toți suferim mai mult sau mai puțin.

Părinții Bisericii ne-au îndrumat spre îndumnezeire prin desăvârșita lor trăire, ne-au învățat să ne eliberăm de păcat, patimi, suferințe, dureri și să ne străduim a ajunge la starea cea dintâi din care protopărinții noștri au căzut. Ascultarea de Dumnezeu este sănătate, iar lipsa ascultării, este boală.

Părinții au avut același gând și au mărturisit într-un fel sau altul toți despre patimi⁴⁴ și despre păcat. Amintim mai ales pe Evagrie Ponticul, Ioan Casian, Nil Ascetul, Petru Damaschin, Sfântul Ioan Scărarul, Sfântul Isaac Sirul, Sfântul Simeon Noul Teolog, Sfântul Maxim Mărturisorul, Sfinții Ioan și Varsanufie etc. Ei au văzut în păcat suferința care l-a separat pe om de Dumnezeu și l-a apropiat mai mult de materie, care a născut durerea. Hristos se coboară la noi, suferă, iar prin suferința Lui, vindecă suferința noastră. Omul, urmând lui Hristos, se aseamănă cu El, pentru că numai asumându-ne suferința Lui, vom putea fi asemenea Celui ce se jertfește.

Iată ce ne spune Cuviosul Părinte Varsanufie: „*Iisus este Doctorul sufletelor și al trupurilor. De ai vreo rană, te duc la El și mă rog Lui să te vindece, dacă voiești și tu. Că El este Dătătorul tuturor darurilor celor bune*”⁴⁵. Orice om are răni deschise în suflet, fiecare are nevoie de vindecare, vindecarea se realizează doar prin har, harul este dat celui ce dorește schimbarea (vindecarea). De aceea Sfântul Varsanufie spune celui ce este neputincios să caute să se apropie de Hristos pentru a primi sănătate. Prin rugăciune omul se apropie de Hristos, pentru a primi vindecare. Deci, unul din pașii care trebuie urmați este rugăciunea cea vindecătoare.

Un alt părinte arată că: „Rugăciunea este vorbirea minții cu

---

44. *Când căutăm să vorbim despre patimi, trebuie să luăm în calcul părerea Sfinților Părinți ai Bisericii care au făcut apel la concepția psihologică a epocii, fiind vorba de un amestec de platonism, stoicism și epicurism, la care au adus corecții și lucruri noi.

45. Sf. VARSANUFIE ȘI IOAN, „Scrisori duhovnicești”, în *Filocalia*, Vol. XI, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009, p. 204.

Dumnezeu. De ce stare are așadar nevoie mintea, ca să poată să se întindă, fără să se uite îndărăt, dincolo de sine, până la Stăpânul ei, și să stea de vorbă cu El, fără mijlocirea nimănui?⁴⁶. Mintea prin rugăciune trece hotarele lumii văzute și se întâlnește într-o altă lume cu Stăpânul ei, adică cu Ziditorul, „fără mijlocirea nimănui”.

Dumnezeu este, după cum ne învață Sfântul Petru Damaschin, purtătorul de grijă a întregii făpturi: „Păzind, hrănind, purtând de grijă, dând viață, izbăvind de vrăjmașii văzuți și nevăzuți, tămăduind prin rugăciunile și mijlocirile sfinților Săi bolile pe care le-a adus neorânduiala noastră”⁴⁷.

- Deci, ce vrea să afirme prin cele spuse Sfântul Petru Damaschin?
- Dumnezeu păzește omul,
- Dumnezeu este hrănitul creației,
- Dumnezeu este purtătorul de grijă a toate cele create,
- Dumnezeu dă viață tuturor făpturilor, însuflețindu-le,
- Dumnezeu ne este izbăvitor de vrăjmașii, văzuți și nevăzuți,
- Domnul tămăduiește și vindecă făptura prin lucrare și rugăciunile sfinților Săi.

Tot el arată că omul, prin neorânduială, a creat suferința. Dar, Cel ce este îndelung răbdător și iubitor de oameni ne dăruiește în dar viața, purtându-ne de grijă, vindecând neputințele prin lucrarea rugăciunii curate și aducându-ne în starea de rânduială cea firească.

Dumnezeu nu pedepsește, ci omul depărtat prin păcat, se autopedepsește pe sine prin îndepărtare de Dumnezeu și de har, care îi provoacă o durere ontologică, la început nesizabilă, de cele mai multe ori din nefericire rănilor sufletului adaugă într-un moment dat răni în trup. Atunci sufletul plânge și omul nu îl aude, având nevoie de comuniune (rugăciune) pentru vindecare; omul este nepăsător, dar lui Hristos, cel Euharistic îi pasă de el și îl cheamă pe om să se vindece cu leacurile care El le pune la îndemâna noastră: rugăciunea, postul, mărturisirea, împărtășirea cu Sfintele Taine; atunci El, Hristos se folosește de trup și prin

46. EVAGRIE PONTICUL, „Cuvânt despre rugăciune”, în *Filocalia*, Vol. I, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009, p. 77.

47. Sf. PETRU DAMASCHINUL, „Învățăături Duhovnicești”, în *Filocalia*, Vol. V, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 45.

acestea transmițând diferite semnale de alarmă omului, prin suferința în trupului. Biserica lui Hristos este spital, nu tribunal, spunea Marele Părinte Ioan Hrisostom, și în ea vin oamenii zdrobiți, săraci, bolnavi, pierduți, muribunzii căutători de veșnicie.

După cum spun părinții, sufletul se mângâie prin rugăciune, iar un loc aparte se găsește în Biserică, care este vindecătoare de păcat. În ea ne întâlnim cu Hristos, care este „Taina Veșniciei”, iar rugăciunea este modul de comunicare cu divinitatea după cum arată acest lucru Teolipt Mitropolitul Filadelfiei, care spune: „...astfel rugăciunea, aduce din învrăjbire și din patimi și legând între ele cele trei părți ale sufletului, unește sufletul cu Dumnezeu Cel în trei ipostasuri. **Întâi șterge din suflet rușinea păcatului prin chipurile virtuții, apoi, zugrăvind iarăși frumusețea trăsăturilor dumnezeiești prin sfânta cunoștință dobândită în vremea ei, înfățișează sufletul lui Dumnezeu. Iar sufletul îndată cunoaște pe Făcătorul său. Căci „...în ziua în care Te voi chema, iată am cunoscut că Dumnezeul meu ești Tu” (Ps. 55, 10)**”⁴⁸.

Într-o lume în care trăim și în care viața a devenit doar o știre și nu mai are nicio importanță, în care suferința strigă la tot pasul, nefericirea devenind un dat, suferința, boala, of-urile de orice tip reprezintă un examen al vieții omului, dar întâlnirea cu Hristos Domnul ajută la înțelegerea suferinței. Viața are o logică, intrăm pe un alt făgaș și căutăm să ne bucurăm de providența divină, chiar dacă suferința este pretutindeni, noi știm că vom primi terapia prin dialogul cu Dumnezeu prin frumusețea rugăciunii.

În una dintre rugăciunile alcătuite de Sfântul Isaac Sirul ni se spune despre vindecare: „Cel ce l-ai plâns pe Lazăr și ai picurat lacrimi de mâhnire și de milă pentru el, primește lacrimile amărăciunii mele⁴⁹. Tămăduiește cu patimile Tale patimile mele. Vindecă cu rănilor Tale rănilor sufletului meu”⁵⁰.

Iată că vedem cum cuviosul părinte Isaac, cere mai întâi de toate

48. Mitropolitul TEOLIPT AL FILADELFIIEI, „Despre ostenele vieții călugărești”, în *Filocalia*, Vol. VII, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 55.

49. A se vedea această rugăciune și în: *Buchet de acatiste*, Rugăciunea de la sfârșitul *Acatistului Mântuitorului Iisus Hristos*, pp. 32-33, și în *Ceaslov*, Rugăciunea de la sfârșitul *Acatistului Mântuitorului Iisus Hristos*, pp. 287-288.

50. Sf. ISAAC SIRUL, „Cuvinte despre nevoință”, Cuvântul II, în *Filocalia*, Vol. X, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 36.

tămăduirea patimilor și această terapie se făptuiește doar prin patimile lui Hristos. Hristos iubind lumea se coboară la omul bolnav, *ca prin Patimile Sale să vindece patimile noastre*.

Toate zilele noastre și fiecare moment al vieții pot deveni o sfântă sărbătoare și fără de sfârșit fiind în permanență sănătoși și nu bolnavi, dacă fiecare clipă o folosim prin taina unirii noastre cu Dumnezeu (prin taina minunată a rugăciunii). Unde este iubită rugăciunea acolo este Dumnezeu. Atunci când lăsăm rugăciunea lăsăm sănătatea și acceptăm boala, când lăsăm dulceața cea plină de nectarul vieții născută din rugăciune. Lipsa rugăciunii este refuzul întâlnirii omului cu Dumnezeu și ființa noastră suferă și întreg templul (trupul) suferă. De aceea în rugăciunea Sfântului Isaac Sirul cerem spunând: „*Tămăduiește cu patimile Tale patimile mele, vindecă cu rănilile Tale rănilile mele*”.

Apostolul Iacob în epistola sa face referire la boală dar și la rugăciune spunând: „*Este vreunul dintre voi în suferință? Să se roage...este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el⁵¹, ungându-l cu undelemn, întru numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav și Domnul îl va ridica pe el...*” (Iacob. 5, 12-14)⁵². Rugăciunea este dorința vie dovedită a sufletului spre curățire, îmbunătățire și desăvârșire. **Cine se roagă, dorește și vădește că vrea să fie mai bun**, mai curat, mai virtuos.

Rugăciunea presupune credința în Dumnezeu și cunoașterea de sine. Cine se roagă, crede în Dumnezeu. Cine se roagă, se cunoaște pe sine cât este de slab și de păcătos. Dumnezeu e ființa suverană, desăvârșită. Omul e ființa care tinde spre desăvârșire, spre Dumnezeu. Cine se roagă, adoră pe Creatorul și Binefăcătorul său, laudă și proslăvește pe Dumnezeu, îi mulțumește și-I cere iertare prin rugăciuni rostite, cântate, gândite și trăite cu mintea în inimă și cu inima învăpăiată și înălțată spre El.

Rugăciunea este izvorul și temeiul evlaviei, a vieții religioase duhovnicești; Dumnezeu e termenul, scopul și capătul ei. Rugăciunea e strigătul inimii către Dumnezeu și respirația liniștitoare și mângâietoare a sufletului. Prin rugăciune respiră sufletul, se curățește aerul inimii de norii întunecoși ai gândurilor rele și de mirosul înăbușitor al patimilor

51. A se vedea Cuvântul Episcopului Timotei al Spaniei și Portugaliei, pe <http://www.apostolia.eu>, 28 noiembrie-2011.

52. *Molitfelnic*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2013, p. 140.

stricăcioase. „Precum pentru lucrurile din afară sunt zarafi, țesători, vânători, oameni de război și meșteșugari, așa și pentru cele dinăuntru cugetă că sunt între gânduri unele care se ocupă cu jocurile de noroc, altele otrăvesc, altele tâlhăresc, altele vânează, altele murdăresc, altele omoară și așa mai departe... tuturor trebuie să le interzicem scurt intrarea, prin împotrivirea evlavioasă și rugăciune și mai ales celor ce murdăresc, ca să nu spurce locul cel sfânt și să întineze pe omul lui Dumnezeu”⁵³.

Legat de încercare, dumnezeiescul Părinte Isaac Sirul ne îndeamnă la răbdare și la acceptarea încercărilor pe care le orânduiește Dumnezeu, zicând: „*Fericit este cel ce a fost învrednicit să fie încercat de Dumnezeu în cele prin care moștenim viața*”⁵⁴. Iar din iubire față de aproapele el ne spune că rugăciunea și blândețea sunt pasul cel mai important către iubirea oferită celui de lângă tine: „*Nu-i certa pe cei ce au nevoie de rugăciunea ta și nu-i lipsi de cuvintele blânde ale mângâierii*”⁵⁵.

Lipsa de îndurare a inimii omenești este lipsa de iubire, iar Cuviosul Isaac ne spune să fim îngăduitori cu cei ce sunt neputincioși și să-i ajutăm să primească vindecare prin darul rugăciunii, îndemnându-ne să fim asemenea celor ce îngrijesc și vindecă bolile trupului zicând: „*Urmează pilda doctorilor, care vindecă bolile mai febrinți cu leacuri mai reci, și pe cele mai reci cu cele dimpotrivă*”⁵⁶.

Un alt Sfânt Părinte, Petru Damaschin, vorbindu-ne despre lucrarea vindecării prin rugăciune arată că: „*Cel ce-și cunoaște, așadar neputința sa din multe ispite și din patimile sufletești și trupești, strigă către El, prin rugăciune stăruitoare din inimă*”⁵⁷.

Tot el ne spune că bolile sufletești și trupești care se abat asupra omului din îngăduința lui Dumnezeu sau din încercările pricinuite de

53. Cuv. IOAN CARPATINUL, „Cuvântul 1 – Capete de mângâiere”, în *Filocalia*, Vol. IV, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 141.

54. Sf. ISAAC SIRUL, „Cuvinte despre nevoiță, Cuvântul V”, în *Filocalia*, Vol. X, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 48.

55. Sf. ISAAC SIRUL, „Cuvinte despre nevoiță, Cuvântul V”, în *Filocalia*, Vol. X..., p. 48.

56. Sf. ISAAC SIRUL, „Cuvinte despre nevoiță, Cuvântul V”, în *Filocalia*, Vol. X..., p. 55.

57. Sf. PETRU DAMASCHINUL, „Învățătură duhovnicești”, în *Filocalia*, Vol. V..., p. 42.

vrăjmaș, se pot tămădui prin lucrarea mijlocitoare a rugăciunilor sfinților lui Dumnezeu, iar noi știm precum ne învață Sfânta noastră Biserică că sfinții sunt rugători către Dumnezeu pentru noi, tot așa și el afirmă: „*Bolile se tămăduiesc prin rugăciunile și mijlocirile sfinților Săi. Căci El, nu numai că ne rabdă pe noi, dar ne împărtășește mai multe binefaceri prin Sine, prin îngeri, prin Scripturi, prin drepti și proroci, prin apostoli și mucenici, prin dascăli și cuvioși Părinți*”⁵⁸.

El răbdându-ne pe noi, noi suntem datori a dăruii prin a noastră răbdare iertarea aproapelui nostru, care e medicamentul fericirii, e singurul semn prin care cineva poate cunoaște că este sănătos. Sfântul Petru Damaschin arată că El revarsă binefacerile Sale prin sfinții Săi, ajutând fiecăruia să dobândească vindecarea.

Iar Evagrie Ponticul ne atrage atenția asupra faptului că cercând noi să vindecăm pe alții să nu cumva să rămânem noi neputincioși: „*Vezi ca nu cumva, părând că vindeci pe altul să fi tu însuși netămăduit și să împiedeci rugăciunea ta*”⁵⁹. Deci noi mai întâi trebuie să ne curățim și să ne vindecăm pe noi înșine și mai apoi vom reuși să dăruim ajutor în vindecare celor care suferă atât sufletește cât și trupește. Hristos ne spune: „Doctore, vindecă-te pe tine”(Lc. 4, 23), deci nu putem doctori pe cel bolnav atâta timp cât noi nu am dobândit vindecarea.

Referitor tot la rugăciune, părinții spun că în rugăciune omul se unește cu Dumnezeu, i se oferă harul, pe care El neîncetat îl revarsă. Omul primește de la Hristos tot ajutorul. De aceea, bolnavul trebuie mai cu seamă să se roage atunci când suferă, când viața îl încearcă. În vreme de boală, rugăciunea trebuie să fie făcută cu multă dăruire și cu multă jertfelnicie.

În filele Noului Testament bolnavii cer vindecare de la Mântuitorul Iisus Hristos, iar ucenicii Lui vindecă și ei, dar cu puterea dată lor de Dumnezeu. În Evanghelie vedem ce rol important are activitatea de vindecare a Mântuitorului. El nu doar predică, ci, așa cum spune Evanghelia: „*Iisus străbătea toate cetățile și satele, învățând în sinagogile lor, propovăduind Evanghelia Împărăției și vindecând toată boala și toată neputința în popor*” (Matei 9, 35).

Cât de sănătoasă sufletește poate fi o persoană cât trăiește în lume se vede din iubirea sa față de semenii săi. Mântuitorul spune: „Am fost

58. Sf. PETRU DAMASCHINUL, „Învățăături duhovnicești”, în *Filocalia*, Vol. V..., p. 51.

59. EVAGRIE PONTICUL „Cuvânt despre rugăciune”, în *Filocalia*, Vol. I..., p. 78.

bolnav și nu M-ați cercetat” (Mt 25, 43). Nu spune că nu ați cercetat pe cei bolnavi, ci nu M-ați cercetat! Adică El se identifică cu acele persoane care au nevoie de iubirea semenilor lor - cu cel bolnav, flămând, fără haine, întemnițat. Tocmai unde demnitatea umană este smerită, acolo este Hristos prezent mai intens. Astfel, bolnavul devine un sălaș al prezenței lui Hristos. Aceasta este și motivația operei filantropice a Bisericii: întâlnirea cu Hristos în fiecare om suferind. Acest lucru îl afirmă și marii părinți, adică să fii alături de cel ce suferă, de cel bolnav, pentru a putea fi un mijloc de sprijinire, de terapie în vindecarea rănilor de care suferă cel căzut.

De Dumnezeu văzătorul marele Apostol Pavel arată că omul trebuie să dea mulțumire pentru toate, adică și atunci când este sănătos, dar și când este bolnav și zice: „Dați mulțumire pentru toate, căci aceasta este voia lui Dumnezeu, întru Iisus Hristos, pentru voi” (I Tes. 5, 18). Hristos a spus despre boala lui Lazăr, pe care L-a înviat din morți, după patru zile, acestea: „Această boală nu este spre morte, ci spre slava lui Dumnezeu, ca prin ea Fiul lui Dumnezeu să se slăvească” (In. 11, 4). Suferința lui Lazăr o vedem ca pe o îngăduință de sus, ca prin moartea și învierea lui, Dumnezeu să se slăvească, Cel ce lucrează minunile. Cum este oare chemat Lazăr la viață? Prin rugăciune, vedem pe Hristos rugându-Se și suspinând pentru Lazăr, și apoi vedem minunea. Rugăciunea și suspinul au înviat pe Lazăr; tot așa omul căzut poate să reînvie viața lui prin aceste mijloace.

Legat de reînviere și de înnoire găsim următoarele la Cuviosul Varsanufie: „Îmbărbătează-te și fii tare și roagă-te pentru mine, aducându-ți aminte de cuvintele mele și sufletul tău (în grecește: sufletul meu) se va înnoi”⁶⁰. După cum se arată, sufletul trebuie să se îmbărbăteze și să se reînnoiască.

Rugăciunea este cea care aduce lumină dând vedere sufletului celui orbit de păcat sau patimă, de aceea omul are nevoie de Dumnezeu, primind lumina dumnezeiască pentru a-L vedea pe Hristos: „*Iar cel ce vede pe Unul Născut, are vederea tuturor. El se reține de la vederea tuturor, dar are vederea tuturor, fiind în afară de cele văzute*”⁶¹. Dumnezeiescul Părinte scoate în

60. Sf. VARSANUFIE ȘI IOAN, „Cuvinte despre nevoiță”, în *Filocalia*, Vol. XI..., pp. 61-62.

61. Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, „Cele 225 de capete teologice și practice”, în *Filocalia*, Vol. VI, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009, p. 29.

evidență vederea lui Dumnezeu, omul pentru a putea să-L întâlnească pe Dumnezeu are nevoie de vedere vindecătoare și de schimbarea a minții pătimase precum ne spune: „Cel ce nu a îmbrăcat chipul Domnului nostru Iisus Hristos, al omului ceresc și Dumnezeu, peste omul rațional și mintal, cu bună simțire și întru cunoștință, e încă numai sânge și carne”⁶² Cuviosul Simeon afirmă că cel ce dorește să ajungă la unirea cu Dumnezeu, trebuie mai întâi să-și curețe conștiința, partea rațională și mintală și să nu rămână doar numai *sânge și carne*. Omul cărnii și al sângelui este încă supus materiei și păcatului, de aceea el încă nu s-a ridicat într-atât încât să poată gusta din darul dumnezeiesc care este dăruitor al vindecărilor sufletești.

Cel bolnav pentru a primi darul vindecării este îndemnat să strige precum părinții cei dedemult către Dumnezeu, fiind împresurați de ispite: „Ca Iona din chit și din marea vieții; și ca Daniil din groapa leilor și a patimilor furioase; ca cei trei tineri din cuptorul focului lăuntric al poftei arzătoare; ca Manase din statuia de aramă a trupului acesta pământesc și muritor”⁶³. Omul care este neputincios, prin înalta teologie a pocăinței caută să-și vindece rațiunea, sufletul și trupul, iar Sfântul Simeon Noul Teolog îndeamnă pe cel bolnav sufletește spunând: „*Căci, precum se vaită un om aflat în boală și în neputințe sau precum strigă un cerșetor îmbrăcat în zdrențe, așa face cel ce se află în pocăință și săvârșește cu adevărat faptele pocăinței*”⁶⁴.

Înțeleptul Solomon în scrierile sale îndeamnă spunând: „*Fiule! Când vrei să te apropii să slujești Domnului Dumnezeu, gătește-ți sufletul tău spre ispite. Încordează inima ta și fi tare și să nu te tulburi în timpul încercării*” (Înț. lui Solomon, 2, 1-2).

Mitropolitul Hierotheos Vlachos, în una din lucrările sale arată: „*Deci când sufletul omului nu se mișcă înspre asemănarea lui Dumnezeu – care este îndumnezeire – când nu trăiește în chip dumnezeiesc, când nu are înlăuntru lucrarea Duhului Sfânt, atunci este mort*”⁶⁵.

62. Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, „Cele 225 de capete teologice și practice”, în *Filocalia*, Vol. VI..., p. 29.

63. Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, „Cele 225 de capete teologice și practice”, în *Filocalia*, Vol. VI..., p. 37.

64. Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, „Cele 225 de capete teologice și practice”, în *Filocalia*, Vol. VI..., p. 46.

65. Mitropolitul HIEROTHEOS VLACHOS, *Boala și tămăduirea sufletului în tradiția ortodoxă*, Ediția a II-a, Ed. Sofia, București, 2007, p. 58.

Orice încercare sau ispită care pot veni din partea fratelui sau a trupului, trebuie să ne îndemne spre iertare și nu spre ură: „Nu te lăsa biruit de ură ci învinge ura în dragoste, rugându-te pentru el cu adevărat lui Dumnezeu, scoțându-te pe tine din cauza ispitei și fiind cu îndelungată răbdare până va trece norul”⁶⁶, ne spune Sfântul Maxim Mărturisitorul. Deci putem sesiza că rugăciunea, dar și îndelungă răbdarea ajută la schimbarea minții, la curățirea sufletului, la tămăduirea trupului, toate reflectându-se în iubirea față de semenii și față de Dumnezeu. Omul nu trebuie să-l facă pe cel de lângă el să sufere, ci aproapele să devină semenul nostru printr-o faptă bună, printr-un gând de rugăciune sau un cuvânt duhovnicesc care poate aduce Raiul în noi și noi să trăim în acest rai. Trebuie să ne doară suferința celui de lângă noi și prin durerea lui, vom putea ajunge la bucurie.

Rugăciunea este lucrătoare și totodată vindecătoare pentru cel care a ajuns la curata rugăciune, pentru cel care s-a curățit mai înainte de toate patimile și gândurile pătimase, după cum ne învață Părinții Filocalici, arătându-ne limpede că vorbirea cu Dumnezeu este a minții curate și a desăvârșirii rațiunii printr-o contemplare permanentă a lui Dumnezeu. Prin rugăciune, sufletul se luminează și se încălzește; se face fierbinte în cele duhovnicești și dumnezeiești. De aceea, rugăciunea este o nevoie, o **trebuință a sufletului**, ca hrana trupului și ca respirația aerului curat pentru a trăi. În rugăciune sunt cuprinse toate bunurile și toate harurile de care avem trebuință. Prin rugăciune primim luminile trebuitoare minții ca să înlăturăm greșelile, rătăcirile și erorile. Moise, când a coborât de pe munte de la rugăciune, era plin de lumină, ca un soare care împrăștie întunericul din jurul său. Prin rugăciune primim puterile care înving ispitele, întăresc virtuțile și înlătură slăbiciunile.

Prin rugăciune primim harurile Sfintelor Taine (Mt. 7:7-8; In. 15:5; 2 Cor. 3:5; Filip. 2:15; Rom. 8:26) prin care ne curățim și sfințim sufletele și trupurile și ne mântuim. Mântuirea e scăparea din robia păcatului și a urmărilor lui. Ea se înfăptuiește prin credința în Dumnezeu, prin harul sfintelor Taine (prin pocăință și prin sfânta Cuminecătură spre iertarea păcatelor), prin faptele cele bune, ale îndurării trupești și sufletești, întregite cu împlinirea poruncilor lui Hristos Dumnezeu și toate laolaltă **prin**

---

66. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, „Capete despre dragoste” în *Filocalia*, Vol. II, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009, p. 101.

rugăciune. Nu este cale de mântuire fără rugăciune. Rugăciunea înduplecă voința omului să împlinească voința lui Dumnezeu; rugăciunea încălzește inima și iubirea omului ca să simtă iubirea și inima caldă a Părintelui ceresc; rugăciunea este un mijloc universal, o cale binecuvântată prin care se îmbunătățește și desăvârșește omul. Cine nu se roagă se depărtează de izvorul luminii, al puterii și al harurilor divine. Cine se roagă nu poate petrece multă vreme în murdăria păcatelor de moarte. Din două una: sau părăsește rugăciunea, sau renunță la păcat⁶⁷.

Ne îndeamnă Cuviosul Isaac, spunând: când te rogi, spune această rugăciune: „Doamne, învrednicește-mă să mă fac mort cu adevărat convorbirilor veacului acestuia. Și să știi că ai adunat într-una toate comorile cerești. Nevoiește-te să împlinești lucrul acesta în tine. Căci de va urma lucrul acesta cererii, cu adevărat te afli liber în fața lui Hristos”⁶⁸. Asumându-ne rugăciunea, noi suntem într-un dialog cu dumnezeirea și atunci cuvântul Sfântului Isaac devine o realitate vie în noi. El spune că, „trebuie să murim vorbelor deșarte ale veacului acesta și vom fi vii în veacul viitor”. Vorbirea cu Dumnezeu este vindecare, vorbirea cu lumea păcatului este boală. Deci, cel ce dorește să se unească cu Hristos trebuie să se unească prin dialogul rugăciunii.

Omul care se roagă ajunge la comuniunea cu Dumnezeu și prin comuniune simte prezența dumnezeirii în suflet și în trup. Dar Sfinții Părinți ne învață că rugăciunea⁶⁹ unora pentru alții ajută la comuniunea omului cu om dar și cu Dumnezeu. Nimeni nu se mărturisește singur, nimeni nu face bucurie lui Dumnezeu dacă se prezintă Lui numai cu rugăciunea pentru el (egocentrismul personal). El, Hristos, ne vrea uniți întrolaltă, mai ales când ne dorim să ne prezentăm în fața Lui, datorită faptului că El e un Dumnezeu al iubirii și ne vrea prezenți pe toți în Fața Lui. Numai rugăciunea față de alții aduce vindecare, pentru că ea e *jertfa iubirii*, iar rugăciunea împletită cu iubire vindecă.

Rugăciunea pentru tămăduirea aproapelui apare, spune teologul

67. Pr. Ilarion FELEA, *Spre Tabor*, Vol. II „Curățirea”, Editura Crigarux și Mănăstirea Petru Vodă, Piatra Neamț, 2007, p. 397.

68. Sf. ISAAC SIRUL, „Cuvinte despre nevoință”, Cuvântul XXXVIII, în *Filocalia*, Vol. X..., p. 187.

69. „Nu va greși cel ce va spune că rugăciunea necurmată este smerenie harică și smerenia harică e necurmată rugăciune”. (Sf. IGNATIE BRIANCANINOV, *Călăuza rugătorului, Izbavirea de durerile osteneților zadarnice*, „Experiențe ascetice”, Vol. IV, p. 25).

Jean-Claude Larchet, „...ca făcând parte din datoria duhovnicească a creștinului, ca și dintre felurile de împlinire a poruncii a doua: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși”⁷⁰ (Mt. 22, 39; Mc. 12, 31)”⁷¹.

Iată de ce ne rugăm, ce folos avem din rugăciune, iubiți și evlavioși creștini. Rugăciunea e remediul tuturor păcatelor, e fiica religiei și maica virtuții; e cheia și pâinea sufletelor fericite în viața veșnică. Rugăciunea e așezământ dumnezeiesc în toate religiile, limbă vorbită în toată lumea, mijloc universal și internațional de mântuire și desăvârșire, ca și iubirea. Rugăciunea este lege și poruncă evanghelică. „*Rugați-vă!*...” zice Mântuitorul învățăceilor săi (Lc. 22:40). „*Privegheați și vă rugați!*...” (Mt. 26:41). Rugați-vă creștini, că rugăciunea este ca și postul și mai mult decât el, una dintre marile puteri ale vieții spirituale, religioase, care ne ridică și ne ține în apropierea îngerilor, în societatea sfinților, în grădina raiului, în împărăția cerurilor, în prezența dulce și sfințitoare a lui Dumnezeu. Numai în stare de rugăciune poate omul să vadă fața lui Dumnezeu (Iov 33:26). Numai în stare de rugăciune poate omul să-și înfățișeze dorințele și cererile în fața lui Dumnezeu (Filip. 4:6).

Numai în stare de rugăciune și prin rugăciune pătrunde lumina și intră puterea lui Dumnezeu, harul, în viața și în inima noastră, doar astfel se poate apropia omul de Dumnezeu. Sf. Dionisie asemăna rugăciunea cu un **lanț** cu multe lumini, care ar atârna din înălțimea cerului spre lumea aceasta de jos și cu **funiile** care leagă corabia de o stâncă oarecare.

Să ne închipuim că noi toți ne apucăm pe rând și tragem lanțul în jos. De fapt, el ne atrage și ne ridică în sus. Sau, stând în corabie tragem de funii, ca să mișcăm stânca fixă și nemișcată spre noi. Oricât am trage, nu stânca se mișcă, ci noi ne apropiem de ea. Așa e și rugăciunea, asemenea unui lanț, care leagă sufletul nostru cu cerul; sau unei funii care, cu cât o tragem spre noi, cu atât ne ridică și ne apropie tot mai mult spre Dumnezeu⁷².

Fericitul Augustin spune în rugăciunile lui următoarele: „*Doamne, ajută inimii mele să Te dorească, Dorindu-Te să Te caute, Căutându-Te să Te*

70. Omul se face asemenea lui Dumnezeu, în marea sa compasiune pentru toate făpturile care suferă, și devine, atunci când este continuă și profundă, un semn de sfințenie. (Sf. MARCU ASCETUL, *Disputa cu un scolastic*, 20. Sf. ISAAC SIRUL, „Cuvinte despre nevoințe, 81”).

71. Jean-Claude LARCHET, *Teologia Bolii*, „Căi creștine de vindecare”, Cap. III, p. 99.

72. Sf. DIONISIE AREOPAGITUL, *Despre numele divine*, trad. Pr. C. Iordăchescu, Opere complete, trad. și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Paideia, București, 1996. pp. 25-26.

găsească, *Găsindu-Te să Te iubească, Iubindu-Te să înceteze a mai păcătu*⁷³. Deci putem vedea cât de profund au înțeles sfinții rostul rugăciunii în terapia sufletească și cât de dulce este vorbirea cu Hristos, prin darul sfintei rugăciuni.

I.5. Îngăduința necazurilor

După cădere, Dumnezeu a îngăduit încercările, dar ele au fost îngăduite cu un singur scop și anume acela de a restabili pe om, a-l ridica și a-l desăvârși. Ce spune Sfântul Marcu despre suferință: „Orice suferință fără voie este îngăduită să te învețe să-ți aduci aminte de Dumnezeu; în acest caz nu-ți va lipsi prilejul spre pocăință”⁷⁴. Sau adaugă el: „*Încercările, care ne vin pe neașteptate, ne învață cu bun rost, să fim iubitori de osteneală și ne atrag, chiar dacă nu vrem, la pocăință*”⁷⁵. Iar necazurile sunt roadele păcatelor proprii: „Necazurile, care vin asupra oamenilor, sunt roadele păcatelor proprii. Iar dacă le răbdăm prin rugăciune, ne vom bucura iarăși de venirea lucrurilor bune”⁷⁶. Iar menirea omului este Crucea față de Dumnezeu și Crucea lumii însăși. *Omul este hotar între lumi și omul le unește prin menirea crucificării sale în taină*⁷⁷, arată Părintele Gelasie de la Frăsinei.

Boala, suferința și moartea au fost metode ale pedagogiei divine aplicate omului pentru repetatele întoarceri la idolatrie. Căutarea cauzelor spirituale ale bolii este o condiție absolută a vindecării. „Ostenelile par la început pricinuitoare de durere. Dar dacă începătorii stăruiesc în virtute și se întind spre treapta de mijloc, ostenelile li se descopere ca pricinuitoare de o anumită plăcere și de o liniște neînțeleasă”⁷⁸.

73. FERICITULAUGUSTIN, <http://dindragoste.unica.ro/rugăciuni/rugăciune-9766752.php>.

74. Sf. MARCU ASCETUL, „Despre legea duhovnicească”, în *Filocalia*, Vol. I, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 222.

75. Sf. MARCU ASCETUL, „Despre legea duhovnicească”, în *Filocalia*, Vol. I..., p. 234.

76. Sf. MARCU ASCETUL, „Despre cei ce-și închipuie că se îndreptățesc din fapte”, în *Filocalia*, Vol. I..., p. 235.

77. Ierom. GHELASIE GHEORGHE, *Omul, hotarul de taină*, Colecția Isihasm, București, 2001, p. 81.

78. Cuv. NICHITA STITHATUL, „Cele 300 de capete despre făptuire”, în *Filocalia*, Vol. VI, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed.

Dar și Sfântul Simeon Metafrastul arată că: „*Cei mai mulți oameni, cum am spus, vor să dobândească împărăția fără osteneți și sudori. Ei fericesc pe bărbații sfinți și doresc să aibă cinstea și darurile lor, dar nu vor să fie părtași de necazurile, ostenețile și pătimirile lor. Toți doresc să ajungă ca ei, și curvarii și vameșii și oricare dintre oameni, dar până acolo le stau înaintea ispite și cercări, ca să se facă arătați cei care au iubit cu adevărat pe Stăpânul lor și aceștia să dobândească cu dreptate împărăția Cerurilor*”⁷⁹.

De aceea zice dumnezeiescul Maxim: „Scopul Providenței dumnezeiești este să unească pe cei pe care i-a dezbinat răutatea în tot felul, prin dreaptă credință și dragoste duhovnicească. *Căci pentru aceasta a pățimit Mântuitorul, ca pe copiii lui Dumnezeu cei împrăștiați să-i adune spre a fi una* (Ioan 9, 52). Prin urmare cel ce nu rabdă lucrurile supărătoare nu suferă pe cele întristătoare și nu le îndură pe cele dureroase, umblă în afară de dragostea dumnezeiască și de scopul Providenței”⁸⁰.

Dacă urmărim mai cu luare aminte vom sesiza că toți părinții filocalici merg pe aceeași linie de gândire, precum arată și Petru Damaschin: „Preabunul Dumnezeu, a îngăduit să vină multe și felurite încercări și necazuri peste lume. Pe unele dintre acestea le-a voit, din îngăduință, sau ca pe niște osteneți ale pocăinței, cum sunt foamea, setea, plânsul, lipsa celor de trebuință, înfrânarea de la cele dulci, vestejirile trupului într-o nevoianță, vegherile, ostenețile, durerile, lacrimile multe și amare, suspinele, frica morții, a cercetării, a dării socotelilor, a sălășluirii în iad cu dracii, ziua înfricoșată a judecății, rușinea viitoare în fața întregii zidiri, tremurarea, muștrarea amară pentru fapte, cuvinte și gânduri, amenințarea, urgia, chinurile veșnice și de multe feluri, plângerea fără folos, lacrimile neîncetate, întunericul neluminat, frica, durerea, căderea, întristarea, strâmtorarea și sufocarea sufletului în veacul de acum și în cel viitor, scufundările și primejdiile din lume, bolile prea felurite, fulgerele, tunetele, grindina, cutremurele, înfometările, înecările, morțile fără de vreme și simpliciter vorbind, toate întâmplările dureroase ce ne vin fără de voie din

Humanitas, București, 2009, p. 192.

79. Sf. SIMEON METAFRASTUL, „Parafraza în 150 de capete”, în *Filocalia*, Vol. V, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009, p. 294.

80. Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, „Capete despre dragoste”, în *Filocalia*, Vol. II, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009, p. 101.

îngăduință. Pe altele nu le-a voit Dumnezeu, ci noi și dracii, cum sunt luptele, patimile, păcatele de multe feluri, ale căror nume le trecem cu vederea, de la necumințenie, până la deznădejde și până la desăvârșită pierzanie, asaltul dracilor, războaiele, tirania patimilor, părăsirile, tulburările, schimbările vieții, mâniile, uneltirile, tot necazul pe care ni-l aducem cu voie nouă înșine și unii altora, fără să vrea Dumnezeu⁸¹.

Mai spune dumnezeiescul părinte: „Toate acestea și altele mai multe, învățându-le cu osteneală din dumnezeieștile Scripturi, m-am simțit zdrobit în suflet și vărsându-mă ca o apă, adeseori am ajuns să nu mai știu ce să fac; și cu toate acestea nu am ținut mult în simțire cele spuse. Căci dacă le-aș fi ținut, nu aș fi putut să zăbovesc în viața aceasta, plină de răutate și de neascultare față de Dumnezeu, în care s-au născut toate necazurile în veacul de acum și în cel viitor⁸².”

Iar Părintele Arsenie înceară să ne facă să înțelegem suferința: „Suferința, necazurile, încercările sunt cea mai necunoscută cruce, deși fiecare are de dus câte una. Mai toți se roagă lui Dumnezeu să-i scape de cruce. Nu e bine așa. E semn că oamenii nu-i cunosc rostul și nu-i cunosc pe sfinți. Iată de pildă ce spune Sfântul Marcu Ascetul, *că prin aceasta se cunoaște dacă o are cineva, dacă primește cu bucurie necazurile*. Tot acest sfânt ne spune despre crucea încercărilor, că pentru trei pricini vin asupra noastră necazurile: 1. ca pedeapsă pentru păcatele făcute („pedeapsă” în graiul bătrânilor înseamnă învățare de minte); 2. pentru ferirea de cele ce altfel le-am face; și 3. pentru întărirea virtuții. „Să nu spui că se poate câștiga virtutea fără necazuri: căci virtutea necercată în necazuri nu e întărită!⁸³” Cauzele spirituale ale bolilor pot fi descoperite eficient numai în *Biserică*, trupul tainic al lui Hristos, în Duhul Sfânt. Numai în Biserică omul îl are pe Hristos în el. Îl are ca normă vie și izvor al puterii de smulgere din păcat și de însănătoșire. Numai în Biserică avem Sfintele Taine restauratoare, care scot sufletul din tenebre și-l luminează pentru a deveni apt să conlucreze la vindecarea trupului⁸⁴.

81. Sf. PETRU DAMASCHIN, „Învățăături duhovnicești”, în *Filocalia*, Vol. V..., pp. 30-31.

82. Sf. PETRU DAMASCHIN, „Învățăături duhovnicești”, în *Filocalia*, Vol. V..., p. 31.

83. ARSENIE BOCA, „Predică la Ziua Crucii”, *Cuvinte-Vii*, Omilii Îndrumări Predici Duhovnicești, Ed. Cristiana, Deva, 2006, p. 16.

84. Nechita RUNCAN, *Studii de Teologie istorică și patristică*, Vol. VI, Editura

În final, moartea îl lovește pe omul bolnav. Medicina atee se oprește la poarta morții. Nu trece mai departe, deoarece nu cunoaște drumul și în același timp este înfricoșată. „Am putea spune, la modul cel mai minimalist cu putință, că până la un punct Ortodoxia și sistemele religioase și filosofice apusene merg mai mult sau mai puțin împreună însă pe același drum. Punctul de răscruce este moartea, la care gândirea occidentală se oprește, pentru ca apoi să dea înfricoșată înapoi și să se întoarcă brusc pe drumul pe care a venit. Concluzia cea mai avansată a ei pare că este comprimată astfel: „Orice vietate, de îndată ce intră în viață, începe deja să moară și invers: a muri înseamnă încă a trăi, de vreme ce numai ce este viu poate să moară; moartea poate fi actul suprem al vieții”⁸⁵. Ortodoxia își continuă cărarea dincolo de punctul de răscruce iar acest lucru se produce pe fondul prezenței sale în viața veacului ce va să fie. Durerea și nedumerirea pe care le provoacă moartea în sufletul omului sunt spălate în seninătatea Învierii, prin unirea personală cu Cel înviat din morți. Dacă rugăciunea Bisericii este participarea ei continuă la rugăciunea săvârșită de Marele Arhiereu Hristos în ceruri⁸⁶ atunci înseamnă că acest act, deși făcut în timp, depășește timpul”⁸⁷.

Despre această înviere ne spune și Sfântul Simeon Noul Teolog: „Există o moarte înainte de moarte și o înviere a sufletelor înainte de învierea trupurilor, prin lucrare, prin putere, prin experiență și prin adevăr. Când cugetul muritor a fost desființat de mintea nemuritoare și starea de moarte alungată de viață, sufletul se vede pe sine în chip vădit ca înviat din morți, precum se văd pe ei înșiși cei ce se scoală din somn. Și recunoaște pe Dumnezeu care l-a înviat. Iar cunoscându-L pe El și mulțumindu-I, se ridică mai presus de simțuri și de toată lumea, plin de o plăcere negrăită, și face să se odihnească în sine toată mișcarea cugetătoare”⁸⁸.

Pentru a cunoaște ușurință în patimi, omul trebuie să iubească osteneala și să accepte necazul, așa ne spune Isaia Pusnicul: „Iubește

Vasiliana.98, Iași, 2013, p. 270.

85. Martin HEIDEGGER, *Repere pe drumul gândirii*, trad. și note: Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu, Ed. Politică, București, 1988, p. 269.

86. Cardinal Tomáš ŠPIDLÍK, *Cateheză despre Biserică*, Ed. Galaxia Guttenberg, Târgu Lăpuș, 2004, trad. Andrei Mărcuș, p. 37.

87. Pr. Dr. Mircea Cristian PRICOP, *Tezaurul identitar românesc*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2013, pp. 157-158.

88. Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, „Cele 225 de capete teologice și practice”, în *Filocalia*, Vol. VI..., p. 65.

osteneala și necazul, ca să ți se ușureze patimile...și te vei ridica prin suspine mai presus de păcatele tale⁸⁹”, iar la acestea să adauge și lacrimile care au rost terapeutic.

De multe ori, Dumnezeu permite instalarea unor boli în sufletele alese, astfel încât, prin suferință, acestea să ajungă la un grad cât mai înalt de curăție: „Ca pe aurul în topitoare, așa i-a lămurit, și ca pe o jertfă de ardere întreagă i-a primit” (Înt. Solomon, 3,6)...Dumnezeu permite durerea pentru că aceasta vindecă și mântuiește, conducând creația Sa spre desăvârșire. Dacă boala cruntă nu l-ar fi condus pe paralizatul de la Vitezda pe patul suferinței, nu știm sigur că acela ar fi conștientizat vreodată păcatul sau că ar fi ajuns să-l cunoască pe Hristos⁹⁰.

Concluzie: Sufletul care a cunoscut pe Dumnezeu trebuie să se predea întru toate lucrării lui Dumnezeu și să trăiască înaintea Lui în frică și în iubire: în iubire, pentru că Hristos este Iubire; în frică, pentru că trebuie să ne temem să nu supărăm pe Dumnezeu prin vreun gând pătimas, în rugăciune, pentru că ea este gura raiului, și mai este terapia spirituală prin care omul cumoaște sănătatea. Mai putem adăuga că: numai rugându-ne vom putea pregusta din veșnicie. Rugăciunea este și dialogul dintre Dumnezeu și om.

„Doamne, îți mulțumesc pentru toate darurile Tale cele materiale, trupești și sufletești. Îți mulțumesc, Doamne, și pentru întristările, durerile și lipsurile care au fost, care sunt și care vor mai fi. Al tău sunt, Doamne, și cu Tine vreau să rămân, în vecii vecilor⁹¹. Amin”.

89. Sf. ISAIA PUSNICUL, „Porunci sau sfaturi ale lui Ava Isaia”, în *Filocalia*, Vol. XII, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009, p. 238.

90. Arhim. EUSEBIU GIANNKAKIS, *În mijlocul durerii, la capătul celor suferinzi*, trad. din limba greacă de drd. Nicolae Burăș, Ed. Doxologia, Iași, 2013, p. 53.

91. <https://ro-ro.facebook.com/BisericaOrtodoxaSfintiiParintiIoachimSiAna>.

BIBLIOGRAFIE

- Sf. GRIGORIE PALAMA, „Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie”, în *Filocalia*, Vol. VII, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009.
- Sf. VARSANUFIE ȘI IOAN, „Scrisori duhovnicești”, în *Filocalia*, Vol. XI, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009.
- Sf. PETRU DAMASCHINUL, „Învățăături Duhovnicești”, în *Filocalia*, Vol. V, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008.
- Sf. ISAAC SIRUL, „Cuvinte despre nevoiță, Cuvântul V”, în *Filocalia*, Vol. X, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008.
- Sf. PETRU DAMASCHINUL, „Învățăături duhovnicești”, în *Filocalia*, Vol. V, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009.
- Sf. SIMEON NOUL TEOLOG, „Cele 225 de capete teologice și practice”, în *Filocalia*, Vol. VI, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009.
- Sf. SIMEON METAFRASTUL, „Parafraza în 150 de capete”, în *Filocalia*, Vol. V, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009.
- Sf. GRIGORIE SINAITUL, „Capete după acostih”, în *Filocalia*, Vol. VII, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008.
- Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, „Capete despre dragoste” în *Filocalia*, Vol. II, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009.
- Sf. MARCU ASCETUL, „Despre cei ce-și închipuie că se îndreptătesc din fapte”, în *Filocalia*, Vol. I, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008.
- Sf. ISAIA PUSNICUL, „Porunci sau sfaturi ale lui Ava Isaia”, în *Filocalia*, Vol. XII, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009.
- EVAGRIE PONTICUL, „Cuvânt despre rugăciune”, în *Filocalia*, Vol. I, trad.

- din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009.
- TEODOR AL EDESEI, „Cuvinte de folos”, în *Filocalia*, Vol. IV, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008.
- Mitropolit TEOLIPT AL FILADELFIEI, „Despre ostenele vieții călugărești”, în *Filocalia*, Vol. VII, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008.
- Cuv. IOAN CARPATINUL, „Cuvântul 1 – Capete de mângâiere”, în *Filocalia*, Vol. IV, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2008.
- Cuv. CALISTRAT și IGNATIE XANTHOPOL, „Cele 100 de capete”, în *Filocalia*, Vol. VIII, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009.
- Cuv. NICHITA STITHATUL, „Cele 300 de capete despre făptuire”, în *Filocalia*, Vol. VI, trad. din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2009.
- Sf. DIONISIE AREOPAGITUL, *Despre numele divine*, trad. Pr. C. Iordăchescu, Opere complete, trad. și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Paideia, București, 1996.
- Sf. IGNATIE BRIANCIANINOV, *Călăuza rugătorului, Izbăvirea de durerile ostenelelor zadarnice, „Experiențe ascetice”*, Vol. IV, trad. din limba rusă de Adrian și Xenia Tănăsescu-Vlas, ediția a doua, Ed. Sofia, București, 2001.
- Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, Notă în *Filocalia*, Vol. VII.
- Pr. Prof. Dr. Dumitru STĂNILOAE, Notă în *Filocalia*, Vol. VIII.
- Biblia sau Sf. Scriptură*, Ed. IBMO, București, 2013.
- Molitfelnic*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2013.
- Psaltire*, Ed. Cartea Ortodoxă, Agapis, Botoșani, 2009.
- Catehismul creștin ortodox*, București, 1958.
- GEORGE REMETE, *Cunoașterea prin tăcere*, Ed. Reîntregirea, ediția a III-a, Alba-Iulia, 2004.
- Paul EVDOKIMOV, *Les âges de la vie spirituelle : Des Pères du désert à nos jours*, Paris, 1964.
- Ovidiu LĂZĂRESCU, *Bolile sufletești și vindecarea lor, în scrierile Sf. Ioan Gură de Aur*, Ed. Sofia, București, 2012.
- ARSENIE BOCA, „Predică la Ziua Crucii”, *Cuvinte-Vii*, Omilii Îndrumări

- Predici Duhovnicești, Ed. Cristiana, Deva, 2006.
- Jean-Claude LARCHET, *Teologia Bolii*, „Căi creștine de vindecare”, Cap. III, Ierom. GHELASIE GHEORGHE, *Omul, hotarul de taină*, Colecția Isihasm, București, 2001.
- KONSTANTIN V. ZORIN, *Pași spre însănătoșire, scoală-te și umblă*, trad. din limba rusă de Adrian Tănăsescu-Vlas, Ed. Sofia, București, 2009.
- Mitropolitul Hierotheos VLACHOS, *Boala și tămăduirea sufletului în tradiția ortodoxă*, Ediția a II-a, Ed. Sofia, București, 2007.
- Pr. Ilarion FELEA, *Spre Tabor*, Vol. II „Curățirea”, Editura Crigarux și Mănăstirea Petru Vodă, Piatra Neamț, 2007.
- Nechita RUNCAN, *Studii de Teologie istorică și patristică*, Vol. VI, Editura Vasiliana, 98, Iași, 2013.
- Martin HEIDEGGER, *Repere pe drumul gândirii*, trad. și note: Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu, Ed. Politică, București, 1988.
- Cardinal Tomáš ŠPIDLÍK, *Cateheză despre Biserică*, trad. Andrei Mărcuș, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2004.
- Pr. Dr. Mircea Cristian PRICOP, *Tezaurul identitar românesc*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2013.
- Arhim. EUSEBIU GIANNKAKIS, *În mijlocul durerii, la capătul celor suferinzi*, trad. din limba greacă de drd. Nicolae Burăș, Ed. Doxologia, Iași, 2013.
- A se vedea Cuvântul Episcopului Timotei al Spaniei și Portugaliei, pe <http://www.apostolia.eu>, 28 noiembrie-2011.
- FERICITUL AUGUSTIN, <http://dindragoste.unica.ro/rugăciuni/rugăciune>.
<https://ro-ro.facebook.com/BisericaOrtodoxăSfinții>

NOTELE FUNDAMENTALE ALE ANTROPOLOGIEI ORTODOXE

- partea a II-a -

Pr. Răzvan SISEA

CAPITOLUL II ÎNVĂȚĂTURA DESPRE SUFLET ȘI TRUP ÎN VECHIUL TESTAMENT

Mai întâi, înainte de a analiza cele două componente ce alcătuiesc omul, ca fundament al învățături Bisericii și anume trupul și sufletul, doresc să arăt faptul, ca o caracteristică generală, că în gândirea ebraică nu există separarea atât de mare între trup și suflet ca în filosofia greacă (platonism).

Sunt cazuri când termenii „trup” (bašar) și „suflet” (nefeš) sunt folosite ca sinecdocă pentru întreaga persoană. De exemplu, în *Fac* 6:12, Dumnezeu constată că „tot trupul se abătuse”, iar în *Deut* 5:26, ceea ce Sinodala redă prin „este oare vreun om”, în ebraică (dar și greacă) se spune „este oare vreun trup”. Dar și invers, în *Ieș* 1:5, „sufletele ieșite din Iacov” se referă evident la persoanele descendente din patriarh. Cazurile sunt numeroase, însă mascate de multe ori de traducerea românească. În *Fac* 12:5, Avram ia cu sine, „toți oamenii”, în ebraică și greacă „tot sufletul” în sens colectiv. La fel și în *Fac* 36:6, Isav pornește cu „toți oamenii casei sale”, redat în ebraică „toate sufletele casei sale”, pe când în greacă „toate trupurile casei sale”¹.

Aceasta nu înseamnă deloc că în mentalul ebraic trupul și sufletul se confundă. Moartea este văzută drept ieșirea sufletului, ca în *Fac.* 35:18,

---

1. Lect. univ. Mihăilă Alexandru, *(Ne) lămuriri din Vechiul Testament – Mici comentarii la mari texte*, Ed. Nemira, București, 2011, p. 352

unde se vorbește de „ieșirea sufletului ei (Rahilei), căci a murit”. La învierea făcută de profetul Ilie în Sarepta Sidonului, revenirea la viață este descrisă ca revenirea sufletului (nefeš) în măruntaiele trupului (3 Reg 17:21-22). În *Fac* 25:17, verbul gawa, „a-și da suflarea”, „a murii”, sugerează foarte bine ultima suflare dinaintea morții, dar și faptul că moartea înseamnă încetarea suflării.²

2.1. SUFLETUL

Sufletul omului provine de la Dumnezeu, căci El „a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființa vie” (*Fac*. II, 7). Deși în textul menționat se vorbește mai întâi de alcătuirea trupului și apoi de suflet, trebuie înțeles în sensul că, „de când a început să se formeze trupul omenesc cu o complexitate biologică maximă, a avut deja în el sufletul însoflat de Dumnezeu”³.

Sufletul este primit de la Dumnezeu, prin suflul dumnezeiesc dător de viață, odată cu trupul, în timpul zămislirii, astfel ființa umană apare în lume ca unitate psiho-somatică. „De fapt, duhul divin care produce sufletul dă și puterea de a forma trupul. Sufletul are viață ca ființă, de aceea el nu trebuie să fie confundat cu puterea vitală, immanentă, care există în animale și în toate creaturile. El este subiectul, suportul personal al acestei energii vitale, având viața în sine ca ființă pentru el însuși. Sufletul este principiul formator care individualizează firea umană într-un subiect; de aceea sufletele descendenților lui Adam nu sunt conținute în sufletul lui Adam. Ca prototip al neamului omenesc, Adam cuprinde în sine pe toți, dar fiecare își primește o existență individuală, printr-un suflet nou creat de Dumnezeu pentru el”⁴.

Pentru a indica noțiunea de „suflet”, sau mai exact partea sau elementul spiritual din om, cărțile Vechiului Testament folosesc următorii termeni : „*nepeš sau nephesh*”, „*nesamah sau rauch*”. Uneori se mai întâlnește și un alt termen: „leb”, dar acesta exprimă de fapt organul anatomic, căruia i se atribuie în mod special „viața intimă a sentimentului, a pasiunii și a gândirii”.

2. *Ibidem*, p.352

3. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă pentru Institutete Teologice*, vol. I, EIB, București, 1978, p. 379

4. Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Suflet*, în DTO (A-Z), EIB, Bucuresti 1994, p. 368

Termenul *nepeš* sau *nephesh* apare de cele mai multe ori în Vechiul Testament (755) având paralele și în alte limbi semitice. La bază însemna se pare „gât”, așa cum rezultă din *Is* 5:14 : „de aceea și iadul și-a mărit de două ori *nepeš*-ul lui, căscat-a gura sa peste măsură”. Biblia Sinodală traduce *nepeš* prin „lăcomie”, dar din paralela cu „gura” s-ar înțelege că *nepeš* înseamnă aici mai degrabă „gâtlee”⁵. Ca organ care primește mâncarea și își satisface foamea *nepeš*-ul devine apoi prin extensie „suflare de viață” (de 250 ori ⁶).

Cu sensul de „viață” a acoperit dorința, iubirea, plăcerea, bucuria, emoția, dar și ura, foamea sau tristețea. Astfel ajunge să desemneze persoana însăși, chiar individual (*Is* 49:7; *Iez* 33:6). Se putea spune în acest sens că *nepeš*-ul moare (*Num* 23:10; *Iez* 18:20) sau chiar cadavrul este numit *nepeš* (*Ag* 2:13). Ieremia (15:9) și ulterior autorul cărții *Iov* (11:20) localizează *nepeš*-ul în respirație, dar documentul sacerdotal al Pentateuhului consideră că *nepeš*-ului este în sânge (*Fac* 9:4; *Lev* 17:12-14). Așa se explică de ce sângele strigă din pământ (*Fac* 4:10), adică din locuința morților. *Nepeš*-ul este cel care la moarte intră în șeol (*Ps* 15:10), de aceea monumental funerar se mai numește chiar *nepeš*.⁷

Prin urmare, primul concept fundamental sugerat de termenul „*nephesh*” sau „*nepeš*” și pe care îl întâlnim încă în primele pagini ale Sfintei Scripturi este principiul de viață, ceea ce constituie o ființă vie. Am văzut că locul clasic pe care se bazează acest conținut semantic al lui „*nephesh*” este în *Geneza* II, 7, unde se face referire la „duhul de viață” insuflat de Dumnezeu omului, care devine ființă vie sau suflet viu (*nephesh haya*). Aici „*nephesh*” nu este un *tertium quid* între trup și suflet, ci reprezintă rezultatul unirii ființiale dintre trupul creat din țărână și sufletul divin. Acest „concept este întărit printr-o altă dezvoltare semantică a cuvântului *nephesh*, care a ajuns să denote în perioada vechi-testamentară orice fel de dorință, aspirație sau impuls vital ⁸.

Termenul *ruah* apare de 389 de ori în Vechiul Testament, sensul fiind

5. Hans Walter Wolff, *Anthropology of the Old Testament*, trad. M Kohl, Fortress Press, Philadelphia, 1974, p.11
6. HALOT, pp 711-713 apud. Lect. univ Mihăilă Alexandru, (*Ne*) *lămuriri din Vechiul Testament – Mici comentarii la mari texte*, Ed. Nemira, București, 2011, p. 354
7. Lect. univ Mihăilă Alexandru., (*Ne*) *lămuriri din Vechiul Testament – Mici comentarii la mari texte*, Ed. Nemira, București, 2011, p. 354
8. Asistent Rus Remus, *Concepția despre om în marile religii (teză de doctorat în teologie)*, în „Glasul Bisericii”, XXXVII (1978), nr. 7-8, p. 775.

de „duh” sau „vânt”, rădăcina însemnând inițial „a miroși”. De vreme ce orice mișcare în natură se consideră că are în spate un duh, termenul desemnează lumea spiritelor. În textele vechi integrate în Istoria Deuteronomistă, de câte ori Iahve dorește să realizeze ceva pe pământ, îi trimite un duh din oștirea cerească pe care o conduce (3 Reg 22:21). Ruah este comun tuturor viețuitoarelor, avându-l și animalele (Fac 6:17; 7:15). Totuși o diferență ar fi aceea că dacă despre nepeș se poate spune că moare, în legătură cu ruah nu apare niciodată o asemenea expresie. Ruah este suflet spiritual, mai subtil decât nepeș-ul, care părăsește corpul după moarte, dar ridicându-se la Dumnezeu. De aceea Dumnezeu îl numește duhul Lui (Fac 6:3), pe care îl poate retrage ființelor vii (Ps 103:29-30) sau altfel spus, „duhul se va întoarce la Dumnezeu, Care l-a dat” (Eccl 12:7)⁹.

Conținutul ideatic al lui *nephesh* este întregit prin folosirea altor termeni vitali pentru înțelegerea concepției primare iudaice despre suflet și anume *ruah* (duh, spirit) și *leh* (inimă). Asociația existentă dintre acești termeni - *nephesh*, *ruah* și *leh* - a determinat pe unii gânditori să sugereze un trihotomism ființial în ceea ce privește concepția iudaică despre om. Omul, după aceștia, ar fi format din trup, suflet și spirit. O astfel de poziție nu poate fi susținută întrucât *nephesh* nu este opus lui *ruah*, ci pus paralel cu acesta (Isaia XXVI), cugetării și interiorizării (Fac. VIII, 21; Eccl. I, 16), ca sediu al atenției (Iez. XLIV) și ca normative al credinței morale (Eccl. XI, 9; Iov VII, 11) și este adesea, ca și *ruah*, centrul activităților spirituale, în timp ce la rândul său *ruah* poate fi impuls vital ca *nephesh* (Geneza VI, 17; VII, 15)¹⁰.

În fine, *leb* sau *lebab*, „inimă”, se referă în majoritatea cazurilor la om, desemnând latura rațională. Interesant că în mentalul ebraic nu creierul este sediul minții, ci inima, fără ca prin aceasta să se considere că semiții erau mai sentimentali decât grecii. Inima este legată strâns de cunoaștere, de altfel termenul apărând cu predilecție în literatura sapiențială. Biblia Sinodală chiar traduce uneori *leb* prin „minte”. În Deut 29:4 „Până în ziua de astăzi nu v-a dat Domnul Dumnezeu minte (de fapt *leb*, „inimă”) ca să pricepeți”¹¹.

9. Lect. univ. Mihăilă Alexandru., (Ne) lămuriri din Vechiul Testament – Mici comentarii la mari texte, Ed. Nemira, București, 2011, p. 355

10. Pr. Dr. Ciulei D. Marian, *Antropologie Patristică*, Ed. Sirona, 1999, p.18

11. Lect. univ. Mihăilă Alexandru., (Ne) lămuriri din Vechiul Testament – Mici comentarii

Ba mai mult, cei trei termeni nu sunt enumerați în același text și nici nu sunt puși în opoziție. În *Psalmul XVI*, 9, omul, trupul și sufletul său sunt termeni echivalenți care denotă întreaga persoană umană. Astfel nu se poate vorbi în Vechiul Testament de trihotomism, omul fiind conceput sintetic, ca un organism psiho-fizic¹².

Cele trei mari funcțiuni ale sufletului după învățătura Vechiului Testament sunt: rațiunea, voința liberă și sentimentul.

Prin *rațiune*, încă de la început, omul a știut să deosebească viețuitoarele pământului împărțindu-le și numindu-le pe diverse categorii și specii, conștient fiind că între ele nu există un „ajutor pe potriva lui” (Fac. II, 19-20). Voința îl ajută apoi să opteze în mod liber fie pentru săvârșirea binelui, fie pentru ceea ce este rău, urmând astfel una din cele două modalități prin care Dumnezeu îi oferă exercitarea libertății: „viață și moarte... binecuvântare și blestem” (Deut. XXX, 19). Dumnezeu nu-l silește, ci doar îl sfătuiește spre bine: „Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi!”

Cu privire la sentiment, înainte de cădere, omul era legat de Creatorul său prin iubire și încredere. După cădere însă, apare rușinea (Fac. III, 7), teama (Fac. III, 10), apoi tristețea, invidia și ura față de semeni (Fac. IV, 5). Dar nici una din aceste stări afective n-au avut tăria de a estompa sentimentul de iubire față de Dumnezeu, care s-a transformat în suspinul unui dor nețărmurit exprimat atât de frumos în cuvintele Psalmistului: „Dorește și se sfârșește sufletul meu după curțile Domnului; inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeu cel viu” (Ps. LXXXIII, 2).

O componentă a ființei umane, cum observăm și din textul menționat, este inima care în concepția autorilor vechi testamentari reprezintă marele regulator ce canalizează duhul („ruah”) în așa fel, încât viața omului („nefes”) să decurgă normal. Ea este privită ca izvor al vieții (Pilde IV, 23) și sediu al duhului, având uneori aceleași funcțiuni (Ps. 50, 11,18).

De asemenea este considerată ca organ al inteligenței și al cunoașterii (Ps. CII, 16-17; Pilde XXIII, 12; Eccl. VII, 28), al cugetării și interiorizării (Fac. VIII, 21; Eccl. I, 16), ca sediu al atenției (Iez. XLIV, 5) și ca normativ al credinței morale (Eccl. XI,9; Is.LVII, 17).

---

la mari texte, Ed. Nemira, București, 2011, pp. 355-356

12. A. W. Robinson, *Hebrew Psychology*, in „The People of the Book”, Oxford, 1925, p. 352, apud. Asistent Rus Remus, *op. tit.*, p. 776

În limbajul sapiențial al Vechiului Testament, starea sufletească sau viața interioară a omului este definită ca o stare a inimii (Înțel. Sirah XII, 30-31) ¹³.

Observăm din psihologia vechi-testamentară interdependența funcțiilor sufletului. „Acest caracter de integritate, spune Paul Evdochimov, face ca întreaga cunoaștere în înțelesul biblic, să nu fie nicidecum un exercițiu autonom al unei singure facultăți a spiritului omenesc, ci participă în întregul lor (evreii cugetau cu inima) și de aceea cunoașterea este comparată deseori cu actul căsătoriei (a lua o femeie în căsătorie înseamnă înainte de toate „să o cunoști”). Acest termen nupțial subliniază și o interdependență originară: Dumnezeu zămislește pe om întru cunoaștere, cunoscându-l „prin căsătorie”, iar omul se cunoaște pe sine numai cunoscându-L pe Dumnezeu ¹⁴.

Sufletul provenind din „suflarea de viață” (Fac. II,7) a lui Dumnezeu, fiind înțeles în complexitatea funcțiilor sale, firește că este nemuritor. Deși autorul cărții II Macabei favorizează dihotomia trup-suflet, basar-nephesh, în Cartea Înțelepciunii lui Solomon, nephesh-psihi devine entitate nepieritoare și principiu indestructibil care asigură nemurirea omului (Înțel. lui Solomon, II, 22 și urm. III, 1; V, 14; V, 16)¹⁵.

Chiar dacă „antropologia semitică era mai puțin aptă decât antropologia greacă (cel puțin cea a lui Platon) să integreze ideea nemuririi sufletului, mai puțin dispusă să admită că există în om un element incorporeal inaccesibil morții fizice”¹⁶, cum afirma un teolog catolic, e drept citând pe alții, o seamă de texte din Vechiul Testament demonstrează contrariul. Pe lângă unele texte chiar din II Macabei (VII, 14, VII, 23) ce dubiu mai pot oferi cuvintele: „pulberea să se întoarcă în pământ cum a fost, iar sufletul să se întoarcă la Dumnezeu, Care l-a dat” (Eccl. XII, 7).

Ideea nemuririi sufletului este exprimată și în rugăciunile ca Dumnezeu să ia la Sine sufletele oamenilor (Tob., 3, 6), căci ele se întorc la Dumnezeu după despărțirea lor de trup (Ecl., 12, 7). Dumnezeu ține în

13. Pr. drd. Ioan Bude, *Antropologia Vechiului Testament*, în „Studii teologice”, XLI (1989), nr. 3, p. 33

14. Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, ed. cit., pp. 69-70

15. Pr. Dr. Ciulei D. Marian, *Antropologie Patristică*, Ed. Sirona, 1999, p. 20

16. Tomáš Špidlík, *Spiritualitatea Răsăritului Creștin*, trad. și prezentare diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1997, p. 131.

mâna Sa sufletele dreptilor (Int. Sol. 3, 1 ; 2, 22)¹⁷.

Din cele expuse anterior, am înțeles că la baza concepției biblice despre om stă credința că el a fost creat de Dumnezeu din „țărână”, după care același Dumnezeu Creator a suflat asupra sa „duh de viață” (Gen. II, 7).

Sufletul („duhul de viață”) și trupul sunt elementele esențiale care stau la baza concepției despre om în Vechiul Testament și în tradiția iudaică de mai târziu.

2.2. TRUPUL

În Vechiul Testament trupul nu este pur și simplu un ansamblu făcut din carne și oase pe care omul îl posedă pe timpul existenței sale pământești dar de care se dezbracă prin moarte și pe care îl îmbracă în ziua învierii. Este interesant de observat că în limba ebraică nu există un cuvânt anume pentru trup separat de suflet. Acest lucru se datorează concepției iudaice despre persoana umană psiho-fizică ca unitate indestructibilă.

Atunci când se fac referiri la natura fizică a omului este întrebuițat termenul «basar» - «carne», «trup viu» (Geneza II, 23-24) și ca atare simbolizează slăbiciunea, caracterul trecător al ființei umane (Isaia XL, 6).

Același cuvânt este folosit și cu semnificația de «trup» cum ar fi de exemplu în Exod XXX, 32; Numeri 8, 7; I Împărați XXI, 27; II Împărați IV, 34; 6, 30; Iov IV, 15; Proverbe XIV, 30; Ecclesiast II, 3. 10

Fără întemeierea religioasă la care trupul are indubitabil acces nu s-ar putea înțelege exact sensul a ceea ce se numește - cu un termen căruia s-ar cuveni să-i înlăturăm orice intenție peiorativă - «ritualism iudaic». Exigențele rituale înțelese ca mișcare de adecvare și de participare a sufletului la *sfințenia* lui Dumnezeu sunt de neconceput în afara trupului. De aceea actele cele mai simple - reprezentând pentru modern semnele unei elementare, profane, igiene - devin în iudaism probele ireductibile ale seriozității angajamentului religios al individului; nu este întâmplător, așadar, că rabinii consideră că spălarea mâinilor înainte de masă este unul dintre răspunsurile posibile la cuvântul lui Dumnezeu: „fiți sfinți”¹⁸.

17. <http://www.crestinortodox.ro/dogmatica/lumea-vazuta/trupul-sufletul-69087.html>

18. *Cuvânt împotriva elenilor* (presc. C. I. E.) II, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în PSB, 15, EIB, București, 1987, XXXI, pp. 64-65

Ritualurile iudaice nu se rezumă așadar la simpla curățenie a trupului. „Scopul lor prim este într-adevăr curățenia trupească, dar prin această curățenie insul uman este pus într-o legătură statutară specială față de poporul ales și mai presus de toate față de Yahve.

Un exemplu elocvent în acest sens este ritualul circumciderii. Prin săvârșirea actului de circumcidere, lăsând la o parte aspectul igienic al acestuia, avem în fața noastră un act de mărturisire a faptului că persoana în cauză aparține de acum înainte poporului ales, obligându-se să păstreze legământul cu Yahve. Astfel îndeplinind îndatoririle prescrise față de trup, printr-o raționalizare a vieții pe baza unor înalte principii morale și a unor ritualuri de purificare, omul săvârșește un act plăcut lui Dumnezeu și se apropie din ce în ce mai mult de El¹⁹.

Trupul, aparținând lumii materiale, este elementul prin care omul se deosebește radical de Dumnezeu²⁰, dar în pofida materialității sale el este sediul unor funcțiuni care depășesc ceea ce înțelegem noi în mod obișnuit prin cuvântul „carnal”. De exemplu, în Ps. LXXXIII, 2 ș.u., „sufletul ... inima ... și trupul” se sfârșesc și se bucură de dorul lui Dumnezeu; tot așa în Ps. XV, 9: „... s-a veselit inima... s-a bucurat limba... dar încă și trupul... va sălășlui întru nădejde”²¹.

2.3. RAPORTUL DINTRE SUFLET ȘI TRUP

În antropologia Vechiului Testament am văzut că trupul nu este definit prin distanța care-l separă de suflet, ci prin faptul că el oferă un teritoriu de acțiune pentru viața sufletului.

Pentru a înțelege antropologia biblică, „trebuie mai întâi să îndepărtăm dualismul grec clasic sau cartezian modern, în care sufletul și trupul apar ca două substanțe în luptă: trupul este un mormânt pentru suflet” (soma-sema). Conflictul biblic se situează într-o cu totul altă perspectivă: proiectul Creatorului, dorințele Lui se opun dorințelor creaturii; sfințenia se opune stării de păcat; firea curată se opune pervertirii.

19. Asistent Rus Remus, *Concepția despre om în marile religii (teză de doctorat în teologie)*, în „Glasul Bisericii”, XXXVII (1978), nr. 7-8, p. 762

20. Cf. Fac. VI, 3; II Paralip. XXXII, 8; Ps. CXLIV, 21; Is. XXXI, 3; XL, 6; Ier. XVII, 5.

21. Pr. drd. Ioan Bude, *Antropologia Vechiului Testament*, în „Studii teologice”, XLI (1989), nr. 3, p. 31

Trupul, basar, sarx desemnează ansamblul, complexul: trupul viu. Omul iese din mâinile lui Dumnezeu „suflet viu”, el nu are suflet, el este suflet el este trup, este psyche, nephesh. Dacă dispăre sufletul, nu rămâne un trup, ci țărâna lumii, „țărâna în țărână se întoarce”²².

Iată de ce „sufletul se manifestă prin corporal, iar trupul poate influența în mod marcant dinamica sufletească a persoanei; un aforism rabinic dă o uimitoare importanță grijii față de trup, instalând-o într-o perspectivă soteriologică: „Puritatea trupului conduce spre puritatea spirituală”²³.

Unitatea dintre suflet și trup este ilustrată îndeobște de faimoasa parabolă a ologului și orbului: „Un rege avea o grădină frumoasă în care creșteau smochini ce dădeau roade timpurii. El a pus doi paznici să o păzească, unul olog și altul orb. Ologul a zis către orb: văd câteva smochine minunate, urcă-mă pe umerii tăi și vom putea culege smochinele să le mâncăm. După un oarecare timp a venit și stăpânul și a cerut smochine, dar nu mai erau. Ologul a spus stăpânului său că nu poate să umble, iar orbul că nu poate să vadă. Atunci stăpânul a urcat pe olog pe umerii orbului și i-a judecat împreună. La fel Dumnezeu va duce sufletul și-l va face să sălășluiască în trup (după moarte) și va judeca împreună atât trupul cât și sufletul”²⁴.

Concepția privind unitatea ființială dintre trup și suflet este prezentă și în gândirea iudaică de mai târziu în contextul învățaturii privind învierea cea de apoi (II Mac. VII, 14, 23) și apoi mântuirea.

Reprezentarea unitară a persoanei umane „are profunde implicații privind viața eshatologică. Faptul că omul este descris ca „o persoană vie” (Geneza II, 7), o ființă care trăiește și nu e considerată ca sumă a două entități, ci unitate care se exprimă pe două planuri ființiale, spiritual și pământesc, implică ideea necesității participării întregii persoane umane la viața veșnică. Deci nu numai partea spirituală va participa, va fi părtașă la nemurire, ci și cea trupească care, prin conjugare cu „suflarea divină” primește și ea de la creare dimensiunea vieții veșnice”²⁵.

22. Paul Evdokimov, *Femeia și mântuirea lumii*, ed. Christiana, București, 1995, p. 43

23. Marius Lazarca, *op. cit.*, p. 99

24. „Encyclopaedia of Religions and Ethics”, Vol. II, p. 772, apud. Asist. Rus Remus, *op. cit.*, p. 761

25. „Encyclopaedia of Religions and Ethics”, Vol. II, p. 772, apud. Asist. Rus Remus, *op.*

Din cele spuse mai sus se pot trage câteva concluzii²⁶:

Din cărțile Vechiului Testament reiese limpede ideea de dihotomie - trup și suflet - din ființa omenească, prin crearea omului din două elemente: unul material - pulberea pământului, iar altul de natură spirituală - suflul dăruit de Iahve.

Superioritatea omului față de restul creației vizibile se constată și prin aceea că el are acel suflu de viață și este totodată culmea creației văzute, toate celelalte creaturi fiind făcute să slujească omului. De asemenea la crearea lui, Dumnezeu a participat în mod cu totul special - omul fiind o încununare a creației, și tot el formează punctul de legătură între Dumnezeu și lume. Față de celelalte făpturi care nu posedă decât principiul vieții, omul a primit de la Dumnezeu acel „ruach” (duh), care face din el o ființă nemuritoare. Omul are suflet rațional, care în evreiește se exprimă prin „nefeš”, „nesamah” și „ruach”.

Termenul „nefeš” are sensul de suflu vital, principiul vital comun animalelor și oamenilor. Dar pe lângă funcțiile sale biologice, el este sediul sentimentelor, cugetelor, pasiunilor etc. Expresia „nesamah” - este folosită în sensul de principiu vital al corpului omenesc, dar exprimă totodată și principiul intelectual.

Prin expresia „ruach”, ca suflu al vieții, pot fi redate și unele stări sufletești ca: răbdarea, mândria, tristețea, puterea de viață cu care Dumnezeu îl înzestrează pe om, după cum poate exprima și diferite daruri, ca acela al înțelepciunii, al profeției etc. Adeseori acest termen apare în cărțile Vechiului Testament paralel cu „nesamah” (*Fac* VI, 17 ; VII, 15), sau este sinonim cu „nefeš” (*I Regi* XVII, 21-22).

Sufletul fiind acel suflu de viață de la Dumnezeu este de natură spirituală și prin urmare continuă să existe și după separarea lui de trup. Destinația acestui element spiritual este de a se întoarce la Cel ce l-a dat în dar protopărinților Adam și Eva și urmașilor acestora.

După cum am arătat mai sus, moartea nu era considerată la evrei ca o dispariție totală, ci „o adăugare” la strămoși. Credința în nemurirea sufletului la evrei reiese și din credința lor în existența unui loc al sufletelor

---

cit., p. 761

26. Pr. Prof. Petru Semen, *Învățătura despre suflet în cărțile Vechiului Testament*, <http://www.crestinortodox.ro/editoriale/invatatura-despre-suflet-cartile-vechiului-testament-70129.html>

morților. Acest loc în care merg sufletele după moarte este „șeolul”, un loc sumbru, în care cei morți petrec într-o stare de semiconștiință.

Învățătura despre suflet și trup în Vechiul Testament își găsește în mod firesc dezvoltările și precizările revelaționale în Noul Testament pe care le vom schița în capitolul al III-lea.

CAPITOLUL III ÎNVĂȚĂTURA DESPRE SUFLET ȘI TRUP ÎN NOUL TESTAMENT

3.1. SUFLETUL

Ideile care fundamentează învățătura creștină despre suflet pornesc cum este și logic, de la învățătura Vechiului Testament. Ele primesc însă nuanțări mai precise în lumina noii învățături propovăduită de Domnul nostru Iisus Hristos și de Sfinții Apostoli.

Sufletul este „nu numai o componentă specifică a ființei umane (Mt. VI, 26), ci și principiul formator, unitar și dinamic al personalității. Sufletul este „entelehia” trupului, elementul substanțial și rațional, care dă forma individuală și personală ființei omenești, prin care se distinge atât de Dumnezeu cât și de celelalte creaturi ¹⁹.

Termenii neotestamentari care redau în special conceptul de suflet sunt patru la număr: ψυχγή, πνευμα, καρδιά, πνοή

Acești termeni corespund lui nephesh, ruah, leb și neshamah din Vechiul Testament.

- ψυχγή - nephesh - suflet - este considerat ca principiu spiritual al vieții prezente în om (Gen. IX, 45; Lev. XVII, 11; Deut. XII, 23). În scrierile sinoptice ale Noului Testament «*psyhi*» denotă subiectul stărilor psihice (Mc. XIV, 34).

Sfântul Apostol Pavel folosește acest termen de foarte puține ori și pentru a descrie mai mult partea emotivă a conștiinței (I Ies. V, 23). În general, Sfântul Pavel consideră noțiunea de „*psyhi*” ca fiind principiu animator al trupului și baza existenței emotive. Pentru Sfântul Apostol Petru, „*psyhi*” reprezintă întreaga personalitate (I Pt. I, 23; II, 1).

- πνευμα - ruah - suflet. El reprezintă suflarea, respirația, viața

animală, dar și principiul ei; principiul înțelepciunii și al inteligenței (Ex. XXVIII, 3; Is. XXIX, 24). Noul Testament folosește în continuare cu precădere cuvântul „pneuma” pentru Duhul lui Dumnezeu (Mc. I, 12). În câteva cazuri, termenul denotă partea psihică a vieții (Mt. V, 3; XXVI, 41; Mc. II, 8; VIII, 12; XIV, 38; Lc. I, 47 și 80) sau principiul vieții (În. XIX, 30) sau sufletul după moarte (I Pt. III, 18 și urm., IV, 6).

- καρδία - leb - cor - inimă. Principiul sentimentelor, al gândirii și al hotărârilor. Este considerat cu precădere ca izvor al gândurilor și faptelor ce caracterizează ființa umană.

În *Evanghelia după Marcu*, «*kardia*» denotă personalitatea, viața lăuntrică sau caracterul omului (VII, 21). Totodată, este folosit pentru a exprima viața emotivă (Lc. XXIV, 32), intelectuală (Mc. II, 26) și volițională (Mt. V, 28) a omului.

În Noul Testament «*kardia*» primește o nuanță și mai profundă prin aceea că omul trebuie judecat mai ales pentru ceea ce iese din însuși izvorul vieții sale și nu prin faptele sale externe.

O altă expresie neotestamentară, folosită mai ales de către Sfântul Apostol Pavel, este *voûç* - *cugetarea, rațiunea, inteligența, mintea*. „*Nous*” nu are corespondent în limba ebraică, deși a fost folosit în Septuaginta, ca traducere pentru „leb” sau „ruah”. „*Nous*” reprezintă acea dimensiune a omului care îl ajută la cunoașterea voinței lui Dumnezeu și să o urmeze (Rom. 1, 20 și VII, 25). Totodată este un element de legătură între om și om, căci prin „*nous*” ne înțelegem cu semenii noștri (I Tim. II, 7; I Cor. XIV, 14-19).

Noțiunea de suflet în Noul Testament cuprinde numeroase valențe, ergonomia lucrării nu ne permite referințe detaliate, decât cele strict necesare pentru înțelegerea formulărilor patristice ulterioare. De aceea vom menționa doar câteva texte mai semnificative, cu privire la *aparentul trihotomism* nou-testamentar.

După cum am înțeles, în Noul Testament, partea spirituală a omului este numită uneori *suflet* (ψυχή), *alteori spirit, duh* (πνεῦμα) aceste numiri fiind sinonime, deoarece se referă la aceeași parte spirituală din om, la suflet. Astfel, nu se poate înțelege că omul ar fi compus din trei elemente: *trup, suflet și duh*. Și Mântuitorul folosește pentru partea spirituală cele două numiri: suflet și duh. În *Evanghelia după Ioan* (X, 15) se spune: „și-mi pun sufletul”.

La apropierea patimilor Sale, le zice ucenicilor în grădina Ghetsimani: „Întristat este *sufletul meu* până la moarte” (Matei XXVI, 38). Dar în momentul morții Sale pe cruce a zis: „Părinte, în mâinile Tale încredințez *duhul meu* (ἡ ψυχή μου μου) (Lc. XXIII, 46). Sfinții Evangheliști, relatând acest moment suprem, se exprimă astfel: „Iisus, strigând cu glas mare și-a dat *duhul* (τόπνεῦμα) (Mt. XXVI, 50 și Ioan XIX, 30).

Sfântul Apostol Pavel, după ce a înviat pe tânărul Eutihie, a zis celor de față: „... *sufletul* său este în el” (Fapte XX, 10). Sfântul Evanghelist Luca descriind învierea fiicei lui Iair, spune: „... S-a întors *duhul* ei...” (VIII, 55).

În două locuri din Epistolele pauline sunt amintite numirile de: *trup, suflet, duh*. Acestea sunt: primul, la *Epistola către Evrei*: „... și pătrunde până la despărțirea sufletului și duhului, dintre încheieturi și măduvă...” (IV, 12).

Al doilea, la *I Tesaloniceni* (V, 23): „... și întreg *duhul* vostru și sufletul vostru și trupul să se păzească...”

Dacă cuvântul dumnezeiesc nu se poate contrazice pe sine, dacă el vorbește adesea și lămurit numai de două „părți” ale omului (cf. I Cor. V, 3-5; VI, 20; VII, 34) cum este cu puțință ca în ambele locuri citate, duhul și sufletul să fie considerate în om, ca „părți” deosebite? Înțelesul este altul. Sufletul și duhul se deosebesc numai ca două aspecte sau puteri ale aceleiași naturi spirituale, căci zice Apostolul: „Cuvântul lui Dumnezeu pătrunde până la despărțirea sufletului și a duhului, încheieturilor și măduvei”. Dar „încheieturile și măduva” sunt părți ale unuia și același trup omenesc și nu părți despărțite în om. Pe baza acestui text (Evrei IV, 12), se poate argumenta că, în cazul celui de-al doilea text invocat ca aparent trihotonist (I Tes. V, 23), Sfântul Pavel nu deosebește în om sufletul și duhul decât ca două aspecte ale uneia și aceleiași naturi spirituale, primită de la Creator sau că recunoaște „duhul”, cea mai înaltă facultate a sufletului. Câțiva Părinți și Scriitori bisericești credeau că Sfântul Pavel prin „duh” a înțeles acel har al Sfântului Duh primit de orice creștin la botez, despre care sfătuia: „... duhul să nu-l stingeți...” (I Tes. V, 19). Comentând textul paulin de la I Tes. V, 23, teologul catolic Tomáš Špidlík, preocupat de spiritualitatea ortodoxă, spune: „dacă această (trihotomie n. n.) nu este în mod evident o dihotomie în sensul elenic, ea nu este nici un simplu pleonasm, fiindcă apostolul distinge fenomenele ce țin de duh, de suflet și de trup”²⁷.

27. Ciulei, D. Marian Pr. Dr., *Antropologie Patristică*, Ed. Sirona, 1999, p.26

Putem observa că Sfântul Pavel face din „pneuma” nu un element fizic al sufletului în maniera filozofilor, ci o comunicare a lui Dumnezeu. În raport cu această semnificație a lui „*pneuma*” se stabilește distincția dintre omul „sufletesc” (ψυχικός) și omul „duhovnicesc” (πνευματικός)²⁸. Din context reiese că dacă s-a putut vorbi la unii autori patristici de „trihotomie spirituală” respectiv: partea *intelectuală, irascibilă și concupiscentă* (τό νοερόν, τό θυμικόν, τό επιθυμητικόν) în privința sufletului, de un trihotomism al omului nici nu poate fi vorba. Pe moment amintim că un plus de informație în acest sens îl vom primi din expunerea ulterioară a cugetării patristice.

După *învățătura creștină*, sufletul este o substanță reală, vie, imaterială sau spirituală și nemuritoare. El străbate prin trupul material și este legat de el, dar transcende materialitatea trupului. El este „cineva” nu numai „ceva”, tocmai datorită sufletului său. Omul este cineva prin acest substrat înzestrat cu conștiință și cu capacitatea de reacții conștiente și libere.

Deci sufletul omului, așa cum reiese din cele relatate mai sus nu-l putem defini în esența lui, ci îl putem doar descrie în manifestările lui, ca fapt esențial care face pe om un subiect conștient și voluntar, unic și de neînlocuit.

După cum se poate observa, concepția neotestamentară despre suflet este o continuare a celei vechi-testamentare, cu excepția că Noul Testament accentuează asupra caracterului dihotomie al omului și, ceea ce este foarte important, întărește credința că entitatea ființială, ce poate fi numită „*psyhi*” sau „*pneuma*” supraviețuiește după moarte. Această entitate, care se continuă, implică prezența unui trup adaptat la nevoile eshatologice ale sufletului, așa cum s-a întâmplat și în cazul Mântuitorului, al cărui trup posedă după înviere puteri noi .

---

28. Špidlík, Tomáš, *Spiritualitatea răsăritului creștin*, Vol. III Monahismul, trad. Ioan Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2000, p. 124

3.2. TRUPUL

În Noul Testament, concepția despre trup primește o nouă dimensiune, ca rezultat al viziunii creștine despre locul omului în univers și starea eshatologică a acestuia.

În timp ce în Vechiul Testament carnea și trupul sunt desemnate printr-un singur cuvânt (basar), în greaca Noului Testament ele pot fi distinse prin două cuvinte: **σάρξ** (carne) și respectiv **σώμα** (trup, corp); distincție care nu-și dobândește valoarea deplină decât prin interpretarea credinței. Spre deosebire de carnea perisabilă (cf. Filip III, 19) care nu poate moșteni Împărăția lui Dumnezeu (I Cor. XV, 50) trupul trebuie să învie ca și Domnul (VI, 1 4); deci omul trebuie să slăvească pe Dumnezeu în trupul său (VI, 20).

În Noul Testament, Mântuitorul își compară trupul cu un templu (In. II, 19-21). El este supus morții (Mt. XXVII, 58-59; Mc. XV, 43; Lc. XXIII, 52; In. XIX, 38) dar înviază a treia zi (Lc. XXIV, 3, 23; In. XX, 12).

Ideea că trupul este lăcaș al sufletului este păstrată și în Noul Testament. Sfinții Apostoli Petru și Pavel își compară trupurile cu «un cort pământesc» (I Cor. V, 12, 4, 6; II Pt. I, 13, 14). Trupul nu trăiește decât prin suflet (Fac. II, 26). El este denaturat și degradat de păcat, ceea ce supără și pe Dumnezeu (Rom. I, 24; VIII, 10; I Cor, VI, 16; Iac. III, 16).

Viața omului se desfășoară în trup. Atât timp cât omul se află în trup, el are viață pe pământ (cf. II Cor. V, 6, 8, 9; Evr. XIII, 3). Fiind purtătorul vieții omenești, trupul este organul de acțiune. Sufletul lucrează prin mădulele din care e compus trupul, mădule care formează un tot unitar (cf. Rom. XII, 4; I Cor. XII, 12-26). În mișcarea sa, trupul nu poate fi lăsat la voia întâmplării, deoarece nu se poate împotrivi singur păcatului; să nu se conformeze voii de sine, ci lui Dumnezeu.

Dacă vom viețui potrivit trupului vom muri, iar dacă «ucidem» cu Duhul faptele trupului, vom fi vii (cf. Rom. VIII, 13).

Trupul este organul prin care se manifestă conduita noastră morală. Apostolul neamurilor ne îndeamnă să «oferim trupurile noastre ca pe o jertfă vie, sfântă și bineplăcută lui Dumnezeu» (cf. Rom. XII, 1), căci la judecată vom fi judecați după faptele noastre săvârșite în trup (II Cor. V, 10).

Atunci când va avea loc învierea universală a morților, când vor învia dreptii și păcătoșii (F. A. XXIV, 15) aceștia vor învia cu trupurile lor cu

care au trăit pe pământ. După cum Iisus Hristos care este prototipul învierii noastre, a înviat cu același trup cu care a murit, tot așa se va întâmpla și cu noi, ceilalți. Dar trupul care va învia nu va mai fi supus stricăciunii. El nu va mai fi nimicit de boli sau moarte, ci va fi preamărit, așa cum s-a întâmplat și cu trupul Domnului după înviere (Filip III, 21).

Prin înviere și trupurile noastre vor participa la nemurire (Lc. XX, 26) deoarece puterea morții va fi definitiv zdrobită odată cu învierea generală (I Cor. XV, 26).

Căci după cum omul viețuiește pe pământ cu trup și suflet, tot așa se cuvine să fie răsplătit în întreaga sa ființialitate, adică în trup și suflet²⁹.

În vederea mântuirii, trupul joacă un rol important. Mântuitorul Hristos a fost răstignit cu trupul pe cruce pentru mântuirea neamului oraenesc. „Împreună cu El a fost răstignit și omul nostru pentru ca trupul păcatului să fie dezbrăcat de puterea sa, în așa fel încât să nu mai fim robi păcatului” (Rom. VI, 6).

Prin eliberare de păcat am fost eliberați și de robia morții (Rom. VIII, 23), căci «Dacă duhul Celui ce a înviat pe Iisus dintre cei morți locuiește în voi, Cel ce a înviat pe Iisus din morți va învia și trupurile voastre muritoare, din pricina Duhului Său care locuiește în voi» (Rom. VIII, 11; cf. F. A. II, 24; I Cor. IV, 14; Efes. II, 5). Astfel, «trupul stării noastre smerite va fi făcut asemenea trupului slavei sale» (Filip III, 21).

Ca și în cazul noțiunii de suflet, în Noul Testament se găsesc numeroase semnificații privitoare la noțiunea de «trup».³⁰ Am enumerat pe cele considerate tangențiale cu tematica expunerii noastre, axată pe antropologia patristică.

Prin urmare, în Noul Testament, trupul este considerat ca parte integrantă sau componentă esențială a personalității umane complete. În plinătatea ființei sale, omul nu este conceput ca ființă pur spirituală, ci ca spirit întrupat. În lumea empirică, trupul își are dreptul și obțigațiile sale. Instinctele sale naturale nu trebuie considerate ca și cum ar fi fost implantate în om pentru a fi suprimate, ci ca având un loc bine stabilit în procesul de împlinire legitimă a scopului pentru care omul a fost creat. În smerenia sa pământescă, trupul este totuși sacru, căci în perspectiva mântuirii și a

29. *Ibidem*, p. 763

30. Pr. Prof. dr. I. Bria, *op. cit.*, pp. 411-412; Pr. dr. I. Mircea, *op. cit.*, p. 532-534. A se vedea și Leon Dufour, Corps, în «*Vocabulaire de Theologie Biblique*», Paris 1970, pp. 210-213.

vieții veșnice și trupul are locul său promis³¹. Totuși, nu trebuie să se uite că trupul sau natura fizică a omului este partea inferioară a persoanei sale, căci trupul este supus tentațiilor rele și, prin urmare, are nevoie să fie supus în permanență vieții superioare a spiritului, prin care intră în relație conștientă cu Dumnezeu. Trupul se află într-un proces continuu de sfințire. Opera de sfințire trupească a început, iar ziua mântuirii trupești se află în viitor³².

Somatologia noutestamentară evidențiază faptul că și „trupul exprimă persoana”. El nu este doar un obiect al acestei lumi, ci, fundamental *cineva*; manifestarea, limbajul unei persoane. Este suflarea care poartă gândirea, e înaintarea și popasul care structurează timpul și spațiul. Este el prin care sunt mereu gata să acționez (nici un savant nu poate explica de ce, dacă vreau, pot să-mi ridic brațul, să fac un pas înainte sau înapoi). Este el prin care mă ofer privirii celuilalt. El trimite la întreaga existență a omului. Experiența trupului ni se dezvăluie ca ceva ce coincide nemijlocit cu prezența mea. Trupul meu nu este nici lucru, nici instrument, ci *eu* în lume, *eu* pentru ceilalți³³. Și aceasta pentru că se află într-o relație de reciprocitate cu sufletul, cum vom constata în cele ce urmează.

Deci, după credința creștină, și trupul, datorită prezenței și lucrării în el a sufletului, își are însemnătatea lui deosebită, indicată, prin crearea lui printr-un act special de către Dumnezeu (Fac, 2, 7), prin raționalitatea plasticizată specială pe care o cuprinde și prin menirea lui de templu al Duhului Sfânt (I Cor., 3, 16).

3.3. RAPORTUL DINTRE SUFLET ȘI TRUP

Trăsăturile esențiale ale învățaturii neotestamentare despre suflet, după cum am văzut, presupun unitatea ființială dintre acesta și trup; această unitate accentuează în mod special valoarea persoanei umane, mai ales în perspectiva destinului ei și faptul că această valoare se realizează în comuniunea teandrică, constituită ca rezultat al acceptării lui Iisus Hristos

31. Asistent Rus Remus, *Concepția despre om în marile religii (teză de doctorat în teologie)*, în «Glasul Bisericii», XXXVII (1978), nr. 7-8, p. 764

32. *Ibidem*

33. Olivier Clement, *Trupul morții și al slavei*, trad. Sora Eugenia Vlad, Ed. Christiana, București 1996, p. 8

ca Logos întrupat, Creator și Mântuitor.

Am înțeles că *sufletul este o esență creată, vie, intelectuală, care dă corpului organic și sensibil putere de viață și facultatea de a percepe cele sensibile, atât cât durează firea receptivă pentru aceasta.*

Sufletul este o esență - „ousia”, adică un element ontic independent și nu o funcție sau produs al corpului uman. Această independență ființială a sufletului față de trup are următoarele implicații: *în primul rând*, sufletul are o origine separată de aceea a trupului. Cu alte cuvinte, substratul originar al sufletului se deosebește de cel al trupului. În timp ce trupul provine «din țărână» (materie) sufletul este creat de Dumnezeu prin «suflare», este imaterial. În al doilea rând, sufletul poate exista separat de trup; are o existență de sine stătătoare. *Dar această esență, care este sufletul, este creată.* Această caracteristică a sufletului este foarte importantă pentru că ea delimitează ontic sufletul uman. Mai precis, prin faptul că este esența creată, sufletul este viu.

Viața este nota fundamentală ce caracterizează sufletul, acesta fiind însuși izvorul vieții trupești. Dispariția lui ar însemna dispariția vieții; slăbirea lui înseamnă compromiterea facultăților și funcțiilor spirituale ale omului.

De aceea, sufletul mai este în om și esența intelectuală (noera). Prin aceasta, sufletul are puterea de a înțelege, de a face din om o ființă superioară față de celelalte creaturi. Astfel, omul este unirea ființială dintre trup și suflet. El nu poate fi numai suflet sau numai trup. Chiar atunci când este definit ca trup, se înțelege că este un trup însufletit de suflet inteligent.

Între trup și suflet nu există numai o legătură ființială în sensul că sufletul împărtășește cu trupul numai puterea vitală, ci și facultatea de a percepe, grație simțurilor, lumea înconjurătoare. Perceperea are la bază viața pe care sufletul o acordă trupului; ea provoacă sau stimulează funcțiunile inteligenței și ale rațiunii, făcând posibilă apariția cunoașterii, a progresului spre desăvârșire.

Raportul dintre suflet și trup este organic și variat. Trupul și sufletul au o origine comună, amândouă de la Dumnezeu: trupul prin părinți, sufletul prin creare, de la Dumnezeu. Aceste părți constitutive ale omului apar și se dezvoltă în dependență una față de alta. Unirea sufletului cu trupul se face într-un mod tainic și nepătruns de mintea omenească. Sufletul nu reprezintă substratul necunoscut al unor fenomene, ci entitate spirituală

care există și este caracterizată de calități și activități proprii distincte, cum ar fi individualizarea unică, libertatea de a acționa liber în mod real, esența nematerială. Dezvoltarea sa în timp, căci el se dezvoltă odată cu trupul, face parte din realitatea sa deși natura sa ultima este indefinită.

Persoana umană în totalitatea sa reprezintă ceva mai mult decât simpla conștiință de sine. Relația dintre conștiința de sine cu semenii și cu Dumnezeu sugerează că sufletul este o entitate mult mai mare decât a putut și poate să descopere experiența noastră trecută și prezentă³⁴.

Relația sufletului cu trupul în concepția creștină despre persoană se centrează în jurul recunoașterii sufletului și trupului ca aspecte esențiale ale naturii umane, că puterile trupului aparțin și sunt concentrate în viața sufletului. Cu toate acestea, trupul se poate împotrivi sufletului (Gal V, 17) și-l poate împiedica în alegerea celor mai înalte aspirații ale lui, neexcluzând chiar tendința către Dumnezeu (II Cor. IV, 6). Dar sufletul fără trup nu poate săvârși nici cele bune, nici cele rele (II Cor. V, 10). De suflet depinde ca acesta să se facă „rob al trupului” (Rom. XIII, 14; Gal. III, 3; V, 13; Efes. II, 3) sau ca trupul să se facă conlucrătorul ascultător al sufletului (I Cor. IX, 27; Gal V, 24). După cum sufletul va conlucra cu trupul sau, acesta din urmă „se va pângări” (Iuda, vers. 8) sau va deveni un templu al lui Dumnezeu (I Cor. III, 16,17) și împreună se vor învrednici de preamărirea lui Dumnezeu (I Cor. VI, 20).

Nici cu întreruperea vieții pământești nu se sfârșește pentru totdeauna această legătură (**συνάφεια**) strânsă dintre suflet și trup, căci va veni vremea când toate trupurile omenești, după asemănarea trupului înviat al lui Hristos (Filip III, 21) vor învia într-o formă proslăvită (I Cor. XV, 20, 44) unindu-se cu sufletele lor spre a primi răsplata veșnică pentru ce au lucrat bine sau rău (II Cor. V, 10) pe parcursul vieții pământești.

O teologhisire mai ordonată, cu privire la învățătura despre suflet și trup o vom întâlni în perioada patristică, începând chiar de la Părinții Apostolici, despre care vom trata în continuare.

---

34. Asistent Rus Remus, *Concepția despre om în marile religii (teză de doctorat în teologie)*, în „Glasul Bisericii”, XXXVII (1978), nr. 7-8, p. 282

CAPITOLUL IV STAREA PRIMORDIALĂ

Toate cărțile Vechiului Testament recunosc că omul a avut la început o altă situație, mai bună decât cea actuală, atât în ceea ce privește însușirile fizice. Natura înconjurătoare avea și ea o altă înfățișare, decât cea de azi. Toți autorii Vechiului Testament sunt în deplină concordanță cu Facerea în ce privește starea originară a omului.³⁵

Din redările filocalice aflăm că a fost un timp când omul, creat după chipul lui Dumnezeu și împodobit cu toată virtutea, fiind în Rai, aproape de Dumnezeu, contempla pe Dumnezeu, mintea lui era plină de vederi cunoscătoare, dominând ce era trupesc în el și fiind într-o beatitudine și o delectare nematerială și cerească. Omul a dobândit de la Dumnezeu o fire nealterată și fusese înzestrat cu toate darurile spirituale și materiale.

Perioada de timp cuprinsă între așezare omului în Rai și căderea în păcat este numită starea primordială, paradisiacă sau originară. Când vorbesc despre această stare, Părinții Bisericii o raportează la starea de înaintea căderii în păcat, pentru a evidenția ce anume caracteriza omul creat de Dumnezeu după chipul Său, în starea de nevinovăție sau de integritate³⁶.

Persoana umană este expresia cea mai sublimă a activității creatoare a lui Dumnezeu. Adam și Eva, bărbat și femeie, sunt creați după „chipul și asemănarea lui Dumnezeu” (Facere 1,26), care este în același timp și izvorul, și destinul vieții umane create.³⁷ Omul are o poziție unică în lume: el stă chiar la mijloc între lumea spirituală a îngerilor și cea materială a naturii și le înglobează pe amândouă în constituția sa, fapt despre care Sf. Grigorie Palama atrage atenția în mod deosebit. Un înger este o lumină secundară, un pur reflex, el este mesagerul și slujitorul valorilor spirituale, în timp ce omului, chip al creatorului, îi este dat să facă să răsară aceste valori din materia acestei lumi, să creeze sfințenia și să fie izvorul acestei sfințenii. Omul nu reflectă lumina, ci devine lumină, ajunge valoare spirituală, de aceea îi slujesc îngerii.³⁸

35. Pr. Prof. Athanasie Negoită, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, p. 94

36. Pr. Prof. Dr Tache Stere, *Teologie Dogmatică și simbolică*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 2003, p 245

37. Preot Prof. Dr. John Breck, *Darul sacru al vieții*, ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2001, p. 44

38. Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, ed. EIBMBOR, București, 1996, p. 89;

Așa cum arată Sf. Ioan Damaschin, „Dumnezeu l-a făcut pe om inocent, drept, virtuos, lipsit de supărare, fără de grijă, luminat cu toată virtutea, încărcat cu toate bunătățile, ca o a doua lume, un microcosm în macrocosm, un alt înger închinător, compus, observatorul lumii văzute, inițiat în lumea spirituală, împăratul celor de pe pământ, condus de sus, pământesc și ceresc, vremelnice și nemuritor, văzut și spiritual, la mijloc între măreție și smerenie, același și duh și trup; duh, din pricina harului, iar trup din pricina mândriei; duh, ca să rămână și să laude pe binefăcător, trup ca să sufere și prin suferință să-și amintească și să se instruiască când se mândrește cu măreția.”³⁹

În starea primordială, omul se găsea în deplină armonie cu sine, cu Dumnezeu și cu natura externă, era într-o stare de perfecțiune, dar aceasta era relativă nu desăvârșită.⁴⁰ Starea primordială a omului este înfățișată ca starea nevinovăției sau a nepăcătuirii, este neștiința păcatului sau neîncercarea lui; în Adam înainte de a fi greșit, a fost de felul acesta, unită totodată cu perfecțiunea și dreptatea așezată în el, atât în rațiunea cât și în voința lui. În rațiunea lui se cuprindeau diferite cunoștințe; în voința lui toată dreptatea și bunătatea. Adam a cunoscut pe Dumnezeu pe deplin, după cât i-a fost dat lui în acel timp și după cât era nevoie. Și tocmai de aceea el a cunoscut toate lucrurile.⁴¹ În ceea ce privește voința lui ea întotdeauna se supunea minții, cu toate că era liberă, iar omul era capabil și de a greși, dar și de a nu greși. În această stare a nevinovăției și a nepăcătuirii, omul a fost asemenea îngerilor.

Chipul dumnezeiesc constă în structura ontologică a omului, făcută să tindă spre comuniunea cu comuniunea supremă, ceea ce Persoanelor divine, Care sunt izvor al oricărei comuniuni, și cu persoanele umane, iar asemănarea constă în activarea acestei structuri. În consecință, starea primordială a omului nu poate fi o stare de desfășurare a chipului în virtuțile în care manifestă această comuniune, întrucât pentru aceasta se cere timp. Dar starea primordială nu poate fi nici o lipsă a chipului ca structură ontologică în tendința spre această comuniune, pentru că o asemenea structură specific umană nu se câștigă în timp. Omul a fost de la început om.⁴²

39. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, ed. EIBMBOR, București, 2005, p. 83

40. Pr. Prof. Isidor Todoran, *Starea paradisiacă a omului și cea de după cădere, în concepția ortodoxă, romano-catolică și protestantă*, în „Ortodoxia”, nr. 1/ 1955, p. 30.

41. Asist. Univ. Dr. Marius Telea, *op. cit.*, p. 148

42. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Ed. EIBMBOR,

În starea primordială, chipul lui Dumnezeu în om era perfect. Aceasta rezultă din considerațiile asupra sufletului, rațiunii și libertății, asupra trupului și asupra împrejurărilor de viață ale primului om. Omul era perfect cu privire la puterea de cunoaștere, rațiunea lui era luminată și clară, sănătoasă și fără prejudecăți, netulburată și liberă de rătăcirii. Acest lucru rezultă din locurile scripuristice în care se arată că Adam, îndată după creația lui, a fost făcut stăpân al pământului (Fc. 1, 28), că a dat animalelor nume potrivite cu natura lor, Dumnezeu necorectând nimic din toate acestea (Fc. 2, 19-20), că a dat nume potrivit femeii sale și că a cunoscut modul creației ei (Fc. 2, 23).⁴³

Înainte de a fundamenta starea primordială a protopărinților doresc să arăt cauza creării omului și a lumii, așa cum o fundamentează Sfântul Maxim Mărturisitorul, care spune: „Dumnezeu, Cel supraplin, n-a adus cele create la existență fiindcă avea lipsă de ceva, ci ca acestea să se bucure, împărtășindu-se de El pe măsura și pe potriva lor, iar El să se vesească de lucrurile Sale, văzându-le pe ele veselindu-se și săturându-se fără săturare de Cel de care nu se pot sătura.”⁴⁴

Omul a fost deci curat de pornirile rele și cu o tendință spre binele comuniunii cu Dumnezeu și cu semenii, dar nu întărit în această curăție și în acest bine. El era conștient și liber, iar în conștiință și libertate avea tendință spre cele bune. Dar el nu realizase o conștiință progresată a binelui și a adevărului, nici o libertate asigurată împotriva posibilității de a fi orbit de anumite pasiuni. Nu era păcătos, dar nici împodobit cu virtuți dobândite și cu gânduri curate consolidate. Avea nevinovăția celui ce nu a gustat păcatul, dar nu cea câștigată prin respingerea ispitelor. Era o ființă cu spiritual nerănit și neslăbit de pasiuni, dar neîntărit prin exercitarea în faptele de supunere a trupului și a lumii, de actualizare a elasticității contingente a lumii. Trupul lui nu era robit legii automate a păcatului, dar nu avea nici o forță întărită prin deprindere de a rămâne imun față de o astfel de stare. Lumea nu impunea trupului și spiritului său procesele ei ca niște lanțuri din care nu se poate ieși, dar nici nu fusese adusă sub stăpânirea duhului care își impune puterea lui asupra ei.⁴⁵

București, 2003, p. 428

43. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Starea primordială a omului în cele trei confesiuni*, p. 334.

44. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, III, 46, în „Filocalia”, vol. III

45. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Ed. EIBMBOR,

În starea primordială condițiile de viață erau excelente pentru om, lui nu-i lipsea nimic precum și nimic nu se opunea stăpânirii lui, în timp ce munca era un agreabil exercițiu al puterilor spirituale și fizice, iar natura și viețuitoarele nu se opuneau omului, pentru că toate cele ieșite din mâna Creatorului erau „bune foarte” (Fac 1:31).

De asemenea, omul era perfect și cu privire la puterea morală. Voința lui era curată și dreaptă, era întru totul supusă rațiunii și prin aceasta lui Dumnezeu. Neexistând nici o dizarmonie între suflet și trup și iubind numai ceea ce este bun, omul putea să săvârșească binele fără luptă lăuntrică și fără piedici. Această stare este exprimată în cuvintele Scripturii: „*Adam și femeia lui erau amândoi goi și nu se rușinau*” (Fc. 2, 25), „*Dumnezeu a făcut pe om drept*” (Ecl. 7, 29). Comentând aceste cuvinte, Fericitul Augustin spune: *Erau amândoi goi, și Adam și femeia lui, și nu se rușinau; nu ca și cum nu le-ar fi fost cunoscută goliciunea, ci nu se rușinau pentru că nici o poftă nu mișcase încă sensibilitatea lor împotriva voinței lor*. „*Acesta este punctul culminant al nevinovăției*”, spune Sf. Ioan Damaschin.

Nici trupul omului nu era străin de perfecțiunea originară. Trupul era perfect sănătos, fără neajunsuri, lipsit de dureri, suferințe și boli, care sunt consecințe ale păcatului (Fc. 3, 16). Pe lângă toate aceste calități, omul a fost înzestrat și după trup, cu nemurire. „*Căci Dumnezeu n-a făcut moartea... Dumnezeu a creat pe om spre nestrăicaciune... iar moartea a intrat în lume prin pisma diavolului*” (Înțel. Sol. 1, 13; 2, 23-24). Moartea a venit însă ca urmare a păcatului căci ea nu rezultă ca necesitate din vreo lege o firii omenești.⁴⁶

Putem spune pornind de la cele arătate mai sus și făcând o analiză pertinentă, concludentă și utilă că prăbușirea (căderea) protopărinților noștri se datorează chiar libertății cu care Dumnezeu i-a înzestrat și pe care Dumnezeu nu o încalcă. Astfel spus se vorbește despre „paradoxul libertății”, astfel, „omul neurmând poruncii de a stăpâni asupra naturii, a renunțat la libertate. A renunțat la libertate însă prin libertatea însăși, într-un fel care lasă omului oricând posibilitatea să revină asupra acestei renunțări măcar în parte, sau să dorească să revină asupra ei. Dacă nu avea libertate să renunțe la ea în mod liber, nu i s-ar fi cerut să și-o afirme stăpânind

---

București, 2003, p. 428

46. Ieromonah Serafim Rose, *Cartea Facerii, Cartea Lumii și omul începuturilor*, București, Ed. Sophia, 2001, p. 320

asupra naturii. Baza întregii măreții a chipului dumnezeiesc al omului stă în libertatea lui. Dar în ea a fost implicată și putința căderii, putința de a-și afirma libertatea renunțând în același timp la ea într-o anumită măsură și de a aproba continuu, prin libertatea sa, renunțarea la libertate.”⁴⁷

Avându-se în vedere darurile cu care au fost înzestrați protopărinții neamului omenesc, se ajunge la concluzia că, în starea primordială, omul se găsea în plină armonie și cu sine însuși, și cu Dumnezeu, și cu natura externă. Faptul acesta însă nu înseamnă că acea stare era într-un tot perfectă, pentru că perfecțiunea Îi aparține numai lui Dumnezeu. Este evident, cum observă Sfinții Părinți, că perfecțiunea primului om era relativă, conținând totuși tot ce era necesar, și spiritual și fizic, pentru îndeplinirea misiunii lui, misiune la care nu ajunsese încă. Curăția protopărinților încă nu era sfințenia și dreptatea desăvârșită, fiindcă acestea se desăvârșesc, ca orice virtute, prin exercițiu și încercare, prin care protopărinții încă nu trecuseră. Protopărinții se aflau numai pe calea desăvârșirii. Dacă s-ar înțelege starea morală primordială ca desăvârșită, ea ar exclude posibilitatea căderii, și atunci căderea ar rămâne cu totul inexplicabilă. Dar Adam nu ajunsese încă la asemănarea cu Dumnezeu⁴⁸.

Ispitele și pasiunile nu se aflau încă în el ca niște rădăcini gata să odrăslească, cu o necesitate imperioasă; dar posibilitatea lor era dată în sensibilitatea trupului lui, care se putea menține curată dacă omul ar fi acordat spiritului rolul precumpănit, după cum se putea și întina dacă lăsa această sensibilitate să se accentueze în mod precumpănit trupesc.

Înainte de căderea în păcat, trupul omului era nemuritor, lipsit de orice slăbiciune, necunoscând grosimea și apăsarea de acum, era străin aplecărilor păcătoase ale cărnii care în prezent îi sunt naturale. Simțurile îi erau incomparabil mai iscusite, iar activitatea lor era mult mai extinsă și cu desăvârșire liberă. Fiind înveșmântat cu un asemenea trup, dotat cu asemenea organe de simț omul era capabil să perceapă senzorial duhurile, din rândul cărora el făcea parte, prin suflet; împreună cu acestea era deschis comuniunii cu Dumnezeu ca într-o stare firească duhurilor curate.

Trupul omului în sfințenie nu împiedică de fel realizarea acestei

---

47. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 2003, p. 431

48. Pr. Prof. Dr. Todoran Isodor, Arhid. Prof. Zăgrean Ioan, *Dogmatică Ortodoxă - Manual pentru seminariile teologice*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, p. 164

comuniuni și nu-l separă de lumea spiritelor. Omul, înveșmântat în trup era liber să-și aibă sălaș în paradisi unde acum doar sufletele sfinților mai pot rămâne, urmând ca trupurile lor să se înalțe acolo abia după înviere. Atunci, trupurile acestora își vor lăsa în morminte toată greutatea cu care au fost împovărate după cădere și se vor înduhovnici până ce vor ajunge la starea de duhuri, după cum spune Sfântul Macarie cel Mare. Astfel omul va fi reprimat în rândul duhurilor curate și va fi din nou în comuniune desăvârșită cu ele. Avem exemplu pentru un asemenea trup duhovnicesc și trupesc în același timp în chiar trupul Domnului nostru Iisus Hristos de după învierea Sa.

Chipul dumnezeiesc constă în structura ontologică a omului făcută să tindă spre comuniunea cu Dumnezeu și cu persoanele umane, iar asemănarea constă în activarea acestei structuri.⁴⁹ Creatorul l-a pus de la început pe om în relație conștientă și liberă cu Sine chiar prin faptul de a sufla în el „suflare de viață” (Facere 2,7),⁵⁰ prin care sădește în om nu viața biologică, pe care o au și animalele, ci viața spirituală.⁵¹ Omul a fost deci creat curat de pornirile rele și cu o tendință spre binele comuniunii cu Dumnezeu și cu semenii, dar nu întărit în această curăție și în acest bine. El era conștient și liber, iar în conștiință și libertate avea tendință spre cele bune, dar el nu realizase o conștiință progresată a binelui și a adevărului, nici o libertate asigurată împotriva posibilității de a fi robit de anumite pasiuni. Nu era păcătos, dar nici împodobit cu virtuți dobândite și cu gânduri curate consolidate.⁵²

Pentru suflet totul era simplu și firesc, fiind supus numai desfătărilor duhovnicești datorită înaltei puteri de voință de a petrece cu Dumnezeu, de a se hrăni cu El, într-un cuvânt de a viețui cu El.⁵³ Într-un cuvânt, chipul lui Dumnezeu în om era perfect.⁵⁴ Omul întreg se afla la început într-o minunată armonie cu sine însuși, căci puterile lui nu erau dezbinat în

---

49. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, ed. EIBMBOR, București, 1978, p. 410;

50. *Ibidem*, p. 390;

51. *Ibidem*, p. 392;

52. *Ibidem*, p. 410

53. Sf. Ignatie Briancianinov, *Cuvânt despre om*, ed. Bunavestire, Bacău, 2001, p. 39

54. Pr. prof. dr. Isidor Todoran, Arhid. prof. dr. Ioan Zăgrean, *Teologia dogmatică*, Ed. EIBMBOR, București, 1991, p. 180;

momentul acțiunii.⁵⁵ Sufletul era întotdeauna sus, în preajma lui Dumnezeu, și atrăgea după sine trupul. Trupul omului era perfect sănătos, lipsit de dureri, suferințe și boli.⁵⁶

Dat fiind faptul că în starea de nepăcătuire pe care o avea omul la început era implicată comuniunea neîmpiedicată cu Dumnezeu, ceea ce constituie baza consistenței naturii umane și a incoruptibilității și nemuririi ei după har, Sfinții Părinți atribuie omului dinainte de cădere starea de nesticăciune și de nemurire și de strălucire a lui, în lumina lui Dumnezeu. Astfel, se poate spune că moartea era și totodată nu era proprie naturii lui.⁵⁷ Vladimir Lossky arată că posibilitățile morții existau, dar existau pentru a fi făcute imposibile. Nemurirea ținea de atașarea la Dumnezeu, de orientarea spre Dumnezeu.⁵⁸

Omul rămâne nemuritor până când e însetat mereu de cunoaștere, până când trăiește în conștiința că are ceva mereu nou de cunoscut, adică până când se află într-o conștiință a legăturii cu Dumnezeu cel infinit, nu în monotonia unei esențe supuse acelorași legi, ci în legătură cu Cel care i se face cunoscut în alte adâncimi ale Sale. Iar cunoașterea lui Dumnezeu ca realitate mereu nouă, nesupusă unor legi ale repetiției, este cunoașterea Lui ca realitate personală. Iar cunoașterea aceasta este totodată o relație iubitoare. Numai Dumnezeu este infinit ca subiect de cunoscut pentru că este un subiect care se face cunoscut mereu nou prin iubirea Lui față de cel ce găsește în aceasta resurse mereu noi de a-L iubi pe El. De aceea, nemurirea este dar al lui Dumnezeu. Omul e nemuritor prin legătura cu Dumnezeu și a fost făcut astfel de Dumnezeu, ca să poată fi făcut nemuritor prin această legătură.⁵⁹

În starea primordială, aflându-se cu Dumnezeu și cu semenul său într-o armonie firească, chiar dacă ea nu era consolidată prin virtuți dobândite cu fapta, omul se afla și într-o armonie cu natura. Văzând

55. Sf. Ignatie Briancianinov, *Cuvânt despre om*, ed. Bunavestire, Bacău, 2001, p. 46

56. Pr. prof. dr. Isidor Todoran, Arhid. prof. dr. Ioan Zăgorean, *Teologia dogmatică*, Ed. EIBMBOR, București, 1991, p. 180

57. Pr. prof. dr. Isidor Todoran, Arhid. prof. dr. Ioan Zăgorean, *Teologia dogmatică*, Ed. EIBMBOR, București, 1991, p. 414

58. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, ed. EIBMBOR, București, 1978, p. 415;

59. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Cristal, București, 1995, pp. 13-14

pretutindeni în ea pe Dumnezeu, se simțea în ea ca într-un leagăn și nu destrăma taina ei ocrotitoare.⁶⁰ Lumea avea pentru om transparența ce o are pentru un copil nevinovat, care se va putea însă izbi de opacitatea ei începând să lucreze rău, dar nu avea transparența aceea pe care o are pentru sfânt, care a învins în mod real opacitatea ei. Bunul simț al rațiunii în înțelegerea lucrurilor și în alegerea faptelor avea o deosebită claritate, dar nu era statornică prin persistența în bine și prin respingerea răului.⁶¹

Împodobind Dumnezeu cea mai de preț făptură a sa cu toate aceste daruri, „a sădit apoi o grădină în Eden, spre răsărit, și a pus acolo pe omul pe care-l zidise”(Facere 2,8). Paradisul era atât spiritual cât și sensibil. În cel sensibil sălășluia cu trupul pe pământ, dar cu sufletul trăia împreună cu îngerii, cultivând gânduri dumnezeiești și hrănindu-se cu ele.⁶² Acest aspect îl arată și Sf. Ioan Damaschinul zicând: „Unii și-au închipuit că Raiul este materialnic, alții că este duhovnicesc, dar mie mi se pare că, după cum omul a fost creat în același timp trupesc și duhovnicesc, tot astfel locașul preasfințit al acestuia a fost zidit trupesc și duhovnicesc în același timp și avea o îndoită înfățișare. Căci omul locuia cu trupul într-un loc cu totul dumnezeiesc și foarte frumos, iar cu sufletul locuia într-un loc foarte înalt și neasemuit de frumos. Dumnezeu, care locuia în el, era casa lui; Dumnezeu era îmbrăcămintea lui strălucitoare; harul lui Dumnezeu îl înveșmânta; se desfăta ca un alt înger cu singurul fruct prea dulce al contemplării lui Dumnezeu.”⁶³

După cum arată Sf. Ioan Gură de Aur, „Dumnezeu l-a așezat pe om în rai pentru ca și vederea raiului și petrecerea acolo să-i pricinuiască multă plăcere și să-l îndemne să-I mulțumească lui Dumnezeu și să-I fie recunoscător.⁶⁴ Dar o dată cu desfătarea, Dumnezeu i-a încredințat omului și lucrarea raiului pentru a-l feri de căderea în trândăvie, precum și păzirea raiului, pentru ca acesta să poată știi că este supus unui Stăpân. Însă lucrul în această primă fază a vieții umane nu era robie – omul ca rob al nevoii

60. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Cristal, București, 1995, p. 417

61. *Ibidem*, pp. 410-411

62. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatică*, p. 93;

63. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatică*, p. 68;

64. Sf. Ioan Gură de Aur, „*Scrieri*” partea I – „*Omilia la Facere*”, PSB 21, ed. EIBMBOR, București, 1991, p. 152

de supraviețuire fizică – ci creativitate, continuare organică și prelungire a lucrării creatoare a lui Dumnezeu.⁶⁵

E vădit că rostul sălășluirii omului în rai și al mâncării din „toți pomii” (Facere 2, 16) nu era simpla săturare de desfătărilor acelui loc minunat, ci căutarea și tânjirea după ceva mai înalt.⁶⁶ Sf. Ioan Damaschin înfățișează astfel suirea către desăvârșire pusă înaintea lui Adam în rai de către Dumnezeu: „Suie-te prin toate făpturile la Mine, Făcătorul, și culege din toate un singur fruct, pe Mine, viața cea adevărată. Toate să-ți rodească viața, iar împărtășirea cu Mine fă-o întărire viețuirii tale. În chipul acesta vei fi nemuritor”.⁶⁷

Această stare fericită a omului nu știm exact cât a durat. În orice caz, el n-a apucat să se consolideze în ascultarea de Dumnezeu și să progreseze în cunoașterea Lui, pentru că în acest caz căderea nu s-ar mai fi produs cu atâta ușurință sau nu s-ar mai fi produs deloc.⁶⁸ Dar bucurându-se de bunătățile lui Dumnezeu și săturându-se repede de toate și oarecum îngâmându-se de sătul, a preferat desfătarea arătată ochilor trupești în locul frumuseții inteligibile și a pus săturarea stomacului mai presus de bucuriile duhovnicești. Astfel a ajuns îndată afară din rai, afară de petrecerea aceasta fericită, greșind nu din constrângere, ci din neînțelepciune.⁶⁹

Un ultim aspect pe care doresc să îl evidențiez este acela că omul, întrucât nu-și are izvorul vieții sale în sine, fiind creatură, are nevoie de harul dumnezeiesc pentru a-și menține viața pe un plan superior și a progresa în bine, realizându-și astfel menirea. De aceea, pentru susținerea vieții spirituale, Dumnezeu împărtășește omului harul Său, în virtutea căruia omul petrece în comuniune cu Creatorul său, izvorul vieții, al înțelegerii, al cunoștinței și al tuturor bunătăților (Isus Sirah 17, 5-11).

Sfinții Părinți fundamentează necesitatea harului chiar în starea paradisiacă datorită firii mărginite a omului, după care acesta este capabil atât de cele bune, cât și de cele rele. Dumnezeu l-a făcut pe om din fire fără

65. Christos Yannaras, „*Abecedar al credinței*”, ed. Bizantină, București, 1996, pp. 97-98

66. Ieromonah Serafim Rose, *Cartea Facerii, crearea lumii și omul începuturilor*, ed. Sophia, București, 2001, p. 116

67. Sf. Ioan Damaschin, *idem*, pp. 69-70

68. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Cristal, București, 1995, p. 465

69. *Ibidem*, p. 467

de păcat, iar prin voință liber. De aceea starea primordială se caracterizează printr-o desăvârșită armonie a omului cu sine însuși, cu Dumnezeu și cu natura externă.⁷⁰ Cu toate acestea, perfecțiunea primului om era numai relativă. Perfecțiunea absolută revine exclusiv numai lui Dumnezeu. Conform Sf. Scripturi și Sf. Tradiții, Adam nu poate fi înălțat peste măsură, cum îl consideră, de pildă, Fer. Augustin, ca și cum ar fi posedat toată înțelepciunea și știința, toată dreptatea și bunătatea.

Omul cel dintâi era perfect în sensul că avea totul și în cel mai înalt grad, și sufletește și fizic, pentru îndeplinirea menirii sale. Stare privilegiată a protopărinților nu era deci desăvârșită, peste care orice progres ar fi exclus sau dincolo de care n-ar mai fi avut nimic de dobândit. Îndeosebi, Adam nu posedă o perfecțiune intelectuală și morală absolută, nu era încă o personalitate morală definitiv cristalizată. Lucrul acesta presupune efort susținut și îndelungat. Adam nu cunoștea totul pentru că nu cunoștea binele și răul; iar curăția lui nu era sfințenie și dreptate deplină, desăvârșită, deoarece acestea, fiind virtuți, implică formare și întărire prin exercițiu și încercare.⁷¹

Astfel afirmarea perfecțiunii primului om cuprinde ideea că puterile lui spirituale, nefiind pătate de păcat, erau menite să se dezvolte liber în sensul desăvârșirii. Desigur, întreaga activitate spirituală a protopărinților era teocentrică, adică orientată spre Dumnezeu, dar nu era încă întărită până la punctul care să excludă posibilitatea căderii. Omul trebuia să se întărească în bine, prin exercițiu și prin har, ca să devină asemenea lui Dumnezeu, formându-și o voință neclintită spre rău, ca a îngerilor.

Acești sens relativ îl are și perfecțiunea corporală a protopărintelui. Nesticăciunea și nemurirea trupeză nu înseamnă că, din fire, trupul ar fi fost nemuritor, neputând muri (*non posse mori*), ci că avea puțința de a nu muri (*posse non mori*), dacă n-ar fi păcătuit. Statornicia în comuniunea cu Dumnezeu ar fi adus nemurirea reală, efect al harului dumnezeiesc. Adevărul acesta este pe deplin confirmat de Sf. Tradiție, Fer. Augustin făcând următorul comentariu: „Până la păcat, trupul omului putea într-o privință să se numească muritor, iar în altă privință nemuritor: muritor,

---

70. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Cristal, București, 1995, p. 321

71. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, în „P.S.B” vol. 21, traducere, introducere, note și indici de Pr. Dumitru Fecioru, București, Ed. I.M.B. al B.O.R., 1987, p. 151.

pentru că putea muri; nemuritor, pentru că putea să nu moară... dacă n-ar fi păcătuït, ar fi putut să nu moară. Astfel a fost muritor după însușirea firii trupului, dar nemuritor după harul Creatorului său".⁷²

Relativitatea perfecțiunii lui Adam rezultă și din paralela, făcută de Sf. Părinți, între creație și mântuire, între viața din Adam și viața din Hristos. Dacă, în general, mântuirea este restabilire a stării primordiale și refacere a chipului lui Dumnezeu în om, în special, însă, mântuirea se ridică deasupra creației, prin învierea în Hristos și prin viața duhovnicească în El, pe care viața adamitică nu le avea și care, conform I Cor. 15, 45 și urm., constituiau punctul final la care trebuia să ajungă omul natural dinainte de cădere. Numai prin Hristos s-a revărsat harul în plinătatea lui, „*har peste har*” (Ioan 1,16).⁷³

CAPITOLUL V

CĂDEREA PROTOPĂRINȚILOR ȘI CONSECINȚELE EI

Dogma despre păcatul strămoșesc face parte dintre adevărurile de importanță capitală ale credinței creștine. Căci pentru nimicirea acestui păcat și a urmărilor lui, S-a întrupat Însuși Fiul lui Dumnezeu. Realitatea și universalitatea păcatului strămoșesc în umanitate determină bunătatea dumnezeiască să săvârșească opera mântuirii în Iisus Hristos. Astfel, păcatul strămoșesc constituie premisa de bază a mântuirii.

5.1. ORIGINEA PĂCATULUI STRĂMOȘESC

Stăpânul cel iubitor de oameni, ca un Creator ce era, cunoștea mai dinainte vătămarea ce avea să i se nască omului în scurgerea vremii din pricina tihnei lui din rai⁷⁴. Făptura Sa împodobită și încununată cu belșugul darurilor de sus putea să fie atrasă ușor de mândrie, de aceea trebuia să i se sădească totodată conștiința că nu e suprema instanță, că nu e de la sine, ci

72. Pr. Prof. Isidor Todoran, *op. cit.*, pp. 30-35.

73. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Cristal, București, 1995, p.163

74. Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrieri, Partea I, Omilii la Facere(I)*, PSB 21, ed. EIBMBOR, București, 1987, p. 153

că e făptură sub ascultare ⁷⁵.

Aceasta a făcut-o Dumnezeu dându-i omului o poruncă, una singură, în care era cuprinsă întreaga lege pe care trebuia acesta să o împlinească în rai: „A dat Domnul Dumnezeu lui Adam poruncă și a zis: Din toți pomii din rai poți să mănânci, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci” (Facere 2, 16-17). I-a arătat încă și urmarea încălcării acestei legi, nu sub forma unei amenințări, ci a unei previziuni sau avertisment⁷⁶ pentru ca, înțelepțit de teamă, să păzească porunca ce i s-a dat: „căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit” (Facere 2, 17).

Dumnezeu a făcut la fel ca un stăpân darnic, care încredințează cuiva o casă mare; dar, pentru ca să-i rămână întreagă stăpânirea asupra casei, cere să i se dea un mic venit. Tot așa și Stăpânul nostru Cel iubitor de oameni, i-a îngăduit lui Adam să se bucure de toți pomii din rai, dar l-a sfătuit să nu se atingă de unul singur, ca să poată ști omul că are un stăpân de Care se cuvine să asculte și să se plece poruncilor Lui⁷⁷.

Dumnezeu i-a dat această lege făgăduindu-i că dacă va păzi vrednicia sufletului, dând victorie rațiunii, cunoscând pe Creator și păzind porunca Lui, va fi părtaș fericirii veșnice, va trăi în veci, ajungând mai presus de moarte. Dar dacă va supune sufletul trupului, dacă va prefera plăcerile simțurilor, neținând seamă de vrednicia lui, asemănându-se animalelor neînțelegătoare, scuturând jugul Creatorului și neglijând porunca Lui dumnezeiască, va fi responsabil de moarte și va fi supus stricăciunii și osteneții, ducând o viață nenorocită. Căci nu era folositor ca omul să dobândească nemurirea fără să fie ispitit și încercat, ca să nu cadă în mândria și condamnarea diavolului⁷⁸.

Dumnezeu îl voia pe om să crească în libertate prin efortul propriu. Libertatea ca semn al puterii spiritului nu este numai un dar, ci și un rezultat al efortului. Părintele Dumitru Stăniloae arată că „Poruncindu-i să nu mănânce din pomul simțirii fără să fie călăuzit de libertatea spiritului, Dumnezeu i-a poruncit de fapt să fie tare, să rămână liber și să crească în spirit, sau în libertate⁷⁹”.

75. Sf. Chiril al Alexandriei, *Scrieri, Partea I, Închinarea și slujirea în Duh și adevăr*, PSB 38, ed. EIBMBOR, București, 1991, pp. 21-22

76. Christos Yannaras, *Abecedar al credinței*, ed. Bizantină, București, 1996, p.100

77. Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrieri, Partea I, „Omiliile la Facere (I)*, PSB 21, ed. EIBMBOR, București, 1987, p.160

78. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, ed. Scripta, București, 1993, p. 68.

79. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, ed. Cristal,

Cauzele care au dus la călcarea acestei porunci și implicit la căderea omului în păcat pot fi împărțite în cauze interne – libertatea și neîntărirea primilor oameni în bine, ceea ce a făcut ca aceștia să poată cădea în mândrie și neascultare – și cauze externe – ispita diavolului.

Așa cum arată Sf. Ioan Damaschin, Dumnezeu l-a făcut pe om prin fire fără de păcat, iar prin voință liber. Fără de păcat, nu pentru că ar fi incapabil de a păcătui – căci numai Dumnezeirea este incapabilă de păcat – ci pentru că nu are în firea sa facultatea de a păcătui, ci mai mult în libertatea voinței. Avea adică puterea să rămână și să progreseze în bine ajutat fiind de darul dumnezeiesc, după cum avea și putere să se întoarcă de la bine și să ajungă la rău, lucru pe care Dumnezeu îl îngăduia, pentru motivul că omul era înzestrat cu liberul arbitru, căci ceea ce se face cu sila nu e virtute⁸⁰.

Cel mai mare dar pe care l-a făcut Dumnezeu omului este această libertate cu care l-a înzestrat, o libertate care poate să hotărască împotriva lui Dumnezeu, să-L excludă din creația Sa, să compromită desăvârșirea acesteia. În actul creator însuși, Dumnezeu se limitează într-un fel, se retrage, pentru a dărui omului spațiul libertății⁸¹.

Persoana umană este cea mai înaltă creație fiindcă Dumnezeu pune în ea posibilitatea iubirii, precum și a refuzării ei. Dumnezeu riscă ruina eternă a celei mai înalte creații a Sa pentru ca aceasta să poată fi cea mai înaltă⁸².

Voința divină se supune totdeauna tatonărilor, ocolurilor pe care le face omul, revoltelor lui, pentru a-l aduce pe acesta – poate – la o consimțire liberă. Dumnezeu se face neatotputernic în fața libertății umane, pe care nu o poate viola pentru că ea provine din atotputernicia lui Dumnezeu⁸³. Creatorul îi dă lui Adam porunca, dar îndeplinirea sau neîndeplinirea ei le lasă la alegerea acestuia, dându-i deplina libertate de a asculta sau nu.

Însă primii oameni aleg în cele din urmă modul cel rău de existență, modul morții. Înștiințarea pe care le-o adresează Dumnezeu subliniază faptul că în relatarea biblică opțiunea lor se face în deplină cunoștință a

---

București, 1995, p. 468

80. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, ed. Scripta, București, 1993, p. 71

81. Olivier Clement, *Întrebări asupra omului*, ed. Episcopia Ortodoxă Română Alba-Iulia, 1997, p. 46.

82. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ed. cit., p. 414

83. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, ed. cit., p. 414

urmărilor sale. Intervine totuși o circumstanță atenuantă. În hotărârea lor sunt antrenați de către șarpe, simbol arhetipal al răului. Pentru hermeneutica bisericească, șarpele este aici expresia intervenției diavolului, care constituie o existență spirituală. Diavolul este o existență revoltată, exclusă de la viață, care se condamnă pe sine să perpetueze moartea pe care a ales-o el cel dintâi⁸⁴.

În vremea când strămoșii noștri se bucurau de dulceața Raiului, împăratul puterilor cerești, care căzuse împreună cu o mulțime de îngeri, era deja aruncat din cer. Din cauze necunoscute nouă, Domnul i-a îngăduit să intre în Rai, căci încă nu ajunsese cel mai cumplit nelegiuit. Însă această binefacere oferită de Dumnezeu, care ar fi putut fi folosită spre a fi recunoscut păcatul și spre pocăință, Satana a folosit-o pentru o nouă lege și pentru întărirea iremediabilă a vrajbei împotriva lui Dumnezeu⁸⁵.

Motivul pentru care l-a ispitit diavolul pe om a fost pizma, căci l-a văzut pe omul creat ajuns la cea mai înaltă cinste și chemat la starea pe care el o pierduse din mândrie. Sf. Ambrozie arată că – pricina pizmuirii era fericirea omului așezat în rai, că nu a putut suferi diavolul bunătățile permise de om. Pizma i s-a stârnit fiindcă omul, deși plăsmuit din tină, ales a fost a fi locuitor raiului. Diavolul a început a cugeta că omul, făptură de rând, avea totuși nădejde de viață veșnică, pe când el, făptură cu mai înaltă fire, a căzut, făcându-se părtaș vieții celei lumești⁸⁶.

Diavolul, intrând în rai, l-a înconjurat pe acesta de blasfemie amestecată cu minciună și și-a fixat prezența sa prin pierderea primilor oameni, precum odinioară își fixase prezența sa în cer, pierzând o mulțime mare de îngeri⁸⁷.

---

84. *Ibidem*.

85. Sf. Ignatie Briancianinov, *Cuvânt despre om*, ed. Bunavestire, Bacău, 2001, p. 58

86. Sf. Ambrozie, *Raiul*, pp. 332-333 în Ieromonah Serafim Rose, *op. cit.*, p. 128

87. Sf. Ignatie Briancianinov, *Cuvânt despre om*, ed. Bunavestire, Bacău, 2001, p. 58

5.2. TRANSMITEREA PĂCATULUI STRĂMOȘESC

Starea de păcătoșenie, cu originea în căderea protopărinților și care se transmite descendenților lor, se numește păcat originar, strămoșesc sau ereditar.

„Păcatul strămoșesc este călcarea legii dumnezeiești care a fost dată, în rai, strămoșului Adam... Acest păcat strămoșesc a trecut, de la Adam, la întreaga fire omenească, fiindcă toți se găseau atunci în Adam și astfel, prin Adam, păcatul a trecut în noi toți”.⁸⁸

Sfântul Chiril din Alexandria numește adeseori pe Adam, prima rădăcină a neamului omenesc, din care se întinde, la toți descendenții păcatul, iar pe Hristos a doua rădăcină, din care se întinde viața.

Realitatea și universalitatea păcatului strămoșesc sunt mărturisite frecvent de Sfânta Scriptură: „*Cine este curat de păcat? Nimeni, chiar și dacă viața lui pe pământ ar fi de numai o zi*” (Iov XIV, 4). „*Că, iată, întru fărădelegi m-am zămislit și întru păcate m-a născut maica mea*” (Ps. L, 6).

Textul clasic care evidențiază atât realitatea și universalitatea păcatului strămoșesc, cât și originea lui în păcatul lui Adam este cel din Romani V, 12: „*De aceea, precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat, moartea, așa moartea a trecut la toți oamenii, prin acela în care toți au păcătuit*”.

Transmiterea păcatului strămoșesc urmașilor este ilustrată și în v.18-19, prin raportarea la Adam și la Mântuitorul Hristos: „Deci, dar, precum prin greșeala unuia a venit osânda pentru toți oamenii, așa și prin dreptatea Unuia a venit, pentru toți oamenii, îndreptarea care dă viață. Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea Unuia se vor face drepți cei mulți”⁸⁹.

Pierderea stării primordiale prin neascultare, mândrie și poftă egoistă este sinonimă cu moartea sufletească, care exprimă depărtarea omului de Dumnezeu, izvorul vieții: „că iată, cei care se depărtează de bine (Dumnezeu), pier”(Ps. LXXXII, 27).

Transmiterea păcatului strămoșesc este o taină mare. Ceea ce se poate spune este că păcatul acesta pe care-l moștenim din tată în fiu, prin

88. *Mărturisirea Ortodoxă*, III, 20

89. Pr. Prof. Dr. Tache Stere, *Teologie Dogmatică și simbolică*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 2003, p. 277

nașterea firească⁹⁰, nu ni se socotește ca păcat al nostru, personal, ci ca o stare păcătoasă, ca o înclinare spre păcat, izvorâtă din călcarea poruncii dumnezeiești și care este egală cu păcatul în fața legii lui Dumnezeu⁹¹. Pentru că această stare păcătoasă este egală cu păcatul însuși, Biserica a rânduit botezul copiilor, care nu au păcatele celor vârstnici, dar care totuși, moștenesc aplecarea spre păcat, care vine de la Adam (Fac. VII, 20 ; II Cron. VI, 36; Iov IV, 17-19; XIV, 4; XV, 14-16; XXV, 4; Psalm. XIII, 1.3; L, 6; LII, 2-4; LVII, 3-4; Prov. XXX, 9; Eci. VII, 20; Sirah XXV, 23, 27; Rom. III, 10-12; V, 12-19; Iac. III, 2; I Ionni I, 8).⁹²

Există o singură excepție de la universalitatea păcatului strămoșesc: Mântuitorul Hristos. El S-a conceput și născut fără păcatul strămoșesc, pentru următoarele motive: zămisirea nu se produce pe cale naturală; El nu este numai om adevărat, ci și Dumnezeu adevărat, unirea ipostatică excluzând posibilitatea păcatului; era necesar să fie fără păcatul strămoșesc, de vreme ce moare pentru răscumpărarea oamenilor, și nu pentru Sine.⁹³

Este greu de explicat din punct de vedere rațional transmiterea păcatului strămoșesc. Teoriile elaborate în acest sens (a imputării externe, a omului universal, teoria păcatului strămoșesc ca păcat al naturii, teoria pactului formal sau federalist și teoria aligațiunii) nu reușesc să dea soluții acceptabile.

Fiind iubire și comuniune, Dumnezeu a făcut ca întreaga omenire să fie solidară prin legătura comuniunii. În virtutea acestei comuniuni, ceea ce există într-o parte, se răsfrânge asupra întregului. Păcatul lui Adam se răsfrânge asupra tuturor în virtutea acestei comuniuni și astfel toată omenirea rămâne solidară în fața lui Dumnezeu. Dacă se face abstracție de această comuniune, nu se poate explica transmiterea păcatului strămoșesc⁹⁴.

---

90. Didim, *Contra maniheilor*, 8, Migne, PG, XXXIX, Col. 1096 apud. ***, *Învățătură de credință ortodoxă*, Ed. EIBMBOR, București, 2000, p. 64

91. H. Andrusos, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe*, trad. Pr. D. Stăniloae, p. 170

92. ***, *Învățătură de credință ortodoxă*, Ed. EIBMBOR, București, 2000, p. 65

93. *Teologia dogmatică și simbolică*, I, p. 546,

94. Pr. Prof. Dr. Tache Stere, *Teologie Dogmatică și simbolică*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 2003, p. 278

5.3. CONSECINȚELE PĂCATULUI STRĂMOȘESC

Consecințele păcatului strămoșesc cuprind stricarea armoniei omului cu Dumnezeu, cu sine însuși și cu natura înconjurătoare; ele se arată îndată după păcat, răsfrângându-se asupra omului întreg: **la suflet, la trup și la condițiile de viață.**⁹⁵

Cu privire la suflet, păcatul are ca urmare pierderea nevinovăției (dreptății) și sfințeniei originare, componente ale comuniunii cu Dumnezeu, „*căci ce însoțire are dreptatea cu fărădelegea*” (1 Cor. 6, 14). Se pierde astfel harul divin, principiul adevăratei vieți umane, și se intră în **moartea sufletească**, care înseamnă rupere de izvorul vieții duhovnicești și neputința de a face fapte vrednice de mântuire, precum zice psalmistul: „*Că iată, cei ce se depărtează de bine (Dumnezeu), pier*” (Ps 72, 27), iar Sfântul Apostol Pavel spune: „*Plata păcatului este moartea*” (Rm 6, 23).

O altă urmare este stricăciunea interioară, spirituală, care cuprinde întunecarea rațiunii, pervertirea inimii și slăbirea voinței, care toate nu se mai orientează spre adevăr și bine, adică spre Dumnezeu, ci înclină mai mult spre rău, ceea ce înseamnă alterarea chipului lui Dumnezeu în om. Prin această alterare s-a pierdut și armonia originară dintre trup și suflet, apărând potrivnicie între ele și lupte în care înving adeseori patimile inferioare.

Alterarea chipului lui Dumnezeu în om nu înseamnă distrugerea sau desființarea lui, căci nici una din funcțiile sufletești umane nu a fost nimicită prin păcat. Scurt spus, prin păcat s-a alterat sau s-a umbrat chipul lui Dumnezeu în om, dar nu s-a distrus. Tendința și capacitatea omului de a cunoaște adevărul și de a voi binele au rămas în om și după cădere, dar evident slăbite. Omul căzut poate cunoaște adevărul religios și moral și poate împlini normele morale. Aceasta se poate vedea din faptul că omului căzut i s-au făcut descoperiri de către Dumnezeu și i s-au arătat urmările împlinirii și ale nesocotirii acestor descoperiri, el putându-se decide asupra căii de urmat. Așadar, nici funcția de cunoaștere a rațiunii, nici libertatea voinței n-au fost desființate, ci numai slăbite. Și omul căzut poate face binele, învingând ispita: „*Când faci bine, oare nu-ți este fața senină?*” (Fc 4,7); omul căzut poate respinge moartea, alegând viața: „*Eu astăzi ți-am pus*

95. Pr. Prof. Dr. Todoran Isodor, Arhid. Prof. Dr. Zăgreaș Ioan, *Dogmatică Ortodoxă-Manual pentru seminariile teologice*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, p. 172

înainte viața și binele, moartea și răul...binecuvântarea și blestemul...Alege deci viața” (Dt 30, 15, 19).

Păcatul strămoșesc a adus primilor oameni pierderea harului lui Dumnezeu, adică ruperea legăturii cu Dumnezeu, cu ei înșiși și cu lumea.⁹⁶

Acest păcat a mai adus slăbirea chipului lui Dumnezeu în om, prin întunecarea în parte a puterilor sufletului și prin înclinarea mai mult spre rău decât spre bine. Mintea se mișcă greu, deosebește anevoie cele ce are de cunoscut și mai mult se depărtează decât se apropie de luminile curate ale Duhului. Ea nu mai vede decât anevoie pe Dumnezeu⁹⁷, pricește mai mult spre lucrurile pieritoare, legate de viața trecătoare. Dar această slăbiciune nu înseamnă ștergerea sau stingerea completă a chipului lui Dumnezeu în om. Omul n-a murit cu totul pentru cele dumnezeiești. El s-a îmbolnăvit. Chipul lui Dumnezeu în el a slăbit, s-a întunecat.

Prin păcatul strămoșesc, primii oameni au pierdut sfințenia, curăția și putința de a nu muri⁹⁸. Pierzând harul, ei au pierdut și roadele harului. Dacă ar fi ascultat porunca dumnezeiască, Adam și-ar fi asigurat, cu ajutorul lui Dumnezeu, putința de a nu muri, la care ar fi contribuit și pomul vieții, de care el nu s-a putut folosi, fiindcă a fost scos din Rai (Fac. 3,22-23).

Cu privire la trup, păcatul a adus slăbiciuni și neputințe, muncă istovitoare, dureri, boli, lipsuri și suferințe, inclusiv moartea fizică (Fc 3, 19)⁹⁹.

Nemurirea trupeză pe care omul înainte de cădere o avea ca potențialitate sau virtualitate nu s-a actualizat, nu s-a realizat, ci pierzându-se, moartea i-a luat locul, devenindu-i naturală omului. Însăși nașterea de fii va fi „între dureri”, ca un indiciu că păcatul a venit prin femeie (I Tim 2, 14)¹⁰⁰.

Prin păcatul lor, primii oameni și-au pierdut liniștea desăvârșită a trupului, căci păcatul a trezit în ei pofta cărnii. Despărțiți de cele veșnice și

96. H. Andrutsos, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe*, trad. Pr. D. Stăniloae, pp. 160,166; Sf. Ciprian, *Despre bunul răbdării*, 19, Migne, P.L., IV, col. 634

97. Sf. Ioan Damaschin, *Omilie la Smochinul uscat*, 3, Migne, PG, XCVI, Col. 580

98. Sf. Chiril al Alexandriei, *Comentar la Scrisoarea către Romani*, 5,18, Migne, PG, LXXIV, col. 789

99. Irineu Mihălcescu, Mitropolit, *Dogmele Bisericii Creștine Ortodoxe*, Ed. Episcopiei Romanului și Hușilor, 1994, p. 42

100. Pr. Prof. Dr. Todoran Isodor, Arhid. Prof. Dr. Zăgorean Ioan, *Dogmatică Ortodoxă-Manual pentru seminariile teologice*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pp. 172-173

lunecând spre piericiune, trupurile lor s-au deschis plăcerilor și necurățiilor. Firea întregă s-a îmbolnăvit de păcat „prin neascultarea unuia singur”¹⁰¹. Pierzând harul care-i acoperea, ei au fost dezbrăcați de înălțarea spre Dumnezeu și de privirea directă a lui Dumnezeu.

Pedeapsa cea mai mare a păcatului a fost moartea, care după Sf. Apostol Pavel este „plata păcatului” (I Cor. 15,22); moartea cu cele trei trepte ale ei: trupească, sufletească și veșnică. Dumnezeu însuși a vestit primilor oameni că vor muri dacă nu vor asculta porunca (Fac. 2,17). Neascultând-o, pedeapsa a fost moartea¹⁰². Nu trebuie să se creadă că Adam și Eva și-au atras această pedeapsă pentru că au mâncat dintr-un anumit pom purtător de nenorociri și de moarte, ci numai pentru că au călcat porunca dumnezeiască.

Alterarea „chipului” și întreruperea căii spre „asemănare” prin căderea în păcat

Dar această cale va fi întreruptă odată cu căderea omului în păcat, căci prin cădere se introduce în existența umanității o nouă stare contrară firii, omul devenind rob păcatului. În acest sens, Avva Dorotei zice: „Dar când a călcat porunca și a mâncat din pomul din care Dumnezeu îi poruncise să nu mănânce, a fost scos din rai și a căzut din starea cea după fire și a ajuns în cea contrară firii, adică în păcat, în iubirea de slavă și iubirea de plăceri a vieții acesteia și în celelalte patimi, căzând sub stăpânirea lor. Căci s-a făcut robul lor prin căderea sa.”¹⁰³

Însă această stare contrară firii aduce îmbolnăvire nu numai puterilor interioare ale omului, ci și simțurilor care de acum nu se vor mai desfăta numai în Dumnezeu deoarece în momentul în care „a ascultat de înșelătorul lui s-au strămutat toate în ceea ce e contrar firii; atunci simțurile au fost aruncate din starea lor”¹⁰⁴.

101. Sf. Chiril al Alexandriei, *Comentar la Scrisoarea către Romani*, 5,18, Migne, PG, LXXIV, col. 789

102. Teofil al Antiohiei, *Către Autolic*, 2 25, Migne, PG, col. 1092; Sf. Metodi de Olimp, *Buchetul celor 10 fecioare*, Cuv. 3,6, Migne, PG, XVII, col. 69; Sf. Atanasie, *Despre întruparea Cuvântului*, 4,5, Migne, PG, XXV, col. 104

103. Ava Dorotei, *op. cit.*, p. 454

104. Cuviosul Isaia Pustnicul, *op. cit.*, p. 42

Adam nu mai privește în sus, ci își întoarce privirea spre natura creată căci „după căderea cugetării lui s-au făcut pământești și tindeau în jos. Cugetul lui simplu și bun s-a amestecat cu cugetul trupesc al păcatului”¹⁰⁵, astfel natura pentru el nu mai era un mediu străveziu în care vedea rațiunile lui Dumnezeu și putea prin ele să-l cunoască și să se unească cu El, ci dintr-o dată a devenit un mediu opac din care el își hrănea pasiunile.

Păcatul a întunecat chipul lui Dumnezeu în om, omul nemaiputând comunica cu Dumnezeu și închizând calea pentru harul care prin el trebuia să curgă peste toată făptura „pentru că și-a plecat genunchiul și a căzut prin greșeală sub neascultarea cea atot rea, Sfântul Duh Cel de viață Dătătorul depărtându-Se”¹⁰⁶.

Aceasta nu înseamnă că „chipul” a fost distrus total, ci numai că s-a întunecat, căci altfel omul nu ar mai fi fost în stare să intre în comuniune cu Dumnezeu. Din momentul căderii până la Cincizecime, Harul va lucra din afară asupra omului și nu din lăuntru al ființei sale, menținând conștiința dumnezeiască din om.

Păcatul a fost rodul libertății omului, pe care el nu l-a folosit în conformitate cu voia lui Dumnezeu. Împreună cu libertatea s-a corupt și firea care a pierdut harul nepătimirii și astfel s-a ivit păcatul și acesta a dus la descompunerea firii, la capătul căreia era moartea, deoarece „toată firea noastră era stăpânită de moarte, din pricina căderii, pentru ca răul să nu se facă nemuritor conservându-se prin împărtășirea de bine.”¹⁰⁷

Adam nu și-a împlinit chemarea de a se uni cu Dumnezeu, dar a închis această cale și tuturor celor care veneau după el, căci „neavând grijă de porunca lui Dumnezeu, ci împrietenindu-se cu șarpele și socotindu-l pe acesta vrednic de crezare și hrănindu-se astfel cu fructul amăgirii, s-a aruncat jalnic în prăpastia morții, a întunericului și a sticăciunii și a atras împreună cu sine pe toți cei de după el.”¹⁰⁸ Planul dumnezeiesc nu a fost desființat de greșeala primului Adam. Ceea ce nu a reușit să realizeze acesta, va realiza Cel de-al doilea Adam, Fiul și Cuvântul Cel veșnic al lui Dumnezeu întrupat.

105. Sfântul Simeon Metafrastul, *op. cit.*, (37), p. 295

106. Calist Patriarhul, *op. cit.*, (16), pp. 228-229

107. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, (44; 61), pp. 158 și 315

108. Nichifor din Singurătate, *Cuvânt plin de mult folos despre rugăciune, trezvie și paza inimii*, în „Filocalia”, vol. VII, p. 11

Cu cel de-al treilea capitol al ei, Cartea Facerii trece de la istorisirea creației originare (adică a lumii așa cum a vrut Dumnezeu să fie¹⁰⁹) la istoria creației căzute (adică a lumii așa cum a vrut omul să devină). Diavolul (în grecește: diabolos, „cel care dezbină”) sau Satana (în evreiește: satan[el], – cel ce se împotrivese lui Dumnezeu) – în chipul șarpelui, – cel mai viclean¹¹⁰ dintre toate fiarele de pe pământ (3, 1), alege calea ispitirii prin femeie. Sensul ispitei e în primul rând spiritual, de nuanță luciferică: – Nu, nu veți muri; dar Dumnezeu știe că-n ziua în care veți mânca din el vi se vor deschide ochii și veți fi ca niște dumnezei, cunoscând binele și răul” (3, 4-5), dar nu lipsește, în versetul imediat următor, nici sugestia angajării simțurilor: – Și femeia a văzut că [rodul] pomului e bun de mâncat, și că plăcut le este ochilor la vedere, și că e de dorit spre câștigarea priceperii. Diavolul e abil în a găsi și a exploata punctele vulnerabile din inima omului, iar Sfântul Efreem Sirul (Tălcuire la Cartea Facerii, III) este de părere că ispita „nu i-ar fi dus în păcat pe cei ispitiți, dacă ispititorul n-ar fi fost călăuzit de însăși dorința lor. Chiar dacă nu ar fi venit ispititorul, pomul însuși, prin frumusețea lui, ar fi dat război dorinței lor. Deși protopărinții și-au căutat dezvinovățire în sfatul șarpelui, ei s-au vătămat mai mult de propria poftă decât de sfatul aceluia. Femeia păcătuiește, făcându-l și pe bărbat părtaș la păcatul ei. Prin aceasta nu-i mai mare vina femeii și mai mică vina bărbatului, căci dacă pe de o parte femeia l-a smintit pe bărbat, iar nu bărbatul pe femeie, pe de altă parte consimțământul acestuia la ispita femeii este mai de neînțeles și mai de neiertat decât consimțământul femeii la ispita șarpelui. Adam,

109. Stare primordială despre care stă scris, la finalul fiecărei „zile” a creației, cu minime variații: „Și a văzut Dumnezeu că este bine”, iar la capătul întregii creații (1, 31): „Și a văzut Dumnezeu toate câte făcuse: și iată că erau foarte frumoase” (frumusețea fusese evidențiată și la sfârșitul „zilei” întâi: „Și a văzut Dumnezeu că lumina e frumoasă...”; în grecește, kalos înseamnă atât „frumos” - în poziție adjectivală/atributivă sau predicativă, cât și „bine” - în poziție adverbială/complementară sau predicativă). Kalos (ceea ce este frumos și bine) implică pe agathos (ceea ce este bun). Deci lumea creată de Dumnezeu, în starea ei originară, era deopotrivă frumoasă și bună.

110. Grecescul ophis îl echivalează doar aproximativ pe evreiescul nahaș, ce conține în sine însuși conotația «șireteniei/dibăciei», pe care Septuaginta se află în situația de a nu o putea reda decât adjectival. În alte traduceri: «șiret», dar și «înțelept», în Septuaginta este folosit grecescul phronimos, care s-ar traduce cel mai exact cu «inteligent», «isteteț» sau «chibzuit» (phronesis este virtutea chibzuinței, a echilibrului între intelect și simțuri), ce poartă spre ideea mai complexă de «înțelept». «Șiret» sau «viclean» e mai de grabă o traducere interpretativă; ce-i drept, această însușire se potrivește mai bine unei făpturi necugetătoare și unei unelte a răului.

de la care ar fi fost mai mult de așteptat, nu în virtutea „bărbăției” lui, ci prin aceea că fusese adus la existență mai întâi (fiind, am putea spune, mai familiarizat cu lumea, ba chiar, după cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur (Despre facerea lumii, VI, 2) înzestrat cu pricepere și cu darul proorociei, cum reiese din episodul denumirii făpturilor, inclusiv a femeii, precum și prin aceea că primise personal porunca divină, nu s-a opus și n-a rezistat tentației, crezând mai mult femeii decât lui Dumnezeu¹¹¹ .

Atunci amândurora li s-au deschis ochii și au cunoscut că erau goi; și au cusut frunze de smochin și și-au făcut șorțuri (3, 7). „Nu mâncarea din pom – zice Hrisostomul - le-a deschis lor ochii [...], ci mâncarea aceea a fost temei de neascultare [...], din care pricină li s-a luat slava care-i înconjură” și „fiind dezgoliți de ajutorul cel de sus, au simțit că sunt cu trupul gol, ca să cunoască bine, prin rușinea ce i-a cuprins, în ce prăpastie i-a dus călcarea poruncii Stăpânului” (cf. Omilii la Facere, XVI, 5)¹¹² .

Depărtându-se de dimensiunea îngerească a condiției sale paradisiace, deci de primatul ontologic al spiritului și al vieții superioare, omul s-a coborât la dimensiunea animalică, deci la primatul ontologic al materiei și al vieții inferioare. El trăiește brusc revelația biologicului: șocul în fața propriei goliciuni (care până atunci nu-l stingherise deloc, pentru că o privise cu ochiul spiritului transfigurator) este șocul obiectivării trupului golit de har (descoperit cu ochiul percepției grosiere). El nu se rușinează de vreun organ anume (cum naiv și vulgar tindem să gândim noi, ca vlăstare ale unei lumi învechite în „cele rușinoase”), ci de ansamblul animalității la care a decăzut.

Solidari în săvârșirea păcatului, bărbatul și femeia rămân solidari și în neasumarea lui, ratând împreună și șansa pocăinței - ceea ce echivalează cu statornicirea în păcat și în complicitatea păcătoasă.

Serafim Rose, în cartea sa despre „omul începuturilor”, citează (p.

---

111. Sfântul Efrem Sirul (*Tâlcuire la Cartea Facerii, I*) pune însă și altfel problema, suspectând-o pe Eva de gândul ascuns al uzurpării poziției de întâietate a lui Adam: «S-a grăbit să mănânce înainte de bărbatul ei, ca să poată ajunge cap peste cel ce era capul ei [aluzie, desigur, la Efeseni 5, 22-23], ca să poată ajunge cea care poruncește celui care trebuia să-i poruncească, și ca să fie mai veche în dumnezeire decât cel ce era mai vechi decât ea în omenire».

112. Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrieri*, partea întâi, trad.de pr. D. Fecioru, Colecția «Părinți și Scriitori Bisericești», Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 183

132, *op. cit.*), referitor la episodul în discuție, un foarte frumos fragment din învățăturile de suflet folositoare ale Avei Dorothei: – După cădere, [Dumnezeu] i-a dat [lui Adam] prilej de a se pocăi și de a fi iertat, dar capul său a rămas neplecat. Că [Dumnezeu] a venit și i-a zis: «Adame, unde ești», adică «Din ce slavă [măreție] la așa rușine [micime] ai venit!»¹¹³. Iar apoi, când i-a întrebat de ce a păcătuit, de ce a călcat porunca, l-a pregătit mai degrabă ca să poată zice: «Iartă-mă». Dar el nu s-a smerit! Unde este cuvântul «Iartă-mă»? Nu a fost căință, ba chiar a grăit împotriva și a învinovățit la rândul lui: Femeia pe care mi-ai dat-o să fie cu mine [m-a amăgit]. Și nu a zis: «Femeia mea m-a amăgit», ci «Femeia pe care mi-ai dat-o», ca și cum ar fi zis: «Pacostea pe care ai adus-o pe capul meu». Că așa este întotdeauna, fraților: când omul nu vrea să se învinovățească pe sine, nu șovăie a-L învinovăți pe însuși Dumnezeu. Apoi [Dumnezeu] a venit la femeie și i-a zis: «De ce n-ai ținut porunca?», ca și cum ar fi vrut să-i spună cu dinadinsul: «Măcar să zici: Iartă-mă, ca sufletul tău să se smerească și să capeți iertare».

Dar nici de data aceasta [n-a auzit] cuvântul «Iartă-mă». Că și ea a răspuns: Șarpele m-a amăgit, ca și cum ar fi zis: «Șarpele a păcătuit; ce este mie aceasta?!». O, bieții de voi, ce vă gândiți că faceți? Căiți-vă, recunoașteți-vă păcatul, milostiviți-vă de goliciunea voastră! Dar nici unul n-a voit să se învinovățească pe sine, nici unul nu s-a smerit câtuși de puțin. Iată dar la ce stare și la ce mari nenorociri am ajuns prin îndreptățirea de sine, voind a ne face voia și a urma numai nouă înșine!

Urmează întreitul „blestem” rostit de Dumnezeu: asupra ispititorului, asupra femeii („îți voi spori, înmulțindu-le, durerile și geamătul; în dureri vei naște copii¹¹⁴ ; atrasă vei fi către bărbatul tău și el te va stăpâni”

113. Acel „unde” din cuvintele adresate de Dumnezeu lui Adam nu s-ar referi la loc, ci la stare, însemnând, de fapt: „Adame, unde [în ce hal] ai ajuns tu, de la măreția celor de sus la micimea celor de jos!” (nuanța fiind mai degrabă exclamativ-dojenitoare decât interogativ-iscoditoare]. În orice caz, e limpede că Dumnezeu cel atotștiutor nu spune aceste cuvinte (și pe cele următoare: „Cine ți-a spus...”) cu scopul de a afla unde se ascunsese Adam (sau dacă el chiar căzuse în păcat). Interpretarea lor ca provocare la mărturisire și căință este generală în literatura patristică

114. Adam a pus femeii sale numele Eva [Viață], pentru că ea este mama tuturor celor vii (3, 20). Pentru cei vechi, numele reflectă esența ființei. Până atunci, esența femeii (ișa) fusese aceea de a fi parte din bărbat (iș), complement ființial al acestuia, „ajutor pe potriva lui”, alter ego comuniant, ipostas în de-o-ființimea umanului (creat după „chipul” lui Dumnezeu și reflectând, *mutatis mutandis*, de-o-ființimea divină). De acum esența

Fac: 3, 16) și asupra bărbatului („Pentru că ai ascultat de vorba femeii tale și ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit să nu mănânci, blestemat va fi pământul din pricina ta¹¹⁵. În dureri te vei hrăni din el în toate zilele vieții tale! Spini și pălămidă îți va rodi, și tu cu iarba câmpului te vei hrăni, întru sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea, până ce te vei întoarce în pământul din care ești luat; căci pământ ești și în pământ te vei întoarce” Fac 3: 17-19).

Ordinea în care Dumnezeu li se adresează – actanților păcatului (și care, de bună seamă, nu este una întâmplătoare) nu cred că sugerează o ierarhie a responsabilităților, ci urmează mai degrabă – lanțul causal – al păcatului. După Sfântul Efrem Sirul (Tâlcuire la Cartea Facerii, III), – Dumnezeu a început cu cel mai puțin important [șarpele], astfel încât, pe când mânia dreptei judecăți se îndrepta numai spre el, Adam și Eva să mai aibă vreme de a se înfricoșa și de a se pocăi [...] Dar după blestemarea șarpelui, nevoind Adam și Eva să ceară nici cu acest ultim prilej iertarea lui Dumnezeu, Acesta le-a rostit și lor pedeapsa, vorbindu-i mai întâi Evei, căci ea fusese pricina păcatului lui Adam. Și îmbrăcându-i Dumnezeu pe Adam și pe Eva în „veșminte de piele”¹¹⁶, i-a scos din raiul Edenului (pus sub pază îngerească: „heruvimi” și „săbie de pară rotitoare”), ca nu cumva

---

ei devine zămislirea/nașterea, multiplicarea biologică prin mijlocirea bărbatului-stăpân, adică o utilitate exterioară și materială, care nu mai ține de „chipul și asemănarea lui Dumnezeu”, ci de chipul și asemănarea făpturii trupesti.

115. Omul, parte organică și stăpânitoare a creației văzute, introduce păcatul, ca un virus, în organismul întregii Firi. Păcatul uman strică armonia lumii, introduce în cosmos principiul haosului. Omul nu este responsabil numai de sine însuși, ci și de lumea peste care a fost rânduit stăpân. Există un fel de solidaritate ontologică de tip mistic, în virtutea căreia starea păcătoasă se transmite atât pe orizontala spațiului cât și pe verticala timpului („Că, iată, întru fărădelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea» -Psalmul 50, 5), marcând tot ce ține de «veacul acesta». Locul cel mai lămuritor în această privință rămâne cel din Romani 8, 19-22: «Fiindcă nerăbdătorul dor al făpturii cu nerăbdare așteaptă descoperirea fiilor lui Dumnezeu. Căci făptura a fost supusă deșertăciunii - nu de voia ei, ci din pricina aceluia care a supus-o - cu nădejdea însă că și ea, făptura însăși, se va elibera din robia stricăciunii [...]. Căci știm că până acum toată făptura suspină laolaltă și suferă în durerile nașterii». Se înțelege astfel și de ce mântuirea nu putea veni dinlăuntrul lumii, ci numai din afara ei, prin Hristos cel fără de păcat.

116. Naivitatea pozitivistă, care-l amuza pe Origen, crede că Dumnezeu, ca un „curelar”, le-ar fi făcut oamenilor veșminte din piei de animale „jupuite”, ca să-i apere de frig, învățându-i să se acopere astfel mai bine decât cu frunze de smochin. Am văzut însă mai sus că această «îmbrăcăminte de piele» are un înțeles mai adânc, figurând noua lor condiție: cea a cugetului trupesc și a animalității muritoare, despre care va fi vorba mai departe.

să se înfrupte fiii neascultării și „din pomul vieții să mănânce și să trăiască în veci”¹¹⁷ (Fc. 3,21-24).

Unora li se pare că, după rațiunea omenească, Dumnezeu este paradoxal și chiar nedrept. În afară de cei care refuză din principiu să-și plece urechea spre astfel de „povești” (confundând miezul Revelației cu haina ei croită acum trei milenii), există și unii - mai numeroși azi decât odinioară, sub influența scepticismului problematizant al modernității care își pleacă urechea numai pentru a cârți și a căuta noduri în papură. Unora ca aceștia li se adresează Sfântul Ioan Damaschin în Dogmatica sa (IV, 21), răspunzând concis întrebării „Pentru care motiv Dumnezeu, dacă este preștiutor, a mai creat pe cei ce aveau să păcătuiască și care nu aveau să se pocăiască?”: „Dumnezeu, din pricina bunătății Sale, aduce cele ce sunt de la neexistență la existență. El cunoaște mai dinainte cele ce vor fi ¹¹⁸. Dacă cei păcătoși n-aveau să existe și nici n-aveau să fie răi, atunci nici n-ar fi avut cum să fie cunoscuți mai dinainte.

Cunoștințele sunt în legătură cu existențele, iar precunoștințele sunt în legătură cu cele ce vor fi. În primul rând este existența [pură și simplă], iar numai apoi existența bună sau existența rea. Dar dacă Dumnezeu ar fi oprit să existe pe aceia care aveau să existe în virtutea bunătății lui Dumnezeu și care aveau să fie (să devină) răi din pricina propriei lor voințe,

117. Despre acest „pom al vieții”, aflat „în mijlocul raiului” (Facerea 2, 9; cf. și Apocalipsa 2, 7, dar și 22, 2 și 14) nu se formulase mai înainte nici o interdicție. Nemurirea devine primejdioasă numai după săvârșirea păcatului: a mânca din pomul vieții ar echivala de-acum cu înveșnicirea în păcat (ca în cazul îngerilor căzuți).

118. Preștiința nu înseamnă determinare sau predestinare. Creștinismul scoate ființa umană de sub fatalismul caracteristic ideii antice de destin (de unde și depășirea tragicului prin credință și nădejde, precum și funcția soteriologică a suferinței). Omul este liber, responsabil și con-lucrător la împlinirea sau la ratarea propriei existențe. Dacă Dumnezeu predestinează ceva, după Sfântul Ioan Damaschin, «le predestinează numai pe cele ce nu sunt în puterea noastră, potrivit preștiinței Lui» (cadrele generale și obiective ale existenței, în lăuntrul cărora este însă loc de variații practic infinite). Exemplificând chiar cu situația examinată aici (și surprinzând, pe urmele Sfanțului Grigorie de Nyssa, unul dintre punctele cheie ale unei posibile «teologii a sexelor»), arată că «Dumnezeu, prin preștiința Sa, pentru că știa că omul va călca porunca și va fi supus stricăciunii, a făcut din el femeia, ca ajutor pe potriva lui. Femeia este ajutor pentru a se putea menține, după călcarea poruncii, prin nașterea de copii, neamul omenesc. Căci creația primară se numește «facere», iar nu «naștere»). Creația este facerea primară săvârșită de Dumnezeu; nașterea este însă succesiunea unuia din altul, ca o consecință a condamnării la moarte din cauza călcării poruncii».

atunci răul ar fi biruit bunătatea lui Dumnezeu. Prin urmare, Dumnezeu face [principlal] bune pe toate câte le face; dar fiecare ajunge (devine) bun sau rău prin propria lui alegere [libertate]¹¹⁹. Și dacă Domnul a spus că «era mai bine omului aceluia să nu se fi născut» [Marcu 14, 21; referința este la Iuda vânzătorul), nu a spus-o blamând propria Lui creatură, ci blamând răutatea care s-a produs în creatura Lui, prin propria ei alegere și lenevire. Căci lenevirea propriei voințe a făcut [pentru unul ca acela] nefolositoare facerea de bine a lui Dumnezeu”.

Dumnezeu nu este absurd, nici nedrept, ci cu răbdătoare iubire prevenitor față de libertatea făpturii Sale, dinaintea căreia Cel atotputernic acceptă să Se facă neputincios (chenoza hristică este doar o ipostază a chenozei divine, care ține de însăși taina creației).

Prin mila și bunătatea Lui, căderea nu este ireversibilă; de la Protoevanghelie la Evanghelia dreptății, din care nici o iotă nu se va clinti, totul mărturisește Vestea cea bună a mântuirii omului și a lumii prin harul și purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

Prin cădere, omul a devenit inferior vocației sale, dar planul divin a rămas neschimbat, în consecință, misiunea primului Adam trebuia împlinită de Adam cel ceresc, adică de Hristos, nu în sensul de a Se substitui omului, căci dragostea nemărginită a lui Dumnezeu nu înlocuiește legământul libertății umane, ci pentru a reda omului posibilitatea de a-și împlini misiunea, pentru a-i redeschide calea spre îndumnezeire - această supremă sinteză, realizată prin om, a lui Dumnezeu și a cosmosului creat, sinteză în care se regăsește sensul întregii antropologii creștine.

Hainele de piele

Realitatea istorică a omului este diferită de cea care e determinată de „chipul lui Dumnezeu” în om. În concepția creștină, aceasta se datorează faptului că realitatea istorică evoluează în starea contrară naturii în care se află omul după cădere. Această stare rămâne să o studiem.

Căutările centrale ale omului sunt cunoașterea, dezvoltarea, dreptatea, libertatea etc. ca și căutări ale naturii lui de chip (iconice), însă experiența arată că umanitatea nu găsește astăzi cele pe care le caută. În

---

119. Se luminează astfel înțelesul profund creștin al îndemnului noician: „Devino ceea ce ești!» (= Sporește-ți ființa în chipul și pe linia bunătății ei originare).

concepția creștină, aceasta se datorează nu faptului că nu este cu puțință ca el să le găsească, că ele nu-i aparțin, ci faptului că le caută mișcându-se dintr-un punct de pornire greșit și într-o direcție eronată. Punctul de pornire greșit este nerecunoașterea stării contrare naturii în care ne găsim, iar direcția eronată este faptul că noi căutăm ceva ce este de fapt contrar naturii. Bunurile naturale pentru om sunt cu puțință să fie găsite, dacă sunt căutate în izvorul lor real și dacă, pentru a le găsi, omul se mișcă valorificând puterile lui naturale.

Atât pentru ca să explice starea de după cădere a omului, cât și pentru ca să creeze în datul contrar naturii al existenței de după cădere a doua bază a acelei punți care, avându-și prima bază în „chipul lui Dumnezeu” în om, să îngăduie omului deopotrivă să supraviețuiască în starea contrară naturii, cât și să se întoarcă la starea conformă „chipului”, ba chiar, întregind elanul ultimului, să ajungă la chip, Părinții au dezvoltat învățătura lor de mare însemnătate despre „hainele de piele”.

Prin aceasta nu au făcut altceva decât să dezvolte și cea de-a doua din tezele fundamentale ale Revelației biblice, adică faptul că, după căderea protopărinților, ca ei să poată supraviețui, Dumnezeu „i-a îmbrăcat” prin milostivirea Sa „în haine de piele” (Fc. 3, 21).

Înainte de toate trebuie accentuat faptul că, așa cum arată limpede relatarea Facerii, „hainele de piele” au fost adăugate omului după cădere și că astfel ele nu reprezintă un element constitutiv natural al lui. Ceea ce observația empirică numește „naturalitatea” omului este pentru învățătura biblică și patristică o stare ulterioară, de după cădere, nu însăși natura lui originară, și prin urmare, adevărată. „Pentru că proprie și conformă naturii este pentru oameni viața asemănată naturii divine.”¹²⁰

Prin urmare, dacă vrea să-și înțeleagă pe deplin existența, elementele bune, dar și cele terifiante care-l biciuiesc, omul contemporan este chemat să-și lărgască orizontul, să se întrebe dacă nu cumva ceea ce el consideră „natural” nu e chiar așa înțeles de la sine. Și trebuie să remarcăm că este de bun augur faptul că în spațiul științelor antropologice savanții își pun în ultimii ani aceeași întrebare. Pentru cel ce vrea să se miște în spațiul antropologiei biblico-patristice ortodoxe, această distincție are o însemnătate decisivă și el trebuie să o aibă continuu în minte.

Al doilea punct care trebuie remarcat cu această ocazie este faptul

120. Sf. Grigorie de Nyssa, *Comentariu la Ecclesiast*, 1, PG44, 624 B

că hainele de piele nu reprezintă trupul omului. De timpuriu Părinții s-au văzut nevoiți să accentueze aceasta ca să suprime ereziile gnosticilor care valorizau negativ trupul. Nu este de mirare faptul că Origen, influențat de concepția lui eronată despre preexistența sufletelor, a șovăit dacă sub expresia Scripturii „haine de piele” trebuie înțelese sau nu trupurile. Dar chiar și împotriva acestei șovăieli Părinții exercită o critică dură, caracteristică pentru efortul lor de a sublinia nu numai valoarea pozitivă a trupului, ci de a accentua adevărul creștin central că, împreună cu sufletul, trupul alcătuiește prin compunere (sinteză) natura umană deplină: „Om însă după natură nu se numește foarte adevărat, nici sufletul fără trup, nici trupul fără suflet, ci compusul rezultat din compunerea sufletului și trupului într-un singur chip”¹²¹.

În ceea ce privește „hainele de piele”, învățătura patristică este într-adevăr plină de semnificații, însă nu este sistematică. Așa cum pentru a exprima realitatea conformă naturii omului, Părinții s-au folosit de expresia „după chipul lui Dumnezeu” fără să edifice însă în jurul acestui adevăr un sistem, tot așa, ca să descrie și să interpreteze starea de după cădere a omului, s-au folosit adeseori de conceptul de „haine de piele”; în acest mod, ei au formulat multe adevăruri privitoare la „hainele de piele” și au făcut variate aplicări ale acestui termen.

Un prim loc comun al tuturor acestor aplicări este acela că „hainele de piele” exprimă mortalitatea biologică, privită de ei ca o a doua natură a omului de după cădere: „Pentru aceasta (Dumnezeu) a făcut hainele de piele, ca și cum l-ar fi îmbrăcat [pe om] cu mortalitatea...” (Metodiu din Olimp). În vreme ce înainte de cădere omul era „gol, scutit de purtarea pieilor moarte”¹²², după aceasta el „și-a ascuns [goliciunea] de jur-împrejur cu piei moarte” (Grigorie al Nyssei). „Așadar, mortalitatea a fost adusă din natura viețuitoarelor necuvântătoare asupra naturii create pentru nemurire prin iconomie” (Grigorie al Nyssei)¹²³.

Caracteristic în aceste pasaje este faptul că nu e vorba de moarte, ci de mortalitate biologică, de o nouă stare în care se găsește omul, de o viață în moarte. Schimbarea este mare, reprezintă o răsturnare deplină a lucrurilor. Omul nu mai are viața ca o caracteristică constitutivă a lui, nu mai există

121. Sf. Grigorie Teologul, *Cuvântarea 45 la Sfintele Paști*, PG36, 632

122. Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre feciorie*, 12, PG46, 373C.

123. Idem, *Marele cuvânt catehetic*, 8, PG45, 33 CD.

datorită vieții care țâșnește în mod natural din el, ci există întrucât amână moartea. Ceea ce există în principal acum este moartea, viața s-a schimbat în supraviețuire.

Într-o inspirată „tâlcuire a modului în care s-a făcut căderea lui Adam”, Sfântul Maxim Mărturisitorul îl vede pe omul cel dintâi creat grăbindu-se să creeze în el în mod tehnic însușirile lui Dumnezeu, să creeze în el în mod autonom, „fără Dumnezeu, înainte de Dumnezeu și nu după Dumnezeu”, ceea ce e o caracteristică exclusivă a lui Dumnezeu: viața în sine. El a părăsit astfel hrana dumnezeiască potrivită naturii lui și, pentru a-și duce viața lui separată, a ales ca hrană rodul pomului oprit, cu toate că a fost învățat dinainte că acesta este un rod al morții, adică un rod al neîncetatei curgeri, schimbări și alterări. Astfel și-a făcut stricăcioasă, asemenea rodului, și viața lui iar moartea a ajuns vie în el.”

Același Sf. Părinte aprofundează idea că, de vreme ce moartea există ca o stricăciune și descompunere a fapturii care se creează în fiecare clipă, iar trupul creat neîncetat prin afluența și scurgerea mâncărilor se strică și se descompune în mod natural, este evident că acelea prin care Adam crede că se creează viața au creat în el și în noi moartea pe care o țin de atunci în floare. Astfel, Adam a dat morții întreaga natură umană. Și moartea trăiește de atunci în tot acest interval de timp făcându-ne pe noi mâncare ei însăși, iar noi nu mai trăim niciodată, fiind pururea devorați de ea prin stricăciune. De aceea numește capătul acestei vieți prezente nu moartea, ci izbăvirea de moarte.

Așadar mortalitatea, absența vieții trăită de sufletele sensibile ale fiecărei epoci ca absență a sensului, viața „umedă și dizolvată”¹²⁴ este prima dimensiune a hainelor de piele.

Această mortalitate este o caracteristică a naturii iraționale.

Faptul că omul a fost îmbrăcat cu ea coincide cu faptul că a îmbrăcat natura irațională, că de acum el trăiește viața ei și se caracterizează prin însușirile ei. Sfântul Grigorie al Nyssei vorbește despre acea „haină moartă și hidoasă aruncată asupra noastră, alcătuită din pieile animalelor iraționale”. Și explică: „Auzind vorbindu-se despre «piele» sunt de părere că trebuie să-mi înțelegi aspectul exterior al naturii iraționale în care am fost îmbrăcați ca unii ce ne-am familiarizat spre pătimire.” Cu și mai mare claritate precizează: „Cele pe care le-a luat [omul] de la pielea animalului

124. Sf. Ioan Gură de Aur, *Comentariu la 2 Corinteni*, 1,4 PG61, 387

irațional sunt: împreunarea sexuală, concepția, nașterea, întinăciunea, alăptarea la sân, hrana, scurgerea seminței, creșterea de la mic la desăvârșit, floarea vârstei, bătrânețea, boala, moartea¹²⁵, adică ceea ce astăzi numim viață biologică.

Ar fi o greșeală să considerăm că în acest text este vorba exclusiv de trup numai pentru că „hainele de piele” se epuizează la trup; „împreunarea”, „nașterea”, „sânul” și celelalte stadii de dezvoltare ale omului nu se epuizează în lucrările trupești, ci conțin și lucrările sau funcțiile sufletului care și ele îmbracă „aspectul exterior irațional” – este semnificativ că nu se spune trupul irațional – își pierde libertatea și raționalitatea și decad în instinctivitate. Întregul organism psiho-somatic al omului a suferit o dată cu căderea un fel de pipernicire, s-a închis în datele „aspectului exterior (al unui animal) irațional.”

Efectul acestei închideri este viața irațională sau para-rațională. Caracteristicile și înclinațiile deiforme ale „chipului lui Dumnezeu” în om au deviat de la direcția și funcționalitatea lor naturală, în acord cu rațiunea lor conaturală, s-au deformat, au fost supuse naturii iraționale și însușirile acesteia au fost îmbrăcate de om ca haine iraționale. „Animalele purtătoare-de-trup se conservă prin irascibilitate” - scrie Sfântul Grigorie - „și se înmulțesc prin concupiscentă; lașitatea le salvează pe cele lipsite de putere și frica pe cele ușor de prins.” Toate acestea și celelalte asemănătoare „au intrat în constituția omului prin nașterea lui dobitocească”. Astfel „s-au amestecat în om cele proprii naturii iraționale”.

Astfel, voi arăta mai jos, cu mai multe detalii, cum s-a făcut această înjugare a omului cu însușirile naturii iraționale care apar în om și funcționează ca patimi.

Dar viața pe care „hainele de piele” au impus-o omului este moartă sau biologică sau irațională, fiindcă e materială. „Hainele de piele” sunt identificate de Sfântul Grigorie al Nyssei cu „frunzele trecătoare ale acestei vieți materialnice pe care ni le-am cusut în chip rău (ca haine), dezbrăcați fiind de hainele cele proprii și strălucitoare.”¹²⁶

Această materialitate îmbrățișează întregul organism psiho-somatic al omului și nu se referă exclusiv la trup. Continuând pasajul de mai sus, Sfântul Grigorie determină „frunzele vieții materialnice” ca fiind

125. Sf. Grigorie al Nyssei, *Despre suflet și înviere*, 18, PG46, 148 C- 149A

126. Sf. Grigorie al Nyssei, *Tâlcuire la Rugăciunea domnească*, 5, PG44, 1184B

„desfătărilor, slava și cinstirile efemere și plenitudinile fulgerător ucigătoare ale trupului” și în alt loc ca fiind „plăcerea și irascibilitatea, lăcomia pântecului și înfrânarea și cele asemenea”. Slava, cinstea, irascibilitatea nu sunt caracteristice ale trupului¹²⁷. Desigur, trupul a îmbrăcat „hainele de piele”, a devenit dens și solid, în vreme ce la înviere, când își va regăsi desăvârșită natura lui dinainte de cădere, „va fi rețesut, subtil și aerian”, va fi restaurat în „frumusețea lui cea mai bună și dorită”¹²⁸. Dar și funcțiile psihice au devenit, împreună cu cele trupești, „corporale”, constituind, după Sfântul Grigorie al Nyssei, împreună cu trupul, „acoperământul inimii... veșmântul carnal al omului vechi”¹²⁹. „Iar spunând «carne», determină cu mai mare exactitate pe omul cel vechi pe care Apostolul poruncește să fie dezbrăcat și lepădat”, adică pe acel om pe care Apostolul îl numește „carnal” sau „psihic”, în opoziție cu cel „spiritual”¹³⁰. În acord cu o formulă cuprinzătoare a Sfântului Grigorie, „hainele de piele” sunt „cugetul trupesc”.

Este vorba deci de o înjugare generală a omului cu materialitatea, cu neîncetata curgere a elementelor ce alcătuiesc lumea materială, cu continua mișcare și schimbare care-l fac împătimit și „carnal” în întregul lui. Înțelegem astfel de ce pentru episcopul Nyssei, în această carnalitate biologică, irațională, materială, moartă, „cinstirile” pe care le află omul sunt în mod inevitabil „efemere” și pentru ce „plenitudinile”, adică zvâcnirile, certitudinile „cărni” sunt „ucigătoare”, adică moarte și aducătoare de moarte.

Înainte de a fi îmbrăcat „hainele de piele”, omul purta un veșmânt „țesut de Dumnezeu”, haina lui psihosomatică era țesută din harul, lumina și slava lui Dumnezeu. Cei dintâi oameni creați „erau îmbrăcați cu slava de sus... slava de sus îi acoperea mai bine decât orice haină. E vorba de veșmântul „chipului lui Dumnezeu” în om, de natura umană dinainte de cădere

127. Explicând pasajul „cei ce sunt în trup nu pot plăcea lui Dumnezeu” (Rm 8. 8). SFÂNTUL IOAN HRISOSTOM scrie: „Aici trup nu înseamnă corpul, nici ființa corpului, ci viața carnală și lumească plină de desfătare și nebulie”, *Tâlcuire la Epistola către Romani*, om. 13, 7; PG 60, 517

128. Sf. Grigorie al Nyssei, *Despre suflet și înviere*, PG44, 108A.

129. Idem, *Comentariu la Cântarea Cântărilor*, 11, PG44, 1005A

130. Sfântul Ioan Hrisostom, *Tâlcuire la Epistola către Romani*, om. 13, 7; PG 60, 517, explică textul de la Rm 8, 8: „...Fiindcă așa cum cei înaripați în duhul fac duhovnicesc și trupul, așa și cei ce fug de aceasta făcându-se robi pântecului și plăcerii, fac trup și sufletul, nu transformând ființa acestuia, ci pierzând noblețea lui.”

alcătuită cu suflarea lui Dumnezeu și construită deiform. În acel veșmânt strălucea „*asemănarea cu Dumnezeu*” pe care o constituiau nu o „*figură exterioară*” sau o „*culoare*”, ci „*nepătimirea*”, „*fericirea*” și „*nesticăciunea*”, caracteristici în care „*se contemplă frumusețea dumnezeiască*”. Cel dintâi om zidit era, potrivit formulei cuprinzătoare a Sfântului Grigorie Teologul, „*gol pentru simplitate*”. După Sfântul Maxim, aceasta înseamnă că trupul lui nu cuprindea în el „*calități*” contrare între ele care acum îl trag în direcții opuse, îl macină prin stricăciune și îl corup, ci „*un alt amestec convenit lui... alcătuit din calități simple și necontradictorii între ele*”. Era „*lipsit de curgere și de scurgere*”, liber de „*schimbarea continuă dinspre amândouă acestea potrivit dominației calităților lor*” și pentru aceasta era părtaș la „*nemurirea cea după har*”. Dacă vom înțelege „*goliciunea*” ca transparență, putem spune că trupul lui Adam era atât de simplu încât în realitate era transparent, deschis creației materiale, nu întâmpina nici o rezistență și lumea nu-i opunea nici ea nici o rezistență, fiindu-i predată întru totul. Menținându-și consistența proprie și alteritatea lui față de lume, trupul uman nu avea, totuși, nici o distanță față de ea.

Și sufletul omului era deschis puterilor îngeresti și lui Dumnezeu, nu întâmpina rezistență, având comuniune în tihnă atât cu lumea spirituală angelică, cât și cu Duhul lui Dumnezeu. Exista atunci, scrie episcopul Nysei, o stare unitară, ca a unui cor, a naturii raționale, angelice și umane „*care privea spre Corifeul unic al corului și care conducea corul spre armonia dată de Acela*”. Dar păcatul „*a dizolvat acea divină armonie a corului*”, întinzându-și alunecuşul amăgirii la picioarele primilor oameni „*care alcătuiau un cor împreună cu puterile îngeresti*”, și astfel omul a căzut, s-a amestecat cu noroiul, a dezertat la șarpe, a îmbrăcat hainele moarte și a ajuns un „*cadavru*”. Astfel, „*omul a rupt contactul lui cu îngerii*”. În mod asemănător s-a rupt și contactul omului cu creația materială.

Dimensiunile antropologice și cosmologice ale realității duble a „hainelor de piele”

Ultimul efect natural al căderii și cea mai mare pedeapsă a lui este, după cum am văzut, moartea. De îndată însă ce a apărut moartea în istorie, Dumnezeu, Căruia îi aparține în cele din urmă orice inițiativă, o folosește cum vrea El și prin întrebuițarea ei diferită i-a schimbat radical natura, îngăduind ca omul să îmbrace viața biologică, rod al păcatului, El

a întors moartea, și ea rod al păcatului, împotriva vieții biologice și astfel prin moarte este omorât nu omul, ci stricăciunea care-l învăluie. Moartea distruge închisoarea vieții în stricăciune, iar omul, abandonând stricăciunii împreună cu moartea și ceea ce a primit de la ea, este eliberat.

Se arată astfel marea minune a înțelepciunii, iubirii și puterii lui Dumnezeu. Diavolul îl ademenește pe om și-l prăbușește în prăpastia stricăciunii, unde îl ține legat împreună cu moartea. Dumnezeu, îngăduind moartea, o întoarce împotriva stricăciunii și împotriva cauzei stricăciunii, păcatul, și pune capăt atât stricăciunii, cât și păcatului. Limitează în acest fel însuși răul și relativizează căderea. Planul Lui inițial privitor la viața veșnică și fericită în El a omului, rămâne intact. Explicând acest mister al infinitei milostiviri divine, Sfinții Părinți învață că Dumnezeu a suportat și îngăduit moartea „ca răul să nu devină nemuritor” (Sfântul Grigorie Teologul). Și privind de la această înălțime moartea, o ridiculizează: „Să stăm, deci cu vitejie, râzând de moarte”.

Pe de altă parte, prin cădere, diavolul a urmărit să supună pe om creației materiale. Și aceasta s-a întâmplat îmbrăcându-l cu aspectul exterior material irațional. Mai mult, cu moartea a urmărit să-l facă să dispară în materie. Și în aparență aceasta s-a și întâmplat de vreme ce în mormânt trupul se descompune redând pământului elementele constitutive pe care le-a luat din el. „Aceasta s-a uneltit cu vicleșug de semănătorul păcatului... ca să facă să dispară lucrurile lui Dumnezeu și să desfacă cele ce au fost alcătuite spre facere [spre existență]¹³¹.

Sf. Simeon Noul Teolog arată că – pe drept cuvânt trebuia ca acela ce se coborâse, prin călcarea poruncii, spre stricăciune și moarte să locuiască un pământ trecător și stricăcios și să guste după vrednicie o astfel de hrană. Apoi și toată zidirea adusă de Dumnezeu din neființă, văzându-l ieșind din Rai, n-a mai vrut să se supună celui ce călcase porunca, celui răzvrătit. Dar Dumnezeu Care le reține pe toate cu puterea, milostivirea și bunătatea Sa, oprește pornirea tuturor făpturilor și le supune pe toate îndată acestuia ca și mai înainte, pentru a sluji omului pentru care au fost făcute, deși au ajuns stricăcioase pentru cel stricăcios.¹³²

131. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 62, PG90, 633BC

132. Sf. Simeon Noul Teolog, „Discursuri teologice și etice”, pp. 126-129 în Pr. Prof. Dr. Constantin Coman, Ion Vlăducă - *Din învățătura Sfinților Părinți. Antologie de texte patristice pe teme de dogmatică și spiritualitate ortodoxă*, ed. Bizantină, București, pp. 153-154.

Sfântul Chiril al Alexandriei scrie despre sensul necazurilor și al bolilor la omul căzut următoarele: Omul, după ce și-a primit partea cuvenită de post istovitor și necazuri, a fost dat în seama bolilor, suferințelor și a altor amărăciuni ca un fel de frâu. Că, neînfrânându-se în mod conștient în acea viață slobodă de trudă și necazuri, este dat în seama nenorocirilor, ca prin suferințe să poată tămădui în sine boala care a venit asupra lui în mijlocul blagosloveniei.¹³³ Cuvintele „spini și pălămidă îți va rodi pământul” (Facere 3, 18) pot fi înțelese și în sens figurat: pământul inimii omului căzut va rodi mereu patimi și păcate, care cu greu și cu multă nevoie se vor dezrădăcina, iar apoi, la cea mai mică nepăsare sau prilej, sunt gata din nou să răsără și să crească în inimă. Cu sudoare trebuie să se ostenească sufletul ca să nu moară de foame, ca să nu fie înăbușit de spinii patimilor – „În sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea ta” (Facere 3, 19)¹³⁴.

Ultimul efect natural al căderii asupra omului este însă moartea: „pământ ești și în pământ te vei întoarce” (Facere 3, 19). Sfinții Părinți subliniază faptul că osânda de moarte, care și-a luat începutul la cădere, nu a fost o pedeapsă, ci un bine, căci omul, odată căzut, dacă ar fi rămas nemuritor, nu ar mai fi avut cale de ieșire. Dar moartea pune capăt păcatului. Faptul că ne temem de moarte ne și trezește spre a pune început nevoiței. Chiar dacă uităm de Rai, ne vom teme de moarte și vom începe să ne nevoim spre a depăși firea noastră căzută¹³⁵.

Sfinții Părinți atrag atenția asupra faptului că moartea nu a fost adusă asupra noastră de către Dumnezeu, ci noi am căzut în ea prin răzvrătirea noastră. Dumnezeu este viața și viața este Dumnezeu, iar noi răzvrătindu-ne împotriva lui Dumnezeu, am închis porțile noastre în fața harului Său de viață dătător¹³⁶.

De îndată însă ce a apărut moartea în istorie, Dumnezeu o folosește cum vrea El și prin întrebuițarea ei diferită i-a schimbat radical natura. Îngăduind ca omul să îmbrace viața biologică, rod al păcatului, El a întors

133. Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre intruparea Domnului*, în Ieromonah Serafim Rose, idem, p. 137

134. Maica Arsenia – *Calea spre vindecarea inimii*, ed. Sophia, ed. Cartea Ortodoxă, București, 2004, pp. 141-142

135. Ieromonah Serafim Rose, *Cartea Facerii, crearea lumii și omul începuturilor*, ed. Sophia, București, 2001, p. 137

136. Pr. Ioan Ică, dr. Alexandros Kalomiros și colaboratorii, *Sfinții Părinți despre originile și destinul cosmosului și omului*, ed. Deisis, Sibiu, 2003, p. 130

moartea, și ea rod al păcatului, împotriva vieții biologice și astfel prin moarte este omorât nu omul, ci stricăciunea care-l învâluie. Moartea distruge închisoarea vieții în stricăciune, iar omul, abandonând stricăciunii împreună cu moartea și ceea ce a primit de la ea, este eliberat¹³⁷.

Părintele Dumitru Stăniloae subliniază faptul că „această stare de durere și de moarte nu trebuie considerată ca o pedeapsă impusă nouă de Dumnezeu pentru totdeauna. Dumnezeu fiind iubire lucrează totdeauna ca iubire și chiar prin aceste greutăți ne aduce la căință”¹³⁸. Iar într-o altă ordine de idei, chiar durerile și moartea ni se fac nouă trecere spre viața cea adevărată prin faptul că spiritul se întărește prin suportarea lor. Ființa noastră suportă durerea fiindcă știe că, opunându-se prin ea plăcerii, iese din egoism și se deschide lui Dumnezeu, și moartea, fiindcă știe că ea nu este ultima realitate. Suportate cu credință în Dumnezeu, fără cârtire, acestea devin o jefă adusă Lui. Astfel, opunându-se plăcerii prin acceptarea durerii și a morții, omul învinge și durerea și plăcerea: „Apoi a făcut Domnul Dumnezeu lui Adam și femeii lui îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat” (Facere 3, 21).

De altfel, „hainele de piele” sunt identificate de Sfântul Grigorie al Nyssei cu „frunzele trecătoare ale acestei vieți materialnice pe care ni le-am cusut în chip rău ca haine, fiind dezbrăcați de hainele cele proprii și strălucitoare”¹³⁹. Această materialitate îmbrățișează întregul organism psiho-somatic al omului. La forma respingătoare a „hainelor de piele” pe care a creat-o omul ofensând pe Dumnezeu și rănindu-se pe sine însuși, la această „mască hidoasă” după Sf. Grigorie al Nyssei, Dumnezeu, folosindu-se de același material, adaugă pe cea de-a doua și astfel crează aspectul pozitiv al „hainelor de piele”.

Pe de o parte, „hainele de piele” sunt rezultatul natural al păcatului, reprezintă o întunecare a chipului lui Dumnezeu în om, o cădere din starea conformă naturii, constituind în același timp o ofensă, o osândă și o rană; pe de altă parte, ele reprezintă un leac și o binecuvântare, constituie o posibilitate nouă pe care o dă Dumnezeu omului ca să poată supraviețui

137. Panayotis Nellas, *Omul – animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă*, ed. Deisis, Sibiu, 1999, pp. 102-103

138. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 486

139. Sfântul Grigorie al Nyssei, *Despre constituția omului*, p. 44 în Panayotis Nellas, *op. cit.*, p. 89

în moarte, din moment ce a pierdut viața și mai ales ca să supraviețuiască corect, să ajungă în punctul de a regăsi mai deplină viața și forma mai frumoasă a naturii lui în Hristos ¹⁴⁰.

Fiind lipsit de Duhul Sfânt care viețuia în el și care menținea întreagă ființa omenească, omul a ajuns robul propriei sale naturi, natură contaminată de păcat. În urma domniei păcatului și a morții, părțile componente ale omului s-au separat și au început să acționeze una împotriva alteia. Trupul se opune sufletului, sufletul se află într-o luptă cu sine însuși - puterile lui se ceartă - iar omul se află într-o totală amărăciune și tulburare. Puterea dorinței s-a transformat într-o stare de lăcomie a poftelor; puterea bărbăției sau a energiei s-a transformat într-o stare de mânie, de la o mânie ascunsă până la ținerea de minte a răului. Puterea cuvântătoare, înstrăinându-se de Dumnezeu, a pierdut posibilitatea de a dirija cu puterea de voință și cea a energiei.

Dar aceasta este puțin spus pentru că sufletul singur s-a supus păcatului și îi aduce numeroase jertfe prin viclenie, fățarnicie, minciună și înaltă părere de sine. El luptă, se ceartă în sine și cu sine însuși tulburând întreaga ființă a omului cu diverse gânduri nefolositoare și care nu pot fi stăpânite. Astfel se pornesc simțămintele cele chinuitoare și tulburătoare care în zadar sunt defăimate de rațiunea duhului sau de conștiința lipsită de putere și adevăr. Dar chipul lui Dumnezeu în om s-a umbrit numai și s-a slăbit, însă nu s-a șters cu totul ¹⁴¹.

O ultimă urmare a căderii în păcat a primilor oameni este alungarea lor din Rai: „Și a zis Domnul Dumnezeu: Iată Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscând binele și răul. Și acum nu cumva să-și întindă mâna și să ia roade din pomul vieții, să mănânce și să trăiască în veci!... De aceea l-a scos Domnul Dumnezeu din grădina cea din Eden, ca să lucreze pământul, din care fusese luat” (Facere 3, 22-23). Fiindcă omul a dat dovadă de mare neînfrânare, călcând porunca ce i s-a dat, a ajuns muritor; de aceea, ca omul să nu mai îndrăznească iarăși să mănânce și din pomul celălalt, care îi dădea viață veșnică, și deci să păcătuiească veșnic, Dumnezeu l-a scos pe Adam din rai, faptă care arată marea purtare de grijă a lui Dumnezeu

---

140. Panayotis Nellas, *Omul – animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă*, ed. Deisis, Sibiu, 1999, pp. 102-103

141. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, ed. EIBMBOR, București, 1978, p. 485

pentru omul căzut. Și scoțându-l afară din Rai, „l-a așezat în preajma grădinii celei din Eden și a pus heruvimi și sabie de flacără să păzească drumul către pomul vieții” (Facere 3,24). Porunca dată celui căzut din rai de a locui alături de rai, chiar în fața lui, a fost un semn nespus de marea purtare de grijă a lui Dumnezeu, pentru ca omul și din vederea raiului să-și aducă aminte de locul unde a fost, iar aceasta să-i fie o întărire pentru viitor, ca să nu mai cadă iarăși în același păcat¹⁴².

Starea tragică în care se află lumea după cădere nu e urmarea vreunui act al lui Dumnezeu, ci rezultatul exclusiv al faptei lui Adam. În nici un fel deci nu trebuie considerată această stare de durere și de moarte ca o pedeapsă impusă lui Adam de Dumnezeu. Dumnezeu ca iubire lucrează totdeauna cu iubire. Iar iubirea nu creează nici un rău. Robia lui Adam este urmarea naturală a înfrângerii lui, durerea lui este rezultatul fiziologic al traumatizării proprii prin deviere de la drumul lui și moartea e rezultatul depărtării de Dumnezeu.

Creatorul respectă la modul desăvârșit libertatea omului și consecințele acestei libertăți. Nu intervine să desființeze fructele amare ale opțiunii libere a omului, deoarece atunci ar desființa însuși adevărul persoanei umane și dimensiunile cu adevărat cosmice ale acestui adevăr. Iubirea lui Dumnezeu intervine numai ca să transforme autopedepsirea omului în pedagogie mântuitoare. Culmea acestei intervenții este întruparea lui Dumnezeu Însuși, asumarea în trupul divino-uman al lui Hristos a tuturor urmărilor revoltei omului, „până la moartea pe cruce”, și transfigurarea acestor urmări în relație și comuniune cu Tatăl, adică în viață veșnică¹⁴³.

Cu privire la condițiile externe, păcatul le-a îngreuiat, pentru om urmând izgonirea din rai (Eden), blestemarea pământului și restrângerea stăpânirii omului asupra naturii și întregului ei conținut¹⁴⁴.

Toate aceste urmări arată gravitatea primului păcat săvârșit de om și ele trebuiau să apară, deoarece altfel nu s-ar fi cunoscut și simțit de către protopărinții noștri vina pentru această gravă cădere.

142. Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrieri*, Partea I, „*Omiliile la Facere*” (I), PSB 21, ed. EIBMBOR, București, 1987, pp. 211-212

143. Christos Yannaras, *Abecedar al credinței*, ed. Bizantină, București, 1996, p. 108

144. Mitropolit Irineu Mihălcescu, *Dogmele Bisericii Creștine Ortodoxe*, Ed. Episcopiei Romanului și Hușilor, 1994, p. 42

5.4. REALITATEA ȘI UNIVERSALITATEA PĂCATULUI STRĂMOȘESC

Realitatea și universalitatea păcatului rezultă din faptul că acest păcat nu este numai o faptă izolată în sine, deci o simplă călcare a legii, ci și o stare produsă de păcat, o stare reală de păcătoșenie care se prelungește, constituind o continuare a păcatului ca faptă, stare în care se nasc toți urmașii naturali ai lui Adam, acestora fiindu-le propriu ca moștenire, fiind săvârșit doar de firea lor. Acest păcat moștenit se numește **păcat strămoșesc, originar, ereditar**.

În decursul timpului, au apărut, sub felurite forme, și opinii care tăgăduiau realitatea păcatului strămoșesc. Așa, maniheii și priscilienii considerau că firea omului fiind rea în sine, nu poate fi vorba de un păcat a lui Adam; origeniștii susțin că păcătoșenia generală din lume se datorește unui păcat săvârșit de suflete înainte de încorporarea lor în trupuri; pelagienii consideră păcatul lui Adam ca fiind exclusiv un păcat personal, el rămânând doar un exemplu rău pentru urmași, lipsurile, suferințele și moartea fiind fenomene naturale, fără legătură causală cu păcatul primilor oameni; socinienii și raționaliștii se găsesc pe aceeași linie cu pelagienii.

Realitatea și universalitatea păcatului strămoșesc sunt mărturisite cu claritate de Revelația divină: „*Cine este curat de păcat? Nimeni, chiar și dacă viața lui pe pământ ar fi numai o zi*” (Iov 14, 4); „*Că iată întru fărădelegi m-am zămislit și întru păcate m-a născut maica mea*” (Ps 50, 6). Conștiința unei păcătoșenii general-umane este exprimată și în unele rugăciuni, psalmi și profeții mesianice ale Vechiului Testament, ca și în diversele sacrificii atât la iudei, cât și la păgâni.

Astfel putem observa fără putință de tăgadă realitatea și universalitatea păcatului strămoșesc din textele Noului Testament: „*Ce este din trup, trup este*” (In 3, 6); „*...și eram din fire fi ai mâniei ca și ceilalți*” (Ef 2, 3); „*Știm că ...și lumea întreagă zace sub stăpânirea celui viclean*” (1 In 5, 19); „*Drept aceea, precum printr-un singur om a intrat păcatul în lume și prin păcat, moartea, și astfel moartea a trecut la toți oamenii prin cel în care toți au păcătuit...căci dacă prin greșeala unuia moartea a împărțit, prin unul singur...*” (Rm 5, 12, 17); „*Căci precum toți mor în Adam, așa vor învia întru Hristos*” (1 Co 15, 22).

Sfânta Tradiție de asemenea mărturisește realitatea și universalitatea

păcatului strămoșesc. Astfel, chiar mai înainte de ivirea pelagianismului, care nega realitatea păcatului strămoșesc, numeroși Sfinți Părinți și scriitori bisericești, ca Iustin Martirul, Irineu, Tertulian, Ciprian, Origen și alții mărturisesc credința permanentă a Bisericii despre realitatea și universalitatea păcatului strămoșesc. Condamnându-i pe pelagieni, sinodul din Cartagina (418) confirmă credința Bisericii în realitatea și universalitatea păcatului strămoșesc¹⁴⁵.

Deci, concluzionând, neascultarea lui Adam este cauza morții tuturor oamenilor, iar ascultarea lui Hristos este cauza îndreptării și vieții tuturor celor uniți cu El.

Singura excepție de la universalitatea acestui păcat este Iisus Hristos, zămislit în Sfânta Fecioară Maria de la Duhul Sfânt și născut fără păcatul strămoșesc. Motivele acestui fapt sunt: 1) Zămisirea și nașterea lui Hristos se petrec prin lucrare dumnezeiască, nu prin putere naturală de înmulțire; 2) În Iisus Hristos este exclusă prezența păcatului, El nefiind numai om adevărat, ci și Dumnezeu adevărat; 3) Calitatea lui de Mântuitor exclude orice prezență a păcatului, întrucât El este Răscumpărătorul oamenilor prin moartea Sa.¹⁴⁶

CAPITOLUL VI OMUL CREAT DUPĂ CHIPUL LUI DUMNEZEU ESTE RESTAURAT ÎN HRISTOS ȘI PRIN HRISTOS

Adam a fost plăsmuit după chipul lui Dumnezeu, dar viața sa nu era încă pe deplin spirituală, nu era capabil să primească unirea ipostatică și să-și găsească în ea adevărata lui existență și viață spirituală deplină. Distanța și diferența naturii umane de natura divină a luat dimensiuni tragice după cădere.¹⁴⁷

La baza restaurării chipului lui Dumnezeu în om, stă în primul rând bunătatea și înțelepciunea lui Dumnezeu. Omul este, prin excelență,

---

145. Pr. Prof. Dr. Todoran Isodor, Arhid. Prof. Dr. Zăgorean Ioan, *Dogmatică Ortodoxă-Manual pentru seminariile teologice*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, p. 174

146. *Ibidem*

147. Panayotis Nellas, *Omul – animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă*, ed. Deisis, Sibiu, 1999, pp. 136-137

expresia bunătății dumnezeiești, iar a gândi că Dumnezeu și-a retras bunătatea, în urma neascultării, ar fi de neconceput. Din contră „fiind bun, spune Sf. Atanasie, a voit ca noi să moștenim viața noastră cu toate că știa că firea ne este slabă. De aceea Dumnezeu oferă omului ajutor și mântuire”.¹⁴⁸ Ocrotirea dumnezeiască se revarsă asupra omului căzut și, în chip înțelept, îi curăță rănilor și le vindecă dându-i o nouă vigoare, mai puternică decât cea pierdută. „Dumnezeu și harul Lui nu lasă până la sfârșit mintea slăbită să stea sub picioarele diavolești, ci o ocrotește și o eliberează pentru cel ce nu se poate apăra în nici un fel pe sine”.¹⁴⁹

Gestul lui Dumnezeu, de restaurare a omului ce a fost creat după chipul Lui este gestul firesc al unui tată iubitor care-și iartă și ocrotește copilul în ciuda greșelilor sale, este un act firesc izvorât din iubire și care vrea să reimprime această mișcare iubitoare într-o ființă bulversată de ambiguitatea existenței păcătoase. „E potrivit cu Dumnezeu și o voiește aceasta Dumnezeu căci n-ar fi bun și nici prea iubitor de virtute dacă n-ar avea această intenție cu noi”.¹⁵⁰

În virtutea bunătății lui Dumnezeu restaurarea omului apare ca un act de maximă importanță, ca o necesitate pentru firea umană.¹⁵¹ De aceea, prin înțelepciunea Sa, Dumnezeu își coordonează bunătatea prin iconomia mântuirii în vederea restabilirii autentice a creației Sale. Atotputernic fiind, Dumnezeu putea șterge păcatul lui Adam, dar „trebuie privit la ceea ce este de folos oamenilor și a nu cugeta în toate ceea ce e cu putință lui Dumnezeu”.¹⁵² În iconomia mântuirii lucrarea divină nu se impune, ci colaborează cu cea umană. Descoperirile pe care Dumnezeu le-a făcut oamenilor din Vechiul Testament le-a întărit credința și nădejdea în răscumpărare. Sf. Grigore de Nyssa îndeamnă la păstrarea statornică a poruncii îndumnezeirii: „Drept aceea nu trebuie să ne speriem în fața unei scurte amânări a celor nădăjduite, ci mai curând să năzuim într-acolo ca să nu pierdem credința în cele nădăjduite”.¹⁵³ Sfântul ne îndeamnă la o continuă aducere aminte de adevărata noastră existență, de destinul nostru.

---

148. CA. II.77, p. 318

149. Sf. Chiril al Alexandriei, IDA, p. 25

150. *Ibidem*, p. 25

151. Idem, *Glafire II.1*, p. 20

152. CA. II.68, p. 307

153. DFO. XXII, p. 63

Nădejdea mântuirii este încercarea de repunere în drept a valorilor pe care Adam le-a întunecat prin mândrie și neascultare. „Căderea a fost, deci, o cădere din ordinea valorilor, o pervertire a conștiinței axiologice până la secătuirea sensibilului de seva lui spirituală, de principii, de sensuri; un act, o jertfire oarbă, goală de sens”.¹⁵⁴

Cele trei lucruri care-l separă pe om de Dumnezeu, reprezentând tot atâtea obstacole în calea vieții spirituale, sunt: firea, păcatul și moartea. Pe toate acestea însă le-a desființat Mântuitorul: firea împărtășindu-se de îndumnezeire, păcatul murind pe Cruce, iar ultimul zid, tirania morții, l-a scos cu totul afară din natură prin învierea Sa. Și astfel, piedicile fiind înlăturate, nimic nu mai împiedică Duhul Sfânt să se reverse asupra a tot trupul.

Prin nașterea Domnului se petrece unirea celor două naturi distanțate până atunci; se desființează distanța, deoarece Ipostasul comun suprimă distanța dintre divinitate și umanitate, fiind un termen comun fiecărei naturi; suprimă și diferența naturilor, deoarece prin nașterea Sa Hristos a armonizat cu El Însuși tot neamul nostru. Unirea ipostatică replămădește omul întregindu-i existența iconică dinainte de cădere. De aceea, zămislirea fericitului trup al Domnului inaugurează noua ontologie a omului, iar Hristos reprezintă de fapt născătorul umanității celei noi,¹⁵⁵ căci El S-a întrupat, ca noi să fim îndumnezeiți.¹⁵⁶

Prin viața Sa sfântă, prin activitatea Sa iubitoare de oameni și minunile Sale mai presus de fire Dumnezeu-Omul Iisus Hristos revelează lumii pe Dumnezeu, deoarece Dumnezeu activează și, în același timp, manifestă adevărata natură a omului, fiindcă toate faptele Lui se realizează prin intermediul laturii Sale umane create.

Prin Patimile, rănilor și jertfa de pe Cruce ale Mântuitorului Hristos sunt zdrobite păcatul și puterea pe care o are diavolul asupra omului, natura umană este eliberată de vrăjmășia față de Dumnezeu și de aservirea ei diavolului, este vindecată, restaurată în frumusețea ei originală, îndreptată. Rănilor Domnului devin vindecările ei, căci de când Hristos a urcat pe Cruce, a murit și a înviat, de atunci a fost instituită libertatea oamenilor și

154. Pr. Galeriu, *Jertfă și răscumpărare*, Ed. Harismă, București, 1991, p. 78

155. *Ibidem*, pp. 138-139

156. Sf. Atanasie cel Mare, „*Scrieri*”, Partea I, PSB 15, ed. EIBMBOR, București, 1987, p. 151;

reconstituite înfățișarea și frumusețea lor.¹⁵⁷

Neascultarea nu se putea vindeca total decât prin jertfă, care este opusul neascultării egoiste.¹⁵⁸ Moartea altora trebuia să o ia Iisus asupra Sa pentru că a luat păcatul lor. Păcatul atrage după sine moartea. Și fiindcă a luat păcatul tuturor, a trebuit să ia și moartea tuturor. În El trebuia să moară toată omenirea pentru a dispărea tot păcatul. În El a murit istoria, scăpând în același timp ea însăși de moarte și de puterea păcatului.¹⁵⁹ Iubirea este cea care L-a făcut să moară pentru noi, iubirea este cea care I-a dat biruință asupra morții. Iubirea este singura putere prin care sufletul învinge moartea.¹⁶⁰

Aici ajunge să reliefăm că întruparea Fiului lui Dumnezeu S-a efectuat nu numai cu scopul ca Dumnezeu să vină în apropierea maximă a omului, ci și pentru ca să dea prin suferința substitutivă, acea satisfacție ordinii morale care să producă în sufletul oamenilor repercusiunile necesare pentru refacerea lor reală. Deci nu ajungea apropierea lui Dumnezeu de om pentru stabilirea comuniunii, ci era necesară în acest scop și jertfa pentru ei.¹⁶¹

În urma victoriei lui Hristos asupra morții, omul care intră prin credință în raza puterii Lui nu mai moare, deoarece, pe de o parte, prin jertfa lui Hristos a primit lovitura mortală păcatul îndeobște și omenitatea Lui a dobândit supremația asupra morții, pe de alta pentru că, pe temeiul unei legături noi, mai strânse, între Sine și omenire, pe baza iubirii izbucnite de la El și a credinței trezite prin înviere în oameni, starea de supremație asupra morții, realizată în omenitatea lui Hristos, se transmite și oamenilor. Nu printr-o simplă schimbare de raport juridic între Dumnezeu și om nu mai moare omul, ci prin crearea unei puteri noi în omenitate în baza victoriei lui Iisus asupra morții. Dar nu trebuie să uităm că această situație nouă s-a realizat cu voia lui Dumnezeu, deodată cu împlinirea legii morale. Puterea cea nouă în omenitate stă, în fond, în apropierea intimă de

157. Panayotis Nellas, *Omul – animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă*, ed. Deisis, Sibiu, 1999, p. 139

158. Sf. Atanasie cel Mare, „*Scrieri*”, Partea I, PSB 15, ed. EIBMBOR, București, 1987, p. 114;

159. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau resaturarea omului*, ed. Omniscop, Craiova, 1993, p. 313

160. *Ibidem*, p. 325

161. Dumitru Stăniloae, *Iubirea Creștină*, Ed. Port-Franco, Galați, 1993, p. 29

Dumnezeu prin Iisus Hristos. Victoria asupra puterii metafizice a morții este, în fond, o victorie a spiritului în om prin Duhul lui Hristos, o întărire metafizic-spirituală a naturii omenești, câștigarea unei indestructibilități prin comuniunea spirituală cu omenitatea lui Hristos.¹⁶²

Prin *Învierea* Domnului natura umană este eliberată de aservirea ei stricăciunii și morții. Prin nașterea Sa, Domnul a luat asupra Sa și stricăciunea care a început cu Adam pentru care acesta a și murit; moartea Lui nu este numai o consecință a Crucii, ci reprezintă și efectul ultim al Întrupării. Însă coborând cu natura umană pe care a luat-o până la moarte, Cuvântul l-a înnoit și l-a făcut nesticăcios pe om. Așa cum pe Cruce natura umană a fost curățită de păcat prin sângele Domnului, așa în mormânt, prin lăsarea pe pământ a „hainelor de piele”, a fost curățită în mod organic și de mortalitate. Prin îngroparea Sa de trei zile, Domnul a lăsat pe pământ datoria lui Adam, ceea ce el a luat de pe pământ prin căderea lui, adică „hainele de piele”, structura lui biologică. Și restaurând-o ca pe o statuie zdrobită și stricăță, a înviat-o nouă, spirituală și nesticăcioasă. Prin *Înviere*, trupul realmente uman al lui Iisus a devenit și s-a arătat trup nemuritor și spiritual, liber de limitările spațiului și timpului, înzestrat în mod natural cu simțiri și funcții spirituale noi. Natura a fost atrasă dintru început spre nemurire, dar a atins-o abia mult mai târziu în trupul Mântuitorului, pe care înviindu-l El Însuși din morți la viața cea adevărată, l-a făcut pentru neamul nostru un conducător spre nemurire.

Astfel, trupul înviat al Domnului în care funcționează noile simțiri spirituale divino-umane devine noul model al umanității. Fericitul trup înviat al Domnului reprezintă realizarea și manifestarea omului desăvârșit, a Dumnezeu-omului. Omul adevărat și desăvârșit atât în modurile de viață, cât și în celelalte l-a arătat cel dintâi și singur Mântuitorul.

Dar trupul Domnului este tocmai Biserica. Prin venirea Duhului „Trupul Domnului” s-a arătat ca Biserică și reprezintă în continuare spațiul în care se trăiește de către credincioși noua viață spirituală și în care mântuirea devine concretă. În acest organism viața duhovnicească a Capului ajunge la mădulare și le face vii. Hristos nu este un simplu eliberator care, după eliberare, îi lasă pe oameni singuri, încredințându-le *Învățătura* lui înțeleaptă. Într-un mod mult mai radical, El creează pentru ei un nou spațiu de viață. Iar acest spațiu e chiar trupul Său.¹⁶³

162. *Ibidem*, p. 327

163. Panayotis Nellas, *Omul – animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie*

Adam a fost modelul natural al descendenților lui. Prin nașterea lor biologică, oamenii poartă înfățișarea adamică, forma și viața adamică, funcțiile biologice psihosomatice. Însă prin Întruparea, Îngroparea și Învierea Lui, Cuvântul creator a remodelat și recreat în el modelul adamic, a creat un nou model spiritual de om. A fost noul Adam, noul născător al umanității, Părintele veacului viitor. Unul – Adam - a introdus viața nedesăvârșită, care are nevoie de zeci de mii de lucruri ajutătoare, iar Altul - Hristos - S-a făcut oamenilor părinte al nemuririi,¹⁶⁴ și prin El Crucea a devenit noul pom al vieții, făcând accesibilă oamenilor Învierea.¹⁶⁵

Putem spune că restaurarea începe prin însăși întruparea Domnului. Reactivând principalele atribute adamice, nepăcătoșenia și nestrăciunea, le alătură afectelor umane de după cădere realizând astfel primul pas în repunerea omului în comuniune cu Dumnezeu. Dinamica mântuirii se conturează ca un act profund ontologic, în care asumarea firii umane nu este una forțată, nu este o refacere brutală, ci conformă cu starea omului căzut.

Prin asumarea completă a umanității de către Domnul Iisus Hristos, forțele demonice sunt determinate să intervină în baza așa zisei normalități pe care o revendicau prin *zapisul lui Adam*. Folosind un motiv des întâlnit la Sf. Părinți, acela a înșelării diavolului cu propriile momeli, Sf. Maxim arată că acesta a acționat mai întâi asupra plăcerii din firea umană a lui Hristos. Rămânând impasibil și neatins de aceste atacuri, Mântuitorul biruiește falsa stabilitate a puterii păcatului. „Domnul, îngăduindu-le prima încercare a ispitirilor prin plăcere, le-a făcut să se prindă în propriile viclenii și prin aceasta le-a dezbrăcat, alungându-le din fire, întrucât a rămas neaccesibil și neatins de el, a desființat în El Însuși *zapisul lui Adam*, prin care se învoise de bună voie cu patimile plăcerii”.¹⁶⁶ Această biruință nu rămâne doar a Sa, ci, în chip iubitor făcându-se om, „pune în folosul nostru tot câștigul”.¹⁶⁷ Lucrarea mântuitoare nu se oprește numai la anularea puterii plăcerilor,

---

ortodoxă, ed. Deisis, Sibiu, 1999, p. 139

164. *Ibidem*, p. 142

165. Olivier Clement, *Trupul morții și al slavei*, trad. Sora Eugenia Vlad, Ed. Christiana, București 1996, p. 145;

166. Idem, *Trupul morții și al slavei*, trad. Sora Eugenia Vlad, Ed. Christiana, București 1996, p. 80

167. *Ibidem*, p. 79

ci vizează și cea de-a doua verigă a păcatului, anume durerea și moartea. „A dezbrăcat în vremea morții pe cruce, căpeteniile și stăpâniile, întrucât a rămas neînfrânt în dureri. Mai bine zis, s-a arătat înfricoșat împotriva morții a scos din fire latura de durere a trăsăturii pătimitoare de care fugind omul cu voia din pricina lașității, ca unul ce era tiranizat pururea, fără să vrea, de frica morții, stăruia în robia plăcerii numai și numai pentru a trăi”¹⁶⁸

Iată începutul restaurării pe care-l pune activitatea Logosului. Dacă prin căderea în păcat alături de rațiune s-a ascuns și Cuvântul, tot Acesta a întreprins să-l scape pe om, coborându-Se El Însuși „pe câmpul de luptă în care zăcea omul învins”¹⁶⁹

Ca Dumnezeu nu are nevoie de aceste pătimiri, însă ca om El le acceptă, le suferă și le biruie. Toate aceste însă, nu sunt acte pur singulare, cu obiect și efect singular, ci implică întreaga fire omenească. De aceea Sf. Maxim concluzionează: „pe drept cuvânt a slobozit prin trupul Său cel sfânt, luat din noi, ca printr-o începătură, toată firea oamenilor de răutate amestecată în ea prin trăsătura pătimitoare a firii puterea vicleană care se afla tocmai în ea, împărățind asupra firii”¹⁷⁰

Prin înomenirea Sa, Logosul alungă vălul ce persista asupra omului reimprimându-i adevărata mișcare spre Dumnezeu. „Asumând natura noastră umană El ne-a arătat că originea și scopul mișcării noastre este El însuși. În Hristos, Logosul lui Dumnezeu s-a făcut subiectul rațiunii și al mișcării umane, punând-o total în acord cu rațiunea și mișcarea Sa divină, plină de iubire și făcând-o să se miște spre Sine ca Dumnezeu și spre Tatăl Său, cum trebuie să se miște în virtutea creațiunii însăși. El a deschis înțelegerii și mișcării creației perspectiva infinită în El însuși. Și în această **înțelegere, și în această mișcare ne-a făcut să vedem înțelegerea și mișcarea iubirii, a oferirii omului credincios lui Dumnezeu, dar și fraților Săi întru umanitate**”¹⁷¹ Se poate vorbi astfel despre un dinamism hristic pe care omul și-l asumă participând la Hristos, în Hristos, în Biserică și, mai ales, unindu-se cu Hristos prin Sf. Taine. Biserica este spațiul de manifestare al acestui dinamism pentru că ea se acordă ontologic cu firea

168. *Ibidem*, p. 80

169. *Ibidem*, p. 17

170. *Ibidem*, p. 81

171. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Dinamica creației în Biserică*, în „Ortodoxia”, an. XXIX, 1977, nr. 3-4, p. 286

omului. Acesta este parte constitutivă a Bisericii-trupul lui Hristos- iar Biserica este chip și asemănare a omului făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.¹⁷² Omul și Biserica sunt uniți prin dimensiunea pneumatică a dinamicii ca stare existențială a trupului lui Hristos. „Pneumatizarea este cea mai proprie și mai deplină dimensiune a dinamismului naturii noastre, prin ea dinamismul uman realizează nu numai ce poate alege libertatea omului între posibilitățile naturii, ci obține și puterea de a produce efecte imposibile, ascunse în virtualități în infinitatea divină, adică imposibile din punct de vedere al naturii. Prin pneumatizare credinciosul devine dumnezeu după har, subiect prin participare al energiilor necreate care transfigurează și unifică la maxim toată creația în Dumnezeu”.¹⁷³

Putem spune că iconomia mântuirii este echivalentă cu dinamica mântuirii. Întruparea și Învierea, cele două părți principale ale tainei în Hristos și ale vieții în Hristos reprezintă fundamentul acestei dinamici. Menținerea ei se realizează prin participarea fiecăruia dintre noi la Hristos prin unirea intimă cu El. Dinamica este actul supremei iubiri în care omul este chemat să răspundă pe măsură, împlinindu-și asemănarea și devenind părtaș dumnezeirii.

Dacă prin cădere dorința veșniciei nu făcea decât să accentueze durerea oamenilor, care nu mai puteau ajunge la ea, prin întruparea Sa, Mântuitorul Hristos redeschide omului calea veșniciei. În viziunea Sf. Părinți aceasta este echivalentă dobândirii asemănării cu Dumnezeu, îndumnezeirii. „Dumnezeu se face om pentru ca noi să fim îndumnezeiți. El s-a arătat pe Sine în trup, ca noi să primim cunoștința Tatălui, El a răbdat ocară noastră de la oameni, ca noi să moștenim nestrăciunea”.¹⁷⁴ Întruparea este începutul mântuirii noastre, începutul veșniciei. „Precum Domnul, îmbrăcând trupul, S-a făcut om, așa noi oamenii suntem îndumnezeiți, fiind preluați de Cuvântul în trupul Lui și de aceea moștenim viața veșnică”.¹⁷⁵ Darurile și bunătățile pierdute de Adam sunt înapoiate de Hristos și înmulțite.

---

172. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, trad. Pr. D. Stăniloae, Ed. EIBMBOR, București, 2000, p. 18

173. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Dinamica creației în Biserică*, în „Ortodoxia”, an. XXIX, 1977, nr. 3-4, p. 288

174. ÎC. LIV, p. 151

175. CA. III.34, p. 365 și DPA XCVII, p. 151

Haina păcatului este lepădată, iar omul nou este îmbrăcat în haine de nuntă. Afectele lumii sensibile, mortalitatea, patimile își pierd puterea de stăpânire în fața lui Hristos și, prin El, în fața noastră. „Precum viața lui Adam din plăcere s-a făcut maica morții și a stricăciunii, la fel moartea Domnului pentru Adam se face născătoare vieții veșnice”.¹⁷⁶ Sf. Grigore de Nyssa vede prin întruparea Cuvântului lepădarea hainelor de piele care îl țineau pe om legat de păcat. „Precum un om care are pe el o haină ruptă, după ce s-a dezbrăcat de acel veșmânt, numai vede că poartă urâțenia zdrențelor pe care le-a aruncat, tot așa și noi, după ce ne vom fi dezbrăcat de haina cea moartă și rău mirositoare care a fost pusă pe noi și care este făcută din niște piei fără socoteală, de toate zdrențele acestor piei ne vom dezbrăca odată cu dezbrăcarea de haină”.¹⁷⁷

Lepădarea slăbiciunii este modelul și în același timp darul pe care Hristos îl face oamenilor. „Iisus nu ne-a înnoit pe noi ca daruri și cuvinte numai pentru viața pământească. În acest cuvânt noi am rămâne niște daruri și niște cuvinte nedepline. Și Iisus ar fi venit ca dar și cuvânt nedeplin. Căci un dar numai pentru viața aceasta nu este un cuvânt deplin nemuritor al existenței. În natura cuvântului e să ducă lămurirea existenței până la capăt. În natura darului se implică necesitatea unui dar care să ofere totul, să ofere viața veșnică, să reprezinte pe dăruitorul însuși, pe Dumnezeu pentru veci. Acest dar și cuvânt și-a împlinit deplina eficacitate deocamdată în Hristos. În noi și-o va împlini la sfârșitul vieții pământești. Hristos ca dar și Cuvânt deplin are pentru noi o semnificație profetică și eshatologică, ducându-ne și pe noi spre împărtășirea de El ca Dar și Cuvânt deplin”.¹⁷⁸ Darul este talantul ce ni se dă și pe care avem datoria să-l înmulțim. Lumea este mediul în care putem regresa dar și progresa; depinde de noi în ce măsură ne facem vase alese ale darurilor Duhului Sfânt. Pentru Părinți există două etape ale progresului către viața veșnică. Născându-ne în lume primim posibilitatea îndumnezeirii fiind creați după chipul lui Dumnezeu. Statornicind pecetea chipului dumnezeiesc și lăsând pe Hristos să sălășluiască în inimile noastre, ne naștem a doua oară pentru mântuire.

Iată ce spune Sf. Nicolae Cabasila în acest sens: „Aici pe pământ se naște prin durerile facerii omul lăuntric, omul cel nou zidit după chipul lui

176. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Către Talasie LXI*, p. 312

177. Sf. Grigore de Nyssa, *Despre suflet și înviere*, p. 404

178. Pr. D. Stăniloae, *Chipul lui Hristos...*, p. 370

Dumnezeu, fiind ca un făt în pântecul maicii sale, iar după ce a prins formă deplină, se naște așa zicând a doua oară pentru cealaltă lume, desăvârșită și neveștejită”.¹⁷⁹ Trecerea la viața desăvârșită este posibilitatea pe care în iubirea Sa Dumnezeu o dă omului, dar în același timp ea trebuie să fie și rodul lucrării sale personale. De aceea mobilul înaintării omului îl constituie tocmai faptele sale în permanentă conlucrare cu harul Duhului Sfânt.

Pe acest temei Sf. Părinți au dezvoltat o imensă literatură ascetică orientată spre sporirea către îndumnezeire a persoanei umane în Hristos. „Fiecare persoană creată reprezintă un mod propriu de înțelegere și exprimare în infinit progres a infinității Tatălui. Caracterul omului de chip al Cuvântului, ca persoană care cugetă și iubește infinitatea Tatălui în Sine, se arată și în rațiunea omului de a nu se putea opri niciodată în setea ei de cunoaștere. Rațiunea umană este dinamică, în progres continuu și într-o năzuire a persoanei umane în Hristos. „Fiecare persoană creată reprezintă un mod propriu de înțelegere și exprimare în infinit progres a infinității Tatălui. Rațiunea umană este dinamică, în progres continuu și într-o năzuință de a căuta mereu calea cea mai dreaptă, care duce la adevărul real, pentru că stă în legătură cu existența Tatălui și Cuvântului lui Dumnezeu”¹⁸⁰.

Această dinamică a mântuirii nu este una lineară, ci este plină de obstacole, văzută în literatura ascetică asemenea unei scări pe care creștinul este îndemnat să o urce. „Vă îndemn – spune Sf. Ioan Scărarul – să urcăm și noi cu sârguință și cu credință această gândită și ducătoare la cer scară”¹⁸¹

Pentru a exprima mai concis această idee am ales din mulțimea scrierilor viziunea Sf. Maxim asupra urcușului duhovnicesc spre dumnezeire. Pentru el totul este o taină, necunoscându-se chipul îndumnezeirii viitoare ce se va împlini în ziua a VIII-a, în Eshaton: „Nu se cunoaște chipul dumnezeirii viitoare, a celor ce-au devenit aici fii ai lui Dumnezeu prin virtuțile din credință, deoarece nu s-a arătat încă ipostasul văzut și de sine stătător al bunurilor viitoare”¹⁸². Această necunoaștere nu implică însă o stare laxă din partea omului, ci o continuă alergare. În urma întrupării firea

---

179. Sf. Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, trad. Pr. Teodor Bodogaie, Ed. EIBMBOR, București 2001, p. 22

180. Pr. Stăniloae, *Chipul nemuritor...*, p. 371

181. Sf. Ioan Scărarul, *Scara Raiului*, trad. Ep. Nicolae Corneanu, ed. IV, Ed. Amarcord, Timișoara, 2000, p. 139

182. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Către Talasie IX*, p. 56

umană este repusă pe drumul inițial către Dumnezeu, mutând transparența de la lumea sensibilă la Creator.

Fiecare dintre noi este renăscut prin harul înfierii și tinde spre conlucrarea cu acesta, care evoluează în har lucrător. Este vorba de o evoluție providențială a harului în raport cu starea fiecărei persoane: „Chipul nașterii noastre din Dumnezeu este îndoit: unul le dă întreg celor născuți harul înfierii ca sa-l aibă prezent ca potență; celălalt le dă să aibă întreg harul și lucrarea ca să preschimbe și să modeleze aplecarea voii celui născut din Dumnezeu, încât să tindă liber spre Cel ce l-a născut. Chipul dintâi are prin credință numai harul prezent ca potență; celălalt sădește pe lângă credință și asemănarea a tot dumnezeiască cu Cel cunoscut, asemănare însoțită de cunoaștere în cel ce cunoaște.”¹⁸³ Această împreună lucrare se realizează prin acceptarea liberă a omului „căci nu naște Duhul o aplecare a voii fără noi, ci pe una voită o modelează până la îndumnezeire”.¹⁸⁴

Odată stabilită această conlucrare și menținerea statornică în ea, cei născuți prin harul înfierii devin născuți prin harul lucrător și, la rândul lor, lucrători prin har. „Duhul Sfânt cucerind întreaga aplecare a voinței umane a mutat-o cu totul de pe pământ la cer, iar prin cunoașterea adevărată și trăită le-a transformat mintea, străbătând-o cu razele fericite ale lui Dumnezeu și Tatăl, încât să fie socotită ca un alt dumnezeu ce pătimește prin har stări ce i-au devenit o deprindere, ceea ce Dumnezeu nu pătimește, ci este după ființă”.¹⁸⁵ Expresia pătimirii își schimbă sensul indicând acum pozitivul, îndumnezeirea; se poate spune că omul suferă o pătimire a îndumnezeirii, adică de răstignire a patimilor și de convertire pozitivă a afectelor. Această participare a omului la demersul mântuirii nu poate fi exprimată mai bine decât prin asceză. În viața ascetică, așa cum ne este prezentată în Răspunsurile către Talasie putem distinge două etape inverse etapelor căderii. Prima este cea a înfrânării poftelor ce duce la nepătimire: „cel ce nu dorește plăcerea trupească și nu se teme deloc de durere a ajuns nepătimitor”.¹⁸⁶ Cea de a doua stare este strâns legată de contemplație și de apofatismul de care se face părtaș omul: „dacă neștiința este sursa cea mai de la început a tuturor relelor, există și o neștiință mântuitoare în care nemai-

183. *Ibidem*, VI, p. 53

184. *Ibidem*, VI, p. 31

185. *Ibidem*, VI, p. 51

186. *Ibidem*, p. 34

privind ca înainte, cu fața descoperită a simțirii, suprafața celor sensibile ca pe o slavă, ci oglinda mai degrabă, cu fața descoperită a cugetării după înlăturarea oricărui vâl sensibil, slava lui Dumnezeu cea arătată în virtuți și cunoștința duhovnicească prin care primim unirea cea după har”¹⁸⁷

Toată această luptă este posibilă doar prin constituția iconică și hristică a omului. Din această perspectivă omul este racordat ontologic la veșnicie. În atingerea veșniciei omul împlinește deplin porunca îndumnezeirii.

CAPITOLUL VII BISERICA SPAȚIU AL REALIZĂRII ASEMĂNĂRII CU DUMNEZEU

Comuniunea personală a omului cu Dumnezeu în Iisus Hristos prin Duhul Sfânt se realizează într-un cadru distinct - Biserica. Ea se afirmă ca o entitate formată din toți cei care cred în Hristos, o entitate temporală și supratemporală, o comuniune și comunitate de persoane umane care se află în strânsă legătură cu El; este o viață nouă cu Hristos, condusă de Duhul Sfânt. Așadar, Biserica este plină de putere dumnezeiască datorită lui Hristos Întemeietorul și Capul ei și a Duhului Sfânt, care o purifică și o face să crească ca Trup tainic al lui Hristos în care omul se realizează prin împreună lucrare a sa cu Dumnezeu care îl cheamă și-i dă puterea să lucreze mântuirea și să ajungă la asemănarea cu El .

Taina Bisericii începe înaintea istoriei. Ea este «ascunsă din veci în Dumnezeu, preînchipuită în Paradis, preînchipuită în Israel, coborâtă din cer în limbi de foc și intră în istorie la Ierusalim cu ziua Cincizecimii. Ea coboară din cer și își are obârșia în adâncurile ontologice prestabilite ale lumii».

A fost definită adesea ca «icoana Treimii» pentru că reflectă reciprocitatea perfectă din cadrul Sfintei Treimi. Principiul trinitar al vieții este revelat Bisericii de către Fiul și Duhul Sfânt, nu ca ceva abstract, ci ca o regulă după modelul Treimii. Dăruirea de sine și iubirea în cadrul vieții intratrinitare este regăsită în viața spirituală a Bisericii ca participare mistică în relațiile existente între persoanele Sfintei Treimi, în acest sens

187. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Către Talasie IX*, p. 35

viața credinciosului devine într-un fel trinitară sau o viață plină de har.

Ca trup al lui Hristos, Biserica reprezintă «mediul în care se săvârșește unirea persoanelor umane cu Dumnezeu». «În calitate de trup al lui Hristos», afirma Bulgakov, «Biserica nu este Hristos - Dumnezeu - Omul; ea nu este decât umanitatea Lui, ea este viața în Hristos și cu Hristos viața, în Hristos cu noi».

Dacă din punct de vedere constitutiv, Biserica constă din Hristos-capul și din umanitatea- trupul Lui, Duhul Sfânt este Cel ce unește pe Hristos cu oamenii sau pe oameni cu Hristos. El este prin aceasta putere sfințitoare, de-viață-făcătoare și unificatoare în Biserică. El coboară la Cincizecime și prin însăși coborârea Lui dă existență reală Bisericii. El face să se constituie Biserica a cărei premisă a fost pusă de Hristos, prin faptele Lui mântuitoare, în trupul Lui. Dar Duhul Sfânt rămâne în Biserică neîncetat, prin iradierea neîncetată din Hristos. El este factorul prin care Biserica, odată constituită, e susținută în ființă; că El aduce noi mădulare în ea, sădește în ele harul și darurile lui Hristos, prin aceasta le unifică în Hristos, sfințindu-le și dându-le viață nouă, viață dumnezeiască din viața lui Hristos. Prin duhul curge și crește mai departe viața cea dumnezeiască în Biserică, crește Biserica înseși.¹⁸⁸

Părintele Stăniloae merge mai profund arătând că „Biserica este Hristos extins cu trupul Lui îndumnezeit în umanitate, sau umanitatea unită cu Hristos având imprimată în ea pe Hristos cu trupul Lui îndumnezeit”, ea fiind o prelungire deci a întrupării lui Hristos. Capul ei este destinat să se extindă în întreaga umanitate cuprinsă, mântuită și reînnoită de Hristos. „Cei doi factori, Hristos și umanitatea sunt atât de uniți în Biserică încât în cadrul acesteia nu poate fi văzut unul fără altul și nu se poate vorbi de unul fără celălalt. Despre Hristos se spune că e cap al Bisericii și despre Biserică că e trup al lui Hristos. El are în Biserică poziția de cap, de temelie, de izvor de viață infinită, care unește pe credincioși cu Sine, ca pe un trup”.

Biserica oferă astfel cadrul și toate condițiile în vederea asemănării omului cu Dumnezeu, ea fiind socotită „inima universului în care se hotărăsc destinele lui. Toți sunt chemați să intre în Biserică, pentru ca fac parte din trupul lui Hristos, omul este un microcosmos, iar Biserica este un macroantropos. Ea crește și se compune în istorie, adunând la sânul său, unind cu Dumnezeu, pe cei aleși”.

188. Pr. Prof. D. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 302

Toți cei încorporați în Biserică, cresc în Hristos, se unesc cu El, se pnevmatizează, harul divin fiind acea energie necreată plină de strălucire, care îndumnezeiește firea umană ajutând-o deci pe ea să ajungă la asemănarea cu Dumnezeu, omul devenind apt de comunicare cu Dumnezeu.

Lumea, afirma Lossky, „îmbătrânește și cade în gârbovire, în timp ce Biserica este neconținut reîntinerită și înnoită de Duhul Sfânt, care este izvorul vieții. Viața în Hristos se prezintă ca o neîncetată luptă pentru dobândirea harului care trebuie să transfigureze firea. Ca să te eliberezi de orice întinare a păcatului și ca să crești fără încetare în har, trebuie să te înrădăcinezi din ce în ce mai mult în unitatea firii, care are ca ipostas pe Hristos însuși”.

În procesul asemănării, ipostasurile omenești trebuie să devină și ele cu două firi, asemenea lui Hristos reunind în ele, firea creată cu plinătatea harului necreat, cu dumnezeirea pe care o dă Sfântul Duh, împrăștiată de fiecare mădular al trupului lui Hristos. Persoanele umane nu se pot împlini și desăvârși decât în unitate și comuniune, aceasta oferind-o din plin Biserica, trup a Lui Hristos, ca extensiune a Lui în lume. „Fiul împărtășește Bisericii ipostasul Său, Duhul Sfânt rămâne ascuns, dar se identifică cu persoanele umane cărora le împrăștiază a două fire, energiile îndumnezeitoare. El devine principiul îndumnezeirii noastre. El dăruiește fiecărei persoane ultima Sa desăvârșire, dar el nu devine persoana Bisericii, ci este sufletul Bisericii”.

Dacă lucrarea Mântuitorului Hristos se îndreaptă spre firea umană pe care o recapitulează în ipostasul Său, lucrarea Duhului Sfânt se îndreaptă spre persoanele umane aflate în Biserică, cărora le împărtășește plinirea dumnezeirii... împrăștiată de fiecare om ca persoană creată după chipul lui Dumnezeu¹⁸⁹, ajutându-l astfel pe om să ajungă la asemănarea cu Dumnezeu.

Trebuie arătat foarte clar că această „preschimbare a omului”, adică asemănarea cu Dumnezeu, nu este posibilă fără lucrarea Sfintei Treimi, iar această lucrare nu se realizează decât în sânul Bisericii. Această lucrare de „preschimbare a omului”, adică încercarea lui de a ajunge la asemănarea cu Dumnezeu nu este o lucrare coercitivă asupra omului din partea lui Dumnezeu, deoarece Acesta îi respectă libertatea.

---

189. Vladimir Lossky, *După chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, Ed. Humanitas, 2006, p. 195

Acțiunea Duhului Sfânt nu devine lucrătoare decât asupra celor care se întorc spre mai bine și umblă pe căile lui Hristos, adică asupra celor care săvârșesc binele și rămân în Dumnezeu.

Biserica este organul desăvârșirii în Hristos, viața întregului univers se organizează în cadrele „panbisericismului, în afară de care nu există altă cale către Dumnezeu”, în vederea îndumnezeirii omului, adică a asemănării lui cu Dumnezeu. În trupul tainic al lui Hristos fiecare membru trebuie să devină același prin har, cu Capul său, care este Hristos „Biserica constituind un mare univers spiritual unde sfinții devin icoane vii ale frumuseții lui Dumnezeu” .

Biserica este deci spațiu al realizării cu Hristos deoarece aceasta învață pe om cum să dobândească virtuțile creștine și să se lepede de păcate, ea fiind purtătoare de duh sfânt, ajutându-l astfel pe om să înaintez pe calea asemănării cu Dumnezeu.

CONCLUZII

Creștinismul acordă omului o valoare cu totul excepțională. De aceea antropologia ocupă un loc important în doctrina creștină. În conformitate cu această doctrină, omul este încheierea și încoronarea acestei creații și valoarea demnității lui întemeiată pe valoarea cu nimic comparabilă a sufletului omenesc, este cea mai înaltă valoare din lumea aceasta. Omul este centrul creației - un *microcosmos*¹⁹⁰. El este punctul cosmic, singurul punct în care cerul cu pământul, veșnicia cu vremelnicia se întretaie, unindu-se; întrucât numai omul aparține în același timp și lumii spirituale și celei materiale, lumi pe care le unește prin dihotonismul naturii sale, fiind el prin aceasta o lume mică, icoană a lumii celei mari.¹⁹¹

Analizând caracteristicile creației, rezultă că lumea se desfășoară ordonat spre o direcție precisă: omul. Omul este rezultat al unui act creator special, nu doar al unei „faceri” din poruncă. Creația cosmosului cu ființele necuvântătoare din el, a fost un mijloc spre împlinirea unui scop mai înalt:

190. John Meyendorf, *Teologia Bizantină*, traducere din limba engleză de Pr. Conf. Dr. Alexandru I. Stan, București, Ed. I.B.M.B.O.R., 1996, p. 185.

191. Asist. Univ. Dr. Marius Telea, *Antropologia Sfinților Părinți capadocieni*, Alba-Iulia, Ed. Reîntregirea, 2001, p. 194.

cosmosul nu avea un scop în sine, așadar Dumnezeu a creat lumea pentru om, fiindcă numai în om lumea își împlinește rostul ei.¹⁹² Creația are deci un caracter antropocentric. Astfel, lumea a fost creată ca un dar pentru oameni, și în acest fel (ca dar al lui Dumnezeu) lumea e locul în care se vede iubirea lui Dumnezeu pentru om¹⁹³. Omul are ca misiune să liturghisească darul primit și să-l întoarcă Dăruitorului, iar acest lucru se realizează numai în măsura în care omul vede lumea așa cum o vede Dumnezeu. Lumea și evoluția ei, progresul ei, depind de progresul duhovnicesc al omului. Această evaluare ortodoxă a omului, dar și a lumii în perspectivă antropocentrică, este confirmată astăzi de teoria cuantică. Într-un limbaj științific, conștiința umană modifică universul, ceea ce în limbaj ordodox nu înseamnă decât că personalizând lumea, omul o mântuiește. Universul se mântuiește prin om¹⁹⁴.

Posibilitatea aceasta e dată omului prin creație, și anume prin faptul că omul a fost creat persoană, adică în același timp ființă naturală, dar și spirituală, care poartă în ea imaginea divinului, prin chipul lui Dumnezeu.

Deși adus ultimul la existență, omul are o poziție mediatore între lumea pur spirituală, căreia îi aparține cu sufletul, și cea pur materială, căreia îi aparține cu trupul. El este punctul de origine într-un sistem cartezian în care pe orizontala abscisei avem lumea materială și pe verticala ordonatei lumea spirituală. Existența sa trebuie să fie o funcție ce tinde asimptotic către infinit. Fiind o sinteză a celor două lumi, omul le conține. Astfel e o reprezentare în mic a lumii celei mari, adică un microcosmos. Sfântul Maxim Mărturisitorul afirmă că primul om era chemat să adune în ființa sa toată lumea creată și în același timp să atingă unirea deplină cu Dumnezeu și astfel să confere întregii creații starea îndumnezeită¹⁹⁵. Eșecul primului om trebuie transformat în biruință de omul restaurat în Hristos.

Ca și toate făpturile, omul își are originea la Dumnezeu, dar pe când celelalte făpturi apar prin simpla exprimare a voinței divine, „să fie” (Facere, cap.1), omul este creat după sfat dumnezeiesc și prin lucrarea directă, nemijlocită, a lui Dumnezeu Însuși. „Și a zis Dumnezeu: Să facem pe om după chipul și după asemănarea noastră... Și a făcut Dumnezeu pe om după

192. Makarios Simonopetritul, *Triodul Explicat*, Editura Deisis, Sibiu 2000 pp. 284-285

193. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, pp. 99-100

194. *Ibidem*, p. 418

195. Christos Yannaras, *Abecedarul credinței*, Editura Bizantină, București 1996, p. 85

chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie” (Facere I, 26-27).

Adevărul creației directe a primilor oameni de către Dumnezeu este amintit în multe locuri ale Sfintei Scripturi (Iov. 10, 8; Luca 3, 8; Eccl. 12, 7; I Cor. 15, 47; I Tim. 2, 13; I Cor. 11, 8), adevăr confirmat de Însuși Mântuitorul (Marcu 10, 6-8; Matei 19, 4-5) și învățat apoi de întreaga Sfântă Tradiție, după cum spunea Sfântul Ioan Damaschin: „Dumnezeu creează pe om cu mâinile Sale din natura văzută și nevăzută, după chipul și asemănarea Sa. A făcut din pământ, iar sufletul rațional și gânditor îi dădu prin suflarea Sa proprie”.

Faptul că crearea omului s-a realizat după crearea celorlalte făpturi pământești se lămurește, după teologia Sfinților Părinți, prin înțelepciunea planului dumnezeiesc de creație, anume: Omul este încununarea creaturilor și punctul de întâlnire a celor două lumi, materială și spirituală, era potrivit să fie adus la existență în urma acestora; și, în al doilea rând, omul fiind așezat ca stăpân al pământului (Facere I, 28), ca locțiitor al lui Dumnezeu pe pământ, era chibzuit ca să se organizeze mai întâi pământul ca loc de desfășurare a vieții omenești.

În lucrarea de față am încercat să expun cât mai bine cu putință cele trei aspecte fundamentale ale antropologiei ortodoxe și anume: omul creat după *chipul lui Dumnezeu*; restaurarea *omului în Hristos* și prin Hristos și Biserica – spațiu al realizării asemănării cu Dumnezeu.

Doresc să precizez un lucru foarte important în aceste sumare concluzii ale mele și anume: datorită faptului că întreaga doctrină antropologică ortodoxă are un profund caracter pnevmatologic, țin să arăt de la bun început că legătura dintre Dumnezeu, om și *Biserica în Hristos*, se realizează prin Duhul Sfânt ca izvor al luminii necreate care se revarsă în Biserică și cosmos de la Tatăl, prin Fiul, în Duhul, pentru că în Duhul și prin Fiul, credincioșii să aiba acces la Părintele ceresc. Pe firul luminii necreate împărtășite de *Duhul Sfânt*, Hristos coboară și înalță credincioșii către Dumnezeu-Tatăl, pentru a transfigura firea omenească. Întreaga antropologie ortodoxă este o ilustrare duhovnicească și practică a principiului fundamental elaborat de *Părinții Bisericii* neîmpărțite, anume ca „*Dumnezeu s-a făcut om, pentru ca omul să se îndumnezeiască*”.

Prin aceste note fundamentale de antropologie creștină am încercat să arăt faptul că antropologia creștină lasă deschisă calea prin care se

poate înțelege cum e cu puțință ca omul să rămână om așa cum apare din momentul creației, atunci când prezența spiritului a definit condiția sa, fără puțință de a cădea total și iremediabil.

Hristos este întotdeauna actual și anticipează continuu actualitatea, în El se cuprind toate puterile de restaurare ale omului din orice timp, El ne oferă răspuns la toate problemele.

Realizarea deplină a omului, sub toate aspectele, este indisolubil legată de trăinicia unei relații sincere cu Dumnezeu și cu semenii tăi, restaurată în Hristos și prin Hristos.

Efectuând o sinteză schematică a celor relatate în prezenta lucrare putem spune că Mântuitorul restaurează condiția omului și schimbă temeiul relațiilor dintre oameni astfel:

Mântuitorul arată că omul devine fiul lui Dumnezeu: Ex.: „Și celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu” (Ioan 1, 12).

Și se întemeiază pe relația lor cu Dumnezeu Tatăl, prin Fiul Cel Unul Născut în Duhul Sfânt. Este o relație interioară cu Fiul lui Dumnezeu devenit Cale și Ușă care duce în Împărăția Lui.

Hristos n-a fost nici o clipă funcționarul unei funcții incluse în ordinea socială, ci a lucrat ca Fiul Tatălui ceresc, ca Cel ce dăruiește Viața, care se dăruiește pe Sine „slujind” (Luca 22, 26 27).

În Hristos ne vindecăm rănilor firii și ieșim din condiția de individ devenind persoane „ca Dumnezeu” cu lucrarea Duhului Sfânt în Biserică.

Cine vrea să intre în Împărăție, e chemat să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-L urmeze pe Hristos (Luca 9, 23) împlinind „tot ce ne spune” (Ioan 2, 5).

A nu voi să ne păstrăm viața pentru noi înșine, a o da lui Hristos, înseamnă a primi Viața, Viața fără de moarte.

„Instrumentele” prin care omul ajunge la asemănarea cu Dumnezeu sunt :

1. Pocăința care presupune:
  - Căința pentru păcat
  - Osândire păcatului prin numire și mărturisire
  - Dobândirea iertării
  - Dezlegarea = vindecare = libertate
2. Împăcare cu Dumnezeu, cu sine și cu semenii.

3. Viața în pacea Domnului, darul Duhului Sfânt.

Astfel, omule (ne învață Hristos), umple-ți, deci, inima cu prezența lui Dumnezeu, căci nu este suficientă cunoașterea textelor religioase pentru o viață deplină. Comuniunea cu Dumnezeu va face din tine un om nou, un izvor de compasiune, iubire și pace, apoi vei fi capabil să aplici în relațiile cu semenii tăi principiile pe care le aplică Dumnezeu în relația cu tine: *dragostea, răbdarea și iubirea*. Ce bine ar fi să înțeleagă omul că adevărata sa frumusețe este cea launtrică, izvorâtă din comuniunea cu Dumnezeu, dar aceasta înseamnă să se desăvârșească.

Altfel spus, odată cu căderea protopărinților, Raiul a încetat să mai fie o realitate a acestui pământ, dar prin harul lui Dumnezeu, tot pe acest pământ, pus la îndemână prin noul Adam, Hristos, avem nădejdea de a ajunge la el. Prin Hristos avem posibilitatea de a redobândi starea paradisiacă, dar prin El putem să atingem o stare mult mai înaltă, aceea la care Adam era menit să ajungă dacă n-ar fi căzut.¹⁹⁶

BIBLIOGRAFIE

A. Izvoare scripturistice

Biblia sau Sfânta Scriptura, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, cu aprobarea Sfântului Sinod, EIBMBOR, 1988

B. Izvoare Patristice

Sfântul Antonie cel Mare, *Învățăături despre viața morală a oamenilor și despre bună purtare, în 170 de capete*, în: *Filocalia sfințelor nevoințe ale desăvârșirii*, vol. I, trad., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Staniloae, ed. a II-a, Ed. Harisma, București, 1992, pp. 12-47.

Sfântul Atanasie cel Mare, *Scrieri, partea I. Cuvânt împotriva elinilor*,

196. Pr. Lect. Univ. Dr. Vasile Borca, *Omul - încununarea operei de creație- Natura și destinul său în lumina revelației biblice a Vechiului Testament*, Baia Mare, Editura Universitatea de Nord, 2007, p. 194

- Cuvânt despre Întruparea Cuvântului, Trei cuvinte împotriva arienilor*, trad. din gr., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, Col.PSB 15, EIBMBOR, București, 1987;
- Idem**, *Scrieri, partea a II-a, Epistole, Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie*, col.PSB 16, trad. din gr., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, Col.PSB 15, EIBMBOR, București, 1988;
- Calist Catafygiotul**, *Despre unirea dumnezeiască și viața contemplative*, în: *Filocalia*, vol. III, trad. din gr., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2002, pp. 375-490;
- Calist și Ignatie Xantopol**, *Metoda sau cele 100 de capete*, în: *Filocalia*, vol. III, trad. din gr., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2002, pp. 18-211;
- Calist Patriarhul**, *Capete despre rugăciune*, în: *Filocalia*, vol. III, trad. din gr., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2002, pp. 215-348;
- Sfântul Chiril al Alexandriei**, *Scrieri, Partea întâia, Închinarea și slujirea în duh și adevăr*, trad., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, Col.PSB 38, EIBMBOR, București, 1991;
- Idem**, *Scrieri, Partea a doua, Glăfire*, trad. din gr., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, Col.PSB 39, EIBMBOR, București, 1992;
- Idem**, *Scrieri, Partea a treia, Despre Sfânta Treime*, trad., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, Col.PSB 40, EIBMBOR, București, 1994;
- Idem**, *Scrieri, Partea a patra, Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, trad., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, P.S.B. 41, EIBMBOR, București, 2000;
- Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Opere complete și școliile Sfântului Maxim Mărturisitorul*, trad., introd. și note de Pr. Dumitru Stăniloae, Ed. Paideia, București, 1996;
- Sfântul Grigorie de Nazianz**, *Cele 5 Cuvântări Teologice*, trad. din lb. gr., introd. și note de Preot dr. Academician Dumitru Stăniloae, Ed. Anastasia, București, 1993;
- Sfântul Grigorie de Nyssa**, *Despre facerea omului*, Scrieri, partea a doua, trad. de Pr. prof. dr. Teodor Bodogae, EIBMBOR., 1998;
- Idem**, *Despre facerea omului și Cuvântul apologetic la Hexaemeron*, în *Scrieri*, partea a doua, trad și note de Pr. Prof Teodor Bodogae, EIBOR, București, 1998;

- Sfântul Grigorie Palama**, *Despre împărtășirea dumnezeiască și îndumnezeitoare sau despre simplitatea dumnezeiască și mai presus de fire*, în: *Filocalia*, vol. II, trad. din gr., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2005, pp. 343-376;
- Sfântul Grigorie Sinaitul**, *Capete foarte folositoare după acrostih*, în: *Filocalia*, vol. II, trad. din gr., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Humanitas, București, 2005, p. 90;
- Sfântul Ioan Damaschin**, *Dogmatica*, traducere de Pr. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 2005;
- Sfântul Ioan Gură de Aur**, *Omilii la Facere (I)*, traducere și note de Pr. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 2003;
- Sfântul Ioan Scărarul**, *Scara*, trad., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1992;
- Sfântul Ioan Mărturisitorul**, *Ambigua, Tâlcuiri ale unor locuri cu multe și adânci înțelesuri din Sfinții Dionisie Areopagitul și Grigorie Teologul*, trad. din gr., introd. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, București, 1992;
- Idem**, *Mystagogia, Cosmosul și sufletul, Chipuri ale Bisericii*, introd., trad., note și două studii de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR București, 2000;
- Sf. Maxim Mărturisitorul**, *Răspunsuri către Talasie*, în „*Filocalia*”, vol. III, Editura Harisma, București, 1994;
- Sfântul Vasile cel Mare**, *La Hexaameron*, 6, 1, PG 29, 117D-120A., PSB 17
- Idem**, *Omilii la Hexaameron*, Ed. Sophia, București, 2004
- Idem**, *Omilii la facerea omului, Omilii despre Rai*, trad. din limba greacă de Ierom. Lavrentie Carp, Ed. Doxologia, Iași, 2010;
- Idem**, *Regulile mari*, 2, 1, PG 31, 909C., PSB 18;
- Tertulian**, *Despre mărturia sufletului*, în *Apologeti de limbă latină*, trad. de Prof. Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și Prof. David Popescu, EIBOR, București, 1981.

C. Lucrări

***, *Învățătură de credință ortodoxă*, Ed. EIBMBOR, București, 2000

Arsenia, Maica, *Calea spre vindecarea inimii*, Ed. Sophia, Ed. Cartea Ortodoxă, București, 2004

- de Beauregard, Costa M., Stăniloae, Dumitru**, *Mică Dogmatică vorbită – Dialoguri la Cernica*, Ed. Deisis, Sibiu, 2007
- Berdiaev Nicolai**, *Despre sclavia și libertatea omului*, trad de Maria Ivănescu, Ed. Antaios, 2000
- Idem**, *Sensul creației*, trad. Anca Oroveanu, Ed. Humanitas, București, 1992
- Brai, Ion, Pr. Prof. Dr.**, *Iisus Hristos*, Ed. Enciclopedică, București, 1992;
- Idem**, *Tratat de teologie dogmatică și ecumenică*, vol.1-2, Ed. Andreiana, Sibiu, 2009;
- Caragiu Florin**, *Antropologia Iconică*, Ed. Sofia, București, 2007
- Ciulei, D. Marian Pr. Dr.**, *Antropologie Patristică*, Ed. Sirona, 1999
- Coman G. Ioan, Pr. Prof.**, *Frumusețile iubirii de oameni în spiritalitatea patristică*, Ed. Mitropolia Banatului, Timișoara, 1988
- Cristescu Vasile**, *Antropologia și fundamentarea ei hristologică la Wolfhart Pannenberg și Dumitru Stăniloae*, ediția a II-a, Ed. Trinitas, Iași, 2006;
- Evdokimov Paul**, *Cunoașterea lui Dumnezeu*, trad. și note de Pr. Lect. univ. Dr. Vasile Răducă, Ed. Christiana, București, 1995
- Idem**, *Femeia și mântuirea lumii*, ed. Christiana, București, 1995
- Hristu Andrutsos**, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe răsăritene*, trad. Pr. D. Stăniloae, Ed Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1930
- Ioan Ică, Pr, dr. Alexandros Kalomiros și colaboratorii**, *Sfinții Părinți despre originile și destinul cosmosului și omului*, ed. Deisis, Sibiu, 2003
- Irineu Mihălcescu, Mitropolit**, *Dogmele Bisericii Creștine Ortodoxe*, Ed. Episcopiei Romanului și Hușilor, 1994
- Lars Thunberg**, *Omul și cosmosul în viziunea Sfântului Maxim Mărturisorul*, trad. de Prof dr. Remus Rus, EIBMO, București, 1999
- Mladin, Nicolae, Mitrop.Dr., Diac. Prof. Dr. Bucevscki Orest, Prof Dr. Constantin Pavel, Diac. Prof. Dr. Ioan Zăgorean**, *Teologia Morală Ortodoxă* vol. 1-2, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003
- Mihăilă Alexandru, Lect. Univ.**, *(Ne) lămuriri din Vechiul Testament: Mici comentarii la mari texte*, Ed. Nemira, București, 2011
- Nellas Panayotis**, *Omul - animal îndumnezeit*, studiu introductiv și traducere de Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2009
- Oliver Clement**, *Trupul morții și al slavei*, trad. Sora Eugenia Vlad, Ed. Christiana, București, 1996
- Idem**, *Întrebări asupra omului*, trad. de Ierom. Iosif Pop și pr. Ciprian Șpan, Alba-Iulia, 1997

- Popescu, Dumitru**, Pr. Prof. Dr., *Iisus Hristos Pantocrator*, EIBMBOR, București, 2005
- Idem**, *Ortodoxie și contemporanitate*, București, 1996
- Radu, Dumitru, Pr. Prof. Dr. coord.**, *Îndrumări misionare*, EIBMBOR, București, 1983
- Răducă Vasile, Pr. Dr.**, *Antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa*, EIBMBOR, București, 1996
- Serafim Rose, Ierom**, *Cartea Facerii. Crearea lumii și omul începuturilor*, în rom. de Constantin Făgețan, Ed. Sofia, București, 2001
- Stăniloae, Dumitru Pr. Prof. Dr.**, *Ascetică și mistică ortodoxă*, vol. 1-2, Ed. Deisis, Mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul, Alba-Iulia, 1993
- Idem**, *Chipul evanghelic al lui Iisus Hristos*, Ed. Centrului Mitropolitan Sibiu, 1991
- Idem**, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987
- Idem**, *Iisus Hristos sau Restaurarea omului*, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013
- Idem**, *Iubirea Creștină*, Ed Porto-Franco, Galați, 1993
- Idem**, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 1996
- Străinescu, Ion**, *Creacionismul științific*, Editura Universității, București, 2000
- Špidlík, Tomáš**, *Spiritualitatea răsăritului creștin*, Vol. III, Monahismul, trad. Ioan Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2000
- Tache, Stere, Pr. Prof. Dr.**, *Teologie Dogmatică și simbolică*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 2003
- Idem**, *Mântuitorul Hristos și Biserica*, Ed. Sigma, București, 2006
- Todoran Isodor, Pr. Prof. Dr., Zăgrean Ioan**, Arhid. Prof. Dr., *Dogmatică Ortodoxă - Manual pentru seminariile teologice*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004
- Vasile Borca, Pr. Lect. Univ. Dr.**, *Omul - încununarea operei de creație-Natura și destinul său în lumina revelației biblice a Vechiului Testament*, Baia Mare, Editura Universitatea de Nord, 2007
- Vladimir Losski**, *După chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, Ed. Humanitas, 2006
- Vladimir Soloviov**, *Fundamentele spirituale ale vieții*, stud., introd. și trad. de Diac. Ioan Ică jr., Ed Deisis, Alba-Iulia, 1994

D. Studii și articole

- Budea, Ioan, Pr. drd.,** *Antropologia Vechiului Testament*, în „Studii Teologice”, XLI (1989), nr. 3
- Magistrand Nicolae V. Stănescu,** *Considerații asupra armoniei primordiale și asupra rolului sfințeniei în restabilirea ei*, în „Studii Teologice”, seria a II-a, anul X (1958), nr. 9-10
- Rus, Remus, Asistent,** *Concepția despre om în marile religii (teză de doctorat în teologie)*, în „Glasul Bisericii”, XXXVII (1978)
- Stăniloae, Dumitru Pr. Prof. Dr.,** *Hristologia Sinoadelor*, în „Ortodoxia”, Revista Patriarhiei Române, anul XXVI, nr. 4, Oct.-Dec., 1974
- Idem,** *Doctrina ortodoxă și catolică despre păcatul strămoșesc*, în „Ortodoxia”, anul IX (1957), nr. 1
- Idem,** *Starea primordială a omului în cele trei confesiuni*, în „Ortodoxia”, nr. 3/1956, pp. 323-357
- Todoran Isidor, pr. prof.,** *Starea paradisiacă a omului și cea de după cădere, în concepția ortodoxă, romano-catolică și protestantă*, în „Ortodoxia”, nr. 1/1955,
- Valer Bel,** *Omul colaborator al lui Dumnezeu în cadrul creației*, în „Ortodoxia maramureșană”, anul X, nr. 10, Baia Mare, 2005
- Vasile Prescură,** *Doctrina morală a Părinților Apostolici*, în „Studii Teologice”, XV (1963), nr. 9-10

E. Dicționare și Enciclopedii

- Aga, Victor, Pr,** *Dicționar Enciclopedic, Simbolica biblică și creștină*, Ed. Învierea, Timișoara, 2005
- Braia, Ion, Pr. Prof. Dr.,** *Dicționar de Teologie Ortodoxă A-Z*, Ed. EIBMBOR, București, 1994
- Dagobert, D. Runes,** *Dicționar de iudaism*, Ed. Hasefer, București, 1997
- Mircea, Ioan, Pr. Dr.,** *Dicționar al Noului Testament*, Ed. EIBMBOR, București, 1995

F. Alte surse

Pr. Prof. Petru Semen, <http://www.crestinortodox.ro/editoriale/invatatura-despre-suflet-cartile-vechiului-testament-70129.html>
<http://www.crestinortodox.ro/dogmatica>

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

CĂRȚI RELIGIOASE ROMÂNEȘTI TIPĂRITE ÎN TRANSILVANIA ÎN EPOCA REFORMEI PROTESTANTE (SECOLUL AL XVI-LEA)*

Academician Ioan Aurel POP

*Preasfinția Voastră,
Preacucernici Părinți,*

Mai întâi, se cuvine să vă mulțumesc pentru această invitație de a participa la evenimentul deosebit din viața Eparhiei dumneavoastră. În al doilea rând, trebuie să vă spun că m-am pregătit să vorbesc despre *Cărți religioase românești tipărite în Transilvania în epoca Reformei protestante (secolul al XVI-lea)* și să omagiez, prin aceasta, viața și activitatea înaltului ierarh Antim Ivireanu. Dar, îngăduiți-mi să fac înainte o scurtă introducere.

Vin din Universitatea românească a Clujului care s-a chemat la refundarea sa din 1919 (fusesse creată în 1581) „Universitatea Națională a Daciei Superioare”, iar din 1927 „Universitatea Regele Ferdinand I”. Aceasta până în 1948, când, sub regimul comunist, s-au tulburat mult lucrurile. Această universitate are astăzi 42 000 de mii de studenți și 21 de facultăți. Este singura universitate din Europa cu 3 limbi oficiale de studiu: română, maghiară și germană și cu 4 facultăți de Teologie Creștină. Vă spun toate acestea ca să știți să răspundeți și dumneavoastră cârtitorilor, care ne spun

---

* Susținută cu ocazia lucrările Conferinței pastoral-misionare semestriale, desfășurată în data de 3 noiembrie 2016 în Sala amfiteatru a Facultății de Inginerie și Științe din Alexandria. Tehnoredactare diac. Nedelea Cristian

din când în când că nu respectăm drepturile democratice și drepturile minorităților etnice și confesionale. În două dintre facultățile teologie se predă limba română (la Facultatea de Teologie Ortodoxă, cea mai mare și cea de Teologie Greco-Catolică), iar în alte două se predă limba maghiară (Facultatea de Teologie Romano-Catolică și Facultatea de Teologie Reformată (Protestantă)).

Clujul a avut la Marea Unire, adică acum un secol, cam 80% din locuitori de limbă maghiară și aproape 20% de limbă română, dintr-un motiv foarte simplu: românii nu aveau de secole permisiunea să se stabilească în oraș, fiindcă le era interzis să-și construiască locașuri de cult bizantine. Or, într-un loc unde nu-și puteau boteza copiii, unde nu se puteau cununa, unde nu-și puteau înmormânta creștinește morții și unde nu se puteau duce la slujbă, după rânduială, era imposibil de trăit pentru români. Așa că abia după Marea Unire, permițându-li-se acest lucru, adică ridicarea de biserici în oraș, românii au venit în număr foarte mare la Cluj, mai ales că aproape toate satele din jur erau românești. Două mici biserici românești erau totuși și înainte, înălțate cu greu, în preajma anului 1800, una în cetate (greco-catolică) și alta în afara cetății (ortodoxă).

Prima biserică ortodoxă în centrul Clujului (din vechea zonă încercuită cu ziduri), adică în orașul vechi, s-a construit abia în 1998! Astăzi orașul, după 100 de ani de la Unire, are 80% români și 17% maghiari, restul fiind alte minorități. Aceasta este opera poporului nostru, făcută în cei circa 100 de ani trecuți de la 1918, fiindcă suntem majoritari ca număr în Transilvania și în România. Orașul s-a românizat prin natura lucrurilor. Unii spun că sub Ceaușescu s-au grăbit lucrurile (ceea ce este real), dar lucrurile erau pornite imediat după Marea Unire, când românii au primit libertatea să se așeze în oraș, să se roage, să se închine și să-și respecte sărbătorile și rânduielele.

*

Și acum să trecem la tema anunțată.

România este așezată, pe axa est-vest, în centrul geografic al Europei, adică la jumătatea distanței dintre Munții Urali și coastele extreme ale Peninsulei Iberice (malul atlantic al Portugaliei). Totuși, de regulă, România este considerată o țară est-europeană sau central-sud-est europeană, din rațiuni de istorie și civilizație, dar și de evoluție politică recentă. În această

accepțiune, românii sunt cel mai numeros popor din sud-estul Europei, ei fiind estimați la circa 25 de milioane de locuitori (este vorba, mai exact, de vorbitorii de română, de cei care au drept limbă maternă limba română).

Românii sunt cel mai răsăritean popor romanic, singurii moștenitori de astăzi ai romanității orientale, înrudiți cu italienii, spaniolii, francezii, portughezii, catalanii, provensalii, sarzii, friulanii, retoromanii etc. Totuși, fiind așezați la confluența dintre aria de civilizație latină (catolică) și bizantină (ortodoxă), românii au devenit ei înșiși un popor de interferență, preluând câte ceva din fiecare zonă menționată. Astfel, prin nume (provenit din latinescul *Romanus*), prin limbă (neolatină) și prin originea reală sau, parțial, imaginară (considerată romană sau daco-romană), românii se revendică drept occidentali, pe când prin confesiune (ortodoxă), biserică (de rit bizantin), prin limba de cult, de cancelarie și de cultură medievală (slavona) și prin alfabetul (chirilic) folosit în scrierea veche, au fost mai apropiați de *facies*-ul răsăritean al Europei.

Românii au scris – prin elitele lor educate – în limba slavonă până în secolele XV-XVI, sub influența Bisericii, pe care și-au organizat-o (ca instituție, cu ierarhie și canoane) după model bulgar, în preajma anilor 900-1 000. Există mărturii clare că, în secolul al XV-lea, la curțile princiare, în mănăstiri și în unele orașe și târguri, se scria deja în românește, deși primele texte românești păstrate datează abia de la începutul secolului al XVI-lea. Ele sunt însă scrise cu caractere chirilice, româna fiind singura limbă neolatină care s-a folosit (până în secolele XVIII-XIX) de asemenea semne grafice. Rolul latinei din Occident a fost luat, în cazul românilor, de slavonă.

Primele texte tipărite pe teritoriul României datează de la 1508-1512. Atunci s-au tipărit, în capitala Țării Românești (la Târgoviște), trei texte religioase fundamentale, în limba slavonă: un Liturghier, un Octoih și un Evangheliar. Țara Românească era al patrulea loc din lume unde se tipărea în slavonă, după Veneția, Cracovia și Cetinje (Muntenegro). Aceste cărți rare sunt considerate astăzi incunabule.

După foarte scurt timp, avea să se treacă la tipărirea de cărți bisericești în limba română. Este astăzi cert că Reforma protestantă¹ a

---

1. Încă din prima parte a secolului al XVI-lea, Reforma a atins și spațiul locuit de români și, în primul rând Transilvania, unde românii trăiau împreună cu maghiarii, sașii și secuii. Conducerea țării transilvane o aveau atunci stările (*nationes*) catolice (românii, fiind ortodocși, nu erau admiși între stări), care, între anii 1540-1570) au devenit protestante, în

favorizat nu numai trecerea la scrisul românesc, dar și tipărirea cărților în românește. Tendințele de prozelitism luteran și, mai ales, calvin, încercarea de „reformare” a bisericii românești din Brașov și Țara Bârsei sub judele Hans Benkner (1559), patronarea propagandei calvine de către principele Ioan Sigismund, între 1556 și 1571, înființarea episcopiei românești cu ierarhie calvină au fost tot atâtea impulsuri spre inovație, spre schimbare, inclusiv spre utilizarea scrisului în limba înțeleasă de popor. Aceste îndemnuri nu au prins însă decât acolo unde societatea locală românească era aptă să le recepteze, unde românii înșiși simțeau nevoia unor asemenea schimbări.

Tiparul românesc transilvănean este precedat de cel slavon, activ încă pe la jumătatea secolului al XVI-lea, când limbile slavonă și română interferă în scris. Astfel, primul tipograf român cunoscut este Filip Moldoveanu (*Philippus Pictor* sau *Maler*) care tipărea în 1544 la Sibiu *Catehismul românesc*, de influență luterană, primul text cunoscut imprimat în limba română (dar nepăstrat până azi). Tot opera lui au fost și *Tetraevangheliarul slavon* (1446), cu reprezentarea stemei Moldovei, împodobit cu xilografuri și *Evangheliarul slavo-român* (1551-1553), primul text tipărit românesc păstrat până astăzi. Toate purtau pecetea acestui Filip, „zugravul și scriitorul textelor românești” (*pictor et scribe litterarum valachicarum*), tipograf de marcă și gravor iscusit, trimis de Magistratul sibian cu misiuni diplomatice în Țara Românească.

Cel mai important creator de cultură românească în mediul românesc în secolul al XVI-lea a fost însă diaconul Coresi, supranumit de către unii exegeți întemeietorul limbii române literare. Diaconul Coresi, venit de la Târgoviște (din Valahia) în Transilvania, a găsit la Brașov² mediul favorabil pentru imprimarea în românește a cărților. El era un tipograf independent, stăpân al uneltelor sale și pus la dispoziția diferiților comanditari. Așa se explică activitatea lui Coresi în interiorul cetății săsești a Brașovului (unde se afla, de altfel, și atelierul tipografic), dar și rolul important de sprijinitori,

---

formă luterană (sașii), calvină (mulți maghiari, secui), unitariană (unii maghiari, secui). De la un timp, s-a urmărit și atragerea românilor ortodocși la Reformă (mai ales la calvinism), cu rezultate ne semnificative.

2. Brașovul (Kronstadt) era cel mai mare centru urban al Transilvaniei, cu populație de mai multe etnii și cu două zone principale: centrul sau Cetatea (*intra muros*), înconjurată cu ziduri, unde trăiau sașii și regiunile periferice (*extra muros*), unde trăiau românii și maghiarii; în afara zidurilor, se afla din vechime un adevărat oraș paralel, românesc, numit Scheii Brașovului.

colaboratori și beneficiari ai operei sale, deținut de românii brașoveni, în speță de cărturarii Șcheilor. Diaconul Coresi nu a fost, decât în mică măsură, traducătorul cărților tipărite de el și nici editorul celor mai multe dintre acestea. Patronii materiali au fost în primul rând liderii sași brașoveni, mai ales Hans Benkner și Lukas Hirscher, dar și episcopii români calvinizanți, Gheorghe de Sângeorz și Pavel de Turdaș, ca și unii dintre domnii Țării Românești. În timp ce aceștia din urmă au avut un rol important în tipărirea cărților slavone coresiene, autoritățile calvine și luterane s-au implicat mai mult în imprimarea cărților românești, care trebuiau înțelese de credincioși, în speranța convertirii. Oficialii locali transilvani vedeau în opera tipografică a lui Coresi o activitate rentabilă, aducătoare de profit și o acțiune în acord cu propaganda reformată în rândul românilor. Dacă primul motiv și-a atins scopul, al doilea a rămas mereu subsidiar, pe de o parte, fiindcă inovațiile protestante au fost minime și, pe de alta, fiindcă activitatea de convertire între români a avut efecte foarte mici. Totuși, în ciuda acestor factori complecși care au concurat la tipărirea cărților în românește, Coresi rămâne un protagonist și o personalitate culturală de prim rang. El era animat, dincolo de ceea ce gândeau unii dintre patronii săi, de ideea necesității scrisului și tiparului în limba poporului său. Se vede acest lucru din cuvintele sale, cuprinse în Predoslovia la *Tâlcul Evangheliilor* din 1567: „Eu, diaconul Coresi, deac-am văzutu că mai toate limbile au cuvântulu lui Dumnezeu în limba lor, numai noi rumânii n-avemu..., am scris cum am pututu Tetraevanghelul și Praxis-ul rumânește”.³

Între 1557 și 1583, acest om de cultură și ucenicii săi au tipărit, în mare parte la Brașov (dar și la Alba-Iulia, Sebeș, Orăștie sau în Țara Românească), un mare număr de lucrări în slavonă și română sau cu text bilingv slavo-român. Prioritatea tipăririi cărților românești aparține de departe Transilvaniei, dar pendularea muncii tipografice în nordul și în sudul Carpaților a contribuit la accentuarea unității culturii românești, la impunerea unui model lingvistic cu rădăcinile în această regiune de interferență sud-transilvană și nord-muntenească, considerată leagănul limbii literare românești.⁴

---

3. Aurelian Sacerdoțeanu, *Predosloviile cărților românești*, vol. I (1508-1647), București, 1938, pp. 33-34.

4. I.-A. Pop, „Cultura românilor în a doua jumătate a secolului al XVI-lea”, în I.-A. Pop, Th. Năgler, A. Magyari (coordonatori), *Istoria Transilvaniei*, vol. II (de la 1541 până la

Meșterii care au lucrat în preajma diaconului Coresi (fiul său Șerban, diacul Marian, diacul Lorinț și alții) au dus mai departe arta și meseria lor, s-au deplasat și în alte orașe din Transilvania, determinând un proces larg de difuzare a tiparului și cărții românești: la Sebeș, unde iese de sub teascuri *Sbornicul slavon* (1580), la Orăștie, unde apare faimoasa *Palie*⁵ (numită așa fiindcă era o parte din Vechiul Testament) în 1581-1582, la Alba-Iulia, unde diacul Lorinț contribuie la publicarea *Evangheliarului* (1579). Diecii Șerban și Marian au imprimat în românește importanta lucrare, numită chiar de ei *Palia de la Orăștie*, cuprinzând „Geneza” și „Exodul”. Cartea s-a făcut din inițiativa lui Pavel de Turdaș (Tordași), „episcopul românilor din Ardeal”, ierarh calvinizant, ceea ce a impus ca și lucrarea sa aibă vizibilă tentă calvină. Opera a fost tradusă „cu mare muncă” în românește, după *Pentateuhul maghiar*, tipărit de Kaspar (Gáspar) Heltai la Cluj în 1551.⁶ În text, numele etnic al românilor apare sub forma *român* (și nu *rumân*), ceea ce demonstrează fie o anumită influență umanistă, fie aflarea în uz a ambelor forme. De altfel, Pavel de Turdaș, numit la 1569 „episcop al celor de limba românească”, a avut și importante inițiative de promovare a limbii române în biserică. El s-a întâlnit într-un sinod la Aiud „cu toți popii românești”, iar acest for a decis ca „popii de limbă sârbească <slavonă>, ce slujesc ca preoți printre români, dacă nu vor învăța comunitatea în românește întru cele sfinte, aceia să nu mai poată fi preoți”.⁷ Lucrul acesta, adică înlocuirea slavonei tradiționale din biserică cu limba vernaculară, era o „revoluție”, stimulată incontestabil de Reforma religioasă, dar și de catolicism sau de anumite impulsuri interne, venite dinspre ortodoxie. Astfel, din perspectivă catolică, la 1572, principele Ștefan Báthory îl numea pe moldoveanul Eftimie „episcop românesc” și-l îndemna a-i păstori și învăța pe români. Peste doi ani, același principe avea să-l confirme ca episcop pe Cristofor, urmașul lui Eftimie; în actul de confirmare, Cristofor apare denumit drept „episcop al preoților români transilvăneni care mărturisesc religia romană sau desigur

---

1711), Cluj-Napoca, 2007, pp. 290-291.

5. Cuvântul grecesc *palaios* înseamnă „vechi”.

6. Pentateuhul este o parte a Bibliei care cuprinde primele cinci (*penta*, în greacă) ale Vechiului Testament.

7. Hurmuzaki-Densușianu, *Documente privitoare la istoria românilor*, XV/1, București, 1916, pp. 638-639.

greacă”.⁸ Formula aceasta, de „religia romană sau desigur greacă”, a dat mult de gândit exegeților, care au formulat cu greu anumite interpretări. „Religia romană”, anume catolică, nu avea cum să fie „greacă”, adică ortodoxă!

Pentru unii interpreți ai insolitei formulări – care pune semnul egalității între *religio romana* și *religio greca* – uzate de trei ori în textul citat, faptul este un semn al sinonimiei, în spirit umanist, dintre termenii *roman* și *român*. Cu alte cuvinte, textul nu are înțeles decât dacă *religio romana* ar însemna „religia română”. Se știe că în texte străine, elaborate mai ales de alogeni, numele de român se reda întotdeauna prin „valah” (cu variantele sale), dar atunci când acești autori (mai ales umaniști) voiau să arate cum se numeau românii înșiși pe sine foloseau noțiunea de *Romanus*, cu derivatele sale. Altfel spus, când autorii străini voiau să spună că românii nu se numesc pe sine valahi, străduindu-se să redea cât mai fidel etnonimul „român” („rumân”), utilizau forma latină de *Romanus*, fapt relevat în texte citate mai sus și provenite tot din secolul al XVI-lea. Astfel sunt situații – rare, este drept și unele mai târzii – în care *populus romanus* trebuie tradus prin „poporul român”. Prin analogie, în acest caz, al documentului din 1574, *religio romana* trebuie să însemne „religia română” ori „românească”, fiindcă numai ea putea fi sinonimă cu „religia grecească” (*religio greca*). De altminteri, din secolul al XVI-lea, în Transilvania, termenul de „român” nu este sinonim numai cu „iobag”, ci și cu „ortodox”.

Patronajul domnilor și mitropoliților Țării Românești și Moldovei asupra tipăriturilor coresiene și a altor opere culturale ale românilor din Transilvania este semnificativ pentru solidaritatea românească medievală și pentru cea modernă, pe cale de a se construi. Sursele menționează adesea acest lucru. Astfel, una dintre tipăriturile brașovene de la 1561, anume *Întrebarea creștinească*, pomenește deopotrivă pe mitropolitul Efrem al Țării Românești și pe vlădica Sava de Geoagiu din Transilvania. În *Predoslovia* altei lucrări, tipărite tot la Brașov, în 1577 – *Psaltirea slavonă* – se spune că aceasta apăruse la „porunca domnului Io Alexandru Voevod și a fiului său Io Mihnea Voevod și a preasfințitului mitropolit Serafim” al Ungrovlahiei (Țării Românești). Diacul Șerban, fiul lui Coresi, în *Liturghierul slavon* tipărit de el la Brașov în 1587, îl pomenește în epilog pe Mihnea al II-lea, domnul Țării Românești și pe popa Mihai de la Biserica Sfântul Nicolae, pe

---

8. Hurmuzaki-Densușianu, *Documente privitoare la istoria românilor*, XV/1, București, 1916, pp. 659-660.

acesta din urmă drept corector. Într-un alt context, *Cronica protopopului Vasilie* din Șcheii Brașovului, la începutul secolului al XVII-lea, evocă același efort cultural concertat din spațiul sud-est transilvănean: „În zilele bunului creștin Herjel Lucaci <Lukas Hirscher>, județul cetății Brașovului și ale acestor preoți <popa Iane și popa Mihai>, multe cărți s-au tipărit, și pre limba rumânească, și pre limba slovenească. Și mult s-au nevoit acești păstori cu turma lui Hristos și cu besereca și au îndemnat pre Io Petru Voievod Dimitrie Cercel, fiul Pătrașcului Vodă, domnul muntenesc, de au ridicat tinda beserecei... Și multe cărți au câștigat acești preoți beserecei”.⁹ Prin urmare, un preot-cronicar aduce un elogiu actului de cultură și mai ales tiparului și menționează factorii care au contribuit la promovarea valorilor spirituale: învățații preoți brașoveni, domnul Țării Românești și judele Lukas Hirscher. Protagonistii sunt însă preoții români locali, pentru că ei „s-au nevoit” cu toate.¹⁰

Din activitatea tipografică în limba română, desfășurată în Transilvania în secolul al XVI-lea, reies anumite interferențe dintre ortodoxie și curentele protestante. Multe din aceste cărți de cult tipărite în limba română cu alfabet chirilic au în prefete și chiar în text învățături cu tentă protestantă, fiindcă autoritățile Transilvaniei (mai ales cele calvine, predominante) urmăreau atragerea românilor ortodocși la Reformă. Rezultatul nu a fost însă pe măsura așteptărilor, din mai multe motive: românii erau foarte puternic ancorați în spiritualitatea lor răsăriteană, pe care o considerau și o marcă a identității lor; ideile Reformei nu puteau avea aderență între ortodocși fiindcă, cel puțin în formele lor inițiale, nu erau inteligibile și nici necesare, în sensul că bisericile ortodoxe aplicau deja învățăturile reformate (eliminarea primatului papei, a indulgențelor, acceptarea căsătoriei preoților, eliminarea fastului din biserici și a bogăției clerului etc.); românii – nerecunoscuți ca grup privilegiat în Transilvania – nu se bucurau de instruirea necesară pentru a putea înțelege inovațiile de dogmă și rit ale Reformei; teama celor trei stări (*nationes*) și a celor patru confesiuni (*religiones*) recunoscute (*receptae*) ale Transilvaniei (calvină,

9. Radu Tempea, *Istoria sfintei besereci a Șcheilor Brașovului*, ediție de Octavian Șchiav și Livia Bot, București, 1969, p. 59, 189, 195-196.

10. I.-A. Pop, „Cultura românilor în a doua jumătate a secolului al XVI-lea”, în I.-A. Pop, Th. Năgler, A. Magyari (coordonatori), *Istoria Transilvaniei*, vol. II (de la 1541 până la 1711), Cluj-Napoca, 2007, pp. 292-293.

luterană, unitariană și catolică) de pătrunderea românilor, prin accesul lor la confesiunile oficiale, între privilegiați cu toată greutatea numărului lor (românii reprezentau aproape două treimi din întreaga populație a Principatului Transilvaniei); această acceptare a românilor ca stare ar fi periclitat monopolul puterii vechilor privilegiați. Astfel, în urma intensei acțiuni de propagandă protestantă printre români, doar o foarte mică parte e elitei românilor (cea deja atrasă la catholicism) a trecut, în puține zone ale Transilvaniei, la calvinism. Aceasta, ca urmare a folosirii limbii maghiare în cadrul cultului, s-a maghiarizat în mare măsură, treptat. Astfel, masa românilor transilvani a rămas ortodoxă până la finele secolului al XVII-lea, când, sub impulsul Casei de Habsburg și al regimului austriac, a fost atrasă spre Roma prin crearea Bisericii greco-catolice. În ciuda acestei dezbinări, aproape toți românii transilvani au rămas de rit bizantin (răsăritean) și, în momentele esențiale ale istoriei lor, au acționat împreună, uniți spre binele întregii națiuni.

Vă mulțumesc!

Întrebări:

De ce Biserica nu mai are o credibilitate așa cum se întâmpla în trecut?

Lumea obișnuiește să spună astăzi despre Evul Mediu că era „evul întunecat” și că atunci oamenii erau „barbari”. Dar, eu vreau să vă spun despre Evul Mediu ceea ce mi-a spus un călugăr de la Mănăstirea Putna, când eram elev, după ce ne relatase istoriile acelea frumoase despre domnii ctitori de odinioară și despre cărțile de cult manuscrise și tipărite de demult: „Atunci, pe vremea măritului domn Ștefan, lumea scria cu pană de găscă și avea minte de aur, pe când astăzi scrie cu pană de aur și are minte de găscă.”

Biserica în Evul Mediu nu era o instituție, era însăși lumea, era mireasa Mântuitorului și viața oamenilor era de neimaginat în afara credinței și a Bisericii. Atașamentul omului medieval față de Biserică și încrederea sa extraordinară în existența lumii sub oblăduirea Domnului, a Mântuitorului și a sfinților au fost nețărmurite. Dacă vreun creștin greșea grav și dacă se arunca asupra lui afurisenia, el și comunitatea considerau că nenorocire mai mare pe acest pământ nu se poate întâmpla. De ce? Biserica

era totul. Biserica coordona factorul politic și fără ceremonia ungerii domnului, acesta nu avea putere. Mitropolitul țării îl făcea pe domnul țării domn, adică uns al lui Dumnezeu, după care i se supunea întru cele lumești. Politicul nu putea exista fără Biserică, pentru că legitimarea puterii laice o făcea puterea bisericească/ dumnezeiască. Viața socială și economică, satele și orașele, cultura, școala și toate instituțiile nu puteau funcționa în afara Bisericii.

Școlile laice au apărut la noi foarte târziu, abia din secolul al XIX-lea încoace. În toate țările noastre medievale, dar mai ales în Ardeal, preoții erau învățătorii satelor, iar preoții-învățători erau numiți apostoli ai neamului, cu misiunea de a lumina poporul. Învățătorul și preotul erau totuna și toată viața comunității se derula în jurul Bisericii. Lumea modernă a adus despărțirea statului de Biserică, emanarea puterii de la popor sau națiune, după ce au fost executați regii în Anglia în secolul al XVII-lea și în Franța secolului al XVIII-lea. S-a trecut astfel la laicizare, școala a fost scoasă de sub oblăduirea Bisericii și Biserica a fost obligată să se restrângă mereu. Acum, cu mijloacele noi de difuzare în masă, când tineretul este învățat să creadă în fel de fel de erezii și în fel de fel de iluzii, cu concursul statului, ne bucurăm că Biserica mai reușește să-i învețe pe credincioși ce înseamnă buna cuviință și cum se trăiește pe pământ. Dar Bisericii i s-a luat aproape tot din ceea ce însemna rânduiala de creștin și din ceea ce însemna viața decentă și în libertate. Nu există om care să nu aibă în sine ideea libertății, dar se cuvine să fie o libertate întru ascultare și smerenie, ca să se poată bucura toți de ea. Astăzi însă, ascultarea și smerenia aproape nu mai există. Astăzi, părinții cer socoteală profesorului de ce copiii lor nu sunt primii în clasă ori de ce nu au numai note de 10! Astăzi, preoții și învățătorii sunt puși la punct de către te miri cine, care nici măcar nu știe să vorbească corect limba română. Astăzi regulile de gramatică nu mai sunt respectate, ne batem joc de limbă, de neam, de țară, de unire, de națiune și de Biserică! Sperând ce altceva decât furtuna!

Eu am, totuși, încredere! Cred, în continuare, că Biserica trebuie să joace rolul de factor spiritual în societate și să rămână măsura de judecată a lucrurilor. Și prin eforturile dumneavoastră – mai ales ale preoților din parohii, pentru că omul sfințește locul – este încă posibil. Prin înțelepciunea ierarhilor și preoților Bisericii noastre și a mirenilor responsabili vom reuși să ieșim din acest impas, căci nu este primul impas și nici ultimul.

De ce nu este Biserica factor de unitate?

În mare măsură este. Nu mai este ca odinioară, pentru că și ideea de unitate este acum blasfemiată. Am ajuns să scriem și în manualele școlare că românii nu au identitate românească și sentiment național, că Unirea de la 1600 a fost o întâmplare, că Mihai Viteazul a fost un condotier sau un aventurier, că Unirea de la 1918 s-a făcut datorită marilor puteri și unor lideri care i-au amăgit pe oameni. În cărți apărute relativ recent, se spune că românii din Transilvania nu ar fi vrut să se unească cu țara, ca și cum bunicii noștri ar fi îngenucheat de pomană atunci când au auzit că au intrat trupele române în Ardeal, la 15/28 august 1916. Au îngenucheat în mijlocul drumului, în case ori la marginea pădurilor și ogoarelor, aducând slavă lui Dumnezeu pentru că apucaseră să vadă ziua aceea. Cum să fi vrut să trăiască mai departe într-o țară în care nu-și puteau vorbi limba și nu-și puteau cinsti eroii? Acum, unii încearcă să ne învețe că toate lucrurile în care am crezut noi sunt strâmbe. În ciuda acestui lucru, Biserica este un factor coagulant în continuare și Biserica Ortodoxă Română a fost cea care de-a lungul vremii și-a îndeplinit acest rol. România aceasta rotundă și frumoasă nu are decât o sută de ani de existență de fapt. O mie de ani i-am trăit răzleți, în singurătate și printre străini. Avem 100 de ani de unitate și ne-am plictisit de ea, fiindcă intelectualii subțiri, care știu ce înseamnă huzurul vieții, ne spun asta. Dar intelectualii fără popor nu reprezintă nimic și nu conduc decât la rătăcire.

Singura dintre cele trei țări române care s-a chemat mereu Țară Rumânească (străinii i-au zis Valahia) a fost voievodatul dintre Dunăre și Carpați. Atacată și jefuită de toți, Țara Românească și-a asumat și prin numele ei misiunea de reconstituire a unității poporului român. Purta numele acestui popor în ea și, prin aceasta, avea o mare responsabilitate. Nu e întâmplător că Mihai Viteazul a pornit de aici, că toate inițiativele de unire au pornit de aici, cu toate că zona ei sudică, de la Dunăre, era cel mai des pustiită și robită de turci, de pașii de la Giurgiu, Turnu, Brăila, de la Nicopole și Vidin. Și Moldova a suferit, nici în Transilvania nu ne-a fost bine, dar sudul Munteniei și Olteniei, inclusiv Teleormanul, au fost în calea tuturor răutăților. Și noi, contemporanii, necunoscând mai deloc istoria, ne mirăm că azi este sărăcie aici! De unde să fie bogăție, din moment ce de aici numai s-a luat, s-a jefuit? Mă mir uneori că mai sunt, totuși, oameni care cred în ideile de bine și de viitor mai bun. Dar, dacă n-am fi naivi și visători,

ce ne-am face pe lumea asta rea și dezorientată? Ideea că Țara Românească cea mare a pornit din această mică Țară Românească, supusă otomanilor, cu Dobrogea pierdută, cu Bănia orgolioasă a Olteniei, cu „Pădurea Nebună”, cu imenșii Codrii ai Vlăsiei, cu numele frumos de Vlașca („Țara Românilor”) și cu cel vechi de Romanați, ne dă încredere astăzi. La București, la 1688, s-a tipărit Biblia pentru toți românii și cu efortul învățaților din toate cele trei țări române. Asta, după ce marii cronicari moldoveni ne-au învățat că „de la Râm ne tragem”. Vor urma Dimitrie Cantemir, primul savant român de rang european, membru al Academiei din Berlin, și apoi Școala Ardeleană, cu alți savanți, educați la Viena și la Roma, dar întorși cu toții acasă, ca să lumineze poporul. Înainte de România, s-au făurit cultura românească și identitatea românească, iar la punerea lor în operă au lucrat toți românii.

Dar fără temeiurile care sunt aici, în sud, în prima Țară Românească, nu s-ar fi făcut niciodată, nici Unirea de la 1859 și nici Unirea cea Mare, de la 1918. Iar noi, epigonii de-acum, în loc să ne purtăm cu demnitate și onoare și să cinștim ceea ce au făcut acei oameni cu suflete mari, care ne privesc de-acolo din ceruri, hulim. O facem ca și cum am participa la un spectacol, la o șuetă, la o cafea, fără să ne gândim că avem menirea să educăm. Este drept că la TV ești chemat dacă ești simpatic și dacă ai vești de scandal. Un mesaj cinștit către acest popor este calificat de îndată ca „naționalist”, de parcă liderii Marii Britanii sau Americii transmit alt fel de mesaje! Eu nu pot decât să-i sfătuiesc pe toți românii să iubească țara aceasta, să fie în continuare patrioți (să cinștească locurile de naștere ale părinților și moșilor lor). A iubi țara nu înseamnă, cum cred ori spun unii, a-i urî pe alții. Doamne ferește! Toți au loc sub soare și toți au fost lăsați de Dumnezeu să trăiască. Dar, datoria noastră e să fim demni cu noi înșine și cu ceilalți și să ne iubim această țară. Și cea mai bună dovadă de iubire a țării este să facem pentru ea ceea ce știm mai bine în funcție de specialitatea fiecăruia, adică să muncim, să ne facem datoria.

Cum vedeți relația dintre cult și cultură? Mai are șanse cultul într-o epocă ca asta, superdigitalizată?

Relația dintre cult și cultură este simplă, chiar prin etimologie. Cuvântul cultură vine de la cult. Mai adânc, vine dintr-o rădăcină foarte veche latină care se referă în primul rând la pământ. Dacă nu lucrezi pământul, n-ai din ce trăi. Cât de frumos și adânc se spune în „Tatăl nostru”:

„Pâinea noastră cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi”... ! Totul vine din credința că pământul lăsat de Dumnezeu este, *alma mater*, adică „mama care ne hrănește”. Astfel, dacă ne cultivăm pământul ne merge bine, dar nu ne ajunge doar atât, fiindcă nu putem trăi legați de pământ. Ne trebuie și spirit sau duh, iar spiritul se cheamă cultură. Creația spirituală este fundamentală pentru „trestia gânditoare” care este omul. După părerea mea, Biserica încă patronează o parte a culturii; sub egida Bisericii ies lucrări fundamentale ale acestui neam. Sigur, nu se mai poate repeta (și nici nu se cuvine) ceea ce a fost în Evul Mediu. Dar ar trebui să încercăm din interiorul Bisericii și conlucrarea dintre clerici și mireni, să-i facem pe oameni să înțeleagă că – parafrazându-l pe Marin Preda – dacă credință nu e, nimic nu e; că omul fără credință își pierde esența umană. Despre un asemenea om, românii spun că „nu mai are omenie”, ceea ce este grav. Omenia este un lucru fundamental, care vine din credința în Dumnezeu și care generează credința în Dumnezeu. Dacă pierdem această credință, suntem și noi pierduți. Nu trebuie să exagerăm, să forțăm nota, fiindcă credința, în sufletele bine pregătite, se sădește aproape de la sine. Sinceritatea este, însă, totul! Trebuie să recunoaștem cu toții: când ascultăm pe viu un discurs ori când ne uităm la unul la televizor, nu realizăm din primele cuvinte dacă omul este sincer sau nu? Din păcate, prea mulți „formatori de opinie” și politicieni sunt nesinceri, iar poporul român a început să-și cam piardă încrederea. Biserica noastră poate reface vechea legătură dintre cult și cultură, inspirând cu sinceritate încrederea în educație, în zestrea spirituală a oamenilor, în forța creațiilor intelectuale, în capacitatea omului de a fi bun.

Ce trebuie să facem ca preoți pentru ca intelectualii din parohie să ne treacă mai des pragul?

Nu cred că preotul trebuie să devină savant, căci savanți avem destui. Sunt și preoți care sunt prea savanți pentru enoriașii lor simpli. Mai auzim pe câte unul: „Nu mă duc eu la părintele X, deoarece predica sa este numai citate din mari filosofi și mă plictisesc ...” Mulți credincioși adevărați sunt iremediabil pierduți pentru erudiție și nici nu trebuie să forțăm nota. Eu cred că simplitatea și sinceritatea aduc un câștig foarte mare în dialogul cu oamenii. Napoleon Bonaparte, produs al Revoluției Franceze, cea care interzisesse creștinismul și instaurase „cultul rațiunii” – o aberantă fantasmagorie – a restabilit Biserica în Franța, a reluat legătura

cu Roma, fiindcă societatea nu putea trăi fără credință. Napoleon a fost un tip realist, păcătos ca toți oamenii, dar căutător de echilibru. El ar fi emis această judecată de valoare, devenită maximă: „De la sublim până la ridicol nu-i decât un pas”. A vrut să arate cât de subțire e firul care te poate coborî din bine în rău, din credință în păcat, din glorie în agonie. Când apari în fața mulțimii, este mai bine să zici cinci cuvinte cu înțeles, decât o mie de cuvinte amăgitoare, care să-i încurce pe toți și să dea un fals mesaj. La noi, în lumea laică cel puțin, ideea pragmatică a câștigului material (a profitului) este fundamentală și, din păcate, conduce lumea. Este drept că nu putem trăi fără pâine, dar de aici și până la a dori în fiecare zi cozonac, tort și ciocolată este o mare distanță! Dacă am reuși să ajungem la acel echilibru evocat mai sus, am avea numai de câștigat. Romanii credeau că „de aur este calea cea de mijloc” (*aurea mediocritas*). Dar cine este capabil să ajungă la ea? Cel care ajunge la ea e un om fericit, pentru că reușește să impună ideile cele bune. Preoții, prin mesajul pe care îl transmit în fiecare clipă enoriașilor, pot ajunge la sufletul lor. Marile acte bune ale omenirii s-au făcut prin lucrare bună și sinceritate. Să vă spun cum s-a făcut România de la 1918 și de ce cam 90% dintre românii ardeleni au voit Unirea cea Mare!

Ceilalți 10% colaborau cu regimul austro-ungar, se temeau de pierderea funcțiilor și pozițiilor, aveau familii mixte etc. Nu ne putem lua după acești 10% și să decretăm că ardelenii nu au voit Unirea, cum se mai face prin lucrări recente, ai căror autori, deși maturi demult, gândesc ca adolescenții teribiliști. Dar de ce au vrut românii ardeleni Unirea? Firește, fiindcă erau români și frați cu ceilalți români, fiindcă voiau să fie și ei stăpâni le ei acasă, fiindcă erau sături de umilințe și de străinătate.

În 1861 s-a înființat Astra (Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român), la Sibiu. Aștristii erau și preoți și învățători, iar unii chiar intelectuali de mare valoare. Au avut o idee genială, anume să umble din sat în sat și din oraș în oraș și să explice oamenilor unitatea românească și viitorul României. Pe frontispiciul revistei Tribuna, care apărea la Sibiu, Slavici scrisese la 1884: „Soarele pentru toți românii la București răsare.” Învățătorii la școală și preoții după slujbă au primit sarcina să explice zi de zi, duminică după duminică oamenilor acest lucru. La reuniunile de femei, la adunările publice, la șezători, veneau tineri și bătrâni, în coruri, interpretând adevărate mesaje patriotice: „Nu uita că ești român!/ Că dacă tatăl tău – cioban,/ bunicul tău a fost Traian/ Și-n țara asta te-ai născut să fi stăpân.” Tradiția corală era foarte puternică în

Banat și în regiunea Aradului, cu marii corifei care erau Ion Vidu, Tiberiu Brediceanu și alții. Toată viața comunitară se desfășura în jurul parohiilor care întrețineau și încurajau corurile populare și patriotice. Atunci, cuvântul preotului a pătruns până în ultimul cătun în care era un locaș de cult. Ceea ce nu putea face societatea laică, fiindcă laicii erau vânați și stăpânii erau de altă limbă și credință, au făcut preoții în biserică, la slujbă și după slujbă. În Basarabia a fost cu totul altceva, fiindcă stăpânii ruși i-au amăgit pe oameni cu biserica lor. Procesul de deznaționalizare a avansat în Basarabia în 100 de ani cât n-a putut să avanseze în Ardeal în aproape 1000 de ani! Asta și pentru că rușii, după 1812, au adus în bisericile noastre de limbă română preoți ruși, tot ortodocși, dar de limbă slavă și au ars toate cărțile de cult în limba română. Acei preoți erau instrumente care lucrau pentru imperiu, pentru imperiul țarilor, nu pentru lumea noastră românească. Or, în Ardeal, ungurii cât au fost ei de dornici de deznaționalizare, nu au putut intra în bisericile românești dintr-un motiv foarte simplu: nu aveau preoți ortodocși, fiindcă ei erau catolici sau protestanți. Firește, ca și laicii, nu au fost nici toți preoții români ardeleni eroi, dar au știut să conducă turma, deopotrivă ortodocșii și greco-catolicii. Stăpânii unguri și austrieci au vrut să-i dezbine pe români prin credință, numai că în marile momente decisive ale națiunii române, cele două biserici românești din Transilvania au mers mână în mână și împreună cu poporul.

Ce ne puteți spune despre teoriile legate de limba latină, cum că ea s-ar trage din limba română și nu invers?

Teoriile acestea fac parte dintr-o mișcare de intoxicare și dezinformare și să știți că nu există niciun istoric care să susțină acest lucru. Cei care susțin dacismul și tracomania sunt medici, ingineri, literați, care n-au văzut documentele genuine, nu știu să citească în grecește, latinește și slavonește, dar vor să fie originali. A fi istoric este o meserie, o specialitate, iar aceasta presupune intensă pregătire. Cum nu oricine poate fi medic, nici istoric nu poate fi oricine. Eu, deși am citit zeci de cărți de medicină și știu multe plante de leac, cu numele lor latinești, dacă m-aș duce mâine într-un spital și aș cere să operez, m-ar considera oamenii nebun! La fel este și cu istoricii! Trebuie lăsați să-și facă meseria. Amatorii de istorie se bucură de toată simpatia mea, ei ne cumpără și ne citesc cărțile, dar simpla lectură a cărților de istorie nu ne poate face istorici, după cum nici cunoașterea

Bibliei și a cărților sfinte nu ne face automat preoți și nici teologi! De o mie de ani încoace, de când există poporul român gata format, toți savanții străini și români spun că românii sunt urmașii daco-romanilor și că s-au format aici ca neolatini, în urma existenței provinciilor romane Dacia și Moesia. Sunt exact 2000 de ani de când poetul Ovidiu a murit, părăsit de toți ai săi, la Tomis, cu sufletul înnegurat de vremuri, înfrigurat de climă și nemulțumit de viață. El a scris aici, în Dobrogea, două volume de poezii, intitulate „Tristele” și „Ponticele”. A scris și o cânticică în limba getică, dar nu s-a păstrat, din păcate. Ce spune poetul în câteva versuri lămuritoare? Spune că este înconjurat de greci barbarizați și de geții cei bărboși, cu care nu poate comunica nimic. I-au trebuit poetului vreo trei ani ca să învețe cât de cât limba daco-geților și să poată comunica cu ei și încă trei ani ca să poată scrie versuri în acea limbă. Așadar, lui Ovidiu care vorbea latinește i-au trebuit ani mulți ca să învețe limba geților. Cum să apărem noi ca savanți serioși în fața Europei să spunem că limba dacică era latină și că romanii au învățat latinește de la daci? Pe noi nu ne cred încă nici că limba română e limbă romanică, alături de italiană, franceză ori spaniolă! Mai sunt încă universități în care limba română este plasată la departamentele de limbi slave. Este drept că, dintre cuvintele vocabularului nostru curent, 15% sunt slave, dar 80% sunt latine ori provenite indirect din latină. Paradoxal, chiar și limba engleză, care este o limbă germanică, are 60% din cuvintele sale de origine latină, preluate în mare parte prin franceză.

Chiar și cuvintele care ne-au venit din engleză, ca neologisme, sunt tot latinești. Dacă ne uităm ecranul unui computer și deschidem *Word-ul*, aproape 80% din cuvintele scrise acolo – de la *delete*, *replace*, *insert* și *select* până la *normal*, *title*, *page* sau *file* – sunt de origine latină.

Limba latină e limba-mamă din care au plecat italiana, franceza, portugheza, româna, spaniola etc. Iar acest adevăr nu-l poate distruge nimeni. Este ca teorema lui Pitagora în geometrie! Este adevărat că limba dacică era apropiată de latină, prin fondul comun indo-european. Dar erau limbi din familii diferite, una (dacica) dintr-un grup numit satem, ca și sanscrita, de exemplu, iar alta (latina) din grupul centum. Noi am moștenit limba română din latina vulgară, adică din limba simplă, vorbită de popor. Romanizarea este un fenomen absolut normal, produs pe fondul colonizării cu elemente latinofone, al conviețuirii dintre daci și romani și superiorității civilizației romane față de cea a dacilor. Lăsăm aici la o parte faptul că densitatea în Dacia era atunci de 1-2 locuitori pe km pătrat și că

țara fusese „secătuită de bărbați” în urma luptelor cu romanii din ultimele două decenii. Oamenii de azi, nespecialiștii, cred că dacii erau milioane! Nimic mai fals! Numai trupele aduse în Dacia cucerită de romani (patru legiuni și multe trupe auxiliare) erau de 40 000 în primii ani.

Deci, limba noastră e o limbă romanică. Trebuie ca toți să acceptăm acest lucru. Cea mai asemănătoare limbă străină cu limba română este, fără îndoială, italiana. Firește, avem și slavisme și mai ales cuvântul „da”, numai că ele nu dau măsura limbii române. În aceste chestiuni, este absolut necesar să-i lăsăm pe specialiști să ne învețe ce și cum. Altminteri, apucăm pe căi rătăcite și ne cheltuim energiile de pomană.

Ce s-a întâmplat cu trupul voievodului Mihai Viteazul după moarte?

Aproape toate mărturiile credibile, românești și străine, spun că trupul principelui nostru unificator a rămas în țărână, „pe câmpul Tordei”, nu în localitatea Câmpia Turzii de astăzi, cum cred mulți, ci la marginea orașului Turda (unde se afla tabăra). Câțiva credincioși l-au îngropat târziu, la vreme de noapte, ca să nu fie pângărit, iar pe locul acela s-a ridicat, prin grija doamnei Stanca, o capelă pentru pomenirea Măriei Sale, distrusă ulterior de naționaliștii fanatici maghiari, stăpânii Transilvaniei de-atunci. Capul voievodului a fost luat de Turturea paharnic și adus, pe ascuns, la Mănăstirea din Deal, lângă Târgoviște, ctitoria lui Radu cel Mare și a lui Mihai însuși. Cam asta e relatarea cronicarilor. Acolo, lângă Turda, este astăzi un impresionant monument și o biserică, numită Mihai Vodă, ridicată prin grija Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, în anul 2005, copie a bisericii Mănăstirii Mihai Vodă din București, ctitoria lui Mihai Viteazul. Acolo a fost, cum se știe, o mare bătălie, cu mulți morți și este aproape imposibil de știut locul exact al îngropării Domnului Mihai. Știm sigur că la Mănăstirea Dealu este capul marelui voievod, care, în vremea Primului Război Mondial, ca să nu fie pângărit sub ocupația germană a Țării Românești (1916-1918) a fost dus, prin grija lui Nicolae Iorga, la Biserica Trei Ierarhi din Iași, ctitoria lui Vasile Lupu (alături de trupul lui Vasile Lupu și al lui Alexandru Ioan Cuza), iar apoi readus la Dealu, după ce s-au liniștit lucrurile.

Atunci când un ucenic mergea la duhovnicul său, îi cerea un sfat mântuitor care să-i dirijeze viața duhovnicească. Ce sfat ne puteți da ca

profesor nouă, preoților, care vom merge în fața oamenilor și le vom spune că astăzi ne-am întâlnit cu un academician?

O vorbă înțeleaptă de demult zice că „cel mai greu lucru din lume este să te cunoști pe tine însuși și cel mai ușor este să dai sfaturi altora.” Din păcate, eu nu sunt în măsură să vă dau sfaturi, dar pot să vă spun așa cum simt în acest moment. Chiar dacă viața dumneavoastră pământească nu este una prea fericită, chiar dacă trebuie să vă chinuiți să vă creșteți copiii și să vă țineți familiile și chiar dacă, uneori, peste săptămână, trebuie să munciți pământul cu palmele, ca preoții de demult din Ardeal (care s-au plâns de asta lui Mihai Viteazul), să nu vă pierdeți încrederea! Pentru că sunteți condamnați, nu prin meserie, ci prin misiunea pe care o aveți, la optimism. Trebuie să inspirați comunității, parohiei, credincioșilor încredere. Căci dacă dumneavoastră, preoții, nu le inspirați încredere, atunci nu există o altă instanță în această țară care să o poată face.

Închei cu vorbele unui mare cărturar ardelean, pe care îl chema Simion Bărnuțiu și pe care Alexandru Cuza l-a chemat profesor de drept la Iași, la prima Universitate modernă românească a țării, fondată de el în 1860 (astăzi îi poartă numele spre cinstea noastră). Când i s-a spus lui Cuza că nu poate să facă universitate românească, fiindcă nu are unde să găsească profesori români de înalt nivel, domnul a replicat că sunt asemenea profesori erudiți în Transilvania, profesori cu studii la Viena și la Berlin. La 1848-1849, Simion Bărnuțiu fusese unul dintre conducătorii revoluției și, la Marea Adunare Națională de la Blaj, din mai 1848, le-a spus zecilor de mii de români strânși acolo: „Împăratul (de la Viena) ne-a înșelat, patria (adică Imperiul Habsburgic) ne-a ferecat și ne-am trezit că numai credința în noi înșine și în neamul nostru românesc de poate mântui.”

Așa să ne ajute Dumnezeu, să ne putem mântui, mai întâi prin credința în Dumnezeu, și apoi prin credința în noi înșine și în națiunea română!

VIAȚA BISERICESCĂ

AGENDA DE LUCRU A PREASFINȚITULUI PĂRINTE EPISCOP GALACTION 01 iulie - 31 decembrie 2016

Secretar Eparhial, Pr. **Vasile NEACȘU**

Vineri, 01 iulie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede.

Duminică, 03 iulie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Grigorie Teologul și a tuturor Sfinților Români din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 04 iulie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie și Te-Deum de mulțumire în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, la împlinirea la 20 de ani de la alegerea sa ca Episcop al Alexandriei și Teleormanului.

Miercuri, 06 iulie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria.

Vineri, 08 iulie 2016 – slujește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 09 iulie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește diacon pe tânărul Mihai Grigorescu.

Duminică, 10 iulie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Gheorghe din parohia Poeni, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Mihai Grigorescu și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 12 iulie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Maicii Domnului Prodomnița și a Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 15 iulie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 16 iulie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Botezul copilei Maria Tănase în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește cununia tinerilor Mihai Tănase și Lenuța-Simona Toader în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 17 iulie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil din parohia Dobrotești I și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 19 iulie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova. După-amiaza, săvârșește Sfântul Maslu, iar seara, slujba privegherii, în același sfânt locaș.

Miercuri, 20 iulie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 21 iulie 2016 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Vineri, 22 iulie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură. Împreună cu Preasfințitul Părinte Episcop Emilian Lovișteanul întâmpină racla cu Sfintele Moaște ale Sfintei Mucenițe Filoteea de la Mănăstirea Curtea de Argeș și săvârșește Vecernia și Litia, în sobor, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Calinic al Argeșului și Muscelului, rostind un cuvânt ocazional. Săvârșește Sfântul Maslu în același sfânt locaș.

Sâmbătă, 23 iulie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și Parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlaşca, împreună cu Preasfințiții Părinți Episcopi Paisie Lugojanul și Emilian Lovișteanul. Seara, întâmpină racla cu Moaștele Sfintei Mucenițe Filoteea la Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și săvârșește Vecernia

Miercuri, 03 august 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 05 august 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură și Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlaşca, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 06 august 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Sfintei Ecaterina – Tătăraștii de Sus și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 07 august 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Roșiorii de Vede, hirotonește diacon pe tânărul Mihai Răzvan Iordan și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 08 august 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și hirotonește diacon pe Alexandru Țugui.

Marti, 09 august 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și hirotonește diacon pe Constantin Tudose.

Miercuri, 10 august 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește diacon pe Valentin Lupescu și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Constantin Tudose.

Joi, 11 august 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Alexandru Țugui, pentru comunitatea persoanelor cu deficiențe de auz și vorbire din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 12 august 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Valentin Lupescu. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 13 august 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Duminică, 14 august 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în același sfânt locaș. Săvârșește privegherea (Vecernia, Litia și Utrenia cu Prohodul Maicii Domnului) în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Luni, 15 august 2016 – săvârșește sfințirea apei, Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 16 august 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Joi, 18 august 2016 – săvârșește Botezul tinerei Corina Dominique Vasilescu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 19 august 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 20 august 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 21 august 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Țigănești I și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 24 august 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle.

Vineri, 26 august 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 27 august 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Mare Mucenic Fanurie din Mănăstirea Sfântului de la Siliștea Gumești și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 28 august 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Siliștea Gumești II, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul George Mircea Bălan și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 29 august 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul din Mănăstirea Brânceni, hirotesește iconom-stavrofor pe Preotul George Mircea Bălan și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură, urmate de procesiunea cu icoana Sfântului Alexandru.

Marti, 30 august 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 31 august 2016 – întâmpină pe Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Teofan al Moldovei și Bucovinei și pe Preasfințitul Părinte Episcop Lucian al Caransebeșului la Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Teofan, în biserica Schimbării la Față a Domnului din această Mănăstire.

Joi, 01 septembrie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei și de Preasfințiii Părinți Lucian, Episcopul Caransebeșului și Sebastian, Episcopul Slatinei și Romanaților, în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria, la aniversarea a 20 de ani de la hirotonia Preasfinției Sale întru arhieru și întronizarea ca Episcop al Alexandriei și Teleormanului și rostește un cuvânt ocazional.

Vineri, 02 septembrie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 03 septembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Botezul pruncului Zura Matei Nistor în biserica Sfântului Marelui Mucenic Mina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 04 septembrie 2016 – săvârșește slujba de sfințire a apei și sfințirea noii clopotnițe construite în parohia Crângu și Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Botezătorul și a Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Crângu, hirotonește diacon pe monahul Iustin Gheorghiuță din obștea Mănăstirii Coșoteni și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 06 septembrie 2016 – săvârșește slujba înmormântării Preotului Paul Olteanu, în biserica Sfântului Dimitrie cel Nou și a Sfintei Parascheva din parohia Merișani și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 07 septembrie 2016 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Nașterii Maicii Domnului din Mănăstirea Adămești și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 08 septembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Nașterii Maicii Domnului din Mănăstirea Adămești și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 09 septembrie 2016 – săvârșește sfințirea picturii din biserica Sfinților Dimitrie cel Nou și Parascheva din parohia Merișani și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 10 septembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 11 septembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie, împreună cu Preasfințitul Părinte Siluan, Episcopul Ortodox Român din Ungaria, în biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril și a Nașterii Maicii Domnului

din Micherechi – Ungaria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește sfințirea troiței strămoșilor ridicată întru pomenirea primilor preoți ortodocși români ce au slujit în acest sfânt locaș, de către Preotul Profesor Nicolae Bordașiu din București, urmaș al acelora.

Marti, 13 septembrie 2016 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Înălțării Sfintei Cruci din parohia Poroschia și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 14 septembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Înălțării Sfintei Cruci din Roșiorii de Vede și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria, rostind un cuvânt de învățătură.

Vineri, 16 septembrie 2016 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Întâmpină Racla cu Brăul Maicii Domnului, delegația din Grecia ce însoțește acest odor sfânt și pe Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului și săvârșește Sfântul Maslu.

Sâmbătă, 17 septembrie 2016 – slujește alături de Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește diacon pe tânărul Adrian Marian Georgescu.

Duminică, 18 septembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din parohia Piatra II și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Cununia tinerilor Paul Petruț Toma și Clara Alina Drăghici în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 23 septembrie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 24 septembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Cununia tinerilor Gabriel Catană și Mihaela Alexandra Camelia Căiță în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și

rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 25 septembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan și a Sfântului Ierarh Visarion din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot pe diaconul Răzvan Florin Murgoi, hirotesește duhovnic pe ieromonahul Filip Banu din obștea Mănăstirii Sfântului Trifon – Cernetu și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 27 septembrie 2016 – slujește, în sobor, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală din București.

Miercuri, 28 septembrie 2016 – slujește, în sobor, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, la târnosirea bisericii Izvorului Tămăduirii și a Sfântului Antim Ivireanul din Mănăstirea Sfântul Antim Ivireanul din Râmnicu Vâlcea și la Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș.

Joi, 29 septembrie 2016 – participă la lucrările Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei la Palatul Patriarhal din București.

Vineri, 30 septembrie 2016 – participă la manifestările prilejuite de aniversarea întronizării Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, organizate la Sfânta Patriarhie. Săvârșește slujba privegherii (Vecernia, Litia și Utrenia) în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Sâmbătă, 01 octombrie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna – Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 02 octombrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Mare Mucenic Mina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot pe ierodiaconul Iustin Gheorghiuță și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 05 octombrie 2016 – face o vizită la Mănăstirea Sfântului Trifon – Cernetu. Săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 07 octombrie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din

Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 08 octombrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Participă la manifestările omagiale prilejuite de centenarul nașterii compozitorului Gheorghe Bazavan (originar din com. Bragadiru, județul Teleorman) și rostește un cuvânt ocazional. Săvârșește slujba înmormântării credinciosului Costel Mihăilescu în biserica Sfintei Parascheva din parohia Țigănești II și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 09 octombrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Izvoarele – Zimnicea, hirotosește iconom stavrofor pe preotul Augusto Constantin Covaciu și pe preotul Valentin Netcu și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 10 octombrie 2016 – săvârșește slujba înmormântării preotului Gheorghe Pârvan (vicar administrativ în primii ani ai Episcopiei) în catedrala Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri 12 octombrie 2016 – săvârșește ceremonia sfințirii și înmânării drapelului de luptă al Inspectoratului pentru Situații de Urgență Teleorman.

Vineri, 14 octombrie 2016 – slujește în sobor cu alți arhieri alături de Înaltpreasfințitul Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Sfânta Liturghie la catedrala mitropolitană din Iași.

Sâmbătă, 15 octombrie 2016 – săvârșește târnosirea bisericii Izvorului Tămăduirii din Mănăstirea Sfântului Trifon - Cernetu și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș. Hirotesește protosinghel pe ieromonahul Victor Iancu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 16 octombrie 2016 – săvârșește resfințirea bisericii Sfintei Parascheva din Alexandria și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 17 octombrie 2016 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Luca din parohia Brânceni și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 18 octombrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și Parastas în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Luca din parohia Brânceni și

adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 20 octombrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Adormirii Maicii Domnului din Mănăstirea Balaciu - Ialomița.

Vineri, 21 octombrie 2016 – săvârșește slujba de mulțumire (cununia de argint) pentru familia Dorel-Marin și Daniela Erzec în biserica Sfinților Apostoli din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 22 octombrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din parohia Constantin Brâncoveanu – Călărași.

Duminică, 23 octombrie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din parohia Orbeasca de Jos și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește sfințirea monumentului eroilor din această parohie (în urma restaurării acestuia) și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește sfințirea unei troițe în parohia Sfinții Trei Ierarhi – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri 26 octombrie 2016 – săvârșește tunderea în monahism a surorilor Mioara Grigoraș (Pahomia monahia), Gabriela Pătrașcu (Valentina monahia) și Teodora Mușat (Lucia monahia) în biserica Sfântului Ierarh Nicolae și a Sfântului Mucenic Iulian din Mănăstirea Năsturelu și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești - Videle.

Joi, 27 octombrie 2016 – slujește în sobor împreună cu alți arhieri alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală din București.

Vineri, 28 octombrie 2016 – participă la ședința solemnă a Sfântului Sinod la finalul Anului omagial al educației religioase a tineretului ortodox și Anului comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul și al tipografilor bisericești la Palatul Patriarhiei din București și la ședința de lucru a Sfântului Sinod la Palatul Patriarhal din București. Săvârșește Sfântul Maslu și parastas în biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan și a Sfântului Ierarh Visarion din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 29 octombrie 2016 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod la Palatul Patriarhal din București și la Parastasul pentru victimele incendiului de la clubul Colectiv din București, la un an de la tragicul eveniment.

Duminică, 30 octombrie 2016 - slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Dimitrie Izvorătorul de mir și a Sfântului Efrem cel Nou din Mănăstirea Coșoteni, hirotesește duhovnic pe ieromonahul Iustin Gheorghită și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește sfințirea unei troițe ridicată în incinta acestei Mănăstiri.

Miercuri, 02 noiembrie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 03 noiembrie 2016 – prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare semestriale organizată cu participarea tuturor preoților din Episcopie la Sala amfiteatru a Facultății de Inginerie și Științe din Alexandria. Tema conferinței „Cărți religioase românești tipărite în Transilvania în epoca Reformei protestante (secolul al XVI-lea)” a fost susținută de domnul academician Ioan Aurel Pop, rectorul Universității Babeș Bolyai din Cluj.

Vineri, 04 noiembrie 2016 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul și a Sfântului Cuvios Mucenic Galaction din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 05 noiembrie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu, hirotonește diacon pe tânărul Mădălin Cristian Bătrînu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 06 noiembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nectarie din parohia Lada, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Mădălin Cristian Bătrînu și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 08 noiembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din parohia Mavrodin și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește sfințirea crucii de la mormântul credincioasei Ioana Ganea. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Marelui Mucenic Pantelimon și a Sfântului Ierarh Nectarie din incinta

Spitalului orașenesc Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 09 noiembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae și a Sfântului Ierarh Nectarie din parohia Beuca și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 11 noiembrie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Mina din Mănăstirea Sfintei Treimi - Drăgănești Vlașca, hirotonește diacon pe Mihai Pomârleanu și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 12 noiembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și Parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Mihai Pomârleanu.

Duminică, 13 noiembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna – Prahova și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește slujba înmormântării Protosinghelului Serafim Adam din obștea acestei Mănăstiri, în același sfânt locaș, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 15 noiembrie 2016 – participă la manifestările prilejuite de comemorarea a 100 de ani de la luptele, rămase în istorie cu numele „Șarja de la Prunaru”, manifestări organizate la monumentul eroilor din parohia Prunaru și săvârșește slujba de pomenire a celor căzuți în luptele ce s-au dat în această localitate.

Vineri, 18 noiembrie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 19 noiembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește diacon pe tânărul Narcis Claudiu Crișmariu.

Duminică, 20 noiembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea

Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Narcis Claudiu Crîșmariu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește sfințirea unei troițe în incinta Mănăstirii Pantocrator.

Luni, 21 noiembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 23 noiembrie 2016 – săvârșește pomenirea eroilor în cimitirul din incinta parohiei Sfinții Împărați Constantin și Elena din Zimnicea și participă la Simpozionul Județean *Memoria trecutului. Județul Teleorman în vâltoarea primului război mondial. 1916-2016 – 100 de ani de la eroicele lupte desfășurate la Zimnicea, gara Ulmuleț și Șoimul*, în biserica parohială, manifestări prilejuite de centenarul începerii primului război mondial. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle.

Vineri, 25 noiembrie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 26 noiembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 27 noiembrie 2016 – slujește, împreună cu Preasfințitul Părinte Ambrozie, Episcopul Giurgiului, în parohia Varlaam, județul Giurgiu, săvârșind resfințirea bisericii parohiale Adormirea Maicii Domnului și Sfântul Ierarh Varlaam și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș.

Marti, 29 noiembrie 2016 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Miercuri, 30 noiembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie, în sobor, cu alți arhieri, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Iacob, Mitropolit de Mitilene – Grecia, în Mănăstirea Peștera Sfântului Andrei din județul Constanța.

Vineri, 02 decembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și hirotonește diacon pe tânărul Laurențiu Văduva. Săvârșește Sfântul Maslu în Biserica Sfinților Împărați

Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator - Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 03 decembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator - Drăgănești Vlașca și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Laurențiu Văduva.

Duminică, 04 decembrie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Gheorghe din Mănăstirea Țigănești și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 05 decembrie 2016 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Nușeni – Bistrița Năsăud și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 06 decembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Nușeni – Bistrița Năsăud și rostește un cuvânt de învățătură. Face o vizită la Mănăstirile Parva-Rebra și Salva din județul Bistrița Năsăud.

Miercuri, 07 decembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Botezătorul din Mănăstirea Cormaia – Bistrița Năsăud și rostește un cuvânt de învățătură. Face o vizită la Mănăstirea Nicula, județul Cluj.

Vineri, 09 decembrie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator - Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 10 decembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator - Drăgănești Vlașca.

Duminică, 11 decembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din parohia Orbeasca de Sus și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 12 decembrie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului și a Sfântului Ierarh Spiridon din parohia Negrenii de Sus și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 13 decembrie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica

Sfântului Ierarh Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Mare Mucenic Pantelimon – Siliștea Gumești și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 14 decembrie 2016 – participă la vernisajul expoziției *Bisericile Teleormanului – 20 de ani de la înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului* organizată la Biblioteca Județeană Marin Preda din Alexandria. Săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 16 decembrie 2016 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod, la palatul Patriarhal din București.

Duminică, 18 decembrie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie, alături de Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator - Drăgănești Vlașca și hirotonește preot pe diaconul Adrian Marian Georgescu. Se săvârșește și slujba de sfințire a icoanelor exterioare din Mănăstirea Pantocrator, a clopotelor precum și a clopotniței și corpului de chilii ce are la parter magazinul de obiecte bisericești din această Sfântă Mănăstire. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Parascheva din parohia Buduiasca și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 19 decembrie 2016 – participă la concertul de colinde susținut de elevii claselor cu profil teologic din cadrul Colegiului Unirea din Turnu Măgurele în Catedrala Sfântului Sfințit Mucenic Haralambie din Turnu Măgurele și rostește un cuvânt ocazional.

Vineri, 23 decembrie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator - Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 24 decembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator - Drăgănești Vlașca.

Duminică, 25 decembrie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 26 decembrie 2016 - slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 27 decembrie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica

Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 28 decembrie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil din parohia Fotăchești – Videle.

Vineri, 30 decembrie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator - Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 31 decembrie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și Te-Deum de mulțumire în biserica Sfinților Mucenici Ciprian și Iustina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca.

BISERICA ȘI SOCIETATEA

ROMÂNIA ÎN APĂRAREA FAMILIEI*

Dr. Pavel CHIRILĂ

Preasfinția Voastră, Preacucernici Părinți și frați creștini,

Și întreaga lume și Europa în special este bântuită de o fantomă în momentul de față care luptă cu înverșunare împotriva societății creștine. Încă de acum 20 de ani au apărut în scrierile jurnalistice, filosofice și sociologice sintagma „Europa post creștină”, „civilizația post creștină”, „societatea culturală post creștină” etc. Acum circa 10 ani s-a dorit alcătuirea unei constituții a Europei și a eșuat acest plan din cauza unor neînțelegeri și a unui scandal determinat de exact aceeași sintagma: „Este Europa creștină?” și s-a răspuns că nu este creștină, ci este doar culturală. Deci se dorește sub orice formă alungarea bisericii din lume, din lucrarea ei, și alungarea Mântuitorului din inimile oamenilor. Sociologii spun că atunci când o societate se prăbușește prima soluție este cea spirituală urmată de cea morală, urmată de cea socială și terminată cu cea economică. Dacă vă uitați în jurul dumneavoastră vă dați seama că acest adevăr se confirmă, este axiomatic și cine nu știe să pună frână în lanțul acesta ajunge în final la o soluție economică care se răsfrânge asupra întregii populații.

Atacul acestei manifestări antihristice lucrează în momentul de față la lezarea antropologiei creștine, la pierderea identității de gen a cetățenilor,

---

* Conferință susținută în data de 11 martie 2016 la catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria. Tehnoredactare Diac. Nedelea Cristian

a oamenilor, la a nu mai recunoaște și a nu mai ști cine ești. În momentul acela poți face cu omul respectiv tot ce vrei, când el și-a pierdut identitatea de gen și conștiința de gen.

La ora actuală în Germania când se naște un copil, pe certificatul său de naștere în dreptul sexului apar trei căsuțe: masculin, feminin și neutru. Și funcționarul de la spital bifează căsuța pe care o cere părintele. Îl întreabă: „Ce sex vrei să aibă copilul tău care abia s-a născut?” și părintele spune ce vrea el. Nu se ține cont de determinarea anatomică sau genetică a copilului nou născut. În țările nordice băieții sunt îmbrăcați la grădiniță în fustițe, iar fetițele în pantaloni. Și dacă îi întreabă cineva: „Ce ești tu?”, el n-are voie să spună „eu sunt băiat” sau „eu sunt fetiță”, el trebuie să răspundă „eu sunt copil” și nu are voie să folosească cuvântul „mamă” și cuvântul „tată” ci „părinte 1” și „părinte 2”. Sunt exemple tipice pentru atacul la adresa identității și a conștiinței de gen și, în fond, un atac la însăși antropologia creștină, pe care noi o știm din prima pagină a genezei că „Dumnezeu l-a făcut pe om bărbat și femeie” (Facere 1, 27).

Ca să vedeți până unde merge atacul asupra Bisericii, săptămâna trecută Mitropolitul Nicolae de Mesoghia, care a fost și la noi în țară și a conferențiat, a vrut să intre, invitat de dirigintele unei școli, într-o școală să le vorbească elevilor. El a fost oprit de organele de ordine la poarta școlii pentru că Ministerul Educației din Grecia tocmai dăduse o dispoziție, un ordin al Ministrului, că nu mai poate să intre clericii în școli fără aprobare superioară de la Ministerul Educației.

Iată, cu ce ritm rapid se instalează aceste manifestări antihristice în Europa care este cel mai vechi continent creștin, de 2000 de ani. E clar că acest lucru trebuie să trezească o vigilență, o priveghere în mintea și în inima noastră și trebuie să ne apărăm cu orice risc valorile.

Aceste manifestări antihristice aduc după ele o cascadă de lucruri rele. Un singur lucru dacă se întâmplă, o fisură dacă apare, după aceea în lanț se țin toate. Curtea Supremă de Justiție a SUA, anul trecut, a dat o hotărâre pentru toată America, pentru 250 de milioane de oameni, și a aprobat căsătoriile între persoanele de același sex. Foarte repede au apărut simpozioane cu ușile semideschise sau semiînchise, cum vreți dumneavoastră să le spuneți, în care s-a propus legiferarea pedofiliei. A

urmat apoi în Brazilia o căsătorie oficiată de un primar între trei femei, un singur sex și trei parteneri. Recent a apărut o propunere, în Europa de data asta, pentru legiferarea necrofiliei și blestemățiile acestea pot continua din aproape în aproape, tot mai mult și tot mai grav.

Nu există altă soluție decât ca în medicină, profilaxia. E mult mai ușor să prevenim decât să tratăm.

De aceea, tinerii aceștia au lansat acest referendum pentru a preveni un dezastru spiritual și moral al generațiilor următoare. Noi, ca să spun așa, de generația a treia și cei de generația a doua, nu mai putem fi corupți ușor, s-a terminat, dar ținta sunt copiii și generațiile următoare.

Vă va povesti domnul Șolea cum, în America, după ce s-a dat această hotărâre a Curții Supreme de Justiție s-au închis școli profesionale care nu mai aveau voie să-și apere valorile lor creștine, morale pentru că intrau în contradicție cu legea.

Deci, pare de la distanță și de aproape când te uiți, că de fapt această luptă pentru legiferarea căsătoriilor între persoanele de același sex este o luptă precisă, sufletul copiilor și nepoților noștri. Nu atât pentru prezent cât pentru viitor.

La noi în țară, dacă urmăriți puțin sociologia ultimilor 25 de ani, o să constatați următoarele: în mod emblematic decretul numărul 1 emis pe 26 decembrie 1989 a fost legiferarea avortului, nu decretul numărul 2 sau decretul numărul 3, ci decretul numărul 1. Cu asta și-a început poporul român așa-zisa libertate.

Există în Apocalipsă, în capitolul 21, un verset care spune că „la judecată fiecare popor va veni cu slava lui”. Noi putem foarte bine să înțelegem că va veni și cu lipsa lui de slavă, și la aceasta se referă versetul biblic.

Ei bine, călugărilor, în special fraților din Moldova noastră le place să spună că România este grădina Maicii Domnului. Nu poate să fie Grădina Maicii Domnului cu 20 de milioane de avorturi între 1988 și 2008. Atâta numără țara românească avorturile în 20 de ani. Este cât o Românie întreagă. A urmat peste câțiva ani, trei tentative ale parlamentarilor noștri la interval de un an, doi de a legifera prostituția. Din fericire, au eșuat. A urmat după aceea o hotărâre de guvern în care se introducea o curriculumă nouă, un caiet

metodic nou privind educația sexuală în școli. Din fericire, a eșuat și acesta, în urma luptei unor ierarhi și a unor profesori de la facultățile de teologie. A urmat după aceea tentativa parteneriatelor civile între persoanele de același sex; apoi o propunere parlamentară de a considera delfinul, persoană. Poate să pară bizar, poate să pară hilar, dar este tot o tentativă de a agresa antropologia creștină. A urmat încercarea de a scoate religia din școli; în urmă cu câțiva ani a fost tentativa de a scoate însemnele religioase de pe trupul creștinilor și icoanele din clase.

Deci, iată! Adunați aceste 7-8 demersuri făcute în România post-decembristă, din păcate inspirate din Occident. În toate cazurile sunt tentative îndreptate împotriva Bisericii sau împotriva moralei creștine.

Sigur că ați asistat cu toții la batjocura la care a fost supusă Biserica cu ocazia accidentului de la Colectiv când s-a lovit realmente cu noroi în Biserică, în instituția Bisericii, nemaivorbind de repetatele atacuri asupra clerului sau asupra ierarhilor. Toate acestea ne obligă la această vigilență și priveghere în care trebuie, trebuie neapărat, cu T mare, să apărăm Biserica ca instituție, ca lucrare teandrică în lume, cum învață studenții la teologie, pentru că ea este un marș care înaintează prin lume fără să se lase maculată de lume și în același timp sfințind lumea. Suntem datori să apărăm corabia noastră cu care înaintăm spre Împărăție și pentru asta trebuie să începem cu apărarea valorilor morale, altfel există riscul să nu ne păstrăm ființa, întregi și la trup și la suflet. Acest demers nu este ușor. Imaginați-vă, câteva zeci de mii de voluntari care s-au înscris cu mâna lor în echipa care lucrează pentru acest referendum, care trebuie să fie coordonați la nivel de țară. Faptul că s-au adunat 2,5 milioane de semnături până acum demonstrează sigur că Biserica este o forță, este o forță care n-a prea fost pusă nici la lucru, nici în evidență. Politicienii trebuie să știe că 2 milioane și jumătate de persoane din țara aceasta sunt de fapt din Biserica acestei țări și că printr-un referendum ei au un cuvânt de spus chiar dacă uneori nu convine politicianilor. Trebuie să vă spunem că tentativa aceasta a mai fost încercată o dată, de a corecta articolul 48, acum câțiva ani. De data aceea a pornit de sus în jos, de la parlamentari spre Constituție, nu ca acum de la popor spre Constituție. Ei bine, pentru un ordin politic venit peste noapte, probabil de peste ocean, a fost scoasă de pe ordinea de zi din pix, cum se spune, și ea nu a putut

să se finalizeze cu schimbarea reală a articolului 48, care ne poate feri de rele ulterioare.

De data aceasta șansa stă în mâinile creștinilor, efectiv în mâinile creștinilor. Demersul a fost inițiat de un grup de tineri, de la București și sprijinit foarte eficient de către ierarhia noastră, încât e bine să înțelegem că mireni din Biserică sunt capabili să schimbe Constituția țării și ei sunt beneficiarii acestei schimbări. Vă îndemn ca în luna decembrie când vor fi alegerile parlamentare și când în ziua aceea, sperăm noi, să fie adăugată o filă în plus la buletinele de vot care se referă la referendumul nostru să veniți în număr cât mai mare în acea duminică la alegeri pentru ca să puteți vota și în favoarea schimbării articolului 48. Este foarte important să-i luați cu dumneavoastră și pe vecini și pe rude care poate că nu înțeleg importanța acestui referendum și efectele lui fericite peste 20-30 de ani. Dar, să-i convingeți să vină. Noi, de fapt beneficiem de o situație încă privilegiată. UE tot timpul spune: recomandăm așa, emitem directiva cutare, dar fiecare guvern va hotărî pentru țara lui. Ei bine, s-ar putea acest laț să se strângă tot mai mult, tot mai mult. Dar până a ajunge a anula constituțiile naționale va trece foarte mult timp și noi trebuie să profităm de această favoare pe care o avem acum.

Vă mulțumesc!

(A conferențiat Prof. Pavel Chirilă)

***Binecuvântați Preasfinția Voastră,
Doamne ajută, dragilor.***

Am stat și m-am gândit de ce ar începe imnul național al României cu „Deșteaptă-te Române din somnul cel de moarte.” Care este adormirea aceea a morții de care trebuie să ne temem și care stă asupra noastră? În general imnul național este o gloriificare, vorbește despre mărețiile unui popor, iar imnul nostru începe cu deșteaptă-te, cu o deșteptare și o atenționare ca nu cumva somnul cel de moarte să ne atingă. Și apoi plecând de la acest gând ne uităm să vedem ce se întâmplă cu România de când trăiește în democrație. Ne uităm că din ce în ce mai mult ni se spune că

suntem un neam de hoți, că noi suntem căpșunarii din Spania, că noi nu avem cultură, că noi nu avem bani, că noi ne ocupăm numai cu escrocherii și cu alte asemenea. Și ni se picură în conștiința noastră colectivă în fiecare zi așa ceva. Cum vor crește copiii noștri știind că se trag din așa neamuri? Ce curaj vor avea ei să se dezvolte în ziua de astăzi știind că vin din așa neam necăjit? Cum ar crește copiii noștri dacă ar avea conștiința voievozilor! Cum ar crește copiii noștri știind că aici s-au ținut piept imperiilor? Cum ar crește copiii noștri dacă ar realiza că aici niciodată nu a fost pașalâc turcesc! Și că pașalâcul turcesc și furia otomană a sărit peste România și a făcut pașalâc în Ungaria, peste țara noastră. Aici a fost intersecția civilizațiilor și a marilor puteri și cu răbdarea noastră, cu ființa noastră și, mai presus de toate, omenia noastră ne-a făcut să fim în bună așezare și cu cei de alte neamuri și cu cei de alte credințe. Noi nu am pus pe cruce pe nimeni, n-am strivit nici un alt popor, nici n-am cotropit vreo altă țară. Nu o spunem ca să ne lăudăm, ci o spunem: Atenție! Ca să nu uităm. Pentru că nimic nu-i mai bolnăvicios decât uitarea unui popor. Nimic nu-ți distruge viitorul decât pierderea memoriei. Poți să fii nimic, dacă ai uitat cine au fost ai tăi. Ați văzut cât de trist este un om care și-a pierdut memoria? Nu mai are nimic, nu mai știe de ce să se lege, nu mai știe încotro să meargă. Trecutul nostru este prezentul nostru și mai ales viitorul nostru. Pentru că niciodată nu poți începe un drum decât întorcându-te în trecutul tău. Numai așa știi unde trebuie să ajungi și unde vei ajunge.

Copiii noștri dacă vor pierde acest simț al orientării în spațiul istoric își vor pierde și viitorul, pentru că nu vor ști unde să meargă și ce se așteaptă de la ei și de ce și ei sunt importanți în lumea aceasta. Acestea înțelegând-le ne mai gândim la un lucru. Cu toții avem în gură o uscăciune, un necaz al poporului, o dezamăgire profundă, pe care de 25 de ani, de când am intrat în democrație o spunem zi de zi. Nu ne reprezintă politicienii, nu fac ce le spunem noi să facă, ajung acolo și nu ne mai bagă în seamă, nu mai credem în instituțiile statului, deseori spunem sunt toți corupți, sunt toți într-un fel și ne mulțumim cu dezamăgirea noastră. Și ea crește de la an la an, încât nu mai credem în parlamente, nu mai credem în guvern, nu mai credem în democrație, nu mai credem în președinte, nu mai credem decât în Bunul Dumnezeu. Și încă și asta este o problemă pentru stăpânitorul acestei lumi,

pentru că legarea noastră ca popor de Biserică încurcă teribil. De ce? Pentru că încă avem un element de unitate. Fură-i nădejdea unui popor, fă-l să numai creadă în nimic și i-ai distrus viitorul. Pentru că tu nu poți să faci nimic dacă nu mai crezi că poți schimba ceva. Ce să faci mâine dacă tu nu mai lucrezi pământul, dacă nu nădăjduiește că va ieși ceva din el? În momentul în care cu toții, ca popor, ne-am pierdut speranța, din acel moment începem să murim puțin câte puțin. Pentru că nu mai putem vedea nimic în viitor. Viitorul pentru noi este închis, ca o prăvălie care prea devreme a încuiat. Și atunci încurcă Biserica. De ce? Pentru că încă dă sens poporului. Încă e locul unde ne întâlnim, încă e locul pe care nu-l hulim, încă îl mai credem limanul nădejdilor noastre. Și s-au gândit unii? Ce ne facem cu Biserica? Și te trezești, că Doamne iartă-ne, se întâmplă nenorocirea de la Colectiv, unde copiii noștri au murit arși de vii. Nu mai discutăm de ce. Și auzim că Patriarhul nostru și Biserica noastră ar fi vinovată pentru asta. Și orice om „cu scaun la cap” se întreabă: Dar care este legătura dintre Biserică și accidentul de la Colectiv? Că au început acolo să strige că vrem spitale, nu catedrale. Că vezi Doamne, Biserica este de vină pentru ce s-a întâmplat. Și te întrebi ca om: Ce legătură are una cu alta? Nici una. Și nici nu trebuie să aibă, pentru că să vă explic un lucru: strângem 30.000 de oameni într-o piață și noi plecăm cei de aici din Catedrală către acea piață. Eu nu vă povestesc multe, dar vă dau câte un bilețel în buzunar și vă spun așa: când ajungem în piață cu toții ne așezăm la 10 metri unii de alții în mulțime. Noi ne știm. Și când eu vă dau 10 portavoci dumneavoastră și la un moment dat vă spun: când dau eu semnalul, cu toții zicem: Vrem catedrale și spitale! Și atunci marșul este al nostru. Nu! Nu sunt eu cel mai deștept din țara asta; s-au mai gândit și alții la așa ceva. Așa a ajuns ca un lucru lipsit de logică să fie asumat de mulțime. Pentru că mulțimea nu-i rațională, nu gândește ce face, este strict subiectivă și se impulsionează de moment. Omul scos din mulțime și întrebat: dar care e legătura, se trezește la realitate și spune: niciuna! Și de ce ai strigat? Nu știi! Și o să spui: domnule, nu spui ce trebuie. Și vin atunci și vă dau argumentul suprem. Intra Hristos Domnul în Ierusalim și strigau oamenii: „Osana, Fiul lui David !” Și au ieșit în întâmpinare cu stâlparei de finic și-și aruncau hainele în fața Lui ca să-I binecuvinteze și era primit ca un prinț în cetatea sfântă. După câteva zile mulțimea înfuriată striga:

„Răstignește-L, răstignește-L!” Acestea sunt mulțimile. Și ne gândim, dar ce vor ei cu Biserica noastră? Și vedeți cum zic eu? Biserica noastră! Pentru că ei vor să ne mai învețe un lucru. Că noi nu suntem Biserică. Ne spun tot timpul, vorbesc de Biserică. Biserică, Biserică încât și noi am ajuns să vorbim de Biserică ca ceva în afara noastră, ca ceva din care noi nu facem parte, ca o instituție pe care o vedem în afara noastră.

Dragilor!

Noi nu trebuie să uităm că și noi suntem Biserică, alături de ierarhii și de preoții noștri. Și au mai făcut un lucru: Biserica încurcă teribil pentru că suntem mulți. Și ce te faci cu atâta mulțime? Faci primul lucru care îți vine în minte: o reduci! Cum reduci Biserica? Exact așa. Vorbești de Biserică ca și cum Biserica ar fi ierarhii și preoții. Și ai diminuat-o teribil. Ai făcut din milioane, câteva zeci de mii. E prima reducere care se face, când se vorbește de Biserică, ei nu vor să vorbească și de noi. De ce? Pentru că este prima reducere pe care vor să o facă.

Al doilea lucru pe care îl fac este că nu poți vorbi de Biserica Ortodoxă Română și să spui ceva rău de ea. Pentru că lumea ar fi cu totul jignită și ar fi efectul invers. Cine s-ar lua de Biserica Ortodoxă Română ar fi aruncat imediat, aruncat din societate de către ceilalți oameni, pentru că Biserica Ortodoxă Română este Maica Neamului Românesc așa cum spunea Eminescu și domnul doctor și așa cum cultura și istoria noastră o recunoaște. Și atunci ce-i faci? O faci din Biserica Ortodoxă Română, BOR. BOR-ul face, BOR-ul drege. BOR-ul nu înseamnă nimic. Înseamnă o diminuare terminologică. Când din Biserica Ortodoxă Română faci BOR, de BOR poți să spui tot ce vrei, pentru că nu mai rănește. Nu mai simte omul la ce se referă. Și atunci începi. Și oamenii împinși de această mișcare încep și ei să zică de Biserică. Și încep să vadă Biserica în afara lor.

Când vom vedea că noi suntem în afara Bisericii, în afara Bisericii vom fi! Și vai de noi în momentul acela. Când s-a strivit conștiința Bisericii unui popor, poporul acela și-a pierdut ultima resursă a unității lui. Din păcate doar atât ne mai unește astăzi. Vor să despartă păstorii de credincioși ca să le rupă unitatea și să-i facă mai slabi. Noi nu vrem schimbarea rânduielilor

lumii, noi nu ne ocupăm de politică, noi nu vrem așa ceva. Noi vrem să trăim ca niște creștini în țara aceasta și să nu ne fie rușine să spunem că suntem creștini, să nu oprească ierarhii noștri să intre în școală, pe care au fondat-o, că școala s-a înființat în Biserică, nu Biserica în școală, că încă în Biserică toate artele încă supraviețuiesc, că dacă n-ar mai fi Biserica, n-ar mai fi nimic. Avem pictura, încă școlile de pictură din Biserică, încă lumea cumpără icoane, așa trăiesc artiștii prin arta Bisericii. Avem muzică, se cântă la Biserică și avem școli de muzică. Ce-ar fi țara asta fără artă? Unde și-a găsit locaș? În Biserică. Nu poți să nu vezi asta doar pentru că ți se aduc câteva argumente. Noi nu vorbim aici de oameni, noi vorbim de ceea ce înseamnă cu adevărat Biserica. Noi am pornit acest demers și am zis: Da, domnilor, după 25 de ani suntem întrebați: Ce este căsătoria?

Dragilor, asta nu-i un banc cu Bulă. E realitatea de astăzi în care am ajuns să ne întrebăm: Cum e cu căsătoria? După atâta timp și atâta amar, după 2000 de ani am ajuns să ne întrebăm ceea ce și în lumea antică era clar. Într-adevăr erau și atunci toate perversiunile acestea; sunt de când lumea și pământul. Da, dar nu instituționalizate și la rang de bine.

Și atunci are treabă spiritualitatea unui popor cu legea lui. Nu poți crea legi în afara conștiinței poporului. Așa am ajuns noi la această lege. Și dragilor, pentru noi este foarte important să fim împreună, fac un reproș poporului român dacă îmi este permis după 25 de ani de democrație: noi aștia tineri, avem curaj să ne luăm de guler cu popoarele și cu cuvintele mari și mă întreb de ce nu avem încă o societate civilă creștină în România? Cine ne apără? Democrația nu-i un act care semnat odată e veșnic valabil. Democrația e lupta de fiecare zi pentru libertatea omului. Nimic nu-i mai democratic decât Biserica pentru că Însuși Domnul ne-a dăruit nouă libertatea, pentru că nimic bun nu poate să iasă în afara libertății. Omul dacă e liber, poate să facă un lucru bun. Dacă nu-i liber, totul se anulează. Nimic nu contează în afara libertății. Și de această libertate trebuie să ținem cont dacă nu pentru noi, măcar pentru copiii noștri. Pentru că noi la Buzău am chemat un expert pe educație socială din Anglia și am rugat-o să ne povestească să știm despre ce-i vorba. Și când discutam cu dumneaei, o întreb: „Doamnă, despre ce ciclu veți vorbi: primar, gimnazial, de liceu. Eu zic, v-aș recomanda totuși de liceu ca să vedem exact care este varianta

de educație sexuală cea mai puternică. Și zice, nu domnul Șolea, vorbim de grădiniță. Și zic: Cum să vorbim de grădiniță, ce educație sexuală să faci la grădiniță? Zice: Păi, bineînțeles, la noi în Anglia, nu putem să vorbim acum de liceu sau școală generală pentru că acolo este pornografie curată. Și am zis, bine și ce o să vorbiți la grădiniță și a zis: păi, am materiale. Și ne-am strâns într-un cerc mai restrâns pentru că am vrut să înțeleg mijloacele prin care se produce această ruptură. Și spune: vă dau exemplu la 3 ani și a început să ne pună un filmuleț, programa de 3 ani de educație sexuală la grădiniță. Un băiețel alerga o fetiță în jurul patului, o prinde, o sărută și au loc relații intime între ei. La 3 ani! Îndemnul de la filmuleț era următorul: Dacă vrei să fi fericit, trebuie să ai relații.... Știți care este directiva Organizației Mondiale a Sănătății? Viața sexuală a omului începe de la 0 ani. Sunt permise atingerile și stimulările încă din perioada prunciei. Așa ne învață pe noi organismele acestea mondiale. Poveste din carte de povești pentru grădiniță: A fost odată un prinț care cel mai mult și cel mai mult și-a dorit ca să se căsătorească cu un alt prinț dintr-un alt regat. Și s-au căsătorit și au trăit fericiți până la adânci bătrâneți. Sau o altă poveste: A fost odată un prinț care cel mai mult și cel mai mult își dorea 15.000 de rochițe din toate culorile.

Copiii sunt ca o cetate care așteaptă să fie cucerită. Nu au posibilitatea să se apare, se va crea schizofrenia desăvârșită între familie și școală în momentul în care la școală le vor spune ceva, iar în familie le vom spune altceva. Spune Sfântul Ioan Gură de Aur: „Mai mare este ochiul decât urechea.” Mai mare este ceea ce vezi decât ceea ce auzi. Și părinților de obicei le aparțin urechile copiilor. Noi le spunem și le spui, le spui, dar el iese și vede. Și la un moment dat se întreabă săracul, nu pentru că-i copilul ticălos sau pentru că ar fi rău, sau pentru că ar fi plămădă greșită, ci pentru că este bruscat zi de zi de un sistem care îl cotopește. El nu mai știe ce să vadă, reperul lui asta este. Și bineînțeles că ajunge la momentul în care se întreabă: mama sau tata, ori fi ei sănătoși la cap, sau nu? Și atunci mă veți întreba ce legătură are școală cu căsătoria între persoane de același sex. Și noi ne-am întrebat asta. Știți când ne-am întrebat? Când am zis: Bine, ce vor? Vor să se căsătorească, da? Și am zis: Dacă s-ar căsători ce s-ar întâmpla? Și ne-am dus și am văzut ce s-a întâmplat în statele unde s-a întâmplat lucrul acesta.

Ce am văzut acolo? Nici 3% din comunitățile acestea nu s-au căsătorit. Deci, ceri un drept, vrem să ne căsătorim, vrem să ne căsătorim, unele state au zis, bine, căsătoriți-vă și ei nu se căsătoresc. Și atunci te întrebi dacă au cerut și nu s-au mai căsătorit, care a fost scopul? De ce nu s-au căsătorit? Ce vor? Ce-au urmărit ei prin acest lucru? Și am văzut tot în istoria acestor popoare ce s-a întâmplat.

Primul lucru care se întâmplă după această legislație, după aprobarea căsătoriei este următorul: orice lege pe care statul o dă este considerată etică, morală. Nici o lege a statului nu e imorală pentru că ar fi un haos. Din punct de vedere juridic toate legile statului sunt morale. Și atunci statul în funcție de legile pe care le dă își formează politicile eticilor sociale. Și începe prin mijloacele pe care le are, cu instrumentele pe care le are să aducă la o nivelare a populației din puncte de vedere al conceptelor noi. Se dă acea lege și începe prin școală, cum am spus. Cu povești, la română, cu povești, la celelalte materii așa cum se poate, câte un paragraf, câte un capitol, câte ceva ca să prindă copiii și lor să nu li se pară o problemă acest lucru. Și spuneți, lasă domnule, că ne ducem în școlile creștine dacă asta numai pot fi accesibile. Atenție! 80.000 de părinți din Canada, acum 2 luni și-au retras copiii din cauza educației sexuale care se predă. Devenise insuportabilă. Au ajuns la practici în școală. Este ceva care nu mai poate fi oprit acolo și și-au retras copiii din școală. Acum sunt cercetați părinții pentru rele tratamente aplicate minorilor, pentru că l-ai scos din învățământ. Soluția în America a devenit „Home schooling-ul”. În care îți înveți copilul și îl trimiți numai la examene. De ce? Ca să-l ferești de sistem.

Sper să nu ajungem acolo, pentru că noi trebuie să înțelegem că România este alcătuită creștin, în ea trăiesc creștini și să ne spună cineva dacă trebuie să ne mutăm în altă parte sau dacă deranjăm cu creștinismul nostru. Noi nu avem istorie de agresivi, noi nu suntem violenți, noi n-am făcut niciodată vânători de homosexuali sau ceva de genul acesta, noi nu suntem un popor care să ia pe cineva și să-l zdrobească pentru că într-un fel sau altul, noi suntem omenoși, cu noi se poate trăi indiferent cum ești. Dar, cu condiția să ne lași și pe noi să trăim. Suntem de acord că nu trebuie să existe o dictatură a majorității, adică noiăștia mulți să începem să facem nu știu ce lucru cu minoritățile, dar nici una a minorităților nu este de acceptat,

ca minoritățile să înceapă să ne dicteze nouă care este bunul mers al țării.

În final, pentru a nu termina într-o notă dramatică, vă spun o întâmplare: un bătrân de la noi, cu părul alb în cap, pe la 80 de ani se hotărăște să emigreze, să plece din țară. Și un tânăr, așa ca mine, se duce și-l întreabă: tu moșneagule, om ești cu minte la cap să pleci matale la vârsta asta din țara noastră, ce îți e în cap de te-ai pornit la așa drum? Și el zice: mări bunicule, crezi că treabă ușoară a fost pentru mine să mă hotărâsc să plec acum om bătrân din locul copilăriei mele? Asta-i poveste grea, stai să-ți zic: pe vremea mea când eram eu țănc ca matale, ăștia de umbla bărbat cu bărbat nu era voie, era interzis să faci așa ceva și toată lumea zicea cu „huă”. Și a trecut vremea și a venit vremea în care a trebuit să-i tolerăm, să ne facem că nu sunt, să ne uităm în altă parte și la cum merg lucrurile cum văd eu azi, vreau să plec repede din țară până nu devine obligatoriu.

Vă mulțumesc!

DESPRE SECULARIZAREA ȘI DESACRALIZAREA IMAGINII RELIGIOASE ȘI A LIMBAJULUI RELIGIOS ÎN EXPRIMAREA MASS-MEDIA DIN PERSPECTIVA VIEȚUIRII ȘI A TRĂIRII DUHOVNICEȘTI ÎNTR-O LUME MULTIMEDIA

Dr. Stelian GOMBOȘ

1. Introducere

Din a doua jumătate a secolului al XX-lea, cultura occidentală, apuseană, s-a remarcat ca o cultură deschisă, plină de întrebări, profană, fără autoritate spirituală, duhovnicească, recunoscută și fără ideologie religioasă dominantă și unificatoare. Domeniile existenței colective, precum politic, economic, social, politic, cultural, s-au eliberat, treptat, de creștinism. Statul și viața economică se situează, de acum înainte, în afara sferei așa zis „religioase”. Statul nu pretinde să controleze Biserica sau bisericile și nici invers. Filosofia nu mai servește de multă vreme teologia. Pentru o aceeași realitate există mai multe modalități de abordare, interdependente unele de altele și fără organizare unică. Fiecare știință depinde de propriile norme, iar „religia” a devenit de mult un compartiment al culturii, pe aceeași direcție cu celelalte compartimente: științific, filosofic, psihologic, sociologic, estetic...

Societatea devenită secularizată cunoaște o ideologie difuză, lipsită de constrângeri, dar, care pătrunde sufletele simple, mai cu seamă prin intermediul mass-media. Este, în acest fel, prezentat sistemul de lectură al unei lumi (de)limitate la ea însăși, un fel de empirism al vizibilului și de

subiectivism al plăcerii. Însă individul, eliberat fiind de comunitarismele greoaie și protectoare ale culturilor vechi, doar statistic, nu mai are vreo speranță ori nădejde eshatologică și de comuniune, deoarece se limitează numai la prezent. Doar un semn natural deosebit îl mai trezește din când în când spre ideea divinității. Ignorând „cerul”, omul de astăzi regăsește „pământul”. Dezvoltarea tehnicii a permis și îngăduit ori tolerat un fel de explozie a societății urbane. Pământul, erosul, corpul sunt frenetic exaltate împotriva unui creștinism care, de-a lungul timpului, n-a încetat să se detașeze de ele, fără să le anuleze, ci să le recunoască ineficiența în conlucrarea cu dumnezeirea. Astfel, în interiorul omului, apar diverse tensiuni, cu toate că el crede că este suficient să fie sătul și static și inert.

Foarte puțini au observat că cultura occidentală ori apuseană, în momentul în care tinde să-și asume toate aspectele „aventurii umane”, intervine în structura altor culturi, afectând mai întâi spiritul acestora și, în final, propria sa moștenire culturală. Sunt cunoscute deja efectele sau consecințele ambigue, însă redutabile, ale unei asemenea civilizații.¹ 20% din populație consumă 80% din resursele planetei. Societățile bogate din „nord” sunt într-un contrast enorm cu societățile sărace din „sud”, devastate de molime numite „naturale”, dar și cu societățile schimbătoare și haotice din „est”. Mai mult decât atât, această sciziune și fracțiune este prezentă și în interiorul fiecărui tip de societate: „nordul” are proscrisii săi, „sudul” are îmbogățitii peste noapte, iar „estul” are îmbogățitii de tip mafiot.

Gândirea instrumentală, prin mașinile sale de vise, de la televiziune până la „spațiile virtuale”, penetrează și condiționează psihismul colectiv, anulând marile referințe simbolice, care nu au încetat să protejeze și să anime ori să însuflească umanitatea. Să luăm, de exemplu, relația masculin – feminin, compromisă până acolo încât homosexualitatea se popularizează și se glorifică, lesbianismul este considerat ca fiind ceva absolut normal, iar relația paternitate – filiație sau maternitate – filiație este denunțată ca fiind opresivă și face acum obiectul unei nostalgii fuzionale a incestului. Ce educație poate primi un copil crescut într-un astfel de mediu, năpădit și asediat ori invadat de forme neînchegate, incoerente, droguri și hedonism, ce provoacă un fel de surescitare sodomistă? În felul acesta se poate distrage

---

1. Studiind cu atenție modul de cucerire a populațiilor precolumbiene de către iberici și felul de guvernare a britanicilor în India, ne dăm foarte bine seama de amprenta lăsată de cultura europeană și de influențele orientale asupra gândirii europene.

foarte ușor o cultură. Prin urmare, ceea ce trebuie afirmat cu tărie și cu mult curaj ori convingere, fără a se pune problema consecințelor, este că tot ce se poate obține prin mijloace tehnice (con)duce la distrugerea naturii și la riscul sinuciderii umanității, a omenirii: pătura de ozon scade zilnic, cerul se destramă, pământul se cutremură, apar nenumărate manifestări ale naturii pe care nu le poate controla nimeni, masa acvatică este poluată, specii de animale și plante, cu alte cuvinte flora și fauna, dispar în mod iremediabil, iar omul, în pofida tuturor acestor realități și evidențe se compromite și se complăce în „succesul său”.

Civilizația noastră, care respinge și critică dur și cu vehemență revelația biblică², este preocupată de neant, iar moartea, oricât ar fi de respinsă ca idee, neliniștește și fascinează. Mult timp, deși progresul științei și tehnicii n-a știrbit cu nimic etica tradițională, aceasta se destramă treptat și ai senzația unei găuri negre ce se deschide în chiar inima culturii noastre, lăsând cale liberă doar spectaculosului, senzaționalului, reîncarnării, erotismului, violenței și drogului. Învierea este lăsată în uitare, indiferență și ignoranță. În acest fel survine nihilismul, care pare a fi categoria sintetică paradigmatică a modernității filosofice. Nihilismul neagă orice sens existenței, îi refuză acesteia orice fundament, refuză dreptul la existență oricărui adevăr obiectiv, proclamă totala lipsă de scop în ampla devenire umană și cosmică. Din el se naște, în plan moral, scepticismul în ceea ce privește valorile, sensul, certitudinile.³ „Nihilismul” este un termen care (împreună cu alții precum: „anarhism”, „scepticism”, „ateism”, „pesimism”) este prezent în gândirea occidentală, apuseană, chiar dintru începuturi. A intrat în cultura europeană când scriitorul rus Feodor Dostoievski și filosoful german Frederich Nietzsche l-au folosit pentru a diagnostica condiția omului modern. De atunci termenul (ce are ecourile și reverberațiile unui

---

2. Canale și posturi de televiziune precum Discovery și National Geographic, redau nenumărate reportaje și interviuri cu diferite personalități prin care se caută numai argumente raționale în evenimentele biblice, scripturistice, produse și comparații cu diferitele credințe religioase antice existente la începutul creștinismului, observându-se în mod clar și limpede un interes pentru literatura apocrifă și curentele dualiste, care nu fac altceva decât să desacralizeze Biblia ori să treacă evenimentele scripturistice pe un loc secundar și speculativ.

3. Giandomenico Mucci, *Il nichilismo nell'Enciclica „Fides et Ratio”*, în Civv. Catt., I, pp. 359 – 369, (traducere de Pr. Arhim. Dr. Teofil Tia de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia).

ateism radical) este acceptat unanim ca fiind „negare a transcendenței”.⁴ Cu alte cuvinte, adică, nihilismul teoretic apare în reflecția lui Nietzsche ca o consecință a discreditării celor mai înalte valori ale existenței: Dumnezeu, sufletul, libertatea, nemurirea.⁵ În viziunea și percepția lui Heidegger el este „sentimentul lipsei de valoare a toate”. Se manifestă în primul rând ca lipsă a sensului în întreaga devenire și evoluție, apoi ca faliment al proiectului de găsim a unui sens comun și profund întregii deveniri, ca refuz al recunoașterii existenței unei lumi metafizice care transcende lumea sensibilă, pământeană.⁶

Revenind însă la tema și subiectul nostru principal, vom susține că în ziua de astăzi tot ceea ce înseamnă valoare poate fi evaluat prin bani. Aceste hârtii, elemente efemere, au devenit fundamentul social – economic, acceptat și aprobat în mare măsură de către toți. Majoritatea acțiunilor este subordonată și subjucată acestui țel, de a face bani, care se transformă încet în stări, în arhetipuri inefabile, devin parte a ființării. Profilul și cursa ori capcana nebunească după puterea iluzorie și amăgitoare pe care ți-o oferă banii sunt câteva dintre coordonatele principale și principiale ale acestui nou secol și mileniu. Ceea ce este foarte trist este faptul că și Biserica, ca instituție, se modelează și adaptează pe zi ce trece după o societate „scăpată de sub control”, secularizată până în străfundurile ei, în loc să se întample

4. Nihilisti „clasici” sunt Raskolnikov din „Crimă și pedeapsă” sau aristocraticul Ivan din „Frații Karamazov”.

5. Termenii de „scop”, „unitate”, „ființă” nu mai transcend lumea sensibilă. De aceea nucleul teoretico-existențial al nihilismului constă în lipsa oricărui scop, în convingerea fermă privitoare la imposibilitatea de a susține teoretic existența unor valori supreme, în prăbușirea valorilor metafizice, morale și religioase, în special a celor proclamate și apărute de creștinism.

6. Această nouă percepție a realității are loc „la sfârșit de modernitate”, după ce modernitatea a fost calificată ca fiind „o splendidă aură” de Martin Hegel; pe de o parte, Revoluția Franceză a dat naștere libertăților moderne și conceptului de „drepturi ale omului”; a încheiat epoca absolutismului și a despotismului tiranic; privity „în mare” lucrurile, Revoluția a părut un gigantic pas înainte al omenirii, în direcția libertății și a progresului, a acomodării cu adevăratele valori; pe de altă parte, nonvaloarea colosală promovată a fost radicala laicizare a gândirii și a vieții umane, secularizarea atee și indiferența religioasă, care L-au exclus pe Dumnezeu din viața publică și din conștiința individuală, calificându-l drept „irelevant”. Cfr. *Editoriale: Riflessioni critiche sulla Rivoluzione Francese, în Civv. Catt., 1989, IV, 6 (q. 3343), și Cristianesimo e Rivoluzione Francese, în Civv. Catt., IV, 1989, 117. (q. 3344),* (traducere de Pr. Arhim. Dr. Teofil Tia de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia).

invers, societatea să fie cea care se ghidează și orientează după Biserică. Astfel, Biserica apare ca o corabie a mântuirii în valurile secularizării și în furtuna desacralizării. Biserica nu mai poate să se impună și își restrânge lucrarea ei la o comunitate foarte mică de credincioși. Ea este discreditată pe zi ce trece și încep să facă compromisuri, care au ca punct central și prioritar tot „banul”.

Din cauza libertății excesive și necontrolată acordată presei, după opresiunea comunistă, și datorită tendințelor ascunse ale unor jurnaliști, s-a ajuns, la ora actuală, la folosirea unui limbaj prozaic la adresa instituțiilor bisericești ortodoxe și a reprezentanților acestora. Cauza și pricina este foarte clară și limpede: lipsa de credință a jurnaliștilor sau tendința confesională și discreditarea persoanei sau instituției prin mijloace care să atragă atenția publică spre ceea ce s-a scris ori s-a filmat. Mijloacele necinstite, neoneste și netransparente pe care le folosesc demonstrează și confirmă atât lipsa de profesionalism, cât și tendința de a scoate în evidență „marile” lipsuri și scăderi ale conducătorilor spirituali și duhovnicești ori bisericești. Biserica este acuzată mereu că nu se implică suficient și eficient în societate, iar slujitorii sunt terfeliți în presă și televiziune, ca unii care parcă nu ar fi deloc conștienți de misiunea pe care o dețin și o exercită, cu timp și fără timp. Cazurile rare ce apar datorită neglijenței vreunui dintre ei sunt dramatizate, generalizate, speculate și expuse într-un mod exagerat și extrem. În timpul marilor sărbători și praznice creștin – ortodoxe apar foarte multe reportaje care nu au nimic comun cu semnificația religioasă a sărbătorii respective. Oprindu-se doar asupra tradițiilor populare și folclorice, care sunt reminiscențe ale vechilor culturi antice, reporterii nu amintesc de frumusețea religioasă și spirituală a sărbătorii sau de felul în care se pregătesc, din punct de vedere duhovnicesc, creștinii pentru întâmpinarea praznicului. În felul acesta ignoră tot ceea ce are sublim și spiritual sărbătoarea respectivă, determinându-i pe nenumărați oameni să-și irosească timpul prin marile magazine și supermarket-uri pentru tot felul de cumpărături și cadouri, comercializând, în acest mod, toată sărbătoarea respectivă, în loc să se pregătească mai întâi duhovnicește⁷ și

---

7. Dintre cei care primesc Taina Spovedaniei în cele două posturi mari ale anului, Postul Mare și Postul Nașterii Domnului, nu sunt mai mult de 15% din totalul creștinilor ortodocși, incluzând aici și copiii. Este posibil să fie un procent mai ridicat în mediul rural, dar nu depășește aproximativ 30% din totalul creștinilor dintr-o comunitate.

apoi să se preocupe de cele ale mesei.

Mai mult decât atât, frumusețea miresei lui Iisus Hristos, adică Biserica Sa cea Sfântă – Cetatea pe care nici porțile iadului nu o vor birui, o batjocoresc, o profanează, o pângăresc și o desacralizează.⁸ În nebunia exprimării lor, îi determină pe oameni să se scârbească de Ea, ca nimeni să nu își mai dorească o asemenea mireasă, care, de fapt, este propria noastră mântuire. În acest fel procedează toți cei care de sărbătorile Învierii Domnului și Nașterii Domnului dau pe posturile de televiziune, de nenumărate ori, imagini de discreditare și desacralizante, precum modele de magazine pline, mese cu îmbuibare de mâncare și băutură, petreceri mari, locuri de vacanță peste tot, nu de rugăciune, știri despre crime și sinucideri, știri despre preoți și monahi care se îmbogățesc și păcătuiesc sau care se răzvrătesc, spre a întina ori murdări sfintele sărbători și a ne determina să ne scârbim de cele ce fac „popii” în biserică și de Dumnezeu. În acest mod oamenii petrec liniștiți în timpul marilor sărbători, se distrează, mănâncă și beau de toate, unii petrec în locuri și zone necreștine, iar la sfintele slujbe participă aceiași credincioși cunoscuți, cu conștiința curată și respect față de Biserică.⁹ Spre exemplu, Crăciunul, care este o sărbătoare a nașterii și vieții, cu toate că de-a lungul timpului a fost profund folclorizat, acum au apărut pe micile ecrane și „crăciunițele”¹⁰, personaje pe cât de roșu, pe atât de sumar îmbrăcate, care îmbogățesc decorul desacralizării prin împărțirea de cadouri, cu iz și cu scop pur comercial. În acest chip se fac tot felul de reclame la diferite produse, unele cu promoție, se vorbește despre renii lui Moș Crăciun, despre animalele ce se sacrifică de Ignat, iar despre semnificația religioasă nu se spune absolut nimic. Totul este un show plătit de interesele comercianților și a auditorului.

Praznicul cel mare al Sfintelor Paști¹¹ este tot la fel de mediatizat

---

8. Așa a procedat Emil Moise Iovind în icoane, așa a făcut Alina Mungiu Pippidi, așa facem noi toți atunci când privim spre ceva murdar.

9. Aproximativ 83% din populația României este creștin ortodoxă. Dacă un membru din fiecare familie ar participa la Sfânta Liturghie în marile sărbători, vă dați seama câți creștini ar trebui să fie într-o biserică la un moment dat. Cu toții ne bucurăm că bisericele sunt pline în duminici și la marile praznice, însă, la un calcul atent și minuțios, între 7% și 10% participă activ la slujbele bisericesti, din totalul creștinilor.

10. Aceasta este o consecință a desacralizării altarului prin hirotonirea femeilor.

11. Datorită americanizării vieții sociale românești s-a schimbat și pronunția corectă a cuvintelor. Menționăm, împotriva tuturor acelor care au denaturat sensul calendaristic al

prin obiceiurile privind pictarea oului, frământarea cozonacului și prepararea mielului. Mai mult, pe linie occidentală, unde Paștile, pentru cei mai mulți, nu constituie altceva decât un consum crescut de dulciuri, a invadat micul ecran „iepurașul”, care nu are absolut nimic comun cu tradițiile românești, cu atât mai puțin privind această mare sărbătoare, ce reprezintă biruința vieții asupra morții. În timpul celorlalte sărbători mari, în care sunt cinstiți mucenicii și mărturisitorii lui Iisus Hristos, se scot în evidență toate obiceiurile extracreștine și superstițiile,¹² cu diferite reminiscențe ale tradițiilor religioase antice și reminiscențe dualiste de factură bogomilă, care pierd adevărata semnificație a sărbătorii prin exprimarea desacralizată a jurnaliștilor și ziariștilor. Nu este amintită nici măcar viața și activitatea sfântului sărbătorit. Prin această desacralizare a Bisericii, Iisus Hristos și Biserica nu își pierd sacralitatea, însă își retrag progresiv sfințenia din sufletele și din viețile celor care dau și care primesc în mintea și în inima lor desacralizarea. Chiar dacă nu sunt împotriva lui Iisus Hristos și a Bisericii, oamenii care se supun, cu sau fără voia lor, imaginilor și cuvintelor desacralizante și secularizante, își pierd, la rândul lor, sfințenia, fiindcă își pierd, de fapt, inocența cerească. Asemenea oameni secularizați și desacralizați, voalați sufletește, suntem noi toți. Am ajuns să fim oameni despre care aproape că se poate spune că nu mai avem nimic sfânt în noi, și, pe drept cuvânt, în prea multe cazuri.

Nu trebuie să încurajăm mediocritatea, nu trebuie să încurajăm limbajul facil, nu trebuie să încurajăm banalitatea.¹³ Niciodată nu vor fi create opere de artă prin intermediul banalității, niciodată un limbaj vulgar nu va reuși să susțină și să enunțe mari adevăruri. Rafinamentul conținutului este cel mai bine exemplificat de rafinamentul exterior. În absența acestuia din urmă, judecățile cele mai elevate sunt în van. Gânditorul care nu știe să devină la nevoie un bun orator nu este un gânditor înțelept. De aceea, mai mult ca oricând, trebuie să ne cultivăm intelectul și să devenim nu doar buni oratori, ci foarte buni mărturisitori. Asaltul și invazia mundanului a destabilizat componenta sacră a vieții omului. Miturile și-au pierdut

---

termenului „Sfintele Paști”, că acest termen se scrie și se pronunță cu „i” și nu „e” (Paște).

12. Mai cu seamă cele legate de anul nou, dragobete, drăgaica, sântion, sântilie, sâmedru și altele...

13. Folosite frecvent de către tot felul de ziare care abia așteaptă să prindă cu camera ascunsă reprezentanți ai Bisericii și să-i critice în modul cel mai dur pe toți.

de mult componenta simbolică, sensurile ascunse nu mai sunt căutate, societatea se bazează în exclusivitate pe învelișul exterior, superficial. Intruziunea bruscă și pripită a sacrului¹⁴ în profan se rezumă la existența televizorului. Oamenii refuză să mai sintetizeze și să mai selecteze informația, ei vor să primească totul de-a gata, ei vor să nu mai facă nici un efort de înțelegere, problematizare și dezbateri. Formatorii de opinie dețin controlul, însă, din păcate, și ei, la rândul lor, refuză să își asume misiunea de culturalizare și formare religioasă, refuză să „formeze” un public nou, mulțumindu-se să se complacă în această supraabundență de imagini și de limbaj, inutilă și distrugătoare. Ceea ce e trist este că nimeni nu încearcă să evadeze din această stare de somnolență culturală și religioasă, pentru că toți au, pentru moment, „lucruri” mai importante de făcut. Trebuie să învățăm să acționăm cu toată tăria și fermitatea pentru îndreptarea acestor neajunsuri. Să înțelegem și să învățăm să ne apărăm punctele de vedere și onoarea, să învățăm să fim noi înșine, să învățăm să nu rămânem captivi într-o paradigmă eronată și înșelătoare numai pentru că vrem cu orice preț să urmăm modelul celorlalți, doar pentru că dorim cu orice preț să fim acceptați de ceilalți, nu trebuie să coborâm ștacheta doar pentru a-i lăsa pe cei mai puțini înzestrați să treacă peste ea. Religia și cultura nu trebuie să fie vulgarizate pentru a fi accesibile, fiindcă rolul religiei și culturii este să îi facă pe oameni să se autodepășească.

Nu trebuie să le oferi totul pe tavă, trebuie să îi inviți la căutare, întrebare și cercetare pe cei care vor să afle mai mult. Lupului nevăzut nu-i va ajunge niciodată prada sa. Va răcni și va scrâșni din dinți până când va fi sigur că nimeni nu va dobândi ori căpăta ce i s-ar fi convenit lui. Asemenea sunt cei care vin și ne învață altceva decât Biserica și strămoșii, încercând să ne facă să ne îndoim de valoarea și de dreptatea învățăturilor creștine prin tot felul de teorii umaniste și nihiliste, deja falimentare, dar interesante și seducătoare. Deși aparent raționale, așa cum a fost și îndemnul șarpelui către Eva de a mușca din măr, asemenea ideii au fost urzeala pe care s-a țesut cel mai alienant secol din istoria omenirii, respectiv secolul XX. Dacă nu știm să facem față unor asemenea idei, atunci să ne legăm de catargul înțelepciunii și al credinței, spre a nu fi robiți de iluzia științei. Mai bine este să se irosească niște „idei bune”, decât să pierdem mântuirea.

---

14. Când folosim noțiunea „sacru” ne referim și la conotația culturală a termenului, la acea calitate pur omenească ce ne ridică deasupra oricărei alte ființe vii, adică rațiunea.

Acceptând desacralizarea, ne lipsim pe noi înșine de sfințenie și sacralitate, căci Dumnezeu este singura sursă a sfințeniei, iar lipsindu-ne de sfințenie, ne lipsim de haina curată și luminoasă a credinței și devenim noi înșine lupi pentru ceilalți, pe care îi desacralizăm fie și prin simpla noastră prezență de ființe desacralizate, nefiind nevoie să le mai facem vreun rău. Ne aflăm în mijlocul unei „noi ere”. Este posibil ca, în viitor, planeta să se unifice și liniștea să se instaleze la nivel politic, social și economic. Atunci vor fi puse, probabil, ultimele întrebări. Atunci va veni vremea acestor mari „războaie ale spiritului” pe care le-a anunțat Nietzsche. Doar un creștinism profund renovat va putea înfrunța aceste provocări. Un creștinism al divino-umanității în care vor putea să-și găsească loc toate celelalte credințe religioase și spirituale, inclusiv umanismul occidental modern; un creștinism care le va aminti tuturor că Dumnezeu nu merge fără om, iar comunitatea se înscrie în inima omului; un creștinism care va reaminti că omul nu-și poate împlini umanitatea decât unindu-se cu Dumnezeu, Care s-a făcut om pentru ca omul să devină Dumnezeu, după har și să-l poată înțelege, un creștinism care să transmită permanent și continuu că Iisus Hristos unește divinul, umanul și cosmicul, în lucrarea Duhului, un astfel de creștinism poate salva întreaga umanitate. De aceea, ca și creștini suntem toți responsabili de salvarea umanității, inclusiv prin oprirea desacralizării și secularizării, ori profanării.

2. Mass-media – un „amvon” abandonat?!...

Vorbind despre mass-media și urmărind unul din scopurile sale principale, putem zice că ne „furnizează” o imagine despre om așa cum este el în realitate; valide ocazii de reflecție critică asupra condițiilor concrete în care acesta își duce și își trăiește viața: implicarea în social, denunțarea și deconspirarea violenței, a marginalizării, a războiului și a in justiției.¹⁵ Ea ar trebui să fie preocupată de soarta omenirii, promovând acele valori universale pe care Biserica le propune societății; numai în acest fel mass-media poate contribui decisiv și hotărâtor la răspândirea și popularizarea

---

15. Volumul îngrijit de Franz Joseph Eilers și Roberto Giantanelli, *Chiesa e comunicazione sociale. I documenti fondamentali*, Torino, Editrice Elle di Ci, 1996, ne prezintă, de-a lungul a peste 500 de pagini, toate documentele Bisericii Romano-Catolice referitoare la comunicarea socială și implicarea Bisericii în complexa realitate a mass-mediei.

valorilor prin mijloacele de cel mai mare impact asupra publicului larg.¹⁶ Regizorii, de pildă, au preluat foarte mult din rolul marilor autori de beletristică și artiști ai veacurilor trecute, fiindcă sunt astăzi „ambasadori” pe lângă alte culturi, ai unei viziuni despre lume, impregnată de valori născute din umanismul creștin.¹⁷ Uneori ei însă au fost puși în situația de a surprinde tocmai criza acestor valori. Cei care acționează în lumea aparte a mass-mediei trebuie, în calitatea lor de „atleți” privilegiați ai comunicării, să se arate deschiși dialogului cu realitatea care-i înconjoară, să încerce să sublinieze evenimentele importante pe care le trăim, stimulând reflecția critică asupra lor.¹⁸

Mass-media în general și cinematografia în particular pot deveni un instrument al misiunii Bisericii în lume. Biserica îi îndeamnă pe regizori, cinești și pe toți cei care, la diferite nivele, recunoscându-se și revendicându-se drept creștini, lucrează în complexa și eterogena lume a mass-mediei, să acționeze în totală coerență cu propria credință, luând inițiative curajoase în planul producției de programe TV și radio, pentru a face mai prezent, mai simțit și mai eficient mesajul creștin în lumea mass-mediei. Ideea de a transforma ecranul cinematografic sau TV¹⁹ într-un amvon de la care să se proclame în lume mesajul creștin a dinamizat mulți creștini (preoți, laici și credincioși), care în diferite perioade ale istoriei s-au lansat cu mult

16. Biserica ar trebui să promoveze, prin luările de poziție ale exponenților săi, o mass-media orientată spre surprinderea realului, iar nu una a evaziunii în fantastic. Sunt foarte importante atât opțiunile morale cât și cele estetice. Există o lecție pe care realul ne-o dă și aceasta ar trebui redată de mass-media. Biserica ar trebui să încurajeze un realism deschis față de valorile spiritului.

17. Antonio Orazio, *Teologia e umanesimo ateo. Il passaggio dal confronto al dialogo, eredita della „Gaudium et Spes”*, în *Civv. Catt.*, 1992, III, p. 365 (q. 3413) (traducere de Pr. Arhim. Dr. Teofil Tia de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia).

18. Conceptul de „cinematografie – vehicul de cultură” a fost una din temele preferate ale papei Ioan Paul al II – lea: „Valorile umane și religioase care merită atenție specială sunt prezente nu doar în filme care fac directă referința la tradiție creștină, ci și în filmele născute în diferitele culturi și religii, confirmând importanța cinematografului ca vehicul de interschimburi culturale și perpetuă invitație spre deschidere și spre reflecție la realitățile străine de mentalitățile și formarea noastră”. De altfel și Părinții primelor secole elogiau virtuțile naturaliter christianae din care găseau „seminte” în operele marilor scriitori păgâni.

19. Limbajul cinematografic adeseori recurge la reprezentări non-directe și simbolice, care nu sunt ușor de înțeles pentru publicul larg. Este cazul filmului lui Andrei Tarkovski și Krzysztof Kieslowski din Europa de est.

zel în acest dificil plan al apostolatului, social și comunicațional. Mass-media constituie, într-un mod indubitabil, un instrument valid de acțiune pastorală, chiar și când vorbim despre realizări, produse ori emisiuni care nu-și propun în mod explicit răspândirea mesajului evanghelic. Este foarte importantă însă mentalitatea de fundal a mesajelor televizate: aceasta ar trebui să fie în armonie și simfonie cu valorile promovate de creștinism, iar nu în contrast și antinomie cu ele. Astăzi, asistăm, din păcate, la o propunere la scară planetară și mondială, datorită și datorată televiziunii, a unui model de om „aplecăt” spre realizarea obiectivelor imediate, în linia tripticului: sex, bani, succes (sau cei trei „s”: sex, sânge și scandal) care se situează exact la opusul masajului evanghelic, spiritual și duhovnicesc sau mântuitor.

3. Despre trăirea duhovnicească care este nevoița de a intra în firescul viețuirii creștine

A fi creștin ortodox nu înseamnă a adera la o ideologie ci înseamnă a trăi în Biserică viața duhovnicească pe care ne-o oferă și dăruiește Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, „viața cea nouă cu Iisus Hristos și în Hristos condusă de Duhul Sfânt”²⁰. Viața duhovnicească îmbracă întreaga existență și înseamnă trăirea vieții de zi cu zi în comuniune cu Dumnezeu sub călăuzirea Duhului Sfânt, așa încât orice act al nostru să fie un act duhovnicesc, adică inspirat de Duhul Sfânt spre împlinirea voii Tatălui așa cum a fost descoperită de Fiul. Trăirea duhovnicească aduce odihnă, pace și bucurie deoarece înseamnă dobândirea harului Duhului Sfânt care întipărește chipul lui Iisus Hristos în inima noastră și ne face asemenea Lui, este intrarea într-un firesc al viețuirii ortodoxe care ne face fericiți și liberi. Cu toate că reprezintă firescul viețuirii ortodoxe, deoarece firea omenească s-a pervertit din cauza păcatului, viața duhovnicească nu poate fi trăită fără ajutorul lui Dumnezeu și fără efortul omului de a împlini voia lui Dumnezeu. Omului pătimăș, viața duhovnicească i se pare ostenitoare și solicitantă, plină de îngrădiri și fără bucurie deoarece angajarea în trăirea ei este o nevoiță, un efort și o jertfă, o silire a voii proprii care nu înclină spre împlinirea voii lui Dumnezeu, ci spre păcatul ce promite plăcere. Lipsit fiind de har din cauza păcatului, pătimășul nu înțelege că, după cum

---

20. Serghei Bulgakov, *Ortodoxia*, traducere de Nicolae Grosu, București, Editura Paideia, 1994, p. 7.

subliniază Sfântul Maxim Mărturisitorul, nu există decât o singură bucurie, „unirea sufletului cu Cuvântul”, și o unică plăcere, „dobândirea celor dumnezeiești”²¹. El nu-și caută împlinirea în Dumnezeu, ci se iubește pe sine (în egoism și egocentrism) și realitatea sensibilă, scoțând din sine și din aceasta, în principal prin mijlocirea simțurilor, deci a trupului, plăcerile și desfătarea²².

Dar, „Cel ce se îngrijește de mântuirea noastră a înfipt în mod providențial în plăcerea adusă de simțuri, ca un mijloc de pedepsire, durerea, prin care s-a zidit în chip înțelept în firea trupului legea morții, ca să limiteze nebunia minții care-și mișcă, potrivit firii, dorința spre lucrurile sensibile”²³. Și astfel viața omului pătimăș devine o fugă disperată după plăcere și, în același timp, o fugă de durere, fugă care îl îndepărtează tot mai mult de Dumnezeu și de propria lui fire și îl afundă tot mai mult în multe păcate și diferite patimi. Biruitor și învingător fiind asupra păcatului și morții, Mântuitorul nostru Iisus Hristos face posibilă trăirea duhovnicească în Biserică de către cei renăscuți în El prin Sfintele Taine. Însă, pentru a trăi o viață duhovnicească, creștinul întărit de har trebuie să-și asume nevoița luptei cu pornirile păcătoase ale firii slăbănogite de păcat, astfel încât să facă din poruncile lui Dumnezeu legea vieții sale. În timpurile și vremurile noastre această luptă duhovnicească ia forme noi deoarece progresul tehnologic a făcut posibilă o dezvoltare fără precedent a mijloacelor de comunicare în masă²⁴ care schimbă radical lumea în care trăim până acolo încât să putem vorbi despre o lume multimedia, o lume în care mediile de comunicare se suprapun fascinând și captivând mintea omului, modelându-i gândirea și comportamentul.

---

21. *Tâlcuire la Tatăl nostru*, PG 90, 849 D, 901 A, la Jean-Claude Larchet, *Terapeutica bolilor spirituale*, traducere de Marinela Bojin, București, Editura Sophia, 2001, p. 36.

22. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, 12, PG 91, 1112 C, la Jean-Claude Larchet, *op. cit.*, p. 57

23. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 61, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăța, lumina și desăvârși* (în continuare *Filocalia*), volumul 3, traducere din limba greacă, introducere și note de Dumitru Stăniloae, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 2009, p. 380

24. Prin mijloace de comunicare în masă ori mass-media se înțeleg toate sursele sau mediile de informație publice care ajung la un număr foarte mare de persoane, ca de exemplu televiziune, radio, internet, presă, inclusiv aparițiile periodice ca ziare, reviste.

4. Despre mass-media care tinde să substituie forța și impactul cuvântului lui Dumnezeu asupra vieții omului contemporan

Mass-media a ajuns o prezență atât de importantă în lumea contemporană încât, chiar și în cazul celor care se consideră credincioși, expunerea prelungită la mesajele mediatice tinde să înlocuiască forța și impactul cuvântului lui Dumnezeu asupra vieții lor. Studiile sociologice și psihologice arată că mass-media reușește să domine câmpul vizual și spațiul uman contemporan cu propriile simboluri în detrimentul credinței religioase. Cantitatea uriașă de material simbolic (imagini, informații, idei), caracterul cotidian, persuasiunea și presiunea uriașă a mesajelor mediatice, caracterul public al recunoașterii lor, lipsa timpului de reflexie sunt doar câteva din cauzele care duc la această situație extrem de gravă din punct de vedere spiritual și duhovnicesc.²⁵ Mass-media își asumă astăzi în societate funcțiile pe care în societatea tradițională le avea religia și anume funcția educativă, funcția axiologică și funcția de orientare. Ea „ne spune cine suntem, ne oferă o identitate. Ne învață ce vrem să fim; ne dă aspirații. Ne arată cum să devenim ce ne-am propus; ne conferă tehnica potrivită. Și ne spune ce și cum să ne simțim atunci când nu reușim; ne oferă salvarea. Altfel mass-media modifică calitativ modul în care apar și operează conștiința și identitatea noastră”.²⁶

Efectele și consecințele asupra societății și a fiecărui om în parte a asumării de către mass-media a funcțiilor educativă, axiologică și de orientare au fost identificate de către cercetători ca fiind efectul de agendă, efectul de cultivare și așa numita spirală a tăcerii.²⁷ Efectul de agendă constă în faptul că principalele preocupări mentale ale publicului sunt determinate de agenda mass-media care indică problemele cele mai importante pentru ea, în funcție de această ierarhizare, să ne orientăm în a le acorda atenția corespunzătoare. Posibilitățile de manipulare, atât la nivel social cât și personal, sunt imense și experiența ne arată că se profită din plin de ele.

25. Virgiliu Gheorghe, *Revrăjirea lumii sau de ce nu mai vrem să ne desprindem de televizor*, București, Editura Prodromos, 2006, p. 130.

26. Mihaela Constantinescu, *Post/postmodernismul: Cultura divertismentului*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001, p. 13.

27. Virgiliu Gheorghiu, *Efectele televiziunii asupra minții umane*, București, Editura Evanghelistos, 2005, pp. 224-239.

Urmarea principală la nivel personal este înstrăinarea minții într-o lume exterioară și, parțial, ireală, transformând omul într-un spectator al marelui spectacol pus pe scena mediatică a lumii, spectator care însă își trăiește într-o măsură tot mai mică propria viață. Efectul de cultivare se referă la faptul că mass-media are puterea de a cultiva în masa publicului opinii, concepții și credințe ce vor influența în mod decisiv și hotărâtor felul de raportare a oamenilor la lume și viață. Realitatea tristă este că, de regulă, aceste opinii, concepții și credințe sunt diferite și variate și chiar divergente cu învățătura creștină. Spirala tăcerii este legată de noțiunea abstractă de opinie publică care, de fapt, este formată, în conformitate cu credințele și interesele lor, de către cei care controlează mass-media. Ea înseamnă că aceia care nu împărtășesc opinia indicată de mass-media ca fiind dominantă tac, chiar dacă sunt majoritari și au tendința de a-și schimba opinia în sensul celei promovate de mass-media.

În condițiile în care, pe de o parte, societatea în care trăim nu este o societate creștină ci una secularizată în care permisivitatea, toleranța și relativizarea valorilor sunt noile dogme²⁸ și, pe de altă parte, câștigul și manipularea sunt de multe ori interesele care stau în spatele și la baza mass-mediei, concurența și dorința de a câștiga audiența duce la difuzarea unor mesaje tot mai nocive care cultivă patimile prin exaltarea erotismului și a violenței, a lăcomiei și a orgoliului, știut fiind faptul că omul pătimaș este foarte vulnerabil la acestea și, de asemenea, că este un bun consumator și totodată, este foarte ușor de manipulat.²⁹ După cum s-a remarcat deja, mass-media în general și televiziunea în special se află „cu câțiva pași înaintea societății pe calea degradării și deteriorării morale, a descompunerii păcatului, devenind model al societății de mâine și pedagog al omului (post) modern pe calea îndepărtării de Dumnezeu”.³⁰ Omul educat de către mass-media este de fapt omul cel vechi, rob al păcatului, care își caută mângâierea în plăcerile păcătoase și este prins în cercul vicios al fugii după plăcere și al fugii de durere, afundându-se tot mai mult în păcat.

28. Emilianos Timiadis, *Biserica în climatul social de astăzi*, în revista „Telegraful Român”, anul CXLV, nr. 37 – 40, 1997, p. 3.

29. Excepție de la aceasta este mass-media Bisericii care face notă distinctă în peisajul mediatic contemporan însă are și un impact mai redus asupra publicului larg. În studiul de față, după cum se poate observa, ne ocupăm, în special, de tendința generală a mass-mediei nebisericesti.

30. Virgiliu Gheorghe, *Știința și războiul sfârșitului lumii. Fața nevăzută a televiziunii*, București, Editura Prodromos, 2007, p. 159.

5. Despre mass-media care subminează trăirea duhovnicească

Mass-media este o imensă provocare pentru creștinul sincer, doritor de viață duhovnicească. Dacă, pentru a trăi duhovnicește, creștinul întărit de har trebuie să-și asume nevoița luptei cu pornirile păcătoase ale firii slăbănogite de păcat, mass-media îl împinge tocmai în direcția opusă, a împătimirii. Cu cât apelăm mai mult la mass-media și cu cât mediile de comunicare sunt mai complexe cu atât impactul negativ este mai puternic și este o iluzie și o utopie să credem că cineva poate fi invulnerabil. Pentru a înțelege mai bine la ce ne expunem atunci când ne conectăm la internet, de pildă, vom încerca în cele ce urmează să identificăm felul în care mass-media subminează viața duhovnicească.

Referitor la *împrăștierea și risipirea minții* Sfinții Părinți ai Bisericii ne învață că trăirea duhovnicească presupune liniștirea minții și adunarea ei în inimă și că pentru aceasta este foarte importantă ferirea de tot ceea ce o împrăștie. Mass-media aduce însă o adevărată explozie și un adevărat bombardament informațional asupra minții omului, umplând-o cu informații, de regulă nu doar neimportante, ci chiar nocive, nu doar din punct de vedere duhovnicesc, ci chiar și din punct de vedere al viețuirii sociale. O mică parte sau chiar nimic din cuprinsul unui buletin de știri ori al unei emisiuni oarecare ne este de folos și ne privește ori ne vizează în mod direct. De cele mai multe ori mass-media profită de curiozitatea oamenilor care este amplificată în mod voit și intenționat de dorința bolnăvicioasă de a intra în intimitatea altora. Și, în acest fel, în loc să se oprească asupra sinelui, să-și identifice păcatele, să se pocăiască și să se îndrepte către Dumnezeu, omul se risipește cuprins fiind de curiozitate deșartă, pierzându-și, în acest mod, pacea sufletului și liniștea inimii. Nu se mai poate aduna și concentra în rugăciune, aceasta devenind, astfel, foarte superficială, definind, în acest fel, relația sa cu Dumnezeu. Cu aproape 100 de ani în urmă, când mass-media era reprezentată numai de presa scrisă și era cu mult mai puțin agresivă decât astăzi, Sfântul Siluan Athonitul avertiza: „Cel ce voiește a se ruga curat nu trebuie să cunoască nici o veste din ziare, nu trebuie să citească din cărți rele ori să afle cu iscodire ceva din viața altora. Toate acestea aduc minții gânduri necurate, iar când omul voiește a le desluși, ele din ce în ce mai mult vor rătăci și vor chinui sufletul”³¹

31. Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, traducere din limba rusă de

Un alt aspect îl reprezintă fondul sonor pe care îl oferă mass-media vieții noastre. Omul de astăzi s-a obișnuit să fie însoțit mereu de mass-media nemaștiind să aprecieze liniștea. Nu înțelege că mass-media îi oferă o falsă senzație de comuniune și că liniștea nu înseamnă o absență ci, dimpotrivă, prezența lui Dumnezeu, șansa regăsirii de sine și a întâlnirii cu Dumnezeu. „Liniștea este o condiție esențială – ne arată Părintele Paisie Aghioritul. Chiar dacă nu s-ar ruga cineva cu cuvinte singură liniștea îi este rugăciune. Ea este o rugăciune tainică și ajută mult pe cel care se roagă, așa cum îl ajută pe om respirația, care este nevăzută. Cel care face lucrare duhovnicească în liniște, se adâncește după aceea în rugăciune.”³²

Cu privire la *discreditarea valorilor creștine*, într-un amplu și bine documentat studiu despre efectele televiziunii asupra minții umane, Virgiliu Gheorghe demonstrează că principalul conținut al mesajelor televiziunii, al mass-mediei în general, este nihilismul, despre care am mai vorbit în acest material, adică relativizarea și chiar negarea valorilor, în primul rând al celor creștine.³³ Cu alte cuvinte, nihilismul își are cauza în îndepărtarea omului de Dumnezeu până la a nu-I mai recunoaște Creatorului dreptul, puterea sau eficiența intervenției Sale în istorie sau chiar până la negarea existenței Sale și a întregii raționalități pe care Cuvântul lui Dumnezeu a pus-o în lume. „Televiziunea oferă fiecărui ins acea pedagogie ce corespunde nivelului de negație pe care-l poate accepta (corespunzător căderii sau îndepărtării de Dumnezeu). Cu mâna pe telecomandă, alegem ceea ce ne atrage cel mai mult, dar și ceea ce putem accepta în momentul de față ca nivel de negație. În timp, mentalitatea schimbându-se, va deveni tot mai probabilă alegerea unor atitudini sau modele de viață corespunzătoare unui studiu superior al negării nihiliste, deoarece odată intrați pe această cale a negării, indiferent de forma în care se manifestă ea, nu se poate decât înainta. Acest fenomen se manifestă cu putere, odată pătrunși în lumea micului ecran, deoarece foarte puțini au puterea de a rezista presiunii seducției și fascinației aproape demonice, care te îndeamnă în mod continuu la însușirea, prin participare empatică, a unei atitudini nihiliste cât mai avansate. Televiziunea este

---

Ierom. Rafail (Noica), Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2009.

32. Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cu durere și cu dragoste pentru omul contemporan*, traducere din limba greacă de ieroschim. Ștefan Nuțescu de la Schitul Românesc Lacu din Sfântul Munte Athos, București, Editura Evanghелиsmos, 2003, p. 188.

33. Virgiliu Gheorghe, *Efectele televiziunii asupra minții umane...*, pp. 240 – 276.

pedagogul ideal al unei atitudini nihiliste.”³⁴

Aceiași autor scoate în evidență felul în care nihilismul mediatic discreditează valorile creștine.³⁵ Credința cultivată mediatic (fără a include aici mass-media bisericească) nu este cea creștină. Pe de o parte suntem învățați să credem în știință, democrație, instituțiile conducătoare și mai ales în propriile păreri, pe de altă parte este promovată o credință de tip magic, panteist și sincretist, în puteri, forțe nevăzute, supranormale, paranormale, extraterestrii etc. Dragostea se identifică cu atracția erotică, smerenia și blândețea sunt semne ale slăbiciunii și neputinței. Ascultarea este negată și ignorată prin promovarea atitudinii răzvrătite și contestarea autorității, iertarea este înlocuită ori substituită cu răzbunarea, înfrânarea este exclusă pentru că subminează controlul ideologic al persoanei umane și consumul. În schimb sunt promovate nonvalorile nihiliste: plăcerea, hedonismul, banii și puterea³⁶, adică tocmai ceea ce Sfânta Scriptură și Părinții Bisericii identifică a fi rădăcinile tuturor patimilor: pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții (I Ioan 2, 16) sau iubirea de plăcere, iubirea de avere și iubirea de slava deșartă. Concluzia analistului și autorului Virgiliu Gheorghe este un mare semnal de alarmă adresat tuturor celor care cred că pot îmbina și împleni trăirea duhovnicească cu televiziunea: „Nu există virtute creștină care să nu fie subminată pe micul ecran, prin cultivarea păcatului și a patimii care i se opune sau, pur și simplu, prin excluderea ei din orizontul de gândire și comportament al eroilor lumii TV. Chiar dacă cineva ar putea identifica în această infinită lume de imagini și mesaje prezența unora care pot fi încadrate mesajului creștin, acestea nu fac decât să sporească forța de persuasiune a televiziunii, prin justificarea actului televizionării ca unul ce poate oferi și ceva folositor. Dar, de fapt, telespectatorii nu conștientizează că tot ce se transmite și se reține de la televizor sunt comportamentele și mentalitățile care apar cu cea mai mare frecvență și care definesc spiritul general al acestui mediu. Privit într-o perspectivă creștină, mediul TV, spiritul acestuia este cea mai bună sinteză a ceea ce este propriu lumii căzute, colecție a faptelor și concepțiilor unor oameni adânciți într-un mod de viață vicios. „Realitatea” de la televizor este complet opusă atmosferei

---

34. *Ibidem*, p. 253.

35. Virgiliu Gheorghe, *Știința și războiul...*, pp. 153 – 157.

36. Virgiliu Gheorghe, *Efectele televiziunii...*, p. 268.

evangelice a Împărăției lui Dumnezeu sau vieții creștine.”³⁷

În ce privește cultivarea înțeleșurilor pătimașe ale lumii Sfinții Părinți ai Bisericii subliniază faptul că viața duhovnicească a omului este determinată în mod decisiv și hotărâtor de felul în care își reprezintă în minte lumea și de cum se folosește de aceste reprezentări în ceea ce face în viață. „Lucrurile³⁸ sunt în afară de minte, arată Sfântul Maxim Mărturisitorul, dar ideile lor stau înăuntru. În minte este deci puterea de se folosi bine sau rău de ele. Căci folosirea greșită a ideilor este urmată de reaua întrebuințare a lucrurilor.”³⁹ Căderea omului și despărțirea de Dumnezeu vine din faptul că, în loc să contemple rațiunile dumnezeiești din creație și să se înalțe astfel spre Dumnezeu, atribuie creaturilor un înțeles pătimaș privindu-le prin prisma iubirii pătimașe de sine și a plăcerii sau a durerii pe care o pot aduce. „Lucru este de pildă: bărbat, femeie, aur și așa mai departe. Înțelesul este amintirea simplă a ceva din cele de mai sus. Iar patima este iubirea nerațională sau ura fără judecată a ceva din cele de mai înainte. Înțeles pătimaș este gândul compus din patimă și înțeles.”⁴⁰ Înțelesul pătimaș constă așadar în asocierea gândului la lucruri și persoane cu plăcerea sau durerea simțuală pe care ne-ar putea-o aduce și care stârnește în noi dorința de posedare sau, din contră, mânia și pornirea violentă împotriva lor. Lupta celui ce dorește să trăiască o viață duhovnicească constă tocmai în despărțirea patimii de înțeles pentru a rămâne gândul simplu cu privire la lucruri și persoane. „Mintea celui iubitor de Dumnezeu nu luptă împotriva lucrurilor, nici împotriva înțeleșurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu înțeleșurile. De pildă, nu luptă împotriva femeilor, nici împotriva celui ce l-a supărat, nici împotriva chipurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu ele.”⁴¹ Aceasta face ca un sfânt precum Ioan din Kronstadt să poată privi poza unei femei goale dând slavă lui Dumnezeu pentru felul minunat în care a alcătuit o făptură pentru a fi mamă. Omul pătimaș, din contră, are tendința de a amesteca înțeleșurile cu patima și mass-media se folosește de această

37. Virgiliu Gheorghe, *Știința și războiul...*, p. 157.

38. Prin lucru în sens larg Sfântul Maxim înțelege toată creația, însuflețită sau nu.

39. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *A doua sută a capetelor despre dragoste*, 73, în *Filocalia*, volumul 2, traducere din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, București, E.I.B.M.B.O.R., 2008, p. 99.

40. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *A treia sută a capetelor despre dragoste*, 42–43, în *Filocalia*, volumul 2, p. 115.

41. *Ibidem*, 40, p. 115.

neputință și slăbiciune și chiar o cultivă. Legarea înțelesului de patimă în mass-media se datorează mai întâi faptului că produsele acesteia reflectă starea duhovnicească a realizatorilor lor care, de regulă, sunt oameni pătimiși. În mod deosebit ecranul (fie televizor sau calculator), prin puterea de atracție și falsa evidență a imaginilor în mișcare, ne face să vedem lumea cu ochii realizatorilor emisiunilor și filmelor urmărite. Mai mult decât aceasta însă, în mod programatic, mesajele mediatice cultivă înțelesurile pătimașe pentru a promova și produce emoții și a stârni dorințe și a deveni astfel atractive pentru public. Publicitatea este prin excelență actul în care se urmărește legarea înțelesului lucrurilor de dorința de a le avea și de plăcere promovându-se ideea că fericirea se dobândește prin consum și posedare. A reduce aspirațiile omului la lucruri, a frustra prin deșeptarea unor nostalgii a căror împlinire este promisă prin consum, a erotiza produsele sunt doar câteva din manevrele publicitare utilizate.⁴² Consecința este că mintea celui supus bombardamentului mediativ se împătumește căpătând deprinderea de a privi lumea și oamenii prin prisma poftei, a dorinței de posedare și dominare. „Ne întrebăm: în ce măsură mai poate telespectatorul să păzească gândul produs de vederea unui lucru sau de amintirea lui, fără să-l lege de o dorință pătimașă? În ce măsură mai poate lupta să-și despătumească mintea, atât timp cât, uitându-se la televizor, aceasta este permanent intoxicată cu imagini pătimașe? Efectul vizionării nu poate fi altul decât o întunecare gradată a vederii minții, deoarece toate gândurile pătimașe ce întunecă partea pofuitoare a sufletului, ce o tulbură pe cea irascibilă, întunecă rațiunea și în final orbesc mintea. Adică omul poate ajunge să nu mai găsească nici un alt sens al existenței afară de acela de a experimenta fiorii plăcerii trupești, de a poseda lucruri și de a se îmbăta cu ideea că este cineva când, de fapt, doar a reușit să atingă în mod ideal statutul de consumator, care, în viziunea Părinților Bisericii, este o ființă necuvântătoare, supusă vieții instinctive.”⁴³

Referitor la *spurcarea minții prin consimțirea cu gândul păcatului*, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, tâlcuindu-ne felul în care trebuie să înțelegem poruncile lui Dumnezeu, ne învață că săvârșirea păcatului începe la nivelul gândului: „Ați auzit că s-a zis celor de demult: „Să nu săvârșiți

---

42. Aceste manevre sunt identificate, descrise și exemplificate la Francois Brune, *Fericirea ca obligație. Eseu despre standardizarea prin publicitate*, traducere din limba franceză și prefată de Costin Popescu, Editura Trei, 1996, pp. 24-72.

43. Virgiliu Gheorghe, *Știința și războiul...*, p. 174.

adulter”. Eu însă vă spun vouă: Că oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima lui” (Matei 5, 26-27). În fața disputei dintre farisei și ucenici cu privire la spălările rituale, Iisus Hristos afirmă cu claritate că consimțirea cu gândul păcatului îl spurcă pe om: „Căci dinăuntru, din inima omului, ies cugetele cele rele, desfrânările, hoțiile, uciderile, adulterul, lăcomiile, vicleniile, înșelăciunea, nerușinarea, ochiul pizmaș, hula, trufia, ușurătatea. Toate aceste rele ies dinăuntru și spurcă pe om” (Marcu 7, 21-23). Părinții duhovnicești dezvoltă tema săvârșirii păcatului arătând că în zămislirea acestuia se parcurg mai multe etape care în esență se reduc la patru: atacul sau momeala, însoțirea, consimțirea și fapta sensibilă. Momeala este nepăcătoasă și nevinovată deoarece nu ține de voia omului, însoțirea nu este întru totul nevinovată, dar nu este nici cu totul păcătoasă, dar consimțirea este întru totul păcat deoarece este învoirea cu plăcere a sufletului cu momeala și pe aceasta se străduiesc diavolii să o câștige.⁴⁴

Conectarea la mediile de comunicare înseamnă deschiderea minții față de gândurile transmise de ele, o însoțire a minții cu aceste gânduri. Însă, așa cum am arătat mai sus, mass-media este un propagator al înțeleșurilor pătimașe ale lucrurilor. Acceptarea cu plăcere a înțeleșului pătimaș înseamnă de fapt consimțirea cu păcatul. Toate acestea se petrec mai ales în fața ecranului. Privirea imaginilor încărcate de înțeleșuri pătimașe și îndulcirea cu acestea ne aruncă direct în faza de consimțire cu păcatul deoarece, potrivit Sfinților Părinți ai Bisericii, aceasta este faza în care gândul păcatului se concretizează în imagini: „Atacul este o mișcare fără imagini a inimii care este prinsă de îndată de cei încercați, ca într-o strungă. Acolo unde se ivesc chipuri în gând, s-a produs consimțirea.”⁴⁵ Părinții duhovnicești contemporani ne avertizează că, prin transmiterea de imagini cu înțeleșuri pătimașe, mass-media devine un mijloc prin care lucrarea demonică de despărțire a omului de Dumnezeu ia o nouă formă, directă și mult mai eficientă: „Vedeți cu câtă diplomație intră Satana în omenire ca să o distrugă! Ceea ce ne spunea la ureche ispititorul, pentru că el este duh,

44. Dumitru Stăniloae, *Ascetica și Mistica Ortodoxă. Volumul I. Ascetica*, Alba Iulia, Editura Deisis, 1993, p. 104; Jean-Claude Larchet, *Terapeutica...*, p. 428.

45. Sfântul Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, 140-141, în *Filocalia*, volumul 1, traducere din limba greacă, introducere și note de Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, București, E.I.B.M.B.O.R., 2008, p. 293.

duhul răutății, vistierul tuturor răutăților, ceea ce ne închipuim în minte ca oameni, acum ți le arată fățiș.”⁴⁶ Aflat în fața ecranului omul trăiește plăcerea oferită de înțelesurile pătimase ale lucrurilor, conștientizând mai mult sau mai puțin că, de fapt, consimte cu păcatul cu care se îndulcește prin însuși faptul vizionării. Impactul televiziunii este prin excelență unul dramatic, intens emoțional.⁴⁷ Cu cât emoția este mai intensă, cu atât impresia este mai puternică și mintea îmbrățișează mai strâns imaginile văzute, consimțind cu păcatele sugerate. Impactul emoțional este dat în primul rând de înțelesul pătimas al imaginilor și, în special, de erotismul explicit sau implicit și de violența programelor care îi fascinează și îi pervertesc chiar și pe cei care au preocupări spirituale și duhovnicești. De regulă oamenii se uită la televizor la lucruri ce se află la limita simțului lor moral, însă au tendința de a coborî mereu ștacheta și de a accepta și chiar de a căuta imagini cu o încărcătură negativă tot mai mare, fără să țină seama de faptul că, mai ales în ceea ce privește desfrânarea, „pentru corp este necesar să fie înlăturate chipul și materia care ispitește, pentru ca pofta să nu se dezlănțuie, iar pentru suflet la fel, ca să nu ia naștere în el gânduri necurate”.⁴⁸

Părinții filocalici ne învață că o condiție fundamentală pentru viețuirea duhovnicească este păzirea minții de gândurile păcătoase, gânduri care ar trebui tăiate încă din faza de atac asupra minții deoarece „într-o clipă sufletul nostru se încântă de momelile diavolești, se îndulcește de ele și le urmează”.⁴⁹ A permite gândului să pătrundă în minte până la etapa de însoțire nepăcătoasă și apoi a-l combate este o luptă rezervată celor sporiți duhovnicește care nu se lasă amăgiți de momelile vrășmașului, nu le urmează și nu sunt biruiți sau învinși de ele. Dar nici pentru aceștia o astfel de luptă nu este lipsită de primejdie: „Nu avem în toată vremea puterea să ne împotrivim tuturor gândurilor ce se ridică împotriva noastră, ca să le oprim,

---

46. Starețul Dionisie, duhovnicul de la Sfântul Munte Athos, *Lumea în vremurile de pe urmă*, București, Editura Prodomos, 2010, p. 106.

47. Virgiliu Gheorghe, *Revrăjirea lumii...*, p. 246.

48. Sfântul Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*, V, 6, în Sfântul Ioan Casian, *Scrieri alese*, traducere de Vasile Cojocarul și David Popescu, prefață, studiu introductiv și note de Nicolae Chițescu, colecția Părinți și Scriitori Bisericești, 57, București, E.I.B.M.B.O.R., 1990, p. 379.

49. Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, 44, în *Filocalia*, volumul 4, traducere din limba greacă de Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, Tipografia Arhidiecezană, 1948, p. 53.

ci de multe ori primim de la ele o rană ce nu se vindecă multă vreme. Pentru că ai ca potrivnici pe unii care au șase mii de ani. Și aceasta îi face în stare să te poată răni peste măsura înțelepciunii și a înțelegerii tale. Și chiar de îi vei birui, întinăciunea gândurilor îți murdărește cugetul și răul lor miros rămâne multă vreme în mirosul nărilor tale.”⁵⁰ De aceea Sfântul Varsanufie recomandă: „Este propriu celor desăvârșiți să lase gândul să intre în inima lor și apoi să-l scoată. Tu nu lăsa focul să intre în pădure, ca să nu o ardă. Nu lăsa să ți se ia hainele, ca să nu trebuiască să le iei înapoi cu luptă. Nu te juca cu tulburarea, căci nu vei rămâne neclintit în această ispită.”⁵¹ Iar cuvintele Sfântului Ioan Casian cu privire la nevoia păzirii minții sunt foarte actuale în ceea ce privește expunerea la mass-media: „Trebuie neconținut să ne amintim de acea povață: „Păzește inima ta mai mult decât orice” și, potrivit principalei porunci a lui Dumnezeu, să observăm cu băgare de seamă capul vătămător al șarpelui (Facere 3, 15), adică începutul tuturor gândurilor rele, cu ajutorul cărora încearcă diavolul să se strecoare în sufletul nostru. Să nu îngăduim să pătrundă prin nesinchisire în inima noastră tot corpul acestui șarpe, adică încuviințarea ademenirii, care fără îndoială, de va fi intrat, va ucide prin otrava mușcăturii lui mintea robită.”⁵²

Gândindu-ne la *deschiderea minții spre a fi înrobită de fantasmе*, vom susține că mijloacele de comunicare cu cât combină mai multe medii și mai ales atunci când în centru stă imaginea în mișcare (televiziune, filme, jocuri pe calculator), creează un mediu virtual în care mintea este atrasă și în care omul are parte de trăiri reale. Este o lume a fantasmelor, a nălucirilor, cu atât mai seducătoare cu cât promite împlinirea visului dintotdeauna al omului căzut și anume trăirea plăcerii în absența durerii. Identificându-ne empatic cu personajele de pe ecran, ne îndulcim de desfrânare, gustăm plăcerea de a fi bogat, de a stăpâni, dând frâu liber patimilor care zac în noi. Evadarea din real într-o lume a fantasmelor creată cu ajutorul imaginației și conformă cu dorințele și patimile sale, adică reveria ori visarea fără a dormi,

50. Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre sfințele nevoințe*, XXXIII, în *Filocalia*, Volumul 10, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, E.I.B.M.B.O.R., 1981, p. 184.

51. Sfinții Varsanufie și Ioan, *Scrisori duhovnicești*, 138, în *Filocalia*, volumul 11, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, București, E.I.B.M.B.O.R., 1990, p. 181.

52. Sfântul Ioan Casian, *Așezăminte mănăstirești*, VI, 13, în Sfântul Ioan Casian, *Scrieri alese*, p. 193.

este o tendință a omului căzut asupra căreia părinții filocalici ne atrag atenția cu foarte multă seriozitate. Imaginația, ca și capacitate a omului de a transforma percepțiile în imagini, de a reproduce imaginile și de a crea imagini noi, este una din facultățile de cunoaștere. Imaginația îl poate ajuta pe om să cunoască cele sensibile și, prin contemplarea naturală a rațiunilor dumnezeiești din creație, să-și înalțe mintea spre Dumnezeu. Pentru omul împământenit imaginația devine însă un mijloc de separare de Dumnezeu fiindcă el are tendința de a-și umple mintea separată de Dumnezeu cu produsele și rezultatele imaginației sale, construindu-și o lume a fantasmelor și închipuirilor de care se alipește și se atașează cu atât mai mult cu cât corespunde patimilor care l-au cuprins. Pe de o parte imaginația trezește patimile, dându-le hrana care le face să lucreze și să sporească, pe de altă parte patimile suscită în mod deosebit lucrarea și plâsmuirile imaginației pentru că se hrănesc mai ales cu aceste închipuiri.⁵³ Este tocmai consimțirea minții cu păcatul prin primirea și îndulcirea cu imaginile încărcate de înțelesuri pătimase, fiecărei patimi corespunzându-i anumite chipuri. Însă lumea închipuirilor „la om este aceeași cu cea a căzuților diavoli, drept pentru care închipuirea este poartă deschisă lucrării diavolești”.⁵⁴ Fantasmelor, nălucirile imaginației sunt principala cale prin care diavolii „intră în comuniune cu sufletul și se amestecă cu el, făcându-l un fel de cuib de viespi și o peșteră de gânduri sterpe și pătimase”.⁵⁵

Odată pătrunși în suflet diavolii pun stăpânire pe acesta târându-l tot mai mult în păcate și patimi și despărțindu-l de Dumnezeu. Neavând imaginația la dispoziție, remarcă Cuviosul Isihie Sinaitul, „Satana nu poate făuri gânduri înșelătoare pentru a le înfățișa minții spre amăgire mincinoasă”.⁵⁶

Fantasmelor, fie că sunt produsul imaginației omului, fie că sunt insuflete de diavoli, dobândesc putere în măsura în care dorința și voința omului înclină spre ele. „Și chipurile diavolești, și cele făurite de însuși omul pot înrâuri asupra oamenilor, schimbându-le înfățișarea și chipul,

---

53. Jean-Claude Larchet, *Terapeutica...*, pp. 92-97.

54. Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 165.

55. Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, 64, în *Filocalia*, volumul 8, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Stăniloae, București, E.I.B.M.B.O.R., 1979, p. 135.

56. Cuviosul Isihie Sinaitul, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, 14, în *Filocalia*, 4, p. 45.

dar într-un astfel de caz un lucru este de neocolit: tot chipul zidit de însuși omul sau insuflat de diavoli și primit în suflet va stâlci chipul duhovnicesc al omului zidit după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.⁵⁷ De aceea, părinții duhovnicești insistă că, pentru a ajunge la rugăciune curată și trăire duhovnicească autentică, este nevoie să ne eliberăm mintea de orice închipuire și imaginație. „Calea nevoitorului ortodox este următoarea: el caută pe adevăratul Dumnezeu – Făcătorul, drept aceea, prin rugăciunea minții, duce o luptă cu miile de felurite chipuri, și cu cele, adică cele ce poartă o anume formă exterioară, o înfățișare, o proiecție a spațiului și a vremii, o culoare, și altele asemenea, și cu cele gândite, adică conceptele – pentru ca, despuindu-se de tot chipul făcut, să se roage lui Dumnezeu față către față.”⁵⁸ În lumea virtuală creată de tehnologia multimedia confruntarea cu fantasmalele ia forme noi pentru că acestea se materializează în imaginile care, pe măsura dezvoltării tehnologiei, dau tot mai mult iluzia veridicității și accesibilității unei lumi a plăcerii fără durere. Este o lume care promite fericirea prin împlinirea poftelor, o lume virtuală dar care oferă trăiri intense și reale, o lume în care omul postmodern se simte foarte important. O lume care devine pentru el lumea exemplară a existenței plene, în contrast cu realitatea ștearsă a vieții cotidiene, o lume în care are tendința de a evada cât mai mult. „Imaginea de pe ecran nu numai că a ajuns să aibă un statut egal cu acela al elementelor din sfera autenticului, dar lumea a ajuns să se împartă în ceea ce este comun (viața cotidiană) și ceea ce este televizat, iar televizorului i se acordă un statut privilegiat.”⁵⁹

Imaginile de la televizor sunt sau alcătuiesc fantasme și imaginații pentru că au încifrate în ele un înțeles străin, al minții care l-a produs, sunt legate de ceva (un lucru, o idee) și au puterea de a lega mintea de acea realitate.⁶⁰ Transferând centru de greutate al vieții sale dinspre lumea reală spre virtual, spre această lume a fantasmelor, omul nu realizează că se deschide influenței creatorilor acestor închipuiri, pierzându-și libertatea duhovnicească și modul personal de a fi. Fantasmele cărora își deschide mintea în timpul vizionării la televizor, odată ajunse în minte capătă propria lor viață înrobind-o. Ele rămân prezente și active și după încetarea

57. Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 165.

58. *Ibidem*, p. 163.

59. Mihaela Constantinescu, *Post/postmodernismul...*, p. 51.

60. Virgiliu Gheorghe, *Știința și războiul...*, p. 119.

televizionării și chiar se înmulțesc, hrănindu-se din imaginație și împiedicând rugăciunea curată. Fantasmelor îl vor marca tot mai mult, influențând felul în care gândește, simte și acționează și îl vor face să se raporteze la lumea reală prin intermediul lor.⁶¹ Posibilitatea manipulării conștiințelor prin intermediul fantasmelor este imensă, iar manipulatorul prin excelență, ce stă în spatele tuturor este diavolul, care are acum un instrument extrem de eficient pentru înrobirea oamenilor și depărtarea lor de Dumnezeu. Dacă, potrivit învățăturilor părinților filocalici, viața duhovnicească autentică înseamnă eliberare de fantasmă, tehnologia multimedia realizează exact contrariul.

Cu privire la substituirea adevăratei vieți duhovnicești cu un surrogat de trăire religioasă, analizând locul pe care mass-media, televiziunea în special, îl ocupă în viața omului postmodern din punct de vedere al fenomenologiei religiei⁶², teologul, apologetul și misionarul Virgiliu Gheorghe ajunge la o concluzie șocantă: televiziunea joacă rolul unei religii fără a fi însă o religie propriu-zisă, ci doar un surrogat de trăire religioasă, un mod profan prin care omul de astăzi poate să-și amăgească setea de viață duhovnicească autentică. Principalele caracteristici care fac ca televiziunea să poată fi considerată un comportament religios sunt⁶³: Lumea virtuală creată de televiziune definește un alt spațiu și un alt timp decât cele cunoscute din viața obișnuită; importanța centrală pe care această lume virtuală o are în existența lumii contemporane și a fiecărui om în parte, având caracterul unei lumi mitice, exemplare, aflate la un nivel ontologic superior celei reale; Larga paletă de stări experimentate pe parcursul vizionării la televizor între care domină fascinația, emoțiile puternice, teama, sentimentul copleșirii, stări similare celor trăite în preajma misterului în religiile păgâne; Obiceiul televizionării îmbracă un caracter ritual; Orizontul de valori sau comportamental al telespectatorilor este oferit tot mai mult de mesajele televiziunii. Televiziunea este un mijloc care reușește să deturneze pe nesimțite energia cu care omul ar trebui să se dedice trăirii duhovnicești spre o falsă experiență religioasă de tip magic fiindcă televiziunea nu cere căință și pocăință ci promite plăcere, oferind trăiri emoționale puternice. Fără să se lepede în mod formal de credința sa, creștinul conectat la mass-media

61. *Ibidem*, p. 118.

62. Virgiliu Gheorghe, *Revrăjirea lumii...*, pp. 54 – 153.

63. *Ibidem*, pp. 144-146.

ajunge să-i acorde mai multă importanță acesteia decât lui Dumnezeu, lucru care poate fi costatat cu ușurință comparând timpul și interesul alocat televizorului și calculatorului în raport cu rugăciunea, participarea la slujbe și tot ceea ce înseamnă angajare în viața duhovnicească.

Obișnuindu-se cu o experiență facilă care pasivizează și captivează, dând în același timp senzația implicării active și a eliberării, o experiență care cultivă patimile prin participarea la lumea virtuală a televiziunii dând însă și iluzia detașării și a lipsei de responsabilitate, creștinul telespectator devine tot mai puțin capabil de o trăire duhovnicească autentică ce presupune pocăință, adunarea minții, eliberarea de fantasme și de înțelesurile pătimășe pentru a putea sesiza prezența delicată a harului dumnezeiesc.⁶⁴

Cu privire la *eliberarea din plasa mass-mediei ca fiind condiție a viețuirii duhovnicești*, vom susține, la unison, că trăim într-o lume multimedia, o lume în care se exercită o puternică presiune asupra societății și a fiecărui om în parte spre a-și transfera centrul de existență dinspre comunitatea umană reală spre cea mediatică, dinspre real spre virtual. În mod paradoxal, participarea la lumea mediatică prin informare, proiecție și identificare, conferă omului de azi sentimentul că există, că este cineva.⁶⁵ Dar participarea la lumea mediatică, în funcție de gradul de implicare, ridică obstacole uriașe în calea trăirii duhovnicești împingându-ne înapoi, la starea omului vechi, rob al păcatului, supus stricăciunii și morții. De aceea, pentru creștinul sincer se pune cu multă acuitate problema eliberării din „matrix-ul” mediatic.

6. Concluzii

Concluziile, atât a mea în acest studiu, cât și a celui de-al treilea volum dedicat de Virgiliu Gheorghiu feței nevăzute a televiziunii, ne încurajează arătând că acest lucru este posibil, este cu putință: „În societatea modernă, mass-media lasă sentimentul că este atotputernică. Controlează mentalitățile, definește atitudini, modelează comportamente. Prin modă, definește criteriile frumosului, prin opinia publică, pe cele ale adevărului. Ea hotărăște cine este bun și vrednic de admirat și care sunt ierarhiile de valori după care să ne orientăm în viață, după care să-i judecăm pe oameni

64. *Ibidem*, p. 149.

65. Virgiliu Gheorghe, *Știința și războiul...*, p. 161.

și lumea. Însă, în pofida acestei aparențe, mass-media nu are nici o putere prin sine și în sine. Ea nu are decât puterea pe care i-o dau oamenii și lumea în ansamblul ei. Mass-media este ca păianjenul care nu are absolut nici o putere asupra acelei insecte care nu se prinde în plasa pe care o țese. Libertatea acesteia este foarte mare însă, din moment ce ea nu vede plasa ce are o țesătură foarte fină sau nu conștientizează pericolul acelei inefabile țesături, atunci există un risc destul de mare să cadă în plasa păianjenului. Cu cât va prinde mai multe insecte, hrănindu-se cu ele, cu atât își va putea construi o plasă tot mai mare. Tot așa se întâmplă și cu mass-media. Cu toate că aceasta și-a întins păienjeniișul în toată lumea, există încă și va exista întotdeauna suficient de mult spațiu de realitate, de libertate și de mișcare în afara realității virtuale. Totul este să fie identificate liniile de forță ale acestei realități, să fie cunoscut pericolul pătrunderii și, practic, al captivării în interiorul acestei lumi și să fie evitat, prin urmare, contactul cu universul fenomenelor de conștiință – mass-media. Aici este înțelepciunea, nădejdea și scăparea omului contemporan. Dacă ne păzim mintea și inima de înfășurarea cu firele realității mediatice, ale plăcerii și divertismentului.”⁶⁶

7. Încheiere

Așadar, acum *în încheiere* putem concluziona că post-modernismul într-o societate multimedia reprezintă un pericol major la adresa misiunii și vieții Bisericii lui Iisus Hristos. De asemenea, desacralizarea, relativizarea și secularizarea constituie un atentat la viața și ființa omului ce urmărește transformarea omului într-o realitate profană și profanată sau profanatoare, atotsuficientă și în permanentă căutare doar a împlinirii pământești. Desacralizarea determină prăbușirea tuturor sistemelor (noetic și axiologic) precum și a reperelor pentru omul de astăzi. Ea intră în contradicție cu dimensiunea ontologică religioasă a omului, este potrivnică naturii și firii umane, strălucită creație a lui Dumnezeu – Sfânta Treime, și are drept consecință dezumanizarea totală a omului. Pe de altă parte, desacralizarea pregătește terenul prin contaminarea cu diverse concepte pseudo-religioase, care pot prolifera și copleși pe semenul nostru. Soluțiile misionar-pastorale ortodoxe cu privire la fenomenul secular al desacralizării se găsesc pe două planuri: 1. pe planul prevenirii sau profilaxiei cu privire la desacralizare

66. *Ibidem*, p. 343.

și 2. pe planul tratării sau combaterii flagelului desacralizării existent în societatea contemporană. Pe primul plan, educația autentic religioasă realizată de către Biserică, atât la amvon, cât și de la catedră, poate preveni apariția și generalizarea fenomenului. Când privește planul combaterii, credem că soluția ar fi în efortul de a accentua viața autentică în Iisus Hristos, în efortul de a transforma cu ajutorul și puterea lui Iisus Hristos pe omul necredincios, indiferent, ignorant, sincretist ori sectant într-un sincer și autentic practicant ortodox. În sfârșit, am văzut că mass-media a devenit noul idol al omului desacralizat. Soluția pe care o vedem noi constă în susținerea unei alternative media de tip creștin – cum sunt mijloacele mass-media ale Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române – care să accentueze dimensiunea formativ-educățională care este, fie eliminată, fie subevaluată în mass-media comercială. Numai în acest fel, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu participarea omului contemporan, vom putea să contracărăm tendințele desacralizate într-o lume care pare să fi uitat de Dumnezeu, care devine din ce în ce mai utilitaristă, mai consumistă și mai hedonistă și care prin încurajarea non-valorilor și a falselor modele puternic mediatizate afectează atât viața Bisericii cât și a societății moderne, contemporane.

DIN VIAȚA EPARHIEI

MOMENT ANIVERSAR - 20 DE ANI

Alin-Vasilică STÂNGĂ

Anul acesta a fost unul cu o importanță aparte pentru Eparhia noastră, deoarece s-au aniversat *20 de ani de la înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului și de la instalarea întâiului episcop al acesteia, Preasfințitul Părinte Galaction.*

De aceea de-a lungul întregului an 2016 s-au desfășurat mai multe evenimente care să marcheze momentul aniversar. Dintre acestea am ales trei. Două având mai ales un caracter cultural și unul cu caracter liturgic, cultic.

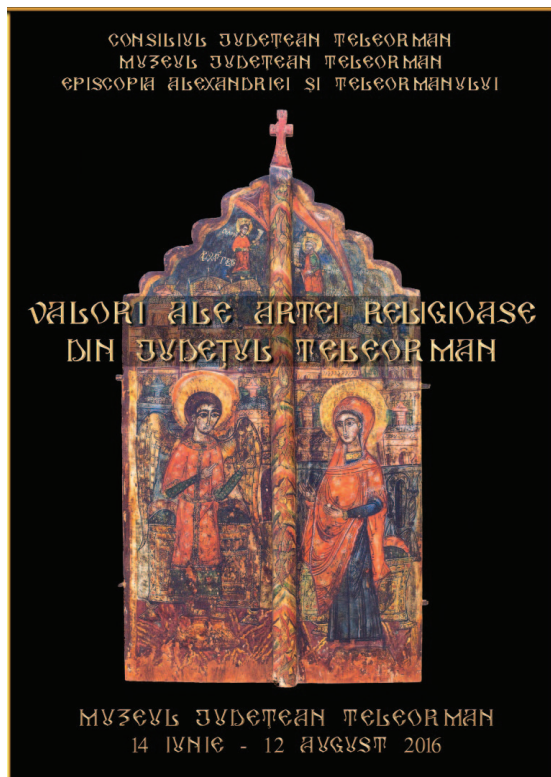
Această axă culturală - cult este defnitorie și străbate ca un leitmotiv întreaga viață a Preasfințitului Părinte Galaction, dar mai ales cele două decenii de slujire arhierească.

Efortul acesta al sublimării emoției artistice (cultura) în trăire duhovnicească (cult) - după ce tot cultul a fost cel care a născut cultura - constituie cheia care deschide înțelegerea acestor 20 de ani de bucurii și tristeți, de împliniri și neîmpliniri, de momente sublime, dar și de adâncă deznădejde, dar neîncetat privind la Hristos, mereu urcând, din treaptă în treaptă, pururea purtându-I jugul cel bun și povara-I cea ușoară și aflând odihnă sufletului în blândețea și smerenia inimii învățate de la El.

*

În colaborare cu Muzeul Județean din Alexandria a fost organizată, în perioada 14 iunie - 12 august, expoziția „*Valori ale artei religioase din*

județul Teleorman”. Ea a cuprins obiecte de patrimoniu religios (icoane, cărți și obiecte de cult) aparținând parohiilor din toate cele patru protopopiate ale Eparhiei.

Motivația organizării acestei expoziții o aflăm din cuvântul introductiv al Preasfințitului Părinte Galaction la albumul editat cu această ocazie:

„Orice aniversare, dincolo de momentul festiv, cuprinde în sine recunoștința față de înaintașii noștri și reflectarea la gândul dacă ne-am ridicat la nivelul așteptărilor lor, dacă sămânța credinței sădită în sufletele noastre a adus rodirea așteptată.

Cu aceste gânduri am dorit organizarea, la acest ceas aniversar, a unei expoziții cu obiecte de patrimoniu religios aparținând parohiilor Episcopiei Alexandriei și Teleormanului. Prin obiectele de artă bisericească pe care le include, expoziția a fost gândită ca o revelație pentru cei convinși că această parte de țară, oropsită și vitregită de istorie, și-a trăit viața duhovnicească numai la limita supraviețuirii, în biserici-bordeie sau de lemn ce piereau

Punctul final al manifestărilor dedicate împlinirii a 20 de ani de la înființarea Eparhiei noastre și de la instalarea primului ei întâistătător l-a constituit vernisajul (în data de 14 decembrie) expoziției fotografice *Bisericile Teleormanului – 20 de ani de la înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului*, organizată la Biblioteca Județeană „Marin Preda” din orașul Alexandria. Ea a fost realizată de Teodor Săceanu, pasionat colecționar, și de Alin Stângă.

Expoziția a cuprins planșe cu fotografii ale tuturor bisericilor din eparhie (interior și exterior, iar acolo unde au existat și fotografii de epocă), precum și alte obiecte (albume, cărți, medalii și plachete) apărute de-a lungul celor 20 de ani de existență ai Episcopiei. La deschidere a participat, ca invitat de onoare, Preasfințitul Părinte Galaction, care, în cuvântul rostit cu această ocazie, a mărturisit că prima sa grijă, ca episcop, a fost aceea ca fiecare sat și cătun, oricât de mici și neînsemnate, în ordinea politic-administrativă, ar fi,

trebuie să-și aibă lăcașul său de închinare. Acest lucru, după două decenii, a fost realizat, astăzi nemaieexistând localitate fără biserică.

*

20 de ani. La scara istoriei milenare a acestui pământ binecuvântat al *Deliormanului*, inspirat numit de vrednicul de pomenire Părinte Patriarh Teoctist „țară a grâului și a pâinii”, pot părea foarte puțini, o bătaie de inimă. Dar la scara istoriei mântuirii, unde orice clipă este deschisă veșniciei, acești 20 de ani sunt începutul cel bun pus mântuirii, sunt tot atâtea trepte ale urcușului mereu înnoit spre cer.

POEZIE CREȘTINĂ

HAR

Adriana MIU

*Tocmai inima este problema
Inima, care descoperă, deodată, legi noi ale vieții,
Descoperă taina unirii omului cu Dumnezeu....
Inima nu mai ascultă de obiceiurile vechi,
Nu mai recunoaște parcă, vechii prieteni, vechile distracții,
Nici preferatele cărți sau filme, nu mai mișcă inima!
Te simți înstrăinat deodată în lumea cunoscută dinainte.
Îți place să aprofundezi schimbarea...
Vezi altfel oamenii, da, oamenii sunt schimbarea,
Îi vezi deodată cât de deosebiți sunt,
Cât de liniștiți și înțelepți, îndelung răbdători...
Asta se-ntâmplă după întâlnirea omului cu Dumnezeu,
Aștepți cu nerăbdare rugăciunile,
Aștepți slujbele cu cuvintele cele tainice și pline de sens,
Și Sfintele Taine devin vitale...
Inima se umple deodată de mare nerăbdare,
Vrea să cuprindă repede, cât mai repede și cât mai mult
Din viața nouă, duhovnicească
Ce se deschide în fața, și inima o presimte
Și trebuie, cumva potolită,
Să nu fie depășită de efortul sufletului.*

*Trebuie liniștită cu căldură, cu iubire, cu nădejde și cu dragoste,
Ca totul să decurgă cu dreaptă-socoteală,
Și cu Înțelepciunea dată de HAR!*

DĂ-NE TIMP DE POCĂINȚĂ

Rodica CONSTANTINESCU

*Frunză verde mărăcine
Astăzi vin Doamne, la Tine,
Cu amar și grea durere,
Căci în suflet n-am putere.
Totu-n jur s-a tulburat
Parcă mintea mi-a zburat,
Zilele mi-s reci și terne
Neputința se așterne.
Focu-i stins în a mea vatră
În piept inima-i de piatră,
Crucea mi-este trasă-n jos,
Am uitat ce-i de folos.*

*Uite așa cădem pe rând
Pustiți în crez și gând,
Tot mai singuri și bolnavi,
Arvuniți la draci ca sclavi
Sau atrași de lifte hoațe,
Oricând gata să ne-nhațe,
Perorând a lor minciună
Să uităm legea străbună.
Dă-ne Doamne chibzuință
Să trăim după cuviință,
Nu proscriși și-n rău căliți,
Ci ca îngerii, sfințiți.*

Amin.

RESTITUIRI

CUVÂNTAREA MITROPOLITULUI ANTIM LA SUIREA PE SCAUNUL MITROPOLITAN*

**În original, titlul acestei cuvântări este
„Aceasta o am zis când m-am făcut Mitropolit”**

*„Veniți după mine și voiți face pre voi
vânători de oameni”.*

MÂNTUITORUL ASEMĂNAT CU DOCTORII. Doftorii cei desăvârșiți și înțelepți atunci mai mult măresc lauda meșteșugului lor, nu când cu hier și cu foc luptă patima să o supue, după cum este legea războiului; ci numai când aceia ce pătimește cu apipăiri mângâioase și cu doftorii dulci vor află leacul bolnavului; și cele înfricoșate porunci ale meșteșugului doftoresc să le oprească în oarecare zile, cu mâncări doftorești și hrănitoare potolind durerile, să arate pre acela ce pătimește mântuit de boală.

Așa și pre înțeleptul doftor al sufletelor și al trupurilor noastre, împăratul împăraților Hristos Dumnezeuul nostru, văzând lumea că bolnăvia cu patimele necredinții și să umflă ca o rană cu înșelăciunile cele lumești spre închinăciunea idolilor, a socotit cu multe feliiuri de mijloace, și a purtat de grije pentru mântuirea oamenilor și a neamului omenesc, de vreme ce acesta este lucrul cel dintâiul bunătății lui, a mântui pre omul din mâinile vrăjmașului și a-l aduce la frumusețea cea dintâi și la vrednicia dela care au căzut pentru păcatul neascultării al strămoșului Adam; și nu trimite

* Antim Ivireanu, *Predici*, cu o prefață și indice de cuvinte de Petre V. Haneș, Institutul de Arte Grafice și Editură MINERVA, București, 1915, pp. 230-235

ploaie de foc spre îngrozirea lumii, nici pornește mare ca o oaste împotriva pământului, nici înarmează puterile stihilor împotriva necredinții, ci numai o spune cu blândețe, cu minuni, și o trage spre dânsul cu faceri de bine, și cu cuvinte cerești o preface să să mute de pre dânsa patimile cele sufletești ce să umflau ca o rană otrăvită.

TRIMITEREA PROROCILOR. Și vrând Dumnezeu Cuvântul ca să să arate în lume, mai înainte până a nu să întrupă și a să face om, au trimis în lume proroci să propoveduească la oameni venirea lui cea înfățișată, și pentru aceasta n-au ales împărați și crai să facă proroci, n-au luat filozofi și ritori să trimeată propoveduitori venirii lui, n-au pogorit din ceriu întunerece și mulțime de îngeri, ce are pre lângă dânsul mii de mii nesocotiți și nenumărați, ci a trimis oameni proști, și mai vârtos păstori de oi, ca pre Moisi, ca pre David, ca pre Samuil, și toată mulțimea prorocilor, prin mijlocul cărora au semănat buna credință nu în toată lumea, ci numai la un neam, la Jidovi, cari locuiau într-o parte a pământului, în Iudea.

Dar de vreme ce Dumnezeu va pre toți oamenii să-i mântuească și la cunoștința adevărului să vie, căci aceasta este mare sete la Dumnezeu a pofți și a iubi să să mântuească oamenii; pentru aceasta nu să odihniă Dumnezeu să fie numai la Jidovi buna credință, și celelalte limbi să fie lipsite de darul lui. Pentru aceasta au vrut să răsără lumina dumnezeirii lui în toată lumea, și viind împlinirea vremii, după cum zice fericitul Pavel, vrut-au Dumnezeu să vie Fiul lui, să se nască din muiere, să să facă supt lege, ca pre cei de supt lege să-i răscumpere; s-au făcut om din Născătoare de Dumnezeu și pururea fecioara Maria, au petrecut în lume împreună cu oamenii, și vrând să tragă limbile¹ la cunoștința dumnezeirii lui și să-i învețe lucruri prea slăvite și poruncă nouă și viață cerească, cercă să afle slugi acestor porunci, și n-au căutat cetăți, nu s-au uitat la mulțime de oameni, n-au socotit slujba împăraților, s-au scârbit de puterea avuției, au urât biruința ritorilor, nu i-au trebuit limbile filozofilor, nu s-au slujit cu arme, după cum e obiceiul ostașilor, nici cu alte meșteșuguri asemenea acestora; pentruca să nu aibă putere nimeni din cei necredincioși să zică că au tras la sine Hristos mulțimea cu unele ca acestea, ci numai s-a slujit iar cu mijlocul cu carele au ales pre proroci.

---

1. popoarele

APOSTOLII. Și ce face? au luat iar propoveditori Evangheliei, nu păstori ca pre proroci, ci pescari și vânători de pește, și i-au trimes să propoveduiască lumii bunavestire, și le încredințează în mânilor și în limbile lor doftoria lumii, zicându-le: „veniți după mine și voi face pre voi pescari de oameni; încetați de a vă trudi deasupra mării cei neînsuflețite, mutați pentru dragostea mea meșterșugul cel pescăresc pre pământ; acolea pre dânsul trimeteți, și vă întindeți mrejele, vânați pentru mine vânatul credinții; veniți după mine, urmați-mi mie, ucenicii mei și învățătorii lumii; lucrați pentru dragostea mea meșterșugul vostru pentru ceruri. Vărsată este ca apa mării pre pământ închinăciunea idolească, zidirea este acoperită cu norul a mulți dumnezei, adâncul necredinții îneacă toată lumea, oamenii să cufundă de valurile drăcești, lumea pute de împuțiciunea sângiurilor și să strică iertvele cele stricacioase. Voi pune asupra lor ispravnici și doftori, pre voi, pre pescari. Patima acesta chiamă meșterșugul vostru; să slujim cu iarbă mântuitoare zidirea ce este în nevoi, veniți după mine”, iar, ei lăsând mrejele, merseră după dânsul; într-un gând eră ceata ucenicilor cu pohta stăpânului. Și ca niște oameni drepti și proști de răutate, n-au viclenit în mintea lor, nici și-au prepus în inima lor de acea chemare, ci ca niște oameni blânzi și fără de răutate au mers după dânsul, ca hierul după piatra magnetului și ca părul după chihribarul cel curat, și cu puterea Mântuitorului Hristos au rușinat pre cei ce i-au văzut, și ca pre niște pești cu mreaja blagosloveniei au prins mulțimea și au vânat auzurile noroadelor și au înduplecat inimile tiranilor și sufletele împăraților le-au supus; și au făcut o izbândă și o biruință atâta de frumoasă, cât n-au putut-o face toate împărățiile lumii; oameni fără de arme și nedechisiți de ale oștirii, săraci de avuție, proști de învățătură, slabi de post, blânzi pentru nerăutate, au înălțat nu steaguri de oaste, ci numai crucea, semnul păcii, propoveduind nu cu sunete de tobe și de surle, ci numai cu neputincioasă limbă și neînvățată, pe Hristos și credința; fulgerând nu zic cu fulgerile săbiilor celor ascuțite, ci numai cu strălucirile unei vieți bune, neumplând pământul de oști, nici să acopere marea de corăbii cu vântrele, ci numai fără de rane, fără de sânge, fără de vătămare, calcă și supun toată păgânătatea, biruiesc iadul, sting înșelăciunea, izgonesc minciuna, întind numele lui Hristos și credința, cât este întins pământul și lumea.

ANTIM MITROPOLIT. Pentru aceea dar nu este minune, iubii mei scultători și cinstiți și de bun neam boieri, de m-au rânduit și pre mine Dumnezeu și m-au pus, om mic fiind și smerit, păstor mic la mică turmă, la dumneavoastră, pre care eu nu vă am, nici vă știu turmă mică, ci mare și înaltă: mare pentru buna închinăciune și dreapta credință, care o păziți curată și nespurcată, fiind încurajați și îngrădiți între hotarele celor streini de feliu, și împresurați de atâtea nevoi și scârbe, ce vin totdeauna neîncetat dela cei ce stăpânesc pământul acesta; înaltă, pentru buna beserică și cătră arhieriu; de vreme ce aceste două întemeiază și întăresc beserica, și măcar că eu am fost mai mic și mai netrebnic decât toți, precum au fost și David mai mic între frați și în casa tătânesău. Dar Dumnezeu n-au căutat la micșorarea și netrebnicia mea, nu s-au uitat la sărăcia și la streinătatea² mea, n-au socotit prostia și neștiința mea; ci au căutat la bogăția și noianul bunății sale; și au acoperit de cătră oameni toate spurcăciunile și fără de legele mele, care sunt mai multe decât perii capului meu și decât nisipul mării și m-au învățat, nevrednic fiind, la această stăpână și mare vrednicie a arhieriei, și m-au trimis la dumneavoastră să vă fiu păstoriu, părinte sufletesc, rugătoriu către Dumnezeu pentru buna sănătate și spăsenia dumnevoastră și a cinstitelor dumnevoastră case; purtătoriu de grije la cele ce ar fi spre folosul mântuinții, și să vă fiu de mângâiere la scârbele robiei cei vavilonești a lumii acestia, ca Ieremia norodului lui Dumnezeu, și ca Iosif, al unsprezecelea fecior al patirarhului Iacov, Egiptenilor; și dinpreună cu dumneavoastră să pățimesc la toate câte va aduce ceasul și vremea; pentru care lucru am datorie să priveghez cu osârdie și fără de lene ziua și noaptea și în tot ceasul, pentru folosul și spăsenia tuturor de obște, învățându-vă și îndreptându-vă cu frica lui Dumnezeu pre calea cea dreaptă. Și dumneavoastră încă aveți datorie cele ce veți cunoaște – că vă învăț fără de fățarie și fără de vicleșug – vă îndemn să le primiți și să le faceți pentru folosul cel sufletesc al dumnevoastră, și să vă supuneți ascultării, că acea ascultare ce o faceți mie, o faceți lui Hristos, că zice la 10 capete ale Lucăi: „cel ce ascultă pre voi, pre mine ascultă, și cel ce să leapădă de voi, se leapădă de mine și cel ce să leapădă de mine, să leapădă de cel ce m-au trimes pre mine”. Așisderea zice și fericitul Pavel la 13 capete cătră Ovrei: „fraților, plecați-vă povașuitorilor voștri și vă cuceriți lor, că ei

2. nu era Român

priveghează pentru sufletele voastre, cum ar fi să dea cuvânt ca cu bucurie aceasta să facă, iar nu suspinând, că nu este de folos vouă aceasta”. Și mă rog bunătății lui și iubirii sale de oameni să-mi lumineze mintea, ca să pociu propovedui cuvântul adevărului, și să-mi întărească inima întru frica lui, ca să pociu păstori cuvântătoarea turma lui cea aleasă, care o a răscumpărat cu prea scump sângele său din mâna vrăjmașului, după cum adeverează Petru apostolul, zicând: „știind că nu cu putrede, cu argint sau cu aur v-ați răscumpărat din cea deșartă vieață a voastră, ce eră dată dela părinți, ci cu cinstit sânge ca a unui miel fără de prihană nespurcat Hristos”. Iar Dumnezeu cel mare și înalt, carele este închinat de toate făpturile, izvorul prea înțelepciunii, adâncul cel neurnat al bunătății întru adevărat și adâncimea cea nehotărâtă a buneii îndurării, însuși ca un stăpân și iubitoriu de oameni, să trimiță darul Duhului Sfânt este prea cinstit și cel de Dumnezeu încununat cap al prea luminatului Domnului și al nostru de obște de mult bine făcătoriu Io Costandin Basarab Voevod, și să-l blagoslovescă dintru înălțimea lăcașului său, ca pre Avraam îmulțindu-i seminția din neam în neam, și să-l păzească cu întregă sănătate și cu lină pace până la adânci bătrânețe la prea înălțatul scaunul Măriei sale dimpreună cu toată luminată casa Măriei sale. Mâna cea tare și puternică și brațul cel înalt al prea înălțatului Dumnezeu să supuie pre toți vrăjmașii cei văzuți și nevăzuți podnojie³ picioarelor Măriei sale, și să vă întărească și pre dumneavoastră dela mic până la mare, împreună cu toți ai dumneavoastră, întru credința cea bună și dreaptă, întru cunoștința adevărului și întru nădejdea vieții cei de veci, care este făgăduită de nemincinosul Dumnezeu mai înainte de vremile vecilor aleșilor lui și să vă povățuiască la tot lucrul cel bun și folosul spre plăcerea lui, ferindu-vă în toată vremea, și în tot ceasul, și în tot locul de vicleșugurile diavolului; să vă îngrădească cu sânții ingerii săi și să vă înarmeze cu arma dreptății, și să vă dăruiască pacea lui ceea ce covârșește toată mintea, ca să petreceți vieața cinstită și curată; cu pace, și cu sănătate; să păzească inimile voastre și gândurile voastre în Hristos Iisus, după cum zice Pavel, ca să faceți câte sunt adevărate, câte sunt cinstite, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt iubite, câte sunt cu nume bun și laudate, cu rugăciune și cu blagoslovenia prea sfinților arhieriei și întru Hristos iubiți frați, și întocma slujitori; și după

3. ștergători de picioare din papură.

petrecania vieții aceștia să ne învrednicească pre noi pre toți milostivul Dumnezeu la împărăția ceriului, ca să auzim fieștecările din noi glasul acela: „slugă bună și credincioasă, peste puțin ai fost credincios, preste mai multe te voiu pune, intră întru bucuria Domnului tău”.

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ ȘI DE UMILINȚĂ ÎN DUMINECA FLORILOR*

Sfântul Antim IVIREANU

Nu socotesc să fie nici unul din cei ce au puțină știință den sfânta *Evanghelie*, carele să nu poată înțelegé fără multe tălmăciturî, cui să închipuiaște acest Lazăr, pentru carele pre larg povestéște *Evanghelia* lui Ioann. Ajungă să știe cum că păcatul iaste moartea sufletului, pentru ca să cunoască îndată cum că mort ca acesta carele zace împuțit în groapă altul nu iaste fără numai păcătosul (carele, măcar că trăiește, măcar că vorbește, măcar că să bucură și să răsfață pururea, iară iaste mort, pentru căci, sufletul carele iaste partea cea mai aleasă și mai stăpânitoare al sinelui său iaste mort, pentru căci îi lipséște darul cel dumnezeesc, care îi iaste viața cea adevărată.

Și dintru acéste puține cuvinte pre lesne au înțeles fieștecarele cui închipuiește Lazăr. Dară nu știu de va înțelegé așa pre lesne și céle pentru ale lui Lazar că, fiind mijlociri ca acélea, dau / pricină fieștecăruia să gândească și să se minunéze. Pentru căci la acest Lazar mort vedem atâta despre partea lui Hristos cât și despre partea norodului, oarecari despărțeli, oarecari sémne alése, carele la alți morți ce-au înviiat Hristos nici să văd, nici vreunul din evangheliști o povestéște.

Noi știm cum că Hristos, afară din Lazar, au înviiat și pe alți 2 morți, precum să véde la Mathei, în 9 capete și la Luca în 7, adecă pre fata lui Iair și pre feciorul văduvei: pre céia la Capernaum și pre cela la Cetatea Nain; pre acéia de 12 ani și pre acesta tânăr de vârstă; prea acéia singură născută și pre acesta singur născut; prea acéia în casa tătâne-său și pe acesta la ușa

---

* Antim Ivireanul, *Opere*. Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, București, 1972, pp. 140-149

cetății. Și cu toate acestea, nici la fata acéia, nici la acest fecior n-au făcut norodul vreo arătare, nici au eșit cu stâlپări și cu ramuri întru întâmpinarea lui Hristos, precum au făcut astăzi, la învierea lui Lazar. Că și cei mici și cei mari striga: „Bine e cuvântat cel ce vine în numele Domnului, Osanna, celui dintru înălțime”.

Dară (oare pentru ce) această despărțeață între cei doi morți și între cest de al treilea? / Nu era minuni și acéle doao, precum iaste și această de a treia? Nu era acestaș Hristos ce au înviiat și pre cei doi morți, precum au înviiat și pre acest de al treilea? Dară apoi pentru ce, la înviiarea lui Lazăr, atâta bucurie, atâta cinste, atâta mărire și la acei doi morți numai o mulțemită proastă cătră Dumnezeu și nu mai mult? Pentru ca să pricépem taina acestui cuvânt să cuvine să socotim pre acești morți, nu după slova evangheliceștii istoricii, ci după duh și după taina gândului evanghelicesc.

Dumnezeeștii părinți să unesc într-un gând și zic cum că acești doi morți sânt închipuiri păcătosului, precum este și Lazar închipuire păcătosului, precum am și mai zis. Însă câte trei morții nu sânt închipuiri numai unuia singur păcătos, ci a multor féliuri de păcătoși. Pentru căci alt păcătos să înțelege fata lui Iair și altul feciorul văduvei și altul Lazar.

Fata cea moartă a lui Iair, ce au murit în casă, închipuiaște pre păcătosul acela care păcătuiește cu mintea și cu voința, adecă carele să află în voință ca acéia să păcătuiască, dară păcatul încă nu l-au isprăvit cu lucrul / sau pentru căci nu i-au dat vréme îndemână, sau pentru căci n-au avut putere să facă acéia ce pohtia. Închipuiaște încă și celui carele, au din nesocotință, au din nepricépere, au din pornirea tineréțelor, sau, precum zice dumnezeescul Theofilact, din slăbiciunea firii omenești fiind biruit, cade făr'de véste, în cursele păcatului. Încăș închipuiește și celuia ce au greșit adevărat, iar păcatul lui iaste pentru ca să zic așa, ascuns în casă, nu s-au vădit în lume nici s-au făcut cunoscut la oameni.

Iar feciorul văduvei, carele să aduce în pat, afară din cetate, închipuiește păcătosului aceluia carele au săvârșit cu lucrul păcatul și s-au îndulcit pre sine, sau cu lăcomiia, sau cu strâmbătatea, sau cu curviia și cu altele asemenea. Închipuiește încă și celuia ce au adaos la păcatul cel dintâi și al doilea și, călcând o poruncă a lui Dumnezeu, nu s-au temut să calce și a dooa și a treia; și aceasta nu în taină, ca cel dintâi, ci de față, făr' de rușine și făr'de frică, în mijlocul cetății și în vederia tuturor oamenilor, cu scandilă de obște și cu paguba vecinului său. /

Al treilea mort, carele iaste Lazar, ne adeverează pre cel ce au îmbătrânit în păcat și s-au obicinuit în răutate și nu poartă grijă niciodată pentru mântuirea sufletului său. Toată zioa curvăște, preacurvăște, năpăstuiăște, apucă, nu să rușinează de oameni, nu să tème de Dumnezeu, nu ascultă învățăături, nu priméște sfaturi: plâng înaintea lui săracii și nu i să face milă de ei; strigă văduvele pentru căci nu le face dreptate și nimic nu grijaște; suspină vecinul, pentru căci îi ține al său și nu ascultă. Acest păcătos, nu numai că iaste îngropat în groapa păcatului, făr' de simțire, făr'de nădejdia mântuirii, ce iaste încă, ca și Lazar, legat de mâini și de picioare, cu fășuri, adecă strâns tare de legăturile păcatelor lui, după cum zice Sfântul Duh la 5 capete ale Pildelor: „Fieștecarele să strânge cu șirurile păcatelor sale, făr' de a putea să săvârșească vreo bunătate sau vreun lucru plăcut lui Dumnezeu”.

Are și fața lui cu giulgiu legată; fiind orbit de păcat nu cunoaște ticăloasa lui întâmplare, nu véde adâncul întrucare să află; nu socotește muncile / céle de véci ce-l așteaptă. Zace și deasupra lui piatră grea, care iaste putéria obiciaiului celui vârtos, care obiciaiu apasă și îngreuiază sufletul lui atâta, cât nu-l lasă să se scoale din groapa ticăloșiei, nici să răsufle.

Deci precum pentru Lazar zicea Martha, „Doamne, iată pute”, așa mai cu cuviință putem să zicem și noi cum că acest păcătos iaste adevărat împuțit, de vrème ce nu patru zile, ce săptămâni și luni și ani și vremi, să află îngropat în groapa păcatului.

Acum dară să vedem drept ce să face atâta bucurie la învierea lui Lazar și nu să face la învierea celorlalți morți (aceasta iaste pricina), pentru căci măcar că înaintea puterii lui Dumnezeu nu iaste nici un lucru cu anevoe, sau cu neputință, iar în socoteala omenească mai cu anevoe și mai de minune să véde învierea unui mort, pre carele l-au văzut în groapă de patru zile și împuțit, precum era Lazar, decât învierea unui mort, pre carele îl ducea să-l îngroape, ca pe feciorul văduvei, sau altui mort, carele numai atunce, în grab'au murit, ca fata lui Iair, pentru ca să cunoască păcătosul carele / ș-au cheltuit toată viața în păcat și au îmbătrânit în răutăți și s-au înstreinat de tot din darul lui Dumnezeu și s-au făcut slugă păcatelor și rob diavolului, cât iaste de cu anevoe întoarcerea lui și cum că din groapa obiceiului celui rău nu iaste cu puțință, niciodată, să iasă, fără numai cu mare osteneală, cu neasemănată pocăință și cu o milă a lui Dumnezeu, mai aleasă. Și, de vă prepuneț la aceasta, socotiți rogu-vă acéia ce au făcut

Hristos când au înviat pre cei trei morți și veți înțelegé adevărul.

La mortul cel dintâi, carele era fata lui Iair, zice evanghelistul Mathei cum când au mers Hristos să o înviaze n-au zis un cuvânt, numai au apucat-o de mână și s-au sculat fata.

La al doilea mort, la feciorul văduvei, zice evanghelistul Luca cum că s-au atins de coșciug și numai atâta zise: „Voinice, ție zic: scoală! Să șazu mortul”.

Iar la al treilea, la Lazar, ce n-au zis și ce n-au făcut dulcele Iisus, să-l înviaze. Cetiț la Ioan în 11 capete și vedeți. Întâi zice: „Gemu cu duhul și să turbură pre sine”.

A dooa, din ochii lui cei dumnezeești au curs lacrimi: „Și lăcrămă Iisus” / A treia: „Au rădicat ochii în sus și s-au rugat pentru dânsul lui Dumnezeu Tatăl: Părinte, mulțumescu-ț că m-ai ascultat”. Și la cea de pe urmă, cu glas groaznic, cu carele au turburat tot iadul, aduse pre Lazar dintru întunericul morții la lumina vieții: „Glas mare strigă: Lazare eși afară. Și eși mortul”. Acum spunețimi ce închipuiaște aceasta? Ce ne învață această mijlocire despărțită, cu care au înviat Hristos pre cei trei morți: pre cel dintâi, cu atingerea mâinii, pre al doilea cu un cuvânt prost și pre al treilea cu lacrimi, cu rugăciune și cu glas mare?

Dumnezeescul Zlatoust și sfântul Theofilact și toți tâlcuitorii sfintei *Evanghelii* zic cum că aceasta au vrut să ne învețe Hristos, Domnul vieții și al morții, că păcătosul carele iaste mort în darul lui Dumnezeu, pentru căci au păcătuit din nesocoteală și din slăbiciunea firii, înviiază pre lesne, lasă păcatul și vine în pocăință, cu atingerea dumnezeescului dar.

Așijderea și celalalt, carele au căzut din dragostea lui Dumnezeu de doao ori și de trei ori; iară / încă fiind tânăr în răutate și acesta, cu ajutoriul lui Dumnezeu, cu învățăturile *Evangheliei*, de nu să va căi astăzi, să va căi mâine: lasă răutatea și iară să întoarce pre calea mântuinței.

Iar al treilea, carele au îmbătrânit în păcat și s-au obicinuit, în desfătări și în deșertăciunile céle lumești, în pohtele lui céle réle, nu iaste cu putință să se întorcă pre lesne ci, au rămâne făr' de căință și moare în păcat, de vréme ce, după cum zice David: „Departé e de la păcătoș mântuirea”, pentru căci în toată viața lui n-au cercat îndreptările lui Dumnezeu, sau, pentru ca să vie în căință trebuiește un ajutoriu tare, de sus, un cuvânt viu al lui Dumnezeu, carele să va în tot chipul să-l rădice din păcat, precum au rădicat și pre Lazar din groapă.

Și de vrème ce aceasta nu să întâmplă niciodată, sau să întâmplă foarte rar, pentru căci nu are Dumnezeu datorie să mântuiască pe nimenea cu de-a sila, pentru aceasta, când să va întâmpla vreo minune ca aceasta și să va căi unul ca acesta, învechit în păcat, când să va întâmpla să se înviiaze un mort ca acesta, de patru zile, să se întoarcă în casa cea părintească, un fiu / ca acesta precurvari să se afle o oae rătăcită ca aceasta și un filiar ca acesta pierdut, adevărat fiind această minune a milostivirii lui Dumnezeu, mare bucurie să face în ceriu și pre pământ, a căriia bucurie iaste închipuirea aceasta ce s-au făcut astăzi în Ierusalim, pentru înviiarea lui Lazar. Pentru căci să bucură Dumnezeu, să bucură îngerii, să veselēște toată besérica, care au câștigat, iară pre iubitul său fiu, a căruia era desăvârșit desnădăjduită mântuirea, iată dară cîtă neîndemînă, cîte împiedicări și cîte împotriviri are pocăința păcătosului, carele au îmbătrînit în păcat.

Dară putea-voiu crēde eu, iubīții miei, cum că aici, între turma mea cea cuvîntătoare, să fie oi ca acēstia, rătăcite, Lazari ca aceștea, păcătoș ca aceștea, împietriți la inimă și necăitori? Credința voastră cea multă nu mă lasă să o crez (aceasta). Iar de să va întîmpla, din depărtarea dumnezeiască, să se afle cineva întru această nevoe ticăloasă și vrédnică de plîns, cu multă scîrbă de inimă întorc cuvîntul cătră dînsul și-i / zic, precum zicea Hristos cătră jidovi, pentru Lazar: „Unde l-ați pus pre dînsul”? Unde ți-ai pus, păcătosule, sufletul tău cel iscusit, cel frumos, cel minunat, cel vrednic? Unde ți-ai îngropat partea cea mai aleasă a sinelui tău, zidirea cea mai iscusită a dumnezeēștii puteri, soția cea iubită a îngerilor? Unde iaste frumusețea acēia a închipuirii cei dumnezeēști? Unde iaste podoaba a darului celui dumnezeesc? Unde iaste slava? Unde sînt frumusețele lui céle minunate, carele îl arăta mai luminat decît soarele?

Așa făr' de socoteală, ai lăsat să se piarză păcatul și să-l vînture, ca țărîna vîntul. Dară cum nu te milostivești asupra-ț? Cum nu-ț plîngi nenorocirea? Plînge pentru tine besérica. Plîng dreptii. Plînge îngerul, păzitoriul sufletului tău, pentru căci véde, aiave, pierzarea ta. Și tu nu verși o lacrămă, nu te întristezi, nu vii în căință. O, fiule, carele ești mort. Lazare îngropatule în groapa nesințirei, eși afară! Vino odată în sine-ți. Vezi-ți ticăloșia ta. Lasă acel obiciaiu rău al păcatului carele te-au / omorît și te-au despărțit de Dumnezeu, carele te-au zidit: „Întorceți-vă cătră mine, și mă voiu întoarce cătră voi”, zice Dumnezeu, prin rostul prorocului Malahiei, cătră toți păcătoșii.

Adevărat, feții miei, milostiv iaste Dumnezeu și îndelung răbdătoriu și pohtéște întoarcerea și mîntuirea tuturor; că pentru acéia au primit crucea și moartea. Ci numai un lucru trebuiește, făr' de carele nu iaste cu putință să vie niciodată păcătosul în căință, care lucru nici arată Hristos la învierea lui Lazar. Putea, adevărat, mîntuitoriu să înviiaze pre Lazar așa precum să afla închis în mormînt, iar n-a vrut. Ci întîi au poruncit să rădice piatra de pre mormînt și atunce l-au înviiat. Dar știți de ce? Pentru ca să înțeleagă păcătoșii cum că de nu vor rădica deasupra lor piatra obiciaiului celui rău, cu neputință iaste să înviiaze și să se căiască. „Luați piatra”. Această piatră trebuie să o rădice (de pe inima sa) iubitoriu de argint; să dea înapoi lucru cel strein, să nu facă strîmbătate, să nu jefuiască; iar de nu, nu va învii.

Această piatră trebuie să o rădice / iubitoriu de desfătări; să lase pohtele lui céle réle, voile trupului; iar de nu, nu să va scula. Această piatră să cuvine să rădice zavistnicul, pre aceasta pizmătariu, pre aceasta trufașul, pre aceasta clevetnicul. Să nu necinstească cu clevetirea pre fratele său; să nu hrănească vrajba în inima lui; să nu voiască răutatea altuia; să nu să trufească asupra altora. Iar de nu, nici mîntuire va afla, nici să va scula din groapa păcatului.

Dar ce voiu zice? Mă tem că să va prinde la noi cuvîntul Isaiei ce zice la al șaselea cap: „S-au îngrășat inima norodului acestuia și cu urechile greu au înțeles și ochii lor au închis”; și aceasta iaste pricina.

Când au vrut David să se lupte cu Goliath, alte arme n-au luat la el, fără numai o praștie și cincii pietri din rîu. Și ce s-au întîmplat? Îndată cum au aruncat piatra cea dintîi, zice *Scriptura*, la întîia carte a Împăraților, la 17 capete, cum că au rănit pre streinul de fél în frunte, și surpîndu-l jos, l-au omorît. Goliath iaste păcatul; David, carele să luptă asupra păcatului / iaste propoveduitorul *Evangheliei*; pietrile sînt cuvintele lui Dumnezeu și praștia iaste putéria dumnezeescului dar.

Împotriva acestui Goliath o, cîți Davizi, cîți propoveduitori *Evangheliei* s-au luptat cu putéria Duhului Sfînt și într-alte vremi și în céste de acum. Au zvîrlit asupra păcatului nu cu un cuvînt evanghelic, nu cu o piatră, precum au făcut David, ci cu multe și de multe féliuri de cuvinte și învățături.

Și de vrème ce sfînta *Scriptură* nu să dă lenevirii, nici încetează propoveduirea *Evangheliei*, dară ce, oare căzut-a cu aceasta Goliath? Oare omurîtu-s-au întru voi păcatul? Dară unde sînt sémnele mîntuirii voastre?

Unde sînt sémnele biruin ii?

Știu că astăzi a i luat, cu to ii, din mâna bisericii, st lp rile  i ramurile carele, pentru că s nt sémnele biruin ii, vădesc că le-a i luat; pentru căci întra-ac ste zile a i biruit pre vr jma ii vo tri, pre diavolul şi pre păcatul.

Dară, oare, fi-va, aceasta adevărat? Măcar de ar da Dumnezeu să fie a a! O, c t  bucurie s-ar fi făcut în ceriu / pentru voi! Ci mă tem că voi  ine i sémnele biruin ii  i biruitoriu iaste diavolul, pentru căci nu v z poc in t , nu v z ispovedanie adevărată, nu v z vreo bunătate carea să veselească pre îngeri  i să întristeze pre diavolul.

Însă ave i încă, iub i ii miei, vr me de m ntuin t . V-au rămas  i ac ste zile ale patemilor celor mântuitoare, întru carele fiul lui Dumnezeu  -au vărsat preasf ntul s ngele său pentru m ntuirea sufletelor voastre. Deci, întru ac ste sfinte zile faceți cele ce n-a i isprăvit în toată vrémea (această bine priimit ) a sfântului post sau din nesocotin t , sau din z ticneala vr jma ului. L sa i jafurile. L sa i st mb t  ile, vr jma iile, curviile  i scandilele.

Prorocul Iona, c nt propoveduia poc in t  în Ninevi, zicea cătră norod: „ nc  3 zile  i Ninevi să va strica”. As menea vă zic şi eu astăzi:  nc  3 zile v-au rămas: luni, mar i  i miercuri; cine întru ac ste 3 zile nu să va căi  i nu-  va ispovedi păcatele, cre tin ste, cu omilin t   i  nfr ngere de inimă  i să se cuminece / la joi mari cu sfintele taine, adevărat, pentru unul ca acela rămâne puținică n d jde de m ntuin t .

 i fie tecarele să g ndeasc  cu socoteală ac ste ce zic.  i Dumnezeu să lumineze pre toți să faceți ac ia ce iaste de folos pentru sufletele voastre.

PRIN CRUCE LA BIRUINȚĂ*

I. Gr. OPRÎȘAN

Crucea înseamnă suferință. De două mii de ani aproape acesta este semnul pe care o mare parte a omenirii îl poartă în sufletul ei. Unii au zis că acest *semn de ocară* nu trebuie să-l facem pe fruntea noastră, pentru că ar fi să ne numărăm, din pricina asta, între acei care au osândit pe Domnul, punându-I pe umeri, din nou, o uriașă greutate. Alții au luat acest semn, întocmai ca Împăratul Constantin cel Mare, ca un *talisman aducător de biruință*.

Pentru adevărații credincioși, care nu numai că știu de ce duc degetele la frunte, dar simt ceva din rostul celor două losbe de cedru pe care le-a purtat până la golgota cel mai bun „fiu al omului”, din câți au călcat cu piciorul pe pământul acesta, crucea e *unealta pe care trebuie să plângi ca să te poți bucura*.

Dacă Iisus n-ar fi purtat în acea zi de Sfânta Vineri *povara cea mai grea* care a apăsat grumajii cuiva vreodată, fiecare din noi în parte, și toți laolaltă, am purta o veșnicie greul cugetului încărcat. Căci prin tot ce suntem din naștere și adăugăm prin zilnica viețuire, suntem sortiți crucii veșnice, adică osândii. Și iată că *din nesfârșită iubire și milă* pentru soarta ce ne așteaptă, Iisus a luat pe dealul Căpățânii povara fiecăruia dintre noi *spre a ne face slobozi, deplin slobozi*. Pe lemnul ce-a apăsat trupul Domnului atârnă și ghiuleaua ticăloșilor tale, cititorule. Ura fariseilor din toate veacurile, minciuna și fărâdelegea noastră a tuturor, L-au nemerit pe el ca un trăsnet.

Și astfel din Vinerea aceia sfântă, Crucea pe care El a purtat păcatul

---

* I. Gr. Oprîșan, *Spice de grâu duhovnicesc*, Tipografia „Oastea Domnului”, Sibiu, 1930, pp. 32-34

omenirii întregi, de totdeauna, a ajuns, pentru cei ce cred desăvârșit că Iisus a ispășit astfel osânda cuvenită nouă, o unealtă apărătoare împotriva mâniei lui Dumnezeu sau, cu o vorbă a cărții *paratrăsnet, scăpare, mântuire*.

De unde avem noi această cheazășie? Crucea cea grea a lui Iisus l-a dus la răstignire și la mormânt. Și n-a fost mort pe lume mai zdrobit de viață decât Iisus. Sângele perdut de El: în sudorile din grădina Ghetsimani, în curtea lui Pilat, pe drumul Golgotei, pe lemnul crucii pe care a fost pironit – a fost *scurgerea deplină a vieții*. Și la urmă, ultima picătură trebui să o constate sulita ostașului roman. Iar peste acest trup desăvârșit ucis – s-a prăvălit o uriașă piatră de mormânt.

Dar tocmai din această grozăvie *a morții din pricina păcatelor noastre*, El a ieșit biruitor: ca semn că Dumnezeu a primit jertfa adusă de Cel neprihănit pentru noi. Evangheliștii, apostolii și femeile aducătoare de mir sunt martorii Învierii. Și martori că *Mântuitorul nostru este viu* sunt toți cei ce au crezut și cred în El. Din suflete moarte prinfărăde legi, el a făcut suflete vii pentru Dumnezeu.

Cine merge cu Iisus până la mormânt și nu prăvale piatra morții – nu cunoaște pe biruitorul care ne-a dat viață veșnică. Cine aruncă această piatră, prin credința vie în Iisus, are *viața cea nouă, din Dumnezeu*, care e cea mai mare biruință. Drumul ei merge însă pe la Cruce.

Bucurați-vă cei ce v-ați înmormântat împreună cu Iisus, căci totodată cu El ați eșit din mormântul veșniciei.

